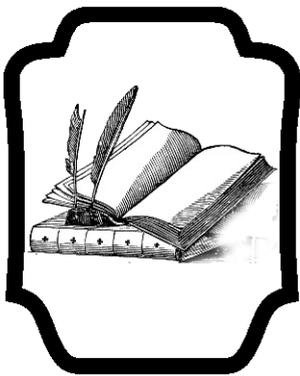

თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი

მ ე ც ნ ი ე რ ე ბ ა

და

ც ხ თ ვ რ ე ბ ა

1(11)

მ ე ც ნ ი ე რ ე ბ ა დ ა ც ხ თ ვ რ ე ბ ა

Metsniereba da Tskhovreba

Мецниереба да Цховреба

№ 1 (11)

თბილისი – Tbilisi – Тбилиси

2015

UDC (უაკ) 001.1+001.5](051.2

მ-621

საერთაშორისო, რეცენზირებადი და რეფერირებადი სამეცნიერო ჟურნალი
„მეცნიერება და ცხოვრება“ გამოდის თბილისის უნივერსიტეტის აკადემიური საბჭოს
გადაწყვეტილებით

**International, refereed and reviewed scientific journal „Metsniereba da Tskhovreba“
published by the decision of Tbilisi University’s academic council**

**Международный, рецензированный и реферированный журнал „Мецниереба да Цховреба“
выходит по решению академического совета Тбилисского Университета**

ჟურნალი გამოდის 2010 წლიდან წელიწადში ორჯერ
ჟურნალის დამფუძნებელი - დავით ჯანგულაშვილი, ეკონომიკურ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი, თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის გენერალური დირექტორი

**Published since 2010 twice a year
Founder of the journal - David Jangulashvili, Doctor of Economic Sciences, Professor, General
Director of Tbilisi Teaching University**

**Журнал выходит с 2010 года два раза в год
Основатель журнала - Давид Джангулашвили, доктор экономических наук, профессор,
генеральный директор Тбилисского учебного университета**

უნივერსიტეტის მისამართი: ქ. თბილისი, ეგ. ნინოშვილის ქ. №55
ვებ-გვერდი: www.tbuniver.edu.ge
ელ.ფოსტა: journal2010@mail.com
ტელ: 2969044

**UUniversity address: Tbilisi, Eg. Ninoshvili st. №55
WEB-page: www.tbuniver.edu.ge
E-mail: journal2010@mail.com
Tel: 2969044**

**Адрес университета: г. Тбилиси, ул. Эг. Ниношвили №55
Веб-страница: www.tbuniver.edu.ge
Эл-почта: journal2010@mail.com
Тел: 2969044**

გამომცემლობა „მწიგნობარი“

სამეცნიერო-სარედაქციო საბჭო

სოლომონ პავლიაშვილი – სამეცნიერო-სარედაქციო საბჭოს თავმჯდომარე, პროფესორი, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი

რევაზ ჯავახიშვილი – მთავარი რედაქტორი, პროფესორი

ლია მენტეშაშვილი – პასუხისმგებელი მდივანი, პროფესორი

დავით ჯანგულაშვილი – პროფესორი

აეთანდილ სილაგაძე – საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი

მიხეილ ჯიბუტი – საქართველოს ეკონომისტთა ასოციაციის პრეზიდენტი, პროფესორი

რამაზ აბესაძე – პ. გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის დირექტორი, პროფესორი

დავით გუბელაძე – პროფესორი

გელა ტყეშელაშვილი – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

შოთა ფაფიაშვილი – საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

დავით ვეკუა – პროფესორი

დევი ხვედელიანი – გრ. რობაქიძის სახ. უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

იათამზე მაისურაძე – ასოცირებული პროფესორი

არჩილ ცერცვაძე - ასოცირებული პროფესორი

თამარ ჯანგულაშვილი – ასოცირებული პროფესორი

ნინო სანაია – ასოცირებული პროფესორი

გიორგი ხანთაძე - ასოცირებული პროფესორი

ლია ინაიშვილი – აკადემიური დოქტორი

ნადეჟდა გრაჟევსკაია – პროფესორი (უკრაინა)

დომინიკ კოლენ – პროფესორი (საფრანგეთი)

რემონდ გიუზო – პროფესორი (საფრანგეთი)

ჟან ბარლუა – პროფესორი (საფრანგეთი)

ანტონიო ბოჯია – პროფესორი (იტალია)

კომპიუტერული უზრუნველყოფა – **ხათუნა ჩაჩხიანი**

SCIENTIFIC-EDITORIAL COUNCIL

Solomon Pavliashvili – Head of Scientific-editorial Council, Professor, Vice -President of the Georgian Academy of Economic Sciences

Revaz Javakhishvili – Editor-in-Chief, Professor

Lia Menteshashvili – Responsible Secretary, Professor

David Jangulashvili – Professor

Avtandil Silagadze – Academician of the Georgian National Academy of Sciences

Mikheil Jibuti – President of Economic Association, Professor

Ramaz Abesadze – P. Gugushvili's Economic Institution's Director, Professor

David Gubeladze - Professor

Gela Tkeshelashvili - Georgian Technical University, Professor

Shota Papiashvili – Georgian Technical University, Professor

David Vekua – Professor

Devi Khvedeliani – University Gr. Robakidze, Associate Professor

Iatamze Maisuradze – Associate Professor

Archil Tsertsvadze - Associate Professor

Tamar Jangulashvili – Associate Professor

Nino Sanaia – Associate Professor

Giorgi Khantadze - Associate Professor

Lia Inaishvili – Ph.D

Nadejda Grajevskaya - Professor (Ukraine)

Dominique Colin - Professor (France)

Raymond Guillouzo - Professor (France)

Jean Barloy - Professor (France)

Antonio Bogia - Professor (Italy)

Computer Service – **Khatuna Chachkhiani**

НАУЧНО РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Соломон Павлиашвили - председатель научно-редакционного совета, профессор,
вице -президент Академии Экономических Наук Грузии

Реваз Джавахишвили – главный редактор, профессор

Лия Ментешашвили – ответственный секретарь, профессор

Давид Джангулашвили - профессор

Автандил Силагадзе - академик Национальной Академии Наук Грузии

Михеил Джибути - президент Ассоциации экономистов Грузии, профессор

Рамаз Абесадзе - директор Института экономики им. П. Гугушвили, профессор

Давид Губеладзе - профессор

Гела Ткешелашвили - профессор Технического университета Грузии

Шота Папиашвили – профессор Технического университета Грузии

Давид Векуа – профессор

Дэви Хведелиани - ассоциированный профессор Университета им. Гр. Робакидзе

Иятмзэ Маисурадзе – ассоциированный профессор

Арчил Церцвадзе - ассоциированный профессор

Тамар Джангулашвили – ассоциированный профессор

Нино Саная - ассоциированный профессор

Гиорги Хантадзе - ассоциированный профессор

Лия Инаишвили – академический доктор

Надежда Гражевская – профессор (Украина)

Доминик Колен – профессор (Франция)

Реймонд Гюзо – профессор (Франция)

Жан Барлуа – профессор (Франция)

Антонио Боджиа – профессор (Италия)

Компьютерное обеспечение: **Хатуна Чачхиани**

სარჩევი

ეკონომიკის მმცნიერებანი

სოლომონ პავლიაშვილი - აგროდაზღვევის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში	12
დავით ჯანგულაშვილი, გაიოზ ნადირაშვილი - საერთაშორისო ტურიზმი და მსოფლიო ეკონომიკა	17
რევაზ ჯავახიშვილი - ვერონტეგრაციის მოთხოვნები და საქართველოს გამოწვევები ვაჭრობის სფეროში	30
მაია თეთრუაშვილი - მსოფლიოს ეკონომიკური პროგნოზი 2015 წლისათვის	34
გიორგი ცაავა - სახელმწიფოს ფისკალური პოლიტიკის პრობლემების თეორიული ასპექტები	38
ბესარიონ კიწმარიშვილი, ანზორ სომხიშვილი - საქართველოსა და უკრაინის საგაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების თავისებურებები და გამოწვევები	42
გიორგი ხანთაძე - კომერციული ბანკის საკრედიტო პორტფელის მონიტორინგის ძირითადი მიმართულებები	46
ნაირა ღვედაშვილი - ტურიზმის რეგიონული განვითარების პროგრამების რეალიზაციის მონიტორინგის სრულყოფის გზები	52
გიორგი ნანუაშვილი - პერსონალური ფინანსების მართვა	56
ლარისა დოლიკაშვილი - თანამედროვე სასტუმროს პოლიტიკა, – მათი “გადარჩენის” საშუალება	61
ვანტანგ სვანაძე - ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარების პრობლემები საქართველოში	64
ია თეთრუაშვილი - სინგაპურის ეკონომიკური მოდელი	69
გოჩა მენაფიჩე - ფიქსირებული და მცურავი სავალუტო გაცვლითი კურსების შედარება	72
ლევან ჯანგულაშვილი - კომერციული ბანკების სახელმწიფო რეგულირების ანტიკრიზისული მართვის ხასიათი თანამედროვე პირობებში	77
ინეზა ვაწაძე - ტურისტული პროდუქტის ხარისხის ამაღლების პრობლემები	79

აბრარული მმცნიერებანი

მაგდა ვადაჭკორია, თენგიზ ლაჭყვიანი - სასოფლო-სამეურნეო წარმოების თავისებურებანი	85
მანანა ოზიაშვილი - ბიოლოგიური სისტემების გაყინვა, გარსი და უჯრედული წყალი	88
მურად გარუჩაგა - ასაი – უვნებელი, ანტიოქსიდანტური და მაღალი კვებითი ღირებულების მქონე კენკროვანი კულტურა	91
მანანა ცინცაძე, ნათია ნატროშვილი - ბოცვრის ხორცის შემადგენლობა და მისი მნიშვნელობა ადამიანის კვებაში	95
მანანა ცინცაძე, ნათია ნატროშვილი - ბოცვრის ტყავ-ბეწვეულის ეფექტური გაუმჯობესება ანარჩენის გამოყენების ფონზე	97
ნინო ყიფიანი, ნუნუ ჩახჩიანი – ანასაშვილი - არახელსაყრელი გარემო-ფაქტორის გავლენა იმერეთში გავრცელებულ მანდარინის პოპულაციებზე	100

ინჟინერია

დავით გუბელაძე - ნაკადისა და წყალგაჯერებული გრუნტის ურთიერთზემოქმედების კანონზომიერებანი	103
გიორგი ნაჭყეია - ღრუბლოვანი გამოთვლების (Cloud Computing) უსაფრთხოება	106

იურიდიული მეცნიერებანი

დოდო ჯულუხაძე - ოჯახური დანაშაული და ოჯახში ძალადობა	111
რევაზ ცინცაძე - სამედიცინო დაწესებულებების მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურება	115
ნათელა მაისურაძე - სახელმწიფოს ინტეგრალური მართვის არსი და სამართლებრივი რეგულირების მეთოდები	122
ვაჟა აბაკელია - თაღლითობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ზოგიერთი პრობლემა	125
კახა კობერიძე - ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტი	132

ჰუმანიტარული მეცნიერებანი

ლია მენტეშაშვილი - ზეპირი მეტყველების პრობლემები	137
თამარ ჯანგულაშვილი - ტექნოლოგიური ცვლილების გავლენა ადამიანის მორალურ განვითარებაზე (მერი შელის „ფრანკენშტეინის“ მიხედვით)	140
ელენე ზურაბაშვილი - XIX საუკუნის II ნახევრის ქართული პროზის მოკლე მიმოხილვა	142
გიორგი იაკობაშვილი, ლიანა სუთიძე - მეტყველებისა და წერის კულტურა თანამედროვე ქართულ ენაში	146
ნინო სანაია - დერივაციულად ბმული მნიშვნელობა და მისი ადგილი ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიაში	150
ქეთო გაღობერი - ფრანგული და ქართული ბიბლიური გამონათქვამების კომპარატული ანალიზი	154
ომარ შურღაია - ლიდერობის საზღაური	159
ნაირა ბერია, თამარ მუმლაძე - სიტყვები და საგნები	164
ირინე არჯვეანიძე - სიზმარი, როგორც მხატვრული ხერხი ნოდარ დუმბაძის „მარადისობის კანონის“ მიხედვით და მისი გამოვლინება ინგლისურ თარგმანში	168
ლალი რატიანი - მიგრაცია და კულტურული მრავალფეროვნება	173

ბანათლების მეცნიერებანი

ნათია ბებიაშვილი - პედაგოგის სოციალური სტატუსი და მისი მიდგაწეობის ეფექტურობა	178
ნინო სანაია, ლაურა გურული - იუმორისტული ტექსტი უცხო ენის სწავლების საწყის ეტაპზე	181
ლია ინაიშვილი - სწავლების ინოვაციური მოდელების დანერგვა უმაღლეს სკოლაში	185
დავით დონაძე - ასოციალური ქცევის მოზარდთა ტიპები	189

Contents

Economic Sciences

Solomon Pavliashvili - Agro-insurance Development Prospects in Georgia-----	12
David Jangulashvili, Gaioz Nadirashvili - International Tourism and Global Economy-----	17
Revaz Javakhishvili - Euro Integration Requirements and Challenges of Georgia in the Field of Trade	30
Maia Tetrushvili - The world Economic Forecast for 2015 year-----	34
Giorgi Tsaava - Theoretical Aspects of the Problems of State Fiscal Policy-----	38
Besarion Kitsmarishvili, Anzor Somkhishvili - Peculiarities and Challenges of Trade and Economic Relations between Georgia and Ukraine-----	42
Giorgi Khantadze - Monitoring Trends for the Commercial Bank's Credit Portfolio-----	46
Naira Ghvedashvili - Ways of Improving the Monitoring Process of the Implementation of Regional Development Programs of Tourism-----	52
Giorgi Nanuashvili - Ruling Personal Finances-----	56
Larisa Dolikashvili - Policy of Modern hotel as a means of its "survival"-----	61
Vakhtang Svanadze - Problems of the Development of Securities Market in Georgia-----	64
Ia Tetrushvili - Singapore's economic model-----	69
Gocha Menaphire - Comparison of Fixed and Floating Currency Exchange Rates-----	72
Levan Jangulashvili - Feature of Anti-crisis Management of State Regulation of Commercial Banks under Modern Conditions-----	77
Ineza Vatsadze - The Problems of the Quality Development of Tourism Production-----	79

Agrarical Sciences

Magda Vadachkoria, Tengiz Lachkepiani - Peculiarities of Agricultural Production-----	85
Manana Oziashvili - Freezing of Biological Systems, Freezing Membranes and Cell Water-----	88
Murad Garuchava - Asai - a Berry Crops with Safe, Antioxidant High Nutritional Value-----	91
Manana Tsintsadze, Natia Natroshvili - Composition of the Rabbit Meat and its Significance in Human Nutrition-----	95
Manana Tsintsadze, Natia Natroshvili - Efficient Improvement of Rabbits Fur against the Background of Wastes Application-----	97
Nino Kipiani, Nunu Chachkhiani-Anasashvili - Unfavorable Environmental Factors influence the Imereti Tangerine Populations-----	100

Engineering

David Gubeladze - Regulatory of Mutual Influence of Saturated Groundwater and Flow Patterns ----- -	103
Giorgi Nachkebia - Security of Cloud Computing -----	106

Legal Sciences

Dodo Julukhadze - Family Crime and Violence in Family-----	111
Revaz Tsintsadze - Compensation of the Harm Caused by Medical Institution-----	115
Natela Maisuradze - The Essence of State Integral Management and Method of Legal Regulation-----	122
Vazha Abakelia - Some Problems of Criminal liability for Swindle-----	125
Kakha Koberidze - Verdict of Jury Trial-----	132

Humanitarian Sciences

Lia Menteshashvili - Problems of Spoken Language-----	137
Tamar Jangulashvili - Influence of Technological Change on Moral Development of a Man (According to the Novel of “Mary Shelley “Frankenstein”)------	140
Elene Zurabashvili - Brief Overview of Georgian Prose of the 2 nd Half of 19 th Century-----	142
Giorgi Iakobashvili, Liana Sutidze - Culture of Speech and Writing in Modern Georgian Language	146
Nino Sanaia - The Derivationally Linked (connected) Meaning and its Place in the Typology of Lexical Meanings-----	150
Keto Galoberi - Comparative Analysis of French and Georgian Biblical Expressions-----	154
Omar Shurghaia - Reward for Leadership-----	159
Naira Beria, Tamar Mumladze - Words and Things-----	164
Irine Arjevanidze - Dream as an Artistic Expression English Translation? According to “Eternal Law” by Nodar Dumbadze and its Expression in English Translation-----	168
Lali Ratiani - Migration and Cultural Diversity-----	173

Education Sciences

Natia Bebiashvili - The Social Status of a Teacher and the Effectiveness of his Work-----	178
Nino Sanaia, Laura Guruli - The Role of Humorous Texts at the First Stage of Teaching Foreign Languages -----	181
Lia Inaishvili - Innovative Models of Teaching in High School-----	185
David Donadze - Types of Asocial Behavior in Adolescents-----	189

Содержание

Экономические науки

Соломон Павлиашвили - Перспективы развития агро-страхования в Грузии-----	12
Давид Джангулашвили, Гаиоз Надирашвили - Международный туризм и мировая экономика-----	17
Реваз Джавахишвили - Требования евроинтеграции и вызовы Грузии в сфере торговли-----	30
Майя Тетруашвили - Прогноз мировой экономики на 2015 год-----	34
Гиорги Цаава - Теоретические аспекты проблем фискальной политики государства-----	38
Виссарион Кицмаришвили, Анзор Сомхишвили - Особенности и проблемы торгово-экономических отношений между Грузией и Украиной-----	42
Гиорги Хантадзе - Направления мониторинга кредитного портфеля коммерческого банка-----	46
Наира Гведашвили - Пути совершенствования мониторинга реализации программ по региональному развитию туризма-----	52
Гиорги Нануашвили - Управление персональными финансами-----	56
Лариса Доликашвили - Современный отель в политике как средство “выживания”-----	61
Вахтанг Сванадзе - Проблемы развития рынка ценных бумаг в Грузии-----	64
Иа Тетруашвили - Экономическая модель Сингапура-----	69
Гоча Менапире - Сравнение фиксированных и плавающих обменных курсов валюты-----	72
Леван Джангулашвили - Характер антикризисного управления государственного регулирования коммерческих банков в современных условиях-----	77
Инеза Вацадзе - Проблемы повышения качества туристического продукта-----	79

Аграрные науки

Магда Вадачкория, Тенгиз Лачкепиани - Сельскохозяйственные особенности производства---	85
Манана Озиашвили - Замораживание биологических систем, оболочки и клеточная вода -----	88
Мурад Гаручава - Асаи- безопасная, антиоксидантная обладающая высокой пищевой ценностью ягодная культура-----	91
Цинцадзе Манана, Натрошвили Натия - Состав мяса кроликов и его значение в питании человека-----	95
Манана Цинцадзе, Натия Натрошвили - Эффективное улучшение пушнины кроликов на фоне применения отходов животного происхождения-----	97
Нино Кипиани, Нуну Чачхиани-Анашавили - Влияние неблагоприятного внешнего фактора на популяции мандарина, распространенных в Имерети-----	100

Инженерия

Давид Губеладзе - Взаимовлияние насыщенной структуры потока и подземных вод -----	103
Гиорги Начкепия - Безопасность облачных вычислений (Cloud Computing) -----	106

Юридические науки

Додо Джулухадзе - Семейное притупление и насилие в семье-----	111
Реваз Цинцадзе - Возмещение вреда, причиненного медицинским учреждением-----	115
Натела Маисурадзе - Сущность интегрального управления государством и метод правового регулирования -----	122
Важа Абакелия - Некоторые проблемы уголовной ответственности за мошенничество -----	125
Каха Коберидзе - Вердикт суда присяжных-----	132

Гуманитарные науки

Лия Ментешашвили - Проблемы устной речи-----	137
Тамар Джангулашвили - Влияние технологических изменений на развитие морального облика человека (На материале «Франкенштейна» Мэри Шелли)-----	140
Елене Зурабашвили - Краткий обзор грузинской прозы второй половины XIX века-----	142
Гиорги Якобашвили, Лиана Сутидзе - Культура Речи и письма в современном Грузинском языке-----	146
Нино Саная - Деривационно связанное значение и его место в типологии значений-----	150
Кето Галобери - Компаративный анализ библейских изречений французского и грузинского языков-----	154
Омар Шургая - Плата за лидерство-----	159
Наира Берия, Тамар Мумладзе - Слова и вещи-----	164
Ирине Арджеванидзе - Сон, как художественный способ по «Закону вечности» Думбадзе Нодара и его выявление в английском переводе-----	168
Лали Ратиани - Миграция и культурная разновидность-----	173

Науки Просвещения

Натиа Бебиашвили - Социальный статус педагога и эффективность его деятельности-----	178
Нино Саная, Лаура Гурули - Юмористический текст на начальном этапе обучения иностранному языку-----	181
Лия Инаишвили - К вопросу внедрения в высшую школу инновационных моделей обучения-----	185
Давид Донадзе - Типы асоциального поведения подростков-----	189

აქრონომიის მახინჯაბანი

სოლომონ პავლიაშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის რექტორი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

აგროდაზღვევის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში

საქართველოს განვითარების ფუნდამენტური პირობაა მიწაზე საკუთრების ინსტიტუტის ფუნქციონირების ხარისხი. უდიდესი მიღწევა იყო მიწის პრივატიზაციის განხორციელება, რის შედეგადაც სავარგულების უდიდესი ნაწილი კერძო საკუთრებას წარმოადგენს. თუმცა უნდა ვაღიაროთ, რომ პრივატიზაციის შედეგად მივიღეთ მსხვილი წარმოების შეცვლა წვრილი ფერმერული მეურნეობებით. მოხდა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის დაქუცმაცება, დეინდუსტრიალიზაცია. მიუხედავად ამისა მიგვაჩნია, რომ ეს მდგომარეობა დროებითია. კერძო საკუთრების გრძელვადიან პერსპექტივაში დამკვიდრება აუცილებლად მოგვცემს დადებით შედეგს.

დასამალი არ არის, რომ არც სახელმწიფო პოლიტიკა, არც უცხოური ინვესტიციები და არც კომერციული ბანკების მიერ გამართული საკრედიტო დაფინანსება არ ითვალისწინებდა სოფლის მეურნეობის განვითარებას. შესაბამისად, საქართველოს რეგიონების აბსოლუტურ უმრავლესობაში, სადაც მოსახლეობის 47% ცხოვრობს და სამუშაო ძალის 54%-ა, რომლებიც დაკავშირებული არიან უშუალოდ სოფლის მეურნეობასთან, მდგომარეობა გაუარესდა. დღეს დამუშავებულია გაცილებით ნაკლები სასოფლო სამეურნეო სავარგულები (1990 წელს ნათესი კულტურების ფართობი შეადგენდა 701.9 ათ. ჰა-ს, 2000 წელს - 610.8 ათ. ჰა-ს და 2008 წელს - 329.3 ათ. ჰა-ს), ვიდრე რამდენიმე წლის წინათ. დღეს იწარმება სოფლის მეურნეობის გაცილებით ნაკლები პროდუქცია. მაგ., 2011 წელს 2003 წელთან შედარებით ფულად გამოსატყულებაში (ოფციალური ინფლაციის გათვალისწინებით) 20%-ით ნაკლები პროდუქცია იქნა წარმოებული სოფლის მეურნეობაში და ეს კლებადი ტენდენცია გრძელდება ყოველწლიურად, ამასთან ინფლაციის უფრო ადეკვატური ასახვის შემთხვევაში შემცირება სავარაუდოდ უფრო მეტია, ვიდრე რამდენიმე წლის წინ, ხოლო სურსათის მოხმარებაში მნიშვნელოვნად გაზრდილია იმპორტირებული პროდუქციის წილი სამამულო პროდუქციასთან შედარებით.

სოფლის მეურნეობა როგორც დარგი, რა თქმა უნდა, ინვესტორებისათვის ნაკლებად მიმზიდველია, იმიტომ რომ მათთვის მაღალმომგებიანი მხოლოდ კომუნიკაციები და ენერჯოსფეროა. მაგრამ, ისეთი სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერა უნდა გაეწიოს სოფლის მეურნეობას, რომ ყველა ფერმერს, გლეხს, გაუჩნდეს ამ სფეროში ჩართვის სურვილი. მაგალითად ისეთი ქვეყნები, როგორცაა ბელგია, ნორვეგია, ავსტრია, კანადა, აშშ და სხვები, ხშირ შემთხვევაში, ბიუჯეტიდან პირდაპირ აფინანსებენ სოფლის მეურნეობას, თან საკმაოდ მნიშვნელოვნად. ევროკავშირმა მარტო 2008 წელს მსოფლიო კრიზისის ფონზე 60 მილიარდი დოლარი გამოყო სოფლის მეურნეობის განვითარებისათვის და ასეთი მხარდაჭერა დღესაც გრძელდება.

ეკონომიკურად ჩვენზე ძლიერ ქვეყნებში სახელმწიფო აგრორისკს სადაზღვევო კომპანიასთან ერთად ინაწილებს. იტალიაში აგროდაზღვევის პრემიის 64-67%-ს სახელმწიფო აფინანსებს, ესპანეთში - 49%-ს, ავსტრია-საფრანგეთში - 35-50%-ს. ესპანეთში მოსავალს ფერმერების 70%-ზე მეტი აზღვევს, აშშ-ში ეს მაჩვენებელი 50%-ია. აშშ-ს ბაზარზე აგროდაზღვევის 200 მდე პროდუქტი გამოაქვს.

კახეთში 2012 წლის 18 ივლისს მომხდარი სტიქიის შედეგების ლიკვიდაციისათვის მთავრობამ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან 160 მლნ ლარი დახარჯა. ასევე 100 მლნ ლარამდე იქნა დაფინანსებული ბატონ ბიძინა ივანიშვილის მიერ. რა თქმა უნდა, ასეთი მხარდაჭერა ძალზე მნიშვნელოვანია აგრარული სფეროს განვითარებისათვის, მაგრამ ინსტიტუციურად ალბათ კარგი იქნება, რომ ეს პასუხისმგებლობა ფერმერმა, გლეხმა და სახელმწიფომ ერთნაირად გაიზიარონ.

განვითარება სოფლის მეურნეობაში. ეს არის ამოსავალი წერტილი ფერმერული მეურნეობების ეფექტიანი განვითარებისათვის. ამიტომაც ძალზე მნიშვნელოვანია, თუ რა ნაბიჯებს გადადგამს მთავრობა და რამდენად თანმიმდევრული იქნება ამ მიმართულებით.

როგორც ცნობილია 2014 წლის 1 სექტემბრიდან ჩვენს ქვეყანაში სახელმწიფო აგროდაზღვევის საპილოტე პროგრამა ამოქმედდა, რომელიც 2015 წლის 1 სექტემბრამდე იმუშავებს. ის მოიაზრებს გარკვეულ დაფინანსებას აგროდაზღვევის შემთხვევაში. შესაბამისად, აგროდაზღვევა გაგრძელდება ყველა პროდუქტზე და სუბსიდირება განხორციელდება 70%-დან 90%-მდე, ზოგ შემთხვევაში კი - 95%-მდეც.

მნიშვნელოვანია, რომ ამ პროექტით დაინტერესებულია ერთ-ერთი გერმანული ბანკი. ის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის ბანკის წარმომადგენელია, რომელიც შემოსვლას აპირებს. ჯერჯერობით ეს ბანკები კვლევას ატარებენ და ამ კვლევის შემდეგ გადაწყვეტენ, რამდენად საფუძვლიანია მათი ინტერესი ჩვენი სადაზღვევო ბაზრისადმი. ვფიქრობთ, რომ ეს კვლევა სულაც არ არის შემთხვევითი, როგორც ჩანს, ისინი ხედავენ ამ ბაზრის განვითარების პერსპექტივებს და მათთვის მისაღებია ის, რაც საქართველოს სოფლის მეურნეობის სექტორში ხდება. ეს საკმაოდ ძვირადღირებული კვლევაა, თითქმის 200 ათასი ევრო ჯდება. რა თქმა უნდა, ამ კვლევის შედეგები ნამდვილად საინტერესოა ქვეყნისათვის, რაც კიდევ უფრო გააუმჯობესებს მდგომარეობას ქართულ სადაზღვევო ბაზარზე. ეს ამ ბანკის წარმომადგენლებს მისცემს სტიმულს, რომ უფრო მეტი საინტერესო პროდუქტი შესთავაზონ მომხმარებლებს.

ჩვენი გლეხები და ფერმერები ყოველწლიურად ზარალდებიან სტიქიური მოვლენების გამო, აგროდაზღვევა კი დაფარავს მათ ზარალს, თუმცა, შესაძლოა ყველა სახის ზარალი ვერ დაფაროს. ზარალის ასანახავად ფიზიკური პირისათვის გამოყოფილ იქნება 30 ათასი ლარი, ხოლო კოოპერატივისათვის - 50 ათასი ლარი. სადაზღვევო პრემიის სუბსიდირება მოხდება სახელმწიფოს მიერ, სუბსიდირების პროცენტი საკმაოდ მაღალია - საშუალოდ 80-დან 90-მდე, შეიძლება მეტიც იყოს, იმის მიხედვით, თუ რომელი სახეობის პროდუქტის დაზღვევა ხდება. საპილოტე პროექტი სულ მცირე, ერთი წლის განმავლობაში გაგრძელდება.

დაზღვევასთან ერთად აუცილებელი იქნება სახელმწიფომ განახორციელოს საირიგაციო სისტემების რეაბილიტაცია, ასევე სექტორის საწინააღმდეგო სისტემების უნდა შეიქმნას. ეს ყველაფერი რისკებს შეამცირებს, მაგრამ პრობლემა მაინც რჩება და ამიტომ დაზღვევა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია რისკებისაგან თავის დასაცავად. სწორედ ამ პროგრამით სახელმწიფო ფერმერს სთავაზობს დაზღვევას და სუბსიდირებას.

ძალზე მნიშვნელოვანი იქნება, რომ ეს პროგრამა გაგრძელდეს შემდგომ პერიოდში, ვინაიდან იგი კონკურენციის განვითარებასა და ფასების სტაბილურობას შეუწყობს ხელს. დასამალი არ არის, რომ დღევანდელი მდგომარეობით ფერმერებსა და სადაზღვევო კომპანიებს შორის ნაკლები კომუნიკაციაა და არის გარკვეული უნდობლობის მომენტებიც გლეხების მხრიდან სადაზღვევო პროდუქტის მიმართ. რაც ჯამში უამრავ გაუგებრობებს იწვევს. ჩვენი აზრით აუცილებელია რეგიონებში შეიქმნას საინფორმაციო ცენტრები, სადაც მოხდება გლეხებისა თუ ფერმერებისათვის დეტალური ინფორმაციის მიწოდება და შესაბამისი რეკომენდაციების მიცემა.

აღსანიშნავია, რომ აგროდაზღვევა ყველა ქვეყანაში მთავრობის აქტიური დახმარებით ხორციელდება. აშშ აგროსადაზღვევო პრემიების პორტფელის მოცულობით მსოფლიოში ლიდერი ქვეყანაა. წარმოდგენილი სტატისტიკით, აგროდაზღვევაში აშშ 11 650 მლნ აშშ დოლარის პრემიას გასცემს. მეორე ადგილზეა იაპონია 3 900 მლნ აშშ დოლარით, მესამეზე კი ესპანეთი 920 მლნ აშშ დოლარით; შემდეგ ბრაზილია 640 მლნ აშშ დოლარით, მექსიკა 500 მლნ აშშ დოლარით, არგენტინა 280 მლნ აშშ დოლარით და თურქეთი 245 მლნ აშშ დოლარით. რაც შეეხება ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებს, აქ მდგომარეობა ამ მხრივ, სავალალოა. თუ არ ჩავთვლით ბალტიისპირეთის ქვეყნებს.

მიუხედავად სახელმწიფოს მხიდან გარკვეული მცდელობისა ჩვენ მიგვაჩნია, რომ გასაკეთებელი ჯერ კიდევ ბევრია. ამიტომ მნიშვნელოვანია, სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დაზღვევა მოხდეს მათი მოსალოდნელი დაზიანების (განადგურების) შემთხვევისაგან, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს გვალვის, მოყინვის, სეტყვის, წყალდიდობისა და სხვა დაუძლეველი კლიმატური პირობებისაგან.

ევროპული ქვეყნების გამოცდილება აჩვენებს, რომ აგრარულ სექტორში რისკების მართვის სისტემის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს აქტიური მონაწილეობა. ფერმერთა მხრიდან ინფორმაციის არარსებობა და რისკების მართვის მწირი გამოცდილება აგრარული სექტორის სუსტი ადგილია. სადაზღვევო სექტორის ნაკლები ინტერესიდან გამომდინარე, ფაქტობრივად არ ხდება მოსავლის დაზღვევა, რომელიც აგრარული ბიზნესის განვითარების უმთავრესი საფუძველია. სახელმწიფოს მიერ ინიცირებული ცალკეული მხარდაჭერის მიმართულებები (თესლის დარიგება და საფასურის მოგვიანებით გადახდის საგარანტიოდ სადაზღვევო კომპანიის წერილის წარმოდგენა) მხოლოდ ფრაგმენტულ ხასიათს ატარებს და ვერ აძლევს ბიძგს რისკების დაზღვევის მიმართულების განვითარებას, ვერ იძლევა საშუალებას სოფლის მეურნეობა განვითარდეს კომპლექსურად.

იმისთვის, რომ სადაზღვევო კომპანიამ და სახელმწიფომ თანაბრად გაინაწილოს სადაზღვევო რისკი და ამასთან ერთად აგროპოლისის ღირებულება არ იყოს მაღალი, რის შედეგადაც ვერც ფერმერი, ვერც სახელმწიფო ვერ უზრუნველყოფენ პოლისის გადახდისუნარიანობას სახელმწიფოს მხრიდან სოფლის მეურნეობის მიმართულებით, უნდა განხორციელდეს პრევენციული ღონისძიებები, რაც გამოიხატება შემდეგში: პირველ რიგში თანხები უნდა ჩაიდოს საირიგაციო და სეტყვის საწინააღმდეგო ღონისძიებებში, რაც მოგვცემს პოლისის ღირებულების საგრძნობ გაიფხვას და შესაძლებელს გახდის უცხოურ გადამზღვევ კომპანიებთან მოლაპარაკებას რისკ-ფაქტორების გადაზღვევის შესახებ. რაც შეეხება გადაზღვევას, გადაზღვევა უნდა აწარმოოს სახელმწიფოს მიერ შექმნილმა ფონდმა (ეს ფორმა მიღებულია და კარგად მუშაობს ევროკავშირის რიგ ქვეყნებში), რადგან რისკ-ფაქტორი მინიმუმამდე იყოს დაყვანილი. უნდა გაფორმდეს კონტრაქტი მზღვეველსა და დამზღვევს შორის, სადაზღვეო კონტრაქტი აუცილებელია მოიცავდეს ყველა პირობას დაკავშირებულს დაზღვეულ აქტივებთან, დაზღვეულ რისკებთან, დაზღვეულ კაპიტალთან, მხარეების უფლებებთან და ვალდებულებებთან, ფრანჩაიზთან, ზარალის დარეგულირებასთან და კომპენსაციის გამოთვლასთან, რათა დაზღვევის სისტემა იყოს მარტივი და გამჭვირვალე. უნდა არსებობდეს აგრეთვე მენეჯმენტის პროცედურა მორგებული პროდუქციასთან და დროის ფაქტორთან. ეს პროცედურები მარტივი, გამჭვირვალე და ეფექტური უნდა იყოს, რათა ფერმერს მიეწოდოს მაღალი დონის მომსახურება.

ფერმერი იხდის პოლისის მთლიანი ღირებულების 50%, ხოლო სახელმწიფო ავსებს პოლისის ღირებულების მეორე ნაწილს და ურიცხავს სადაზღვევო კომპანიას. კომპანია საზღვრავს ტარიფს, ფრანჩაიზსა და აგზავნის სახელმწიფო ფონდში პრემიის 70-75%. ფონდი მოლაპარაკების (გადამზღვევ კომპანიასთან) შედეგად რიცხავს პრემიას საერთაშორისო გადამზღვევ კომპანიაში. რისკის (ზიანის) დადგომის შემთხვევაში სადაზღვევო კომპანიის ექსპერტი დასაბუთებული აქტებით ატყობინებს სახელმწიფო ფონდს, რომელიც თავის მხრივ გზავნის ინფორმაციას საერთაშორისო გადამზღვევ კომპანიაში. ანაზღაურებული ზარალი იგზავნება ფონდში, ხოლო ფონდი ურიცხავს ფერმერს (ან კომპანიას) მიყენებული ზიანის ოდენობას. არდამდგარი ზარალის შემთხვევაში სადაზღვევო კომპანია სადაზღვევო პრემიის 10-15%-ს (25%-დან) აბრუნებს ადგილობრივ თვითმმართველობაში. ამ ახალი ინიციატივით ხდება ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების გაძლიერება. თუ რატომ არის აუცილებელი პირველ ეტაპზე სახელმწიფო ფონდი ეს გამოწვეულია რიგი ობიექტური მიზეზების გამო, რადგან უცხოური გადამზღვევი კომპანია ითვალისწინებს საქართველოში სოფლის მეურნეობაში არსებულ მაღალ რისკ-ფაქტორებს და ამავე დროს მცირე პრემიალურ შენატანს (ეს ეხება ერთ სუბიექტს). სასურველია ყველა სადაზღვევო კომპანიიდან თანხების აკუმულირება მოხდეს ფონდში.

2013 წელს დაიწყო ორი დიდი პროექტი მცირემიწიანი ფერმერებისათვის და მეორე შეღავათიანი აგროკრედიტი, რომელიც საშუალო და მსხვილ ფერმერებზე იყო გათვლილი. 2013 წელს შეიქმნა საინფორმაციო ბაზა, რომლის მიხედვითაც ხდება ინფორმაციის მოგროვება აგრომსესხებლის შესახებ.

განვითარებული ქვეყნებისათვის დამახასიათებელია სამი ტიპის სადაზღვევო სისტემა: კერძო სადაზღვევო სისტემა, რომელსაც უზრუნველყოფს კერძო სადაზღვევო კომპანიები, სადაც არ ხდება სადაზღვევო პრემიების სუბსიდირება სახელმწიფოს მხრიდან. იგი მოიცავს, მხოლოდ რისკებისა და პროდუქტების შეზღუდულ ჩამონათვალს; მეორე ტიპის წმინდა საბაზრო სისტემას, არ გააჩნია სოფლის მეურნეობის დაზღვევის სახელმწიფო მხარდაჭერა, ის უმნიშვნელოა და ახასიათებს რამდენიმე სადაზღვევო კომპანიას, რომლებიც სხვადასხვა პროდუქტების კომერციალიზაციას აკეთებს. სახელმწიფო სადაზღვევო სისტემა, რომელშიც მონაწილეობს სახელმწიფო ორგანიზაციები და ხშირ შემთხვევაში გამოიყენება სავალდებულო დაზღვევა. სახელმწიფო დაზღვევა მოიცავს გაცილებით მეტი რისკისა და პროდუქტის დაზღვევას, ვიდრე ამას სთავაზობს კერძო სადაზღვევო კომპანიები, ერთობლივი, სახელმწიფო და კერძო სადაზღვევო სისტემა, რომელიც ეფუძნება სახელმწიფო და კერძო სექტორს შორის თანამშრომლობას.

საჯარო-კერძო პარტნიორობა წარმოადგენს ყველაზე ბალანსირებულ სისტემას, როგორც სახელმწიფოს მხარდაჭერის კუთხით, ასევე მიწოდებული პროდუქციის მრავალფეროვნებით. არსებული მაღალი ადმინისტრირებისა და ტრანსაქციების ხარჯები გამოიხატება დაზღვევის მაღალ განაკვეთებში, რაც ბევრ მცირე ფერმერისათვის შეუძლებელს ხდის დაზღვევის მიღებას. საჯარო სექტორის მონაწილეობა სოფლის მეურნეობის დაზღვევის მხარდაჭერაში, სოფლის მეურნეობის დაზღვევის პროგრამების განვითარების გასაღებია, როდესაც კერძო სექტორის მონაწილეობას ამ პროცესში მოაქვს გამოცდილება, საჭირო უნარ-ჩვევები და ინოვაციები სოფლის მეურნეობის დაზღვევის ბაზარზე. კერძო სადაზღვევო სისტემისაგან განსხვავებით, ეს სისტემა მოიცავს გაცილებით ბევრ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტსა და რისკს. ხორციელდება სახელმწიფოს აქტიური მონაწილეობა სასოფლო-სამეურნეო დაზღვევაში, რაც ძირითადად გამოიხატება პრემიების სუბსიდირებასა და გადაზღვევაში. ამ სისტემის უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ ფარავს შემოსავლების დაკარგვას და ამცირებს სახელმწიფო დანახარჯებს სხვადასხვა დახმარების პროგრამებზე.

სასოფლო-სამეურნეო რისკების არსებობა განსაკუთრებით საგრძნობია განვითარებად ქვეყნებში, სადაც სოფლის მეურნეობა და აგრობიზნესი მოსახლეობის დიდი ნაწილის შემოსავლის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს წყაროს წარმოადგენს. სოფლის მეურნეობაზე თითქმის მთლიანადაა დამოკიდებული სოფლად მცხოვრები მოსახლეობა, რაც თავის მხრივ იმის მაჩვენებელია, რომ ბუნებრივი პირობები, კლიმატი ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორია სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში და მას მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება ერთი და იმავე დროს, ერთი და იგივე არეალში მოქმედ ფერმერებსა და კომპანიებსზე. ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სოფლის მეურნეობაში და მასთან დაკავშირებულ სხვა დარგებში დაკავებული მოსახლეობის მაღალი პროცენტული მაჩვენებელი იწვევს იმას, რომ ამინდის ცვლილებებიდან და სხვა ფორსმაჟორული სიტუაციებიდან გამომდინარე გამოწვეული სასოფლო-სამეურნეო დანაკარგი მეტნაკლებად აისახება მთლიან შიდა პროდუქტზე, რაც ხშირ შემთხვევაში მნიშვნელოვნად აფერხებს ამ ქვეყნების ეკონომიკის ზრდას.

საქართველოსათვის აგროდაზღვევის განვითარების ყველაზე ოპტიმალურ ფორმად ითვლება დაზღვევის მეორე ტიპი, როდესაც სახელმწიფო და სადაზღვევო კომპანია ერთობლივად მონაწილეობს სასოფლო სამეურნეო რისკების მართვაში.

სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას დაეხმაროს აგრარული სექტორების განვითარებას, კერძოდ:

- სპეციფიკური კანონმდებლობა აგროდაზღვევისათვის;
- რესურსების მობილიზება აღნიშნული სექტორების განვითარებისათვის;
- სუბსიდირების კრიტერიუმებისა და პრინციპების განსაზღვრა;

- დახმარება ინფორმაციის მოპოვებასა და გავრცელებაში;
- ტექნიკური პერსონალის ტრენინგი;
- აგროსადაზღვევო პროგრამების პრომოცია.

სოფლის მეურნეობის დაზღვევაში არსებობს სამი ჯგუფი:

1. უძრავი ქონების, ტრანსპორტისა და სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის დაზღვევა;
2. სასოფლო-სამეურნეო კულტურის მოსავლისა და ნარგავების დაზღვევა;
3. ცხოველების დაზღვევა.

საქართველოს ყველა რეგიონისათვის, გამომდინარე მათი კლიმატური სპეციფიკიდან, შერჩეული უნდა იყოს დაზღვევის შესაბამისი სახეები.

სადაზღვევო სექტორი დაინტერესებულია აგროდაზღვევის პროდუქტების განვითარებით. სადაზღვევო კომპანიები აგროდაზღვევის საკითხზე კომენტარს არ აკეთებენ. კომპანიების პორტფელში აგროდაზღვევის მოცულობა 1%-ზე ნაკლებია. საქართველოს სადაზღვევო ბაზარზე „აგროდაზღვევის“ პროდუქტი მხოლოდ ორ კომპანიას „ჯი პი აი ჰოლდინგსა“ და „აღდაგი ბი სი აის“ გამოაქვს. არსებული მონაცემებით ფერმერთან დადებულია სულ 2 ათასი ხელშეკრულება, არის ძალიან ცოტა, რადგან სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული ფერმერი არის დაახლოებით 500 000, რაც იმის დამადასტურებელია, რომ ამ ეტაპზე ძალიან პატარა პორტფელია დაზღვეული.

სადაზღვევო პროდუქტების განვითარება და მასთან დაკავშირებული სადაზღვევო და საკრედიტო ინსტიტუტების ჩამოყალიბება და მათი ამუშავება მნიშვნელოვანი ფაქტორია აგრარული სექტორის განვითარებისა და სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის მომგებიანობის განსზღვრისა. შესაბამისად, აგროდაზღვევა ხელს შეუწყობს სექტორის განვითარებას, რაც ექსპორტისა და ადგილობრივ ბაზრებზე კონკურენტუნარიანობის ზრდის წინაპირობას წარმოადგენს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვეკუა დ., ვეკუა ი., საქართველოში სოციალური დაზღვევის სისტემის მაკროეკონომიკური რეგულირების გზები და მიმართულებები, თბ., 2013.
2. კობაღიშვილი თ., ჩიკვაძე მ., გადასახადები და დაბეგვრა, თბ., 2013.
3. პავლიაშვილი ს., წარმოების ეფექტიანობის მართვის კომპლექსური სისტემა საქართველოს მრეწველობაში, თბ., 1998.
4. საქართველოს განვითარების კვლევითი ინსტიტუტი. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიმართულებები, თბ., 2012.
5. ყამარაული ს., დუნიძე გ., ყამარაული ი., სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა და აგრობიზნესი, თბ., 2011.
6. ჯიბუტი ა., საქართველოს აგრარული პოლიტიკის საფუძვლები, თბ., 2014.

სოლომონ პავლიაშვილი აგროდაზღვევის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში რეზიუმე

ნაშრომში აღნიშნულია, რომ საკუთრების ტრანსფორმაციამ მიწაზე აუცილებელი გახდა აგროდაზღვევის დანერგვა და განვითარება სოფლის მეურნეობაში. ეს არის ამოსავალი წერტილი ფერმერული მეურნეობების განვითარებისთვის. ამიტომაც ძალზე მნიშვნელოვანია, თუ რა ნაბიჯებს გადადგამს მთავრობა და რამდენად თანმიმდევრული იქნება იგი ამ მიმართულებით. განხილულია აგროდაზღვევის განვითარების თავისებურებანი საქართველოში. მისი განხორციელების შესაძლო ვარიანტები. მოცემულია სასარგებლო რეკომენდაციები. გაკეთებულია დასკვნა, რომ სადაზღვევო პროდუქტების განვითარება და მასთან დაკავშირებული სადაზღვევო და საკრედიტო ინსტიტუტების ჩამოყალიბება, მათი ამუშავება მნიშვნელოვანი ფაქტორია აგრარული სექტორის განვითარებისა და სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის მომგებიანობის განსზღვრისათვის. შესაბამისად, აგროდაზღვევა ხელს შეუწყობს სექტორის განვითარებას, რაც ექსპორტისა და ადგილობრივ ბაზრებზე კონკურენტუნარიანობის ზრდის წინაპირობას წარმოადგენს.

Solomon Pavliashvili
Agro-insurance Development Prospects in Georgia
Summary

The paper noted that the ownership transformation of land has made it necessary to develop agro-insurance agriculture. This is the starting point for the development of farming. This is why it is important to know what actions the government will do and how consistent will be in this regard. There was discusses the features of agro-insurance development in Georgia, its possible options for the implementation. There are given proposals and recommendations.

It is concluded that the development of insurance products and development of related insurance and credit institutions and their implementation is an important factor in the development of agricultural sector and defining the profitability of agricultural activities. Consequently, agro-insurance will promote the development of agro-sector, which is a precondition for increasing the export and competitiveness in local markets.

Соломон Павлиашвили
Перспективы развития агро-страхования в Грузии
Резюме

В статье отмечено, что трансформация земельной собственности вызвало необходимость внедрения и развития агро-страхования в сельском хозяйстве. Это является точкой опоры для развития фермерских хозяйств. Поэтому очень важно, какие шаги предпримет правительство и насколько последовательным будет оно в этом направлении. Сделан вывод, что развитие страхового продукта и создание связанных с ним страховых и кредитных институтов является важным фактором для развития аграрного сектора и определения выгоды сельско-хозяйственной деятельности. Соответственно, агро-страхование содействует развитию этого сектора, что является первопричиной экспорта и поднятия конкурентоспособности.

დავით ჯანგულაშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის გენერალური დირექტორი, პროფესორი
გაიოზ ნადირაშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი
საერთაშორისო ტურიზმი და მსოფლიო ეკონომიკა

თანამედროვე პირობებში საერთაშორისო ტურიზმი სოციალურ-ეკონომიკური კომპლექსის უმსხვილესი საერთაშორისო სექტორია და მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე შემოსავლიან და ინტენსიურად განვითარებად ინდუსტრიას წარმოადგენს, რომლის წილად მოდის მსოფლიოს მთლიანი შემოსავლის 10%. ტურიზმს ლიდერის პოზიცია უკავია მსოფლიოში და ნავთობის მოპოვების გადამუშავების დარგთან კონკურენციასა და ჩაბმული.

ფართო გაგებით, ტურიზმი წარმოგვიდგება როგორც ტურისტული კომპლექსი, ტურისტული მოძრაობა, ტურისტული საქმიანობა და ტურისტული ბაზარი. ტურიზმი მსოფლიო საზოგადოებრიობის წინაშე წარმოჩენილია თავისი ამოუწურავი პოტენციალით, მან საკანონმდებლო დონეზე განსაზღვრა თავისი მნიშვნელობა და ადგილი სახელმწიფოთა ეროვნულ საზღვრებსა და მსოფლიოს ტურისტული კავშირების სისტემაში. საერთაშორისო ტურისტული გაცვლების რაოდენობრივი მაჩვენებლების ევოლუციამ XX საუკუნეში მსოფლიო ტურისტული საზოგადოებრიობის წინაშე (ფუნქციონერები, მენეჯერები, ხელმძღვანელები, პერსონალი) დასვა ხარისხობრივად განსხვავებული და მეტად მნიშვნელოვანი პრობლემები ტურისტულ ბიზნესში, ეკონომიკურ ურთიერთობებში, რომელიც XXI საუკუნის ახალი გამოწვევაა რესურსების ინფორმაციისა და მომსახურების მიმართულებით.

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში განხორციელებული ტურიზმის თანამედროვე მდგომარეობის ანალიზი ცხადყოფს, რომ საერთაშორისო ტურიზმის განვითარების

ეკონომიკის მდინარეები

პარალელურად აუცილებელია შიდა, ნაციონალური ტურიზმის პროგრამების მხარდაჭერაც, რამდენადაც თითოეული ქვეყნის მასშტაბით, შიდა ტურიზმი ნაციონალური შემოსავლის გადანაწილებით უზრუნველყოფს ეროვნული ეკონომიკის სტაბილურობას, სხვადასხვა დარგების განვითარების ინტერესთა ერთიანობას, რაც მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკაზე სასიკეთო გავლენას ახდენს.

მეორე მხრივ, საერთაშორისო ტურიზმის სწრაფი ტემპებით ზრდა უზრუნველყოფს ეკონომიკის განვითარებას, რაც დამტკიცდა ისეთი ქვეყნების მაგალითზე, როგორცაა ჩინეთი, ბრაზილია, თურქეთი, სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ზოგიერთი ქვეყანა.

მსოფლიო მეურნეობის ტენდენციების მნიშვნელოვანი თავისებურებაა საზოგადოებრივი განვითარების ცალკეულ ეტაპებზე ახალი დარგობრივი კომპლექსების ჩამოყალიბება, ასე მაგალითად, ენერგეტიკაში XIX-XX საუკუნეების გარდამავალი პერიოდი „ქვანახშირის“ ეტაპადაა ცნობილი, ხოლო XX საუკუნე „ნავთობისა და გაზის“ ეპოქაა. ამის საპირისპიროდ სხვა ინდუსტრიული პროფილის დარგები ადრე თუ დაწინაურებული იყო, დღეისათვის მათ გარკვეულწილად ნაკლებად მნიშვნელოვან დარგთა შორის განიხილავენ (მეტალურგია, მსუბუქი მრეწველობა და სხვ.). მსოფლიო ეკონომიკა თანდათანობით უხილავი, არახელშესახები ხდება, რაც მის ისეთ ტენდენციებში გამოიხატება, როგორცაა „მესამეული სექტორის“ ფორმირება, ინფორმატიზაცია, ფინანსიზაცია და ა.შ. გაჩნდა ახალი საზოგადოებრივი ტენდენციები, როგორცაა „სერვისიზაცია“ და ჩამოყალიბდა ახალი სტრუქტურები, მაგალითად, ტურიზმისა და სტუმარმასპინძლობის ინდუსტრია, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მსოფლიოს მასშტაბით საქონლისა და მომსახურების ექსპორტში. მსოფლიოს სავაჭრო და ტურისტული ორგანიზაციების მონაცემებით ტურისტული მომსახურების წილმა XXI საუკუნის დასაწყისში 6% შეადგინა, ხოლო ტურიზმის წილი მომსახურების მთლიან ექსპორტში 1/3-ს უახლოვდება (იხ. ცხრ. 1)

ცხრილი 1.

საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის მოცულობა 2003 წელს /მლრდ დოლარებში/

№	ექსპორტი	მლრდ \$	%
1.	სულ -----	9089	100
1.1.	საქონლის ექსპორტი -----	7294	80
	მათ შორის: სოფლის მეურნეობის პროდუქცია	674	7
	მინერალური ნედლეული -----	960	11
	გადამამუშავებელი მრეწველობის დარგთა პროდუქცია	5437	60
	სხვა საქონელი -----	223	2
1.2.	მომსახურების ექსპორტი -----	1795	20
	მათ შორის:		
	ტრანსპორტის მომსახურება -----	405	4
	ტურიზმი -----	525	6
	სხვა მომსახურება -----	865	10

წყარო: მსოფლიოს სავაჭრო და ტურიზმის ორგანიზაციების სტატისტიკა.

მსოფლიოს ტურისტული ორგანიზაციის მონაცემებით 2020 წელს ტურიზმიდან მთლიანი შემოსავალი იქნება 2 ტრლნ აშშ-ის დოლარი. ასეთივე მონაცემებითაა შეფასებული საერთაშორისო ტურიზმის ინფრასტრუქტურაში ინვესტიციების ღირებულებითი მოცულობა. მოგზაურთა რაოდენობა ტურიზმში 2020 წელს იქნება 1,6 მლრდ ადამიანი, რაც 3-ჯერ გადააჭარბებს 2000 წლის მაჩვენებელს, ხოლო ყოველი მე-11 ადამიანი დასაქმდება ტურიზმისა და სტუმარმასპინძლობის სფეროში. ტურისტების ყოველდღიური დანახარჯები, ავიაგადაზიდვების გამოკლებით, შეადგენს 5 მლრდ დოლარს.

ქვეყნის ეკონომიკაზე ტურიზმის დადებითი ზეგავლენა ხდება მაშინ, როდესაც იგი ქვეყანაში აღწევს მრავალმხრივ განვითარებას, ე.ი. ქვეყნის ეკონომიკას არ გადააქცევს მომსახურების ეკონომიკად. ეს იმას ნიშნავს, რომ ტურიზმი ქვეყანაში განვითარდეს სოციალურ-ეკონომიკური კომპლექსის ყველა დარგის პარალელურად და ურთიერთკავშირში.

ამჟამად საერთაშორისო ტურიზმში ორი ტენდენცია ჩამოყალიბდა: გარეშე ეკონომიკური და პოლიტიკური ფაქტორების გავლენისადმი მიდრეკელება და არაკეთილნაყოფიერ პირობებში თავისი საქმიანობის მოცულობის სწრაფი აღდგენის უნარი. თუმცა, მსოფლიოს ფინანსურ ბაზრებზე სტაბილურობამ გამოიწვია გარკვეული ცვლილებები ტურისტების საშვებულებო ჩვევებში (გაიზარდა დაგვიანებული დაჯავშნის რაოდენობა და დასვენების პერიოდში დანახარჯი შემცირდა). ეს ტენდენციები და ცვლილებები გვაძლევს უფლებას დავასკვნათ, რომ ტურიზმი XX საუკუნის კულტურის მტკიცედ დამკვიდრებული ნაწილი გახდა.

ბოლო 5 წლის სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საქართველოში ტურიზმის განვითარების ტენდენციები, როგორც ადგილობრივი, ისე საერთაშორისო მიმართულებებით იმედის მომცემი გახდა და აქვს დიდი პერსპექტივა.

საერთაშორისო ტურისტულ რეიტინგებში საქართველოს ძირითადი მაჩვენებლებით დღეისათვის მოკრძალებული მდგომარეობა უკავია, თუმცა ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის აქტივობებში დარგის განვითარების ხელშეწყობით და ტურიზმის სექტორის ტენდენციებშიც დადებითი ძვრები შესამჩნევია.

2013 წელს საქართველოს ტურიზმის ინდუსტრია, ეროვნული ადმინისტრაციის მონაცემებით, ზრდადი იყო და საერთაშორისო ტურისტული შემოსავლები 22%-ით გაიზარდა, შემოსული ტურისტების რაოდენობამ 5 მლნ-ს გადააჭარბა. მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის ანგარიშის (2013 წლის დეკემბერი) მიხედვით საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმის ზრდის მაჩვენებელი ევროპის მასშტაბით ყველაზე მაღალ პროცენტთან მატებად ჩაითვალა.

საქართველოს ეკონომიკაში შიდა და საერთაშორისო ტურიზმი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. უცხოელი ვიზიტორების დანახარჯები მნიშვნელოვან დადებით გავლენას ახდენს საქართველოს საგადასხდელო ბალანსზე. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სერვისის ექსპორტის შემოსავლიდან 58% ტურიზმზე მოდის. ზრდით ხასიათდება საერთაშორისო ტურიზმიდან შემოსავლები, რის შედეგად 2013 წელს მისმა მოცულობამ 1.72 მლრდ აშშ დოლარს გადააჭარბა, რაც მშპ-ის 6,5%-ს შეადგენს. 2013 წლის მოგზაურობისა და ტურიზმის კონკურენციის ინდექსის თანახმად, საქართველოს ტურისტული კონკურენტუნარიანობა მსოფლიო ბაზარზე 2011 წელთან შედარებით (73-ე პოზიცია) 7 პოზიციით გაიზარდა და 140 ქვეყანას შორის 66-ე ადგილი დაიკავა (4,10 ქულა). გარდა ამისა, „rough Guides“ თანახმად, საქართველო მე-5 ადგილს იკავებს 10 საუკეთესო მოსახლეობლად რეკომენდებულ ქვეყნებს შორის და ტურისტულად ისეთი განვითარებული ქვეყნების შემდეგაა, როგორცაა ბრაზილია და თურქეთი.

საქართველოში საერთაშორისო ტურიზმის დიდი მასშტაბით განვითარებისათვის გათვალისწინებულია განხორციელდეს: ტურიზმის ინფრასტრუქტურის განვითარება, საერთაშორისო მოგზაურობის ბარიერების გამარტივება, სერვისის ხარისხის ამაღლება, მარკეტინგული საქმიანობის გაუმჯობესება და სხვა ღონისძიებები.

შეზღუდული ბუნებრივი რესურსების გამოყენებით ეკონომიკის დარგი დაინტერესებულია მიიღოს მაქსიმალური სარგებელი. როგორც წესი, ეკონომიკური ფაქტორები შეზღუდულია და იგი მოწოდებულია დააკმაყოფილოს ადამიანის ფსიქოლოგიური და ფიზიკური მოთხოვნები. თანამედროვე პირობებში, ტურისტულ ბიზნესში ეკონომიკური ასპექტები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. ტურისტული ბიზნესის წარმატებული მართვა თითოეული მეწარმისაგან ტურიზმის ეკონომიკის საკითხებში მაღალ პროფესიულ მომზადებას მოითხოვს.

XX საუკუნის მეორე ნახევარში და XXI საუკუნის მიჯნაზე მსოფლიო თანამეგობრობა მრავალი პრობლემის წინაშე აღმოჩნდა და ამ ფაქტორებმა მოითხოვეს მსოფლიო ეკონომიკის დარგების მდგრადი განვითარების კონცეფციაზე გადასვლის აუცილებლობა. პრობლემათა წარმოჩენის ერთი მიზეზი საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური ინტერესების პოლარიზაცია იყო. XX საუკუნის ბოლოს მსოფლიოს 6 მილიარდიანი მოსახლეობიდან გამოიყო განვითარებული ქვეყნების ე.წ. „ოქროს მილიარდიანი“ ნაწილი, დანარჩენი მოსახლეობა კი უღარიბესი ქვეყნების ფენას წარმოადგენდა. მართალია განვითარებადმა ქვეყნებმა მოიპოვეს პოლიტიკური დამოუკიდებლობა, მაგრამ ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებზე დამოკიდებული

ადმოხდნენ. საზოგადოება აღმოჩნდა მრავალი გლობალური და ლოკალური პრობლემის წინაშე, როგორცაა განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკური ჩამორჩენილობა; სასურსათო და ეკოლოგიური პრობლემები; ბუნებრივი რესურსების ამოწურვა; ადმინისტრაციულ – ტერიტორიული საზღვრების რეგიონალური პრობლემები, რასაც მსოფლიოს პოლიტიკურ რუკაზე სერიოზული ცვლილებები მოჰყვა.

კაცობრიობის წინაშე პრობლემების გადაჭრის რადიკალური და ევოლუციური გზები გაჩნდა. პირველმა გამოხატულება ნახა შეიარაღებულ კონფლიქტებში, მეორემ – სოციალურ-ეკონომიკურ ალტერნატივებში (დემოკრაფია, ოჯახის დაგეგმვის პოლიტიკა და სხვ.). განვითარების ევოლუციური გზა პრობლემების გადაჭრის ეკონომიკურ მიმართულებასაც ითვალისწინებს, რაც გამოიხატა მდგრადი განვითარების კონცეფციის განვითარებაში. რიო-დე-ჟანეიროს 1992 წლის კონფერენციიდან დაწყებული თანამეგობრობამ კურსი აიღო მდგრად განვითარებაზე, ე.ი. ეკონომიკის პროგრესის შერწყმა ბუნებისა და ეკონომიკის განვითარებასთან. ეკონომიკის თითოეული დარგი ახლა განიხილება ამ პოსტულატთან კონტექსტში. უცხოურ ლიტერატურაში უკვე განხორციელდა მცდელობები, რომ საერთაშორისო ტურიზმი განვიხილოთ მდგრადი განვითარების პოსტულატის კონტექსტში (1,2).

ამ თვალსაზრისით საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებაში შემდეგი ასპექტებია გათვალისწინებული: ტურიზმი ეკონომიკის მნიშვნელოვანი სექტორია; ტურიზმის განვითარებამ არ დაახიანოს ლანდშაფტის კულტურული და ბუნებრივი თავისებურება; ტურიზმის განვითარების ტერიტორიის განხილვა განხორციელდეს გრძელვადიან კონტექსტში; ტურიზმის განვითარება დაკავშირებული უნდა იყოს ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესებთან, მათ სამუშაო უზრუნველყოფასთან.

მაშასადამე, საერთაშორისო ტურიზმი მოწინავე პოზიციებზე წარმოაჩენს ეკონომიკის დარგებს და მაჩვენებლებს, ამდენად იგი პოზიტიურ გავლენას ახდენს მსოფლიო ქვეყნებისა და რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრების მაჩვენებლებზეც.

საერთაშორისო ტურიზმი მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

კაცობრიობისა და ბუნების ურთიერთქმედების პრობლემები განსაკუთრებით მწვავე ფორმით გამოვლინდა XX საუკუნეში, როდესაც ეკონომიკამ მაღალი ტემპებით განვითარება დაიწყო. მოხდა საზოგადოების ორ ნაწილად – მდიდარ და ღარიბ ფენებად დაყოფა, დაიწყო დემოგრაფიული აფეთქება, გაჩნდა ტექნოლოგიური ინოვაციები. ადგილი ჰქონდა სხვა მნიშვნელოვან მოვლენებსა და პროცესებსაც.

ბევრმა გამოჩენილმა მეცნიერმა და მოაზროვნემ ყურადღება მიაქციეს წამოჭრილ პრობლემებს და საზოგადოებას შესთავაზეს მათი გადაჭრის გზები. XX საუკუნის გამოჩენილმა მეცნიერმა ვ. ვერნადსკიმ შექმნა მოძღვრება ნოსფეროზე – გონების სფეროზე. მისი ერთ-ერთი დასკვნა ცივილიზაციის მომავალს ეხება და გამოთქვა მოსაზრება, რომ შეუძლებელია იგი ბუნებრივად შეწყდეს და განადგურდეს. კაცობრიობა ნოსფეროში შესვლით არ სცილდება ბუნებას, პირიქით უფრო მეტად განიცდის მასთან ერთიანობას.

XX საუკუნის მეორე ნახევარში, მტკიცის არნახული განვითარების ეპოქაში, ვ. ვერნადსკის ბიოსფეროს შენარჩუნებისა და პლანეტის გაჯანსაღების პროგრამის ცხოვრებაში რეალიზაციას ბევრი განვითარებული ქვეყანა ცდილობდა. მიუხედავად ამისა, გარემოსადმი სასტიკი ველური დამოკიდებულება დღესაც გრძელდება.

კაცობრიობა თავის მომავალზე წუხილმა 1970-80-იან წლებში მიიყვანა გლობალური პროგნოზირების იდეამდე, რომლის მიზანია გარემოს, ბუნებრივი რესურსების, მოსახლეობის დინამიკის, კვების პროდუქტებითა და სხვა მატერიალური საშუალებებით მოსახლეობის უზრუნველყოფის პერსპექტივების შეფასება. ამ პერიოდში მნიშვნელოვანი შეფასებები გამოთქვეს ცნობილმა მეცნიერებმა /გ. კანი; დ. ფორესტერი, დ. მედოუზა, გ. მესაროვანი და სხვ./ მათ შრომებში გამოთქმული მოსაზრებების ერთი ნაწილი ოპტიმისტურია, მეორე – პესიმისტური.

დ. ფორესტერის, დ. მედოუზას და სხვების პესიმისტური პროგნოზით მსოფლიოს ემუქრება გლობალური კატასტროფა ან დროში გაწედილი სხვადასხვა რეგიონალური კრიზისების სერია. გ. კანის ოპტიმისტური პროგნოზით კი მოსახლეობის ზრდის ტემპი

თანდათანობით შემცირდება, ენერგეტიკული რესურსები კი მსოფლიოში საჭიროზე მეტია. XX საუკუნის ცნობილი მეცნიერი ნ. მოსეევი წერს, რომ მესამე ათასწლეულის ზღვარზე კაცობრიობამ უნდა განსაზღვროს საერთო ამოცანა, კერძოდ, შეიმუშაოს თავისი თავის სტრატეგია (3).

მეცნიერული კვლევებისა და დისკუსიების საშუალებით, მეორე ათასწლეულის ზღვარზე, ჩამოყალიბდა საზოგადოების მდგრადი განვითარების კონცეფცია, რომელიც პროგნოზირებს ცივილიზაციის ისეთ განვითარებას, რაც უზრუნველყოფს თანამედროვე დროის მოთხოვნილებას, მაგრამ უიმედოდ არ ტოვებს მომავალ თაობებს, რათა საკუთარი მოთხოვნილება დაიკმაყოფილონ.

მდგრადი განვითარება ნიშნავს, რომ ერთ სისტემაში მოექცეს ეკონომიკური ზრდა, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება. მდგრადი განვითარების იდეა გულისხმობს გარკვეული შეზღუდვების არსებობას, რომელთაც ბიოსფერო ეკონომიკურ განვითარებას განუსაზღვრავს.

მაშასადამე, თითოეული სამეურნეო ობიექტი (ქვეყანა, რეგიონი, დარგი) უნდა განვიხილოთ მდგრადი განვითარების კონცეფციის თვალსაზრისით, რაც მოითხოვს განსაზღვრულ მიმართულებათა სისტემის შექმნას, რომელიც უნდა მოიცავდეს ეკონომიკურ, ეკოლოგიურ, სოციალურ მაჩვენებლებს და განვითარების პერსპექტიულ ორიენტირებაზე უნდა იყოს გათვლილი.

სხვადასხვა დარგები, განსაკუთრებით ახალი თაობის, მათ შორის ტურიზმისა და სტუმარმასპინძლობის ინდუსტრია, განვითარდება მდგრადი მიმართულების კონცეფციის ფორმით, რომელიც ითვალისწინებს: რეგიონალურ განვითარებაზე პოზიტიურ გავლენას; ეკონომიკის დარგობრივ სტრუქტურაზე დადებით ზემოქმედებას, საინვესტიციო პოტენციალის ზრდას; მოძველებული დარგების ახლით ჩანაცვლებას; მსოფლიო ეკონომიკის ტრანსნაციონალიზაციასა და გლობალიზაციის პროცესში მონაწილეობას; სიღარიბის დაძლევაში, რაციონალური ბუნებათსარგებლობისა და ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებაში აქტიურ მონაწილეობას; ტურისტული რესურსების კომპლექსურ ათვისებას; ერის გაჯანსაღებაში აქტიურ მონაწილეობას.

საერთაშორისო ტურიზმი რეგიონალური განვითარების ფაქტორიცაა, რაზედაც საერთაშორისო ტურისტული მოთხოვნის გეოგრაფიის შესწავლა მიუთითებს, რომ ტურიზმი მსოფლიოს უმრავლეს ცივილიზებულ ქვეყნებში ვითარდება, გავლენას ახდენს ცალკეული ქვეყნებისა და რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე.

პოლონელი გეოგრაფი ა. იაგელსკი 1980 წელს წერდა, რომ მსოფლიოში მოსახლეობის თანამედროვე განაწილება განსაზღვრა სამმა მთავარმა ფაქტორმა: ბუნებრივმა გარემომ, რომელიც ადამიანებს ანაწილებს სოფლის მეურნეობაში; მრეწველობის განლაგებამ, რომლის მნიშვნელოვანი განვითარება XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან დაიწყო; საერთაშორისო ვაჭრობამ და საზღვაო გადაზიდვებმა, რამაც ხელი შეუწყო მსხვილი საპორტო ცენტრების წარმოქმნას, ზღვებისა და ოკეანეების სანაპიროებზე. ამ შემთხვევაში ა. იაგელსკი ყურადღებას ამახვილებს ხსენებულ პერიოდში რეკრეაციული ცენტრების წარმოქმნაზე ზღვებისა და ოკეანეების სანაპიროებზე და ადამიანების განსახლების ტენდენციაზე მსოფლიოს სხვადასხვა რაიონებში (4).

თანამედროვე პერიოდში, რეკრეაციული ფაქტორი გახდა არსებითი მნიშვნელობის ბევრი ქვეყნისა და რეგიონის მეურნეობის, ტერიტორიული და დარგობრივი სტრუქტურის მოწყობა-განვითარებისათვის. ტურისტული საქმიანობა რეგიონალური განვითარების შემდეგ მიმართულებებზე ახდენს გავლენას:

- პრობლემური რაიონების განვითარება (ჩამორჩენილი და დეპრესიული, სასოფლო, სასაზღვრო, ახლად ათვისებული რაიონები);
- სამდინარო და საზღვაო აუზების განვითარება;
- ეკონომიკური ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის პროცესების სტიმულირება.

ტურიზმი ჩამორჩენილი და დეპრესიული რაიონების განვითარების ხელშემწყობი ფაქტორიცაა. ასეთი რაიონების არსებობა სხვადასხვა მიზეზებით აიხსნება: მათი ერთი

ნაწილი განვითარებადი და ღარიბი ქვეყნებია; მეორე ნაწილი ჩნდება შედარებით განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნით და ა.შ. ჩამორჩენილი და დეპრესიული რაიონების მოსახლეობა სიღარიბეში ცხოვრობს და სხვადასხვა სოციალური პრობლემებით ხასიათდება.

რეგიონალური განვითარების დონეთა გათანაბრება, ჩამორჩენილი და დეპრესიული რაიონების განვითარების სტიმულირება ცივილიზებული ქვეყნების და საერთაშორისო ორგანიზაციების სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის განუყოფელი ამოცანაა. მაგალითად, ევროკავშირის ბიუჯეტის ერთი მუხლი ითვალისწინებს გასაგლის ნაწილს რეგიონალური განვითარების დონეთა გათანაბრებისათვის. ამავე მიზანს ემსახურება რეგიონალური განვითარების ევროპული ფონდი (რეგეფ). საინტერესოა, რომ ევროკავშირის სტანდარტებით ეკონომიკურად ჩამორჩენილი ქვეყნების კატეგორიას ეკუთვნიან საბერძნეთი, იტალია, პორტუგალია, ესპანეთი, ირლანდია, ჩრდილოეთ ირლანდია (5). ამ ქვეყნების ასეთ კატეგორიაში გაერთიანება ევროკავშირის ინდიკატორების სისტემითაა ნაკარნახევი (უმუშევრობის დონე, მოსახლეობის ერთ სულზე შემოსავალი, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ხვედრი წილი მთლიან შიდა პროდუქტში და სხვ.).

უკანასკნელ ათწლეულებში ევროპული რეგიონალური პოლიტიკის დამახასიათებელი გახდა ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებისათვის დახმარება (დოტაციები ევროპული ფონდებიდან, ევროპის საინვესტიციო ბანკის სესხები და სხვ.). ევროკავშირი ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებისათვის გამოყოფს დახმარებას პერსონალის სწავლებისა და კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის, სასოფლო-სამეურნეო რეგიონების, კერძოდ, აგრარული ტურიზმის განვითარებისთვის. ასეთ დახმარებას გამოყოფს სოფლის მეურნეობის ორიენტაციისა და გარანტიის ევროპული ფონდი (ოგეფ). ამ ფონდიდან დახმარება ჯერ არასაკმარისია (5-9%) დახმარების საერთო ფონდში, ტურიზმის განვითარების მთლიან დახმარებაში რეგიონალური დახმარების ევროპული ფონდის წილი კი 80%-ია.

ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარებისათვის, გარდა დასახელებული ფონდებისა, არსებობს სხვა ფინანსური ინსტრუმენტები და პროგრამებიც. ამდენად, ტურიზმი განიხილება, როგორც მნიშვნელოვანი ალტერნატივა ჩამორჩენილ და დეპრესიულ რეგიონებში ეკონომიკის განვითარებისა და ზენაციონალურ დონეზე მხარდაჭერისთვის.

განვითარებად ქვეყნებში და ჩამორჩენილ რაიონებშიც გააცნობიერეს ტურიზმის განვითარების უპირატესობა, თუმცა შექმნილი არაა კოორდინირებული რეგიონალური პოლიტიკა. ამიტომ, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, ტურიზმის განვითარების ინტერესებისათვის, ლოკალური პრობლემების გადასაწყვეტად უცხოელ ტურისტებს დამატებით გადასახადს უწესებენ სხვადასხვა ფორმით. მაგალითად, ნეპალში მთის ბილიკების მოსავლელად თითოეულ სტუმარს 2 დოლარს ახდევინებენ, გადასახადია დაწესებული თითოეული სოფლის მონახულებისთვისაც. ეგვიპტეში ქვეყნებში ცხოველების დაკვირვების ობიექტებად გამოყენებისათვის დაწესებულია გადასახადი. მაგალითად, ამბოსელეს (აფრიკა) ნაციონალურ პარკში ერთი ლომის ტურისტებისათვის პოზირებას წელიწადში 27000 დოლარი შემოსავალი მოაქვს. ტურისტული მარშრუტების მოწყობით შეიძლება უდაბნოებისა და მთიანი რაიონების ტერიტორიის განვითარების ორგანიზაცია, რომლის მაგალითები ბევრია მსოფლიოში. საინტერესოა ტურების მოწყობის გამოცდილება საჰარაში (ალჟირი), გობის უდაბნოში (მონღოლეთი) და სხვ.

საერთაშორისო ტურიზმი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ჩამორჩენილი მთიანი რაიონების განვითარებისათვის, მაგალითად, არგენტინაში (პროვინცია სანტა-კრუსი), დედაქალაქიდან 300 კმ-ის დაშორებით არის ქალაქი ელკალაფანტე, რომელიც ტურისტების გამგზავნი პუნქტია ნაციონალურ პარკ ლოს გლიასიარესში, სადაც მდებარეობს მსოფლიოში ცნობილი მყინვარი. მის სანახავად ბევრი ტურისტი მიემგზავრება ამ ქალაქში და ადგილობრივი მმართველობა წარმატებით იყენებს ტურისტული შემოსავლის მისაღებად.

საქართველოში ტურიზმის რეგიონალური პრობლემების (განსაკუთრებით მთიანი რეგიონების) შესწავლა - გამოკვლევა საწყის ეტაპზეა, აუცილებელია დაჩქარდეს

ტურიზმის განვითარების საკოორდინაციო სამუშაოები, მეცნიერული კვლევები, გამოიძებნოს შესაბამისი ფინანსები, მხარდაჭერა სახელმწიფოს მხრიდან, ინვესტიციები კერძო სექტორიდან, უცხოეთის ქვეყნების ფონდებიდან და ა.შ. ტურიზმის რეგიონალური პრობლემების კომპლექსური შესწავლა-გამოკვლევა მეტ ძალისხმევასა და კოორდინაციას საჭიროებს. საქართველოს რაიონების დაყოფა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის მიხედვით ხორციელდება ისეთი მახვენებლებით, როგორცაა მთლიანი შიდა რეგიონალური პროდუქტი, მრეწველობის და სოფლის მეურნეობის განვითარების დონე, ინვესტიციური მიმზიდველობა და სხვ. რეგიონებში გარკვეულ დონეზე გააზრებულია ტურისტული საქმიანობის განვითარების სარგებლიანობა, თუმცა ეროვნულ დონეზე ტურიზმი, როგორც რეგიონალური მნიშვნელობის პრიორიტეტული დარგი საკმარისი აქტიურობით არ განიხილება.

საქართველოში ტურიზმის პოტენციალის შესწავლა-გამოყენება, როგორც ცალკეული რაიონების განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი, მოქცეულია მიზნობრივი კომპლექსური პროგრამების მომზადების ჩარჩოებში. ასეთი პროგრამები მუშავდება ბევრ რაიონებში, რომელთაც პერსპექტიული ტურისტული რესურსები გააჩნიათ. პროგრამებში გამოყოფილია პერსპექტიული ტურიზმის სახეები, მათი განვითარებისა და რეალიზაციის დონისძიებები. თუმცა, უფრო მეტი ძალისხმევა საჭირო, რომ საქართველოში ტურისტული ინფრასტრუქტურა მსოფლიოს სტანდარტებამდე იქნეს აყვანილი.

ტურიზმი მსოფლიოში დღეს განიხილება, როგორც სასოფლო რაიონების განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი. სასოფლო რაიონების პირველ მნიშვნელოვან მიმართულებას აგრარული ტურიზმი წარმოადგენს. იგი აგრო-ეკონომიკის სფეროს ტრადიციული შემადგენელი ნაწილია, რომელიც სოფლის მოსახლეობის დასაქმების განმსაზღვრელია. მსოფლიო პრაქტიკაში აგრარული ტურიზმი XIX საუკუნის 70-იანი წლებიდან გამოჩნდა. ევროპელებმა მისი განვითარება გასტრონომიულ ტურებთან და მევენახეობა-მეღვინეობის ტრადიციებთან შეთანაწობით განახორციელეს. აგრარული ტურიზმის სპეციფიკის დამახასიათებელია შემდეგი მიმართულებები: გარეული ფრინველისა და ნადირის მოშენება სამრეწველო საფუძველზე, სანადირო და მეთევზეობის მეურნეობების, ცხენსაშენი ფერმების, მევენახეობა-მეღვინეობის მარნების განვითარება და ორგანიზაცია. ამ მიმართულებებით ტრადიციები მსოფლიოს ბევრი ქვეყნისათვის იყო დამახასიათებელი – ამერიკაში (კანადა), ევროპაში (ავსტრია, გერმანია და სხვ.), ასევე საქართველოშიც, რომელიც ერთ-ერთი გამორჩეული ეგზოტიკური ქვეყანაა მსოფლიოში და მევენახეობა-მეღვინეობის ერთ-ერთ სამშობლოს წარმოადგენს. აგრარული ტურიზმის მრავალი სახეობის განვითარებისათვის სხვადასხვა მიმართულებით მდიდარი რესურსი მოიპოვება, თუმცა, იგი მინიმალურადაც არაა გამოყენებული. ტურისტული ფირმების ორგანიზაცია დასვენების მიზნით გავრცელებულია სლოვენიაში, აგროტურიზმის სხვადასხვა მოდელებია გავრცელებული განვითარებულ ტურისტულ ქვეყნებში (საფრანგეთი, იტალია), ცნობილია კვიპროსის მოდელი, ტროპიკული ქვეყნების მოდელი (შრი-ლანკა, მალაიზია, და სხვ.).

აგროტურიზმის განვითარებით შეიძლება წარსულის აჩრდილით სოფლების აღდგენა, რომლებიც მიტოვებულია მიგრაციული, სამეურნეო ტენდენციების განვითარების თავისებურებების, ბუნებრივი კატასტროფული მოვლენების და სხვა მიზეზების გამო. საქართველოში ბევრი პრობლემა გაჩნდა ბოლო 20-25 წლის განმავლობაში განვითარებული უარყოფითი მოვლენების შედეგად, რომელთა შეჩერება, განსაკუთრებით მთიანი რეგიონების სოფლებისათვის გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს.

აგროტურიზმის კონცეფცია, უცხოეთის ქვეყნების გამოცდილების მიხედვით, შეიძლება ორიენტირებულ იქნეს საქართველოს სოფლებში მცირე ოჯახური სასტუმრო ბიზნესის ორგანიზაციისათვის, რისთვისაც აუცილებელია შემდეგი პირობები: თავისუფალი საცხოვრებელი ფონდის არსებობა, ან ახლის აშენება სოფლებში; აგროტურისტული მეურნეობების მხარდაჭერა ადგილობრივი ადმინისტრაციის დონეზე; შეღავათიანი საგადასახადო, საფინანსო, სამართლებრივი, საორგანიზაციო და

საინფორმაციო მხარდაჭერა მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის. აღნიშნულის გარდა, აგროტურიზმის განვითარებისათვის საქართველოში აუცილებელია:

- საინფორმაციო პორტალების, ინტერნეტ-კატალოგების შექმნა აგროტურიზმის ქსელის განვითარებისათვის;
- აგროტურისტული ფერმებისა და მეურნეობების, ასოციაციების ჩამოყალიბება;
- აგროტურიზმის სფეროში სტანდარტიზაციისა და სერტიფიცირების სისტემის შექმნა;
- აგროტურისტული სააგენტოების ქსელის ორგანიზაცია მომხმარებლებამდე მომსახურების ინფორმაციის დასაყვანად;
- ტურიზმის, როგორც საზღვრისპირა რაიონების განვითარების პრობლემით აქტიურადაა დაინტერესებული მსოფლიოს ბევრი ქვეყანა.

„საზღვრისპირა რაიონებში“ ნაგულისხმევია ტერიტორია, რომელიც სახელმწიფო საზღვრის მაკონტროლებელი ორგანოებიდან არსებით ზეგავლენას განიცდის. სპეციფიკა ამ შემთხვევაში იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფოებს თავისი საზღვრის მიმართ განსაკუთრებული დამოკიდებულება გააჩნიათ და ამიტომ, ნებით თუ უნებლიეთ, ჩართული არიან ისეთ სხვადასხვა ფაქტორების კომბინაციებში, როგორცაა გეოპოლიტიკა, გეოეკონომიკა და უსაფრთხოება. სახელმწიფოთა საზღვრისპირა ტერიტორიების ეკონომიკის განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ტრანზიტს, როგორც შემოსავლის წყაროს. ასევე საინტერესოა სხვადასხვა კულტურათა ურთიერთზეგავლენის საკითხები. ამ თვალსაზრისით ურთულეს მდგომარეობაშია მოქცეული საქართველოს სასაზღვრო ტერიტორიები, რაც ქმნის აუცილებლობას, რომ ყველა მოსაზღვრე სახელმწიფოსთან დავაჩქაროთ შესაბამისი სამართლებრივი, პოლიტიკური, ეკონომიკური და სხვა სტანდარტების მომზადება და ამოქმედება.

ტურიზმი, როგორც ეკონომიკური ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის ფაქტორი, უაღრესად მნიშვნელოვანი პრობლემაა. ქვეყნების ინტეგრაციული პროცესები ხელს უწყობენ საქონლისა და მომსახურების კონკურენტუნარიანობის განვითარებას, პროდუქციის ხარისხის ამაღლებას და მაკროეკონომიკური პრობლემების სტაბილურობას. ეროვნული საზღვრების სივრცეში ინტეგრაციული პროცესები უზრუნველყოფენ საქონლის, კაპიტალის და სამუშაო ძლის თავისუფალი გადაადგილების პრინციპებს. ეს პროცესები მძლავრად განვითარდა და ღრმად შეიჭრა ევროპის კონტინენტზე.

სოციალურ-ეკონომიკური ინტეგრაცია და საერთაშორისო ტურიზმი ურთიერთდაკავშირებულ და ურთიერთშემვსებად მოვლენებს წარმოადგენენ. ძლიერი ტურისტული ნაკადები უცხო ქვეყნებში არსებული პირობებისადმი შეგუებისათვის საჭირო პირობებს ქმნიან. საგანმანათლებლო ტურიზმის ფარგლებში სხვადასხვა ეროვნების ახალგაზრდებს უცხო ქვეყნების პროგრესულ პოზიციებზე დამაგრებისათვის სათანადო პირობები ექმნებათ. საერთაშორისო ტურიზმი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სივრცითი პროცესების განვითარებაზე. ამ თვალსაზრისით აქტუალურია გლობალიზაციის ფენომენი, რომლის ზეგავლენითაც XXI საუკუნეში კაცობრიობის ევოლუცია ჩაივლის. თანამედროვე პირობებში მსოფლიოს გლობალურმა ტრანსფორმაციამ უაღრესად მნიშვნელოვანი ყურადღება მიიპყრო, რომლის შედეგების პროგნოზირება თითქმის შეუძლებელია. არაერთი სპეციალისტი გლობალიზაციას განსაზღვრავს როგორც მოვლენების პროცესებს, რომლებიც იწვევენ საზოგადოებათა ურთიერთკავშირს ყველა ასპექტით – პოლიტიკურს, ეკონომიკურს, კულტურულს, რასაც მოსდევს ფუნდამენტური ისტორიული პროცესების ხარისხის შეცვლა, აყალიბებს მათში მამოძრავებელ ძალებს, ახალ მექანიზმებსა და მიმართულებებს.

თანამედროვე კულტურული გლობალიზაციის აგენტებია სატრანსპორტო და კომუნიკაციური კორპორაციები, მედია საშუალებები, გლობალური ქსელები და საერთაშორისო ტურიზმი.

საერთაშორისო ტურიზმის როლი გლობალიზაციის პროცესში მნიშვნელოვანია, ერთი მხრივ, საერთაშორისო ტურიზმმა შეიძლება ხელი შეუწყოს ცალკეულ ქვეყნებსა და რეგიონებში კულტურული იდენტურობის შენარჩუნებას, ხოლო მეორე მხრივ,

შესაძლებელია ხდის კულტურათა გამდიდრების შესაძლებლობას და ხელს უწყობს გლობალურ სივრცეში მათ შეღწევას.

შეიძლება დავასკვნათ, რომ საერთაშორისო ტურიზმი ხელს უწყობს ქვეყნებსა და ხალხთა შორის ახალი ტიპის სივრცითი ურთიერთობების ფორმირებას, ამცირებს ომების, რეგიონალური კონფლიქტების რისკებს, რის შედეგად ჩქარდება კულტურული და ტექნიკური პროგრესი.

ტურიზმის რეგიონალური ბაზრების ფორმირების საკითხები უშუალოდ კავშირში და გამომდინარეობს ტურიზმის განვითარების თავისებურებებიდან და სპეციფიკიდან. უმნიშვნელოვანეს პირობას წარმოადგენს ადმინისტრაციული და კომპლექსური ღონისძიებების შემუშავება და განხორციელება:

- ტურიზმის სფეროში საკანონმდებლო ბაზის შექმნა რაც გულისხმობს ტურიზმის ცალკეული სახეებისთვის (აგრარული, რელიგიური, რეკრეაციული, და სხვა) კანონების და სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების მარეგულირებელი საკანონმდებლო აქტების (საფინანსო გარანტიებზე, სავიზო რეჟიმებზე, საგადასახადო პოლიტიკაზე და სხვა) მომზადებას;

- ტურიზმის სახეების სტიმულირებას ხელს შეუწყობს სპეციალიზებული ტურისტული ასოციაციების ორგანიზაცია;

- რეგიონების მიხედვით ტურისტული რესურსების განვითარება-ათვისების გენერალური პროექტების მომზადება;

- ტურისტული ინფრასტრუქტურის ფორმირება-განვითარება, რაც გულისხმობს ტურისტული ნაკადების ფორმირებისა და მართვისათვის ტურისტული ზონებისა და ცენტრების, აგრეთვე საინფორმაციო-ტურისტული ცენტრების შექმნას;

- ტურისტთა მომსახურების ხარისხის გასაუმჯობესებლად რეგიონების ტურისტული რესურსების რეესტრისა და კადასტრის შემოღება, განვითარების საშუალებების სერტიფიცირება (კემპინგების, აგროფორმების და სხვ.);

- საორგანიზაციო – ადმინისტრაციული ღონისძიებების კონტროლისა და მონიტორინგის შესასრულებლად სამთავრობო – რეგიონულ სტრუქტურებთან სპეციალური დანაყოფების (კომიტეტები და სხვ.) შექმნა.

საფინანსო – ეკონომიკური მიმართულებით რეგიონალური ტურიზმის განვითარება მოითხოვს საბიუჯეტო სახსრების გამოყოფას, ტურისტული საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბებას, საინვესტიციო პროექტების განხორციელებისათვის კონკურსების ჩატარებას და ა.შ.

საერთაშორისო ტურიზმის განვითარებისა და სიღარიბის შემცირების მნიშვნელოვანი პრობლემაა ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის შექმნა, რომელიც მრავალი ლოკალური ფაქტორის ასახვას წარმოადგენს. იგი გავლენას ახდენს ფირმების შესაძლებლობებზე და სტიმულებზე, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნასა და სამეწარმეო საქმიანობის მასშტაბებზე. ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატისა და კონკურენციის პირობების შექმნა მოითხოვს მთელ რიგ პირობებს: საკუთრების უფლების სამართლებრივი უზრუნველყოფა, ინფრასტრუქტურის აუცილებელი დონე, დანაშაულის, კორუფციის დონის შემცირება და სხვ.

ტურიზმი მეურნეობის ისეთი დარგია, რომელიც ინვესტიციებს აქტიურად იზიდავს. როგორც აღინიშნა, მსოფლიოს ტურისტული ორგანიზაციის პროგნოზით 2020 წელს ტურიზმის სფეროში მსოფლიო ეკონომიკის ინვესტიციების 10% განხორციელდება. საინვესტიციო ფორმები მრავალია, მაგალითად, სასტუმრო მეურნეობაში გავრცელებულია ისეთი ფორმები, როგორცაა ლიზინგი, ფრანჩაიზინგი, სინდიცირება, კონტრაქტი, ერთობლივი საწარმო, სტრატეგიული ალიანსი და სხვ.

საქართველოში ჯერ კიდევ არ არის მომწიფებული პირობები ტურიზმში მსხვილი ინვესტიციების განსახორციელებლად, თუმცა ამ მიმართულებით მეტად მნიშვნელოვანი იქნება ქ. თბილისში მსხვილი ინვესტიციის - „პანორამის“ განხორციელება. მისი საპროექტო ინვესტიცია 1 მლრდ დოლარამდეა განსაზღვრული, რომელიც საქართველოში ტურიზმის განვითარებისათვის უმნიშვნელოვანეს როლს შესრულებს, ხოლო ქ. თბილისი მსოფლიო მნიშვნელობის ტურისტული ცენტრი გახდება.

საერთაშორისო ტურიზმი უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს ახალი დარგობრივი სტრუქტურების ფორმირებაში. ტურიზმის ინდუსტრია მეურნეობის სხვა დარგებთან შედარებით უფრო სასარგებლო და ეფექტიანია, რადგან მოცემული ტერიტორიის ეკონომიკურ სპეციალიზაციაში პროგრესულ ცვლილებებს იწვევს. მსოფლიოს რეგიონებსა თუ ქვეყნებში ბევრია ისეთი მაგალითები, როდესაც ყოფილ სამრეწველო და სასოფლო –სამეურნეო ტერიტორიებზე შეიქმნა ტურისტული ცენტრები, რამაც მეტი მატერიალური და კულტურული სიკეთე მოუტანა ადგილობრივ მოსახლეობას. მაგალითად ზიმბაბვეში და აფრიკის სხვა ქვეყნებშიც ფერმერები, რომლებიც ნატურალური მეურნეობით იყვნენ დაკავებული, აღნიშნავენ, რომ 3-ჯერ მეტ ანაზღაურებას იღებენ, როდესაც ტურისტებს სთავაზობენ ველური ბუნების დათვალიერებას ან გარეულ ცხოველებზე ნადირობას. ეგვიპტის განთქმული კურორტი ხურგადა შეიქმნა ბრიტანელი ნავთობმაძიებლების სოფელში.

ევროპული ქვეყანა ანდორა, რომლის ისტორია 700 წელს ითვლის, ნაკლებშემოსავლიანი იყო და 1950-იან წლებამდე მისი ხალხი მხოლოდ მეცხვარეობით ირჩენდა თავს. ტურიზმის განვითარებით ანდორა ევროპაში ერთ-ერთი აყვავებული ქვეყანა გახდა. ბევრი ანალოგიური მაგალითებია მსოფლიოს ქვეყნებში, რომ არაფერი ვთქვათ საფრანგეთზე, ესპანეთზე, იტალიაზე, შვეიცარიაზე და ახალ ტურისტულ ქვეყნებზე, როგორცაა თურქეთი ბრაზილია, სამხრეთ აფრიკა, მექსიკა და სხვ.

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში, სოფლის მეურნეობის ჭარბწარმოების კრიზისის გამო, სოფლად ეკონომიკური აქტიურობის უპირატესი ელემენტი ტურიზმი გახდა. ასეთი სიტუაცია დამახასიათებელია იტალიისთვის, საფრანგეთისთვის და სხვა განვითარებული ქვეყნებისათვის. ხშირად აგროსამრეწველო კომპლექსებს აგროტურისტული კომპლექსები ენაცვლება. ტურიზმისათვის შესაფერისი რესურსებით მდიდარია საქართველო და ამიტომ ტერიტორიების ეკონომიკური სპეციალიზაციის შეცვლას ჩვენი ქვეყანაც გაიზიარებს, რაც დიდ სიკეთეს მოუტანს ქვეყანას. მსოფლიოში სოფლის ტურიზმი სოფლის მეურნეობის მნიშვნელოვან დარგად გარდაიქმნა.

მსოფლიო ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის განვითარების ერთ-ერთი თანამედროვე ტენდენციაა ტრანსნაციონალიზაცია. ეს ტენდენცია გამოხატულია ტრანსნაციონალური (ტნკ) და მრავალნაციონალური კორპორაციების (მნკ) განვითარებაში უცხოური ინვესტიციების გამოყენების ხარჯზე. უმრავლეს შემთხვევაში საერთაშორისო კორპორაციების ფორმაა ტნკ, რომლის სათაო კომპანია ერთ ქვეყანაშია, ხოლო პირდაპირი ინვესტიციები ხორციელდება მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში. თანამედროვე პერიოდში სწორედ ტრანსნაციონალური კომპანიები განსაზღვრავენ ტურიზმის მსოფლიო მეურნეობის სისტემას. გაეროს მონაცემებით 1990-იანი წლების შუალედში ტნკ-ის რაოდენობა 40000 იყო, რომლებიც საკუთარი ქვეყნების გარეთ მართავდნენ 250000 კომპანიას.

ტურიზმისა და სტუმარმასპინძლობის ინდუსტრიაში ტნკ-ის პირველ სახეებს სასტუმროებისა და რესტორნების ქსელები წარმოადგენენ, რომელთა აღმოჩენის მიზეზი, მსოფლიო თანამეგობრობის გლობალური ტენდენციების განვითარებასთან ბიზნესის ადაპტაცია იყო. ეს პროცესი ვლინდება საერთაშორისო ტურიზმის თანმიმდევრულ განვითარებაში, საქმიან მოგზაურობებში, ეკონომიკის გლობალიზაციაში. ამ ტენდენციის განხორციელების ფორმას წარმოადგენს სხვადასხვა რეგიონებსა და ქვეყნებში საერთაშორისო ტურისტების, მცხოვრებთა ბინადრობისა და მომსახურების უნიფიცირებული სტანდარტებით უზრუნველყოფა. ასე მაგალითად, საერთაშორისო სასტუმროების პირველი ქსელის „ჰილტონის“ დაფუძნება ამერიკული ავიასატრანსპორტო კომპანიის „ჰან ამერიკენის“ დამსახურებაა. ლათინური ამერიკის ქვეყნებში ფრენების განხორციელებისას ავიაკომპანიამ აღმოაჩინა, რომ ამ ქვეყნებში არ იყო ისეთი კლასის სასტუმროები, როგორცაა მიჩვეული იყვნენ ამერიკელი ბიზნესმენები (6).

მეორე მიზეზი ეკონომიკური შემოსავალი გახდა. ინგლისელი ექსპერტების მიერ გამოკვლევებით დადგინდა, რომ სასტუმროების ქსელების ერთი ნომრის შემოსავალი 7-ჯერ მაღალი იყო დამოუკიდებელ სასტუმროებთან შედარებით. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ დამოუკიდებელ სასტუმროებს არ შეუძლიათ დანერგონ

ბიზნეს-პლანის მიზანშეწონიერების ტექნოლოგიები და მარკეტინგული პროგრამები, სასტუმროების ქსელების ფილიალებიც კი ადვილად იტანენ ტურისტებით დაბალი დატვირთვების სეზონებს. პრაქტიკაში ცნობილია სასტუმროების ქსელების სხვადასხვა ფორმა, კერძოდ, ერთგვაროვანი სასტუმროების ქსელი (ცხრილი 2), დამოუკიდებელი სასტუმროების კონსორციუმი (ცხრილი 3).

ცხრილი 2

წამყვანი ევროპული სასტუმროების ჯგუფები (ქსელები) /7/

N	სასტუმრო ქსელები	ნომრების რაოდენობა	სასტუმროების რაოდენობა	მთავარი ოფისი
1	აკორი	291 770	2666	იკრი საფრანგეთი
2	სოტ მელია	65 586	246	პალმა დე მაიორკა
3	ჰილტონი	54 117	170	უოტფორდი, ხერტსი, ინგლისი
4	ფორტე ჰოტელსი	48 407	249	ლონდონი, ინგლისი
5	სოსიტე დუ ლუერი	37 630	601	პარიზი, საფრანგეთი
6	კლუბი, მედიტერანი სა	36 010	127	პარიზი, საფრანგეთი
7	სკანდიკ ჰოტელს აბ	20 415	126	სტოკჰოლმი, შვედია
8	რიუ ჰოტელს ჯგუფი	19 740	72	მაიორკა, ესპანეთი
9	ფრინდლი ჰოტელს	19 740	283	ედგვარი, ინგლისი
10	იბეროსტარი	17 865	34	პალმა დე მაიორკა, ესპანეთი

სასტუმრო ქსელების დამახასიათებელი ნიშნებია: ერთიანი საგაჭრო მარკა ლოგოს სახით ფერადი გამის, სახელწოდებისა და დეკორის ელემენტების შეთანხმებით; დამახასიათებელი კომფორტისა და მომსახურების ერთიანი დონე; ფუნქციონირების ერთიანი სტრატეგია, რომელიც ითვალისწინებს მარკეტინგისა და გაყიდვების სტანდარტიზაციას; მმართველი და სხვა კომპანიების არსებობა, რომლებიც ერთიან სტრატეგიულ ხელმძღვანელობას და სტანდარტების დაცვაზე კონტროლს ანხორციელებენ (8).

ცხრილი 3

წამყვანი სასტუმრო კონსორციუმები /7/

№	კონსორციუმი	ნომრების რაოდენობა	სასტუმროების რაოდენობა	მთავარი ოფისი
1	რეზოლუციონ ინს	1500 000	7700	ფენიქსი, არიზონა, აშშ
2	ლექსინგონის სერვისი	375 000	3000	ირვინგი, ტეხასი, აშშ
3	ვიპი, ინტერნაციონალი	183 500	1468	კალგარი, ალბერტა, კანადა
4	სუპრონაციონალი ჰოტელსი	123 500	827	ლონდონი, ინგლისი
5	ლედინგ ჰოტელსი	90 200	315	ნიუ-იორკი, აშშ
6	ჰოტუსა, ევროსტარსი, ფემილია. ჰოტელსი	80 000	757	ბარსელონა, ესპანეთი
7	კეიტელი, სა	76 000	650	ბარსელონა, ესპანეთი
8	ლოგის დე საფრანგეთი	66 180	3682	პარიზი, საფრანგეთი
9	სრს ჰოტელსი, სტეიბერგერი	60 300	365	ფრანკფურტი, ნამინე, გერმანია
10	სეპტრე, ჰოსპიტალიტი, რეზორსი	55 904	105	ენგლვუდი, კოლორადო, აშშ

დამოუკიდებელი სასტუმროები ქსელებთან კონკურენციაში დიდ სირთულეებს აწყდებიან, ამიტომ ისინი ერთიანდებიან სასტუმროების კონსორციუმებში. ამ გზით დამოუკიდებელი სასტუმროები სხვადასხვა მიმართულებით მნიშვნელოვან ეკონომიას აღწევენ, კერძოდ მარკეტინგულ საქმიანობაში, სხვადასხვაგვარი მოწყობილობის (დაჯავშნის კომპიუტერული სისტემა და სხვ.) შექმნაში და ა. შ. აღსანიშნავია, რომ

კონსორციუმის წევრობაზე გადასახადი მომსახურების ბრუნვის პროცენტის მიხედვითაა განსაზღვრული.

სასტუმროთა ქსელებს ახასიათებთ საკუთარი საქმიანობის საფირმო სტილი ანუ კონცეფცია, რითაც ისინი ერთმანეთისგან განსხვავდებიან. მაგალითად, ფრანგული სასტუმროების ქსელი „აკორი“ გამოირჩევა მაღალი კომფორტით, ხანდაზმული სტუმრების სამედიცინო მომსახურებაზე განსაკუთრებული ყურადღებით.

საერთაშორისო ტურიზმი სიღარიბის წინააღმდეგ ბრძოლაში მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს. ღარიბ მოსახლეობას წარმოადგენენ ადამიანები, რომლებიც დღეში ხარჯავენ 1-2 ამერიკულ დოლარს. ამ კატეგორიაში შედიან უმუშევრები, დაქირავებულები, წვრილი მეწარმეები და სხვა წარმომადგენლები. ამ ადამიანებისათვის საკუთარი ცხოვრების დონის ასამაღლებლად საუკეთესო გამოსავალია სამუშაოს შოვნა, საკუთარი საქმის დაწყება. საუკეთესო გამოსავალი ამ შემთხვევაში არის ტურიზმში დასაქმება და სხვა ეკონომიკური აქტიურობის ფორმა. ტურისტული ფირმის გახსნას არ სჭირდება დიდი დანახარჯი. საკურორტო ადგილებში შესაძლებელია საკუთარი უძრავი საშუალებების გამოყენება – პატარა კაფეების, სასაუზმეებისა და სხვათა ასამუშაველად. ამ სფეროში არაა სახელმწიფო მონოპოლია და ამიტომ ბაზარში საქმიანობას მნიშვნელოვანი ბარიერები ხელს არ უშლიან. ტურიზმი მაღალშრომატევადი საქმიანობაა და მრავალრიცხოვანი სამუშაო ძალაა საჭირო, განსაკუთრებით ახალგაზრდა ასაკის. ახალგაზრდობის დასაქმება მსოფლიო საზოგადოებისათვის პრიორიტეტული ამოცანაა, რამაც მსოფლიო ბანკის 2007 წლის მოხსენება „განვითარება და ახალი თაობა“ ადასტურებს.

მაშასადამე საერთაშორისო ტურიზმი სიღარიბის წინააღმდეგ ბრძოლის ინსტრუმენტად გამოიყენება, პერსპექტიულია განვითარებადი ქვეყნებისთვის, მათ შორის საქართველოსათვისაც.

ტურისტული რესურსების კომპლექსური ათვისებისადმი რაციონალური მიდგომები ეკონომიკის მდგრადი განვითარებისათვის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს წარმოადგენს. ტურისტული რესურსები ბუნებრივი, კულტურულ-ისტორიული და სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორების კომპლექსია, რომელიც აუცილებელია კონკრეტულ ტერიტორიაზე ტურისტული საქმიანობის ორგანიზაციისათვის.

ბუნებრივი რესურსების რაციონალური ათვისებისა და შეფასების პრობლემები და მეთოდები მეცნიერებისა და პრაქტიკის სპეციალისტების მიერ კარგადაა გამოკვლეული.

ტურიზმს, როგორც სამეურნეო დარგს, ახასიათებს ბუნებრივი და ისტორიულ-კულტურული რესურსების გამოყენების აშკარად გამოხატული ორიენტაცია. იგი ახალი ტერიტორიების ათვისებაში პიონერულ როლს ასრულებს. სამეურნეო ბრუნვაში ექცევა ადრეული ხელუხლებელი ბუნებრივი კომპლექსები, რომელთაც ინტენსიური გამოყენება აქვთ. ბუნებრივი და კულტურული პოტენციალის ველური ექსპლუატაცია, ანთროპოგენური დაცვისათვის ნორმების დაუცველობა, იწვევს მათ განადგურებას, რასაც აუნაზღაურებელი ზარალი მოქვს კაცობრიობისათვის. ჰაავის დეკლარაციაში ტურიზმის შესახებ აღნიშნულია, რომ „გაუფუჭებელი“ ბუნებრივი, კულტურული და ადამიანური არეალი ტურიზმის განვითარების ძირითადი პირობაა. თუმცა მსოფლიოში ბუნებრივი და კულტურული რესურსის დაუცველობისა და უკონტროლობის ბევრი მაგალითია.

სტატიაში განხილული მასალები ცხადყოფენ, რომ საერთაშორისო ტურიზმის მნიშვნელობა თანამედროვე საზოგადოების ცხოვრებაში განუწყვეტლივ იზრდება. ამას ადასტურებს მოსახლეობის შემოსავლებისა და თავისუფალი დროის გაზრდა, რეგიონების ღიაობის ამაღლება და სხვ. ტურიზმი საზოგადოების ცხოვრებაში გადაიქცა უნიკალურ, მსხვილმასშტაბიან მსოფლიო ინდუსტრიად, ხოლო ტურისტული რესურსები მრავალი ქვეყნის ეროვნული სიმდიდრის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი გახდა.

საერთაშორისო ტურიზმი თანამედროვე პირობებში მსოფლიო მასშტაბით განიხილება, როგორც მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების რეალიზაციის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი. მსოფლიოს ბევრი განვითარებადი ქვეყნის განსაკუთრებულ სიმდიდრეს ბუნებრივი რესურსები წარმოადგენენ, რომელთა მოპოვებაზე და ექსპორტზე მათი მოსახლეობის არსებობაა დამოკიდებული. ბუნებრივი

რესურსების მტაცებლურ ექსპლუატაციას შედეგად მოჰყვება ადგილობრივი მოსახლეობის გაღარიბება და ამ ფენომენს ეკონომისტებმა „რესურსული წყველა-კრულვა“ უწოდეს.

პარვარდის უნივერსიტეტის პროფესორებმა დ. საქსმა და ე. უორნერმა გამოიკვლიეს მსოფლიოს 95 განვითარებადი ქვეყანა, რომელთაც 1970-1990 წ.წ. რესურსდამოკიდებულების მაღალ კოეფიციენტი ჰქონდათ (ბუნებრივი რესურსების ექსპორტის ფარდობა მთლიან ერთობლივ პროდუქტთან). რესურსდამოკიდებულების კოეფიციენტის მაღალი მაჩვენებლის შემთხვევაში ქვეყნის მოსახლეობის ერთ სულზე შემოსავალი უადრესად დაბალია.

საერთაშორისო ტურიზმი ბუნებრივი რესურსების გამოყენების უკეთეს საშუალებას იძლევა. ბევრმა განვითარებადმა ქვეყანამ თავისი ეკონომიკის, მათ შორის საერთაშორისო ტურიზმის დივერსიფიკაცია დაიწყო.

მაშასადამე, ტურიზმი უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს მსოფლიო ეკონომიკის დარგობრივი იდენტიფიკაციის ტენდენციების ჩამოყალიბებაში, ტურიზმის რეგიონალური ბაზრების ფორმირებაში, საინვენსტიციო საქმიანობის კეთილნაყოფიერი კლიმატის შექმნაში, რაციონალური ბუნებათსარგებლობის სისტემის ჩამოყალიბებაში, ტურისტული რესურსების კომპლექსურ ათვისებასა და მდგრადი ეკონომიკის ფორმირებაში. პარალელურად, მიმდინარეობს ტურიზმის დადებითი ზემოქმედება ქვეყნებისა და რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებასა და მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. International tourism and its role in economies , International Journal of tourism, M.,2008. www.academia.edu/
2. Tourism Management, Towards new millennium, ed. by Chris Ryan Bergman, New York , 2000.
3. Воскресенский В., Международный туризм. М., 2013.
4. Мыслитель планетарного масштаба. М., 2000.
5. Ягельский А., География населения. М., 1980.
6. Мировая Экономика (под редакций Николаевой И. М., 2002.
7. Филиповский Е., Шмарова Л. Экономика и организация гостиничного хозяйства. М., 2003.
8. Медлик С., Инграм Х., Гостиничный бизнес. М., 2005.

**დავით ჯანგულაშვილი, გაიოზ ნადირაშვილი
საერთაშორისო ტურიზმი და მსოფლიო ეკონომიკა
რეზიუმე**

სტატიაში განხილულია მსოფლიო ეკონომიკის უმსხვილესი დარგის – საერთაშორისო ტურიზმის ინდუსტრიის ფორმირებისა და განვითარების საკითხი. მსოფლიო ეკონომიკის ახალი დარგობრივი სტრუქტურისა და საზოგადოებრივი ტენდენციების ჩამოყალიბების პირობებში, ყურადღება გამახვილებულია საერთაშორისო ტურიზმის როლსა და მნიშვნელობაზე.

**David Jangulashvili, Gaioz Nadirashvili
International Tourism and Global Economy
Summary**

The article explores the formation and development of the International Tourism as the biggest industry of the world economy. Under the conditions of the formation of social tendencies and new sectoral structures of the world economy, the role and significance of International Tourism are highlighted.

დავით ჯანგულაშვილი, გაიოზ ნადირაშვილი
Международный туризм и мировая эккономика
Резюме

В статье излагаются вопросы формирования и развития крупнейшей отрасли мировой экономики – индустрии международного туризма. В условиях формирования новой отраслевой структуры мировой экономики и общественных тенденций, особое внимание заостряется на роли и значении международного туризма.

რეგულაციების გაცემის მიზნით
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

ეკონომიკური რეგულაციების მოთხოვნები და საქართველოს გამოწვევები ვაჭრობის სფეროში

საქართველომ, დამოუკიდებლობის მოპოვების პირველი წლებიდანვე, მიზნად დაისახა ეკონომიკურში რეგულაცია, რაც ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური ღირებულებებისა და დიდი ხნის სწრაფვის აშკარა გამოხატულება იყო. საქართველომ, 1993 წელს გაეროში რეგულაციების შემდეგ, აქტიურად დაიწყო ეკონომიკური პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმებაზე მუშაობა, რომელიც ხელმოწერილ იქნა 1996 წელს. ამ შეთანხმებით განისაზღვრა ძირითადი ჩარჩო, რომლის ფარგლებშიც უნდა წარმართულიყო საქართველო-ეკონომიკური შორის სამომავლო ურთიერთობები.

ქვეყანაში გატარებულ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ რეფორმებს, შედეგად მოჰყვა საქართველოს ეკონომიკური და ეკონომიკური ღირებულებებთან მნიშვნელოვანი დაახლოება. ამან თავისი ასახვა ჰპოვა გასულ წელს მხარეთაშორის ასოციაციის შეთანხმების დოკუმენტურად გაფორმებაში, რითაც საბოლოოდ, შეუქცევადი გახდა სამომავლოდ საქართველოს ეკონომიკურში რეგულაციების პროცესი.

ეკონომიკური ასოციაციის გზაზე, ეკონომიკური ღირებულებათა დამკვიდრებასთან ერთად, ქვეყნის წინაშე განსაკუთრებით დიდი გამოწვევებია ეკონომიკის, მ.შ სავაჭრო, საბაჟო და საგადასახადო სფეროებში. ამ მხრივ ძალზე დიდი წარმატებები აქვთ მოპოვებული ეკონომიკური რეგულაციებს, რომელთა გამოცდილების გაზიარება აუცილებელია საქართველოს წარმატებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის.

ეკონომიკური საქართველოს სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობებს თავისი ისტორია აქვს. მხარეებს შორის 1996 წელს გაფორმდა და 1999 წლიდან ძალაში შევიდა “პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება”, რომელმაც ეკონომიკური და ეკონომიკური კავშირის შორის 1989 წელს ხელმოწერილი ეკონომიკური და კომერციული თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება ჩაანაცვლა. აღნიშნული შეთანხმებით ეკონომიკური ივალდებულა ეკონომიკური სამეზობლო პოლიტიკაში ჩართულ ქვეყნებს /მ.შ საქართველოს/ დახმარებოდა ეკონომიკის სფეროში თანამშრომლობის გაღრმავებაში, რაც ითვალისწინებდა ეკონომიკური შიდა ბაზარში ჩართვას – კაპიტალის, სამუშაო ძალის, საქონლისა და მომსახურების თავისუფალ გადაადგილებას. ყოველივე ეს, სრულად აისახა ეკონომიკური სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში, 2006 წელს ხელმოწერილ საქართველო-ეკონომიკური სამოქმედო გეგმაში, რომელიც მიზნად ისახავდა საქართველოს კანონმდებლობისა და სტანდარტების ეკონომიკური შესაბამის ნორმებთან დაახლოებას.

ეკონომიკური საქართველო-ეკონომიკური ურთიერთობის გაფართოებამ კიდევ უფრო მეტი მნიშვნელობა შეიძინა მას შემდეგ, რაც რუსეთმა 2006 წელს საქართველოს გამოუცხადა ცალმხრივი სავაჭრო ემბარგო, რითაც აიკრძალა რუსეთის ბაზრებზე ქართული პროდუქციის რეალიზაცია. ამან, თავის მხრივ, განსაზღვრა ქვეყნის ძალისხმევის ზრდა ახალი, პირველ რიგში, ეკონომიკური ბაზრების მოძიების

მიმართულებით. ამის შედეგად განხორციელდა ევროპულ ბაზრებზე ქართული პროდუქციის დივერსიფიკაცია და საქართველოს იმპორტში ევროკავშირის წილის საგრძნობი გადიდება.

ბოლო პერიოდში ევროკავშირთან სავაჭრო ურთიერთობები მნიშვნელოვნად გაფართოვდა და გაღრმავდა. 2013 წელს მათ შორის სავაჭრო ბრუნვამ 2879 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, წინა წლებთან შედარებით 3 %-ით გაიზარდა და ქვეყნის სავაჭრო ბრუნვის 27 % დაიკავა. ამავე წელს ევროკავშირთან ექსპორტი 72 %-ით გადიდა და ქვეყნის ექსპორტის 21, ხოლო იმპორტი 7 %-ით შემცირდა და მთლიანი იმპორტის 29 % შეადგინა.

საქართველო-ევროკავშირის შორის სავაჭრო ბრუნვის ზრდის ტენდენცია 2014 წლის პირველი ცხრა თვის მონაცემებითაც დასტურდება, როცა წინა წლის შესაბამის პერიოდთან მიმართებაში იგი 8 %-ით, მ.შ. ექპორტი 23, ხოლო იმპორტი 5 %-ით გაიზარდა. ექსპორტის ზრდა დაფიქსირდა შემდეგ სასაქონლო ჯგუფებში: **თხილი და კაკალი**, ძირითადი ბაზრები: გერმანია, იტალია, ჩეხეთი, ბელგია, საფრანგეთი; **სპირტიანი სასმელები**: საფრანგეთი, ნიდერლანდები, ესპანეთი; **ნატურალური ღვინოები**: პოლონეთი, ლატვია, ლიტვა, ესტონეთი, ნიდერლანდები; **მინერალური წყლები**: ლიტვა, გერმანია, ლატვია, **ხილ-ბოსნტყულის კონსერვები**: გერმანია, სლოვაკეთი; **სპილენძის მადნები და კონცენტრატები**: ბულგარეთი, ესპანეთი; **ფეროშენადნობები**: ესპანეთი, საბერძნეთი, ინგლისი; **ძვირფასი ლითონები**: ჩეხეთი, გერმანია, ლიტვა (4).

სამომავლოდ, ევროკავშირთან საქართველოს ასოცირების შეთანხმებით განისაზღვრა ახალი ამოცანები და რეგულაციები. მხარეები ვალდებული არიან ითანამშრომლონ ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ გენერალური შეთანხმების /GATT—ის/ და მისი სამართალმემკვიდრე – ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის /ვმოს-ს/ მოთხოვნების შესაბამისად. კერძოდ:

- შეთანხმების ძალაში შესვლის დღიდან მხარეებმა უნდა გააუქმონ ყველა საბაჟო გადასახადი მეორე მხარეში წარმოშობილ პროდუქციაზე;
- სპეციალურ დანართში ჩამოთვლილი სატარიფო ქვოტების ფარგლებში, გადასახადის გარეშე უნდა იქნეს იმპორტირებული საქონელი ევროკავშირში, გადაჭარბებით იმპორტირებისას კი გამოყენებულ უნდა იქნეს უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის შესაბამისი საბაჟო გადასახადის განაკვეთი;
- შეთანხმებიდან ხუთი წლის შემდეგ მხარეებმა უნდა გამართონ კონსულტაციები ვაჭრობაში საბაჟო ტარიფების ლიბერალიზაციის მასშტაბის გაფართოებასთან დაკავშირებით.

გარდა ამისა, როცა ერთი ან მეტი პროდუქციის იმპორტის მოცულობა მიაღწევს შეთანხმების დანართში მითითებული მოცულობის 70 %-ს, ევროკავშირი ატყობინებს საქართველოს კონკრეტული პროდუქციის იმპორტის მოცულობის შესახებ. ასეთი შეტყობინების შემდეგ, 14 კალენდარული დღის განმავლობაში, თუ იმპორტი მიაღწევს 80%-ს, საქართველომ უნდა წარუდგინოს ევროკავშირს საფუძვლიანი დასაბუთება იმის შესახებ, რომ მას აქვს შესაძლებლობა აწარმოოს პროდუქცია ევროკავშირში ექსპორტისათვის დანართში მითითებული მოცულობის ზემოთ. იმ შემთხვევაში თუ ეს იმპორტი მიაღწევს შეთანხმების დანართში მითითებული რაოდენობის 100%-ს და იმავდროულად საქართველოს მხრიდან არ იქნება წარდგენილი საფუძვლიანი დასაბუთება, ევროკავშირს შეუძლია დროებით შეაჩეროს პრეფერენციული რეჟიმი შესაბამის პროდუქციაზე. აღნიშნული შეჩერება გამოიყენება 6 თვის განმავლობაში და ძალაში შედის მისი ევროკავშირის ოფიციალურ ეურნალში გამოქვეყნების დღიდან (3,4).

ევროკავშირის მიერ დროებითი შეჩერება მოიხსნება მისი ძალაში შესვლიდან 6 თვიანი ვადის ამოწურვამდე იმ შემთხვევაში, თუ საქართველო წარუდგენს ვაჭრობის საკითხებზე ასოცირების კომიტეტს დამაკმაყოფილებელ მკტიცებულებას იმის შესახებ, რომ შესაბამისი იმპორტირებული საქონლის რაოდენობის სიტარბე გამოიწვია საქართველოს საექსპორტო შესაძლებლობის ცვლილებამ ამ კონკრეტულ საქონელთან

მიმართებაში. საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ორმხრივი თანხმობის შემთხვევაში, შეიძლება მოხდეს დანართის ცვლილება და მოცულობის მოდიფიკაცია.

ევროკავშირთან ასოცირების გზაზე საქართველოს მოუწევს დიდი ძალისხმევა ვაჭრობის ტექნიკური ბარიერების დაძლევის მიმართულებით. სადღეისოდ ამ მხრივ განსხვავება ძალზე დიდია. საქართველომ უნდა განახორციელოს სერიოზული სამუშაოები ევროკავშირის ტექნიკური რეგლამენტების, სტანდარტიზაციის, მეტროლოგიის, აკრედიტაციის, შესაბამისობის შეფასებისა და ბაზრის ზედამხედველობის სისტემებთან ეტაპობრივი დაახლოების მიზნით. საქართველო ვალდებულია ყოველმხრივ დაიცვას ევროკავშირის შესაბამის კანონმდებლობაში გაწერილი პრინციპები და მეთოდები.

ვაჭრობის ტექნიკურ ბარიერებთან დაკავშირებული კანონმდებლობის დაახლოების პროცესში საქართველომ თავი უნდა შეიკავოს თავისი ჰორიზონტალური და სექტორული კანონმდებლობის ცვლილებებისაგან, რომლებიც უზრუნველყოფენ კანონმდებლობის პროგრესულ დაახლოებასა და დაახლოების დონის შენარჩუნებას ევროკავშირის შესაბამის კანონმდებლობასთან. ამასთან, საქართველომ წინასწარ უნდა აცნობოს ევროკავშირს მოსალოდნელი ცვლილებების შესახებ. გარდა ამისა, საქართველომ ეტაპობრივად უნდა მიიღოს ევროპული სტრანდარტების ნაკრები ეროვნულ სტრანდარტებად, რომელთა ნებაყოფლობითი გამოყენება იძლევა საქართველოს კანონმდებლობაში გადმოტანილი ევროკავშირის კანონმდებლობასთან შესაბამისობის პრეზუმციას. ამასთან, მათი მიღების პარალელურად, საქართველომ უნდა გააუქმოს ევროპულ სტანდარტებთან წინააღმდეგობაში მყოფი ეროვნული სტრანდარტები, ეტაპობრივად შეასრულოს ევროპის სტანდარტიზაციის ორგანიზაციის სრული წევრობისათვის საჭირო სხვა პირობები.

საქართველოსა და ევროკავშირის საკანონმდებლო ბაზების ურთიერთდაახლოების პროცესში, მეწარმეებთან და ექსპორტიორებთან კონსულტაციის გზით, უნდა განისაზღვროს ეკონომიკის პრიორიტეტული სექტორები. პარალელურად, უნდა დაჩქარდეს ევროკავშირის სტანდარტებისა და ტექნიკური ნორმების ქართულ ენაზე თარგმნა, გაძლიერდეს თანამშრომლობა საზოგადოებრივი საერთაშორისო თავსებადობის უზრუნველსაყოფად და შესაბამისი ლაბორატორიების შესაქმნელად. მხარეთა კანონმდებლობის ჰარმონიზება სწორედ ეკონომიკის პრიორიტეტული სექტორებიდან უნდა დაიწყო. ამასთან, უნდა დაინერგოს სამრეწველო პროდუქციის შესაბამისობის განსაზღვრის ევროპული მოდელები, რამაც უნდა უზრუნველყოს დაბალი რისკის მქონე საქონლის სავალდებულო სერთიფიცირებისა და განმეორებითი ტესტირების თავიდან აცილება.

ევროპულ ბაზრებზე ქართული პროდუქციის პოზიციის დამკვიდრება პირდაპირ კავშირშია მათ მიმართ წაყენებული სანიტარული და ფიტოსანიტარული მოთხოვნების დაკმაყოფილებასთან. ეს ნაკარნახევია, ჯერ ერთი, ევროკავშირის წევრ-სახრდმწიფოთა სურვილით, ყოველმხრივ უზრუნველყონ საკუთარი მოქალაქეების ჯანმრთელობის დაცვა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირის ბაზარზე სამართლიანი კონკურენციის შექმნით, არასტანდარტული პროდუქციის ბაზარზე შედწევისა და, დაბალი თვითღირებულების მქონე საქონლის რეალიზაციის გზით, გარკვეული საბაზრო უპირატესობის მოპოვების აღკვეთისათვის. ევროკავშირის არასატარიფო ბარიერების დაძლევის სიძნელე იმითაცაა განპირობებული, რომ ისინი დამკვიცვებულია ევროკავშირის შესაბამისი ინსტიტუტებისა და ევროკავშირის წევრ-ქვეყნების კანონმდებლობით, რომელიც სისტემატურად იცვლება და საჭიროებს მკაცრ მონიტორინგს.

საქართველომ უნდა გააძლიეროს მუშაობა ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის „სანიტარული და ფიტოსანიტარული ღონისძიებების გატარების შესახებ“ შეთანხმების სრულად განხორციელებისათვის და აქტიური მონაწილეობა მიიღოს შესაბამისი საერთაშორისო ორგანიზაციების – ცხოველთა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის /OIE/, სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის /FAO/, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის /WHO/, მცენარეთა დაცვის საერთაშორისო კონვენციის /IPPC/ და სხვა ორგანიზაციების საქამიაობაში.

საქართველო-ევროკავშირის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების შემდგომი განვითარების პროცესში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ქვეყნის საბაჟო სამსახურის არსებითი რეფორმირება და სრულყოფა. საქართველომ სერიოზულად უნდა გააუმჯობესოს თანამშრომლობა ევროკავშირთან ამ სფეროში, რათა უზრუნველყოს კანონიერი ვაჭრობის განვითარებისა და საბაჟო სამსახურზე ეფექტიანი კონტროლის განხორციელება. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს საჯარო პოლიტიკის ამოცანებს, რომელთა გადაწყვეტა უზრუნველყოფს ვაჭრობის ხელშეწყობას უსაფრთხოების, თაღლითობის თავიდან აცილებასა და მათ შორის დაბალანსებულ მიდგომას. საქართველომ სერიოზულად უნდა იზრუნოს იმაზე, რომ საბაჟო საქმიანობისა და ვაჭრობის მარეგულირებელი კანონმდებლობა იყოს სტაბილური და ყოველმხრივად დასაბუთებული, საბაჟო პროცედურები უნდა გახადოს პროპორციული, გამჭვირვალე, პროგნოზირებადი, არადისკრიმინაციული და მიუკერძოებელი. საქონლის საბაჟო გაშვების გამარტივებისა და ხელშეწყობის მიზნით, ფართოდ უნდა იქნეს გამოყენებული თანამედროვე საბაჟო ტექნიკა და ტექნოლოგიები, რისკის შეფასების, გაფორმების, კონტროლისა და კომპანიის აუდიტის ევროპული მეთოდები, საბაჟოსა და ვაჭრობის სფეროსთან დაკავშირებული საერთაშორისო გამოცდილება, გლობალური ვაჭრობის ხელშეწყობისა და უზრუნველყოფის შესახებ მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის ჩარჩო სტანდარტები და ევროკომისიის საბაჟო სახელმძღვანელო პრინციპები და რეკომენდაციები /3,110/.

საქართველომ უნდა იზრუნოს საბაჟო რეგულირებისა და პროცედურული მოთხოვნების დარღვევისათვის დაკისრებული ჯარიმების თანაზომადობისა და არადისკრიმინაციულობის უზრუნველყოფის წესების შემოღებაზე, რომელთა აღსრულებამ არ უნდა გამოიწვიოს საბაჟო საქმიანობაში გაუმართლებელი და უსაფუძვლო შეფერხებები; საბაჟოს მიერ მიღებული ზომების გასაჩივრების უფლების გარანტიაზე, ხელმისაწვდომობასა და მასთან დაკავშირებული ხარჯების მინიმიზაციაზე; საბაჟო ეთიკის სახელმძღვანელო პრინციპებზე დაყრდნობით, საბაჟო საქმიანობის კეთილსინდისიერების უმაღლესი სტანდარტების დანერგვასა და შენარჩუნებაზე; საზღვრის ერთობლივი მართვის პროცესში, სასაზღვრო უწყებათა შორის კოორდინაციის სრულყოფაზე; საბაჟო რეფორმების გატარების მიზნით, ტექნიკური დახმარებებისა და შესაძლებლობების განვითარების ერთობლივ პროგრამებში მონაწილეობაზე; ევროკავშირისა და საერთაშორისო საბაჟო კანონმდებლობასთან საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობის ეტაპობრივ მიახლოებაზე.

ცხადია, აღნიშნულ ღონისძიებათა სწორი გააზრება და პრაქტიკული რეალიზაცია, დიდად შეუწყობს ხელს საქართველო-ევროკავშირის სავაჭრო ურთიერთობების შემდგომ სრულყოფასა და, ზოგადად, ასოცირების შეთანხმებით დასმულ პრობლემათა დროულ გადაწყვეტასა და ევროკავშირში ქვეყნის წარმატებულ ინტეგრაციას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვეშაპიძე შ. და სხვები, ევროპული ღირებულებები – მთავარი საზრუნავი საქართველოს გადარჩენისათვის, ჟურნ. “მეცნიერება და ცხოვრება”, №1(9) თბ., 2014.
2. მესხია ი., საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ახალი ვექტორი; სილაგაძე ა., ათანელიშვილი თ., ევროკავშირის მთავარი ინდიკატორები და საქართველო. თსუ პ. გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან 70-ე წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო კონფერენციის მასალები, თბ., 2014.
3. საქართველოს ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმება, თბ., 2014.
4. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები.

რევაზ ჯავახიშვილი
ევროინტეგრაციის მოთხოვნები და საქართველოს გამოწვევები ვაჭრობის სფეროში
რეზიუმე

საქართველოს ევროკავშირთან ასოცირების პროცესში, დემოკრატიული ღირებულებების დამკვიდრებასთან ერთად, დიდი გამოწვევები იკვეთება ქვეყნის ეკონომიკის, მ.შ. სავაჭრო ურთიერთობების განვითარებისა და სრულყოფის სფეროში. ნაშრომში ხაზგასმულია, რომ ევროკავშირთან ასოცირების გზაზე, ქვეყანას დასჭირდება დიდი ძალისხმევა როგორც სატარიფო, ისე არასატარიფო, პირველ რიგში, ტექნიკური, სანიტარული და ფიტოსანიტარული ბარიერების დაძლევის, საბაჟო, საგადასახადო და საკანონმდებლო სისტემების სრულყოფის, ევროკავშირის სტანდარტებსა და რეგულაციებთან მათი დაახლოების მიმართულებით.

Revaz Javakhishvili
Euro Integration Requirements and Challenges of Georgia in the Field of Trade
Summary

In the EU-Georgia association process, establishing democratic values in the country, the great challenges are facing to the economy of Georgia in the field of the development and improvement of trade relation. The article emphasizes that on the way to EU association the country will need a great effort to overcome the tariff, also non-tariff, first of all the technical, sanitary and phytosanitary barriers in order to improve customs, tax and legislative systems to make them closer to the EU standards and regulations.

Реваз Джавахишвили
Требования евроинтеграции и вызовы Грузии в сфере торговли
Резюме

В процессе ассоциирования Грузии с Евросоюзом, по ходу внедрения европейских ценностей, вычёрчиваются большие вызовы и задачи в сфере развития экономики, в том числе, расширения и углубления торговли. В статье подчеркивается, что на пути ассоциирования нашей стране потребуются огромные усилия по преодолению как тарифных, так и нетарифных, прежде всего, технических, санитарных и фитосанитарных барьеров, а также по совершенствованию таможенной, налоговой и законодательной систем и по их приближению к европейским стандартам и регуляциям.

მაია თეთრუაშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

მსოფლიოს ეკონომიკური პროგნოზი 2015 წლისათვის

რა პერსპექტივები ელოდება მსოფლიო ეკონომიკას 2015 წლისთვის, -ეს არის კითხვა, რომელიც დღეს მთელ მსოფლიოს აწუხებს.

ანალიზის შედეგი, რომელიც საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა დადო სხვა მრავალი პროგნოზის საფუძველზე, შეიძლება ეწოდოს – “არც თუ ცუდი”, თუმცა არსებობს მრავალი რისკი, რომელთაგან ზოგიერთი მნიშვნელოვანია. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის გათვლებით, 2015 წელს მოსალოდნელია 3,8%-იანი გლობალური ზრდა, მაშინ როცა 2014 წელს ეს მაჩვენებელი 3,3 %- ს შეადგენდა. მართალია ასეთ ზრდას ვერ ვუწოდებთ “ეკონომიკურ ბუმს”, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ ასეთი მაჩვენებელი 2011 წლის შემდგომ არ დაფიქსირებულა. რისკი, რომელიც ამ მაჩვენებლის მიღწევას ახლავს, არის მსოფლიო ბაზარზე ნედლი ნავთობის ფასების დაცემა, რომელიც უდავოდ გააიფხებს ბიზნესის დანახარჯებს ზოგიერთ ქვეყნებში, მაგრამ უარყოფით შედეგებს გამოიწვევს ნავთობმომპოვებელ ქვეყნებში. ამ ფაქტმა უკვე დაახარა რუსეთი, ვენესუელა, ნიგერია და სხვ.

გლობალური ზრდის მნიშვნელოვანი წილი სავარაუდოდ ამერიკაზე მოვა. მსოფლიო სავალუტო ფონდის პროგნოზით, ამ ქვეყანაში 2015 წლისათვის ეკონომიკური ზრდა 1%-ით მეტი იქნება 2013 წელთან შედარებით. რაც შესაბამისად აისახება უძრავი ბაზრის სტაბილურობასა და ბიზნესში ინვესტიციების ზრდაზე. ეკონომიკური ზრდის პარალელურად ინფლაციის საფრთხის თავიდან აცილების მიზნით, ამერიკის შეერთებული შტატების ფედერალურმა სარეზერვო სისტემამ 1%-მდე გაზარდა სარეზერვო საპროცენტო განაკვეთი, მაშინ როცა ბოლო 6 წლის განმავლობაში ეს მაჩვენებელი 0-ის ტოლი იყო. ფედერალური სარეზერვო სისტემის ერთ-ერთი მოხელის – ბილ დადლის განმარტებით, ამ ცვლილების მიზეზია, ინფლაციის ზრდის შეკავება. მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ, “ცვლილებები უნდა განხორციელდეს გარკვეული ხარისხის საბაზრო ტურბულენტობის თანხლებით”. მაღალი საპროცენტო განაკვეთები, ინვესტიციებისათვის, კიდევ უფრო მიმზიდველს გახდის ამერიკულ ბაზრებს, რომელთა მხრიდანაც შესაძლებელია მოხდეს კაპიტალის გადატანა განვითარებადი ქვეყნებიდან ამერიკაში. ეს გარკვეულწილად საფრთხეს ქმნის გარდამავალი ეკონომიკის იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც მომზადებული არ შეხვდებიან ფედერალური სარეზერვო სისტემის ამ ქმედებას.

ჩინეთი გლობალური ეკონომიკის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია: ეკონომიკური ზრდის ტემპის შენელება ამ ქვეყანაში, სავარაუდოდ 2015 წელსაც გაგრძელდება. ეს გარდუვალი რეალობაა ჩინეთის ეკონომიკისათვის. ჩინეთის ეკონომიკური ზრდა განპირობებული იყო ინვესტიციებისა და ექსპორტის მოცულობის ზრდით, რაც, თავისთავად, არ შეიძლებოდა უსასრულოდ გაგრძელებულიყო. ზრდის ტემპების შენელებასთან ადაპტაცია პრობლემებს შეუქმნის არა მარტო ჩინეთს, არამედ იმ ქვეყნებსაც, რომლებიც საქონლის მიმწოდებლებად გვევლინებოდნენ ჩინეთის ეკონომიკისათვის (მაგალითად, აფრიკის ქვეყნები) (1). საინვესტიციო ბანკ Goldman Sachs-ის მთავარი ეკონომისტი – იან ხატხიუსი ჩინეთში ეკონომიკური ზრდის ტემპის შენელებას კიდევ რამდენიმე წელს ვარაუდობს.

გაურკვეველობის პერიოდი აქვს ევროზონასაც. საბერძნეთი რიგგარეშე არჩევნებისათვის ემზადება. ამ არჩევნების შედეგებს ელოდებიან არა მხოლოდ საბერძნეთში, არამედ ევროზონის ისეთ ქვეყნებში, რომელთაც არასტაბილური ფინანსური ბაზრები აქვთ. ასეთი ქვეყნებია: იტალია და ესპანეთი. არსებობს სერიოზული რისკი, რომ საბერძნეთის ფინანსური არასტაბილურობა, შესაძლებელია, ამ ქვეყნიდან სხვა ქვეყნებშიც გადავიდეს. ეს ფაქტორი გაცილებით უფრო საფრთხის შემცველია ევროზონისათვის, ვიდრე წინა წლების ეკონომიკური კრიზისი.

ფართომასშტაბიანი ფინანსური ზარალის მომტანი შეიძლება გახდეს უკრაინის პოლიტიკური კრიზისი და ის, მით უფრო, მნიშვნელოვან უარყოფით გავლენას მოახდენს გლობალურ ეკონომიკაზე, რაც უფრო მკვეთრად აისახება ახლოაღმოსავლეთის ქვეყნების პრობლემები ნავთობის ფასსა და მიწოდებაზე.

ცხადია, 2015 წლისათვის მრავალი პრობლემა არსებობს, რომელიც ხელს შეუშლის რეალურ და მასშტაბურ ეკონომიკურ ზრდას, მაგრამ ეს წელი მაინც იქნება პოსტკრიზისული პერიოდის გლობალური ეკონომიკის სტაბილურობის კიდევ ერთი წელი (2).

აშშ-ის ეკონომიკა

ამერიკის ეკონომიკაში, ბოლო 11 წლის მანძილზე, ეკონომიკური ზრდის ყველაზე უფრო მაღალი ზრდის ტემპი 2014 წლის მესამე კვარტალში დაფიქსირდა.

გაჭრობის მინისტრის სიტყვებით, მან –“კიდევ ერთხელ გადახედა მთლიანი შიდა პროდუქტის მაჩვენებელს და აღმოჩნდა, რომ მისი ზრდა, პროგნოზირებული 3,9%-ის ნაცვლად 5,0% იყო” (3). 2014 წლის ოქტომბერში გამოქვეყნებული მაჩვენებლის ჩასწორება მოხდა 1, 5%-იანი პუნქტით. ასეთი ჩასწორებები არცთუ იშვიათია, ვინაიდან მთავრობა საპროგნოზო მაჩვენებლების გამოთვლისას ხშირად სრულყოფილ ინფორმაციას ვერ ფლობს. აშშ-ს გადამმუშავებელი მრეწველობის ყველაზე დიდი ზრდა 2014 წლის ნოემბერში დაფიქსირდა და ამავე პერიოდში გაიზარდა სამრეწველო წარმოებაც. ორივე სფეროში ამ მაჩვენებელმა 1,1%-ს მიაღწია, ნაცვლად ფედერალური სარეზერვო სისტემის მიერ პროგნოზირებული 0,4%-ისა.

სამთო მრეწველობაში ამ პერიოდისათვის ამერიკას 0,1%-იანი კლება ჰქონდა, კომუნალურ მეურნეობაში კი წარმოება გაიზარდა 5,1%-ით.

მთლიანი სამრეწველო წარმოების ზრდამ 1, 3% შეადგინა და ეს მაჩვენებელი ყველაზე უფრო მაღალია 2010 წლის მაისის თვის შემდეგ.

მნიშვნელოვნად გაიზარდა სამრეწველო სიმძლავრეების გამოყენების კოეფიციენტი გადამამუშავებელ მრეწველობაში და მან 80,1% შეადგინა.

ევროკავშირის ქვეყნების ეკონომიკა

ევროსტატის მონაცემებით (4) ევროკავშირის ქვეყნების მთლიანი შიდა პროდუქტი 2014 წლის მესამე კვარტალში 0,3%-ით გაიზარდა, მაგრამ სეზონური რყევების გამო, მისი წლიური საშუალო მაჩვენებელი მხოლოდ 0,2% იყო. ევროზონის მიმართ გაკეთდა შეფასება, რომელმაც დაადგინა სავაჭრო საქონლის მოცულობა მსოფლიო ბრუნვაში და მან 24 მლრდ ევრო შეადგინა, წინა წლის 16,5 მლრდ ევროს ნაცვლად. სავაჭრო ბალანსის დადებითი საღლო კი, თითქმის, 8 მლრდ-ით გაიზარდა.

ევროზონაში წლიური დეფლაცია 0,2 %-ის ფარგლებში იყო პროგნოზირებული, მაგრამ საბოლოო გათვლებით, მან 0,3 % შეადგინა. ეს გამოწვეული იყო ენერჯო რესურსებზე ფასების კლებით, რამაც გამოიწვია სხვა დანარჩენი საქონლის ფასების სტაბილურობა. ერთადერთი აღმოჩნდა მომსახურების სფერო, სადაც ფასები 1, 2%-ით გაიზარდა. 2014 წელს ინფლაციის უარყოფითი მაჩვენებელი დაფიქსირდა ბულგარეთში, საბერძნეთში, ესპანეთსა და პოლონეთში. ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი კი, ჰქონდათ: რუმინეთს, ავსტრიასა და ფინეთს.

იაპონიის ეკონომიკა

ამ ქვეყნის გადამამუშავებელ მრეწველობაში მოულოდნელად მოხდა ტემპის დაცემა. გასული წლის ნოემბრის თვეში მთლიანი სამრეწველო წარმოება 0,6%-ით დაეცა, მაშინ როცა, მრეწველობისა და ვაჭრობის ეკონომიკის სამინისტროს მიერ მაჩვენებლის 0,8%-იანი ზრდა იყო პროგნოზირებული.

იაპონიის სავაჭრო დეფიციტმა 2014 წლის ნოემბრის თვეში 891,9 მლრდ იენი (8,5, მლრდ ამერიკული დოლარი) შეადგინა, წინა თვის 737 მლრდ იენის ნაცვლად. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ დეფიციტის ეს მაჩვენებელი 32%-ით ნაკლები იყო, წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან შედარებით.

აშშ-სთან იაპონიის აქტიური სავაჭრო ბალანსი გაიზარდა 20%-ით.

განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკა

რეკონსტრუქციისა და განვითარების მსოფლიო ბანკთა ჯგუფის პრეზიდენტის- ჯიმ ენ კიმის განცხადებით, დღევანდელ ეკონომიკურ სიტუაციაში, განვითარებადმა ქვეყნებმა გონივრულად უნდა გამოიყენონ თავიანთი რესურსები სოციალური პროგრამებისათვის. ლაზერული სიზუსტით წარმართონ ისინი ღარიბთა დასახმარებლად და ასევე, განახორციელონ სტრუქტურული ცვლილებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სახსრების დაბანდებას ადამიანისეულ კაპიტალში (5). ამ ქვეყნებმა უნდა აღმოფხვრან ყველა შესაძლო ტექნიკური თუ საკანონმდებლო დაბრკოლება, რომელიც ხელს უშლის კერძო სექტორში ინვესტიციების განხორციელებას, რამეთუ, კერძო სექტორი არის ერთ-ერთი მთავარი გენერატორი სამუშაო ადგილების შექმნისა და სიღარიბის დაძლევისათვის.

საფრთხე, რომელმაც ზოგიერთ ქვეყანაში ეკონომიკის ძალიან მაღალ და ზოგიერთ ქვეყანაში საშუალო ზრდას შეიძლება შეუშალოს ხელი, ეს არის მოსახლეობისა და ახალგაზრდა სამუშაო ძალის შემცირება გარდამავალ ქვეყნებში, რომელიც, ცხადია უარყოფითად იმოქმედებს წარმოებაზე. ამასთან უნდა აღინიშნოს ის დადებითი ტენდენცია, რომელსაც ნავთობის ფასის ვარდნაც გამოიწვევს. ანალიტიკოსების განცხადებით, ნედლე ნავთობზე ფასები შენარჩუნდება 2015 წელსაც, რაც, უდავოდ, გამოიწვევს მთელს მსოფლიოში ინფლაციის შემცირებას და საპროცენტო განაკვეთების კლებას ეკონომიკურად მდიდარ ქვეყნებში.

წლებიანდელი წლის პროგნოზით, კვლავ სუსტი დარჩება მსოფლიო სავაჭრო ნაკადები. განვლილმა ფინანსურმა კრიზისმა შეაფერხა გლობალური ვაჭრობა და ის 2013-2014 წ.წ.-ში მხოლოდ 4%-ით გაიზარდა, მაშინ როცა კრიზისამდელ პერიოდში ის საშუალოდ 7%-ით იზრდებოდა.

ანალიზის შედეგებით აღმოჩნდა, რომ კრიზისიდან გამომდინარე, მოთხოვნის შესუსტებამ ვაჭრობის შემცირება გამოიწვია და შემდგომ მას დაბალი მგრძობელობა აღმოაჩნდა გლობალური ეკონომიკური აქტივობისადმი. ამავე ანალიზის საფუძველზე, ეკონომისტები ვარაუდობენ, რომ 2015 წელს საბირჟო საქონელზე სტაბილური ფასები შენარჩუნდება, ნავთობზე ფასის დაცემა კი ნავთობის იმპორტიორ განვითარებად ქვეყნებში უნდა უზრუნველყოს ინფლაციის შემცირება, ბიუჯეტის დაბალანსება და საგადასახადო ბალანსის საღივანო გაუმჯობესება. “ნავთობზე ფასების დაცემა გამოიწვევს ნავთობის ექსპორტიორი განვითარებული ქვეყნების რეალური შემოსავლების გადაღინებას ნავთობის იმპორტიორ განვითარებად ქვეყნებში, ასევე ორივე ტიპის ქვეყნებს შესაძლებლობას მისცემს, გაატარონ ისეთი რეფორმები, რომელიც ითვალისწინებს ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის გაფართოებას, გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გატარების მიზნით.”-განაცხადა მსოფლიო ბანკის პერსპექტიული განვითარების ჯგუფის პრეზიდენტი აიხან კესემ (5).

ინდოეთი ნავთობის იმპორტიორი, იმ დიდი ქვეყნების ჯგუფს მიეკუთვნება, რომელთა შემოსავლები საშუალო ღონისაა და ნავთობზე ფასის დაცემა გამოიწვევს ეკონომიკურ ზრდას. ინდოეთისათვის ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებელი 2015 წლისათვის პროგნოზირებულია 6,4%-ით, ნაცვლად 2014 წლის 5,6%-ისა. **ბრაზილიაში, ინდონეზიაში, თურქეთსა და სამხრეთ აფრიკის** ქვეყნებში, ნავთობზე ფასების ვარდნამ შეიძლება გამოიწვიოს ინფლაციისა და მიმდინარე ოპერაციების ბალანსის უარყოფითი საღივანო შემცირება, რაც მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდება ეკონომიკური აღმავლობისათვის.

რაც შეეხება ნავთობის ექსპორტიორ ქვეყნებს, მათი ეკონომიკური აქტივობა მნიშვნელოვნად შემცირდება. პროგნოზის თანახმად, 2015 წელს რუსეთის ეკონომიკური აქტივობა 2,9%-ით შემცირდება და დადებით მაჩვენებელს ის მხოლოდ 2016 წელს მიაღწევს.

2015 წელი წარმატებული აღმოჩნდება იმ ქვეყნებისათვის, რომელთა მთავრობებსაც უფრო რაციონალური პოლიტიკა ექნებათ 2015 წლის გამოწვევებთან ბრძოლისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <http://www.ereport.ru/reviews/rev201412.htm>
2. <http://slon.ru/fast/economics/vsemirnyy-bank-vnov-ukhudshil-prognoz-po-rossiyskomu-vvp-v-2015-godu-1193071.xhtml>
3. <http://emelyanovs.livejournal.com/?tag=%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
4. <http://ec.europa.eu/eurostat>
5. <http://www.worldbank.org/ru/news/press-release/2015/01/13/global-economic-prospects-improve-2015-divergent-trends-pose-downside-risks>

მაია თეთრუაშვილი მსოფლიოს ეკონომიკური პროგნოზი 2015 წლისათვის რეზიუმე

რა პერსპექტივები ელოდება მსოფლიო ეკონომიკას 2015 წლისთვის? ანალიზის შედეგი, რომელიც საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა დადო, სხვა მრავალი პროგნოზის საფუძველზე, შეიძლება ეწოდოს – “არც თუ ცუდი”, თუმცა არსებობს მრავალი რისკი, რომელთაგან ზოგიერთი მნიშვნელოვანია. საერთაშორისო სავალუტო ფონდის გათვლებით, 2015 წელს მოსალოდნელია 3,8%-იანი გლობალური ზრდა, მაშინ როცა 2014 წელს ეს მაჩვენებელი 3,3 %-ს შეადგენდა. მართალია ასეთ ზრდას ვერ ვუწოდებთ “ეკონომიკურ ბუმს”, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ ასეთი მაჩვენებელი 2011 წლის შემდგომ არ დაფიქსირებულა.

Maia Tetrushvili
The world Economic Forecast for 2015 year
Summary

What prospects the world economy face for 2015? The result of the analysis done by the International Monetary Fund (IMF) can be characterized as “not so bad” on the basis of other several forecasts. Though there are many risks and some of them are quite essential. According to the forecasts of the International Monetary Fund, 3,8% global rise is expected in 2015 in comparison with 3,3% in 2014. It is true that we can't call such rise an “economic boom”, but it is a fact that such indicator has not been observed since 2011.

Maia Tetrushvili
Прогноз мировой экономики на 2015 год
Резюме

Какие перспективы несет 2015 год для мировой экономики? Прогноз, который вытекает из многих прогнозов, пожалуй, лучше всего охарактеризовать как "не плохо", хотя, безусловно, есть риски, причем некоторые из них довольно существенны. Международный валютный фонд, например, прогнозирует глобальный рост в 2015 году на 3,8% по сравнению с 3,3% в 2014 году. Это не бум-время, хотя и будет самый быстрый рост с 2011 года.

გიორგი ცაავა
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

სახელმწიფოს ფისკალური პოლიტიკის პრობლემების თეორიული ასპექტები

თანამედროვე პერიოდში ინტენსიურად მიმდინარეობს ეროვნულ ეკონომიკაზე გლობალიზაციის პროცესების გავლენით განპირობებული, საბაზრო მექანიზმებისა და კრიზისული მოვლენების ქმედებით ნაკარნახევი საბიუჯეტო სისტემის სხვადასხვა დონეებს შორის ფინანსური ურთიერთობების სისტემის შემდგომი ჩამოყალიბება და განვითარება. ასეთი სახის პროცესების ნიველირებაში მთავარი როლი სახელმწიფო პილიტიკამ უნდა შეასრულოს, რაც მისი საქმიანობის ეკონომიკურ, სოციალურ, ეროვნულ, გეოპოლიტიკურ და ა. შ. მიმართულებებში ვლინდება. ფინანსური პოლიტიკა სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია, რომელიც მათ მიერ საკუთარი ფუნქციებისა და ამოცანების შესრულებისათვის ხელისუფლების საჯარო ორგანოების საქმიანობის მაკოორდინირებელია და ფულადი რესურსების მობილიზაციაზე, მოსახლეობის სასარგებლოდ მათი ეფექტიან და რაციონალურ განაწილებაზეა მიმართული.

სახელმწიფოს ფინანსური პოლიტიკის მთავარი მიზანი, სახელმწიფო და მუნიციპალური ხელისუფლების ყველა დონეზე, ქვეყნის ყველა სუბიექტში, თითოეული მოქალაქის კეთილდღეობის ამაღლების რეალიზების ფორმებისა და მეთოდების ერთიანობა უნდა იყოს. სახელმწიფოს ფინანსური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი შემადგენლის სახით გამოდის: საბიუჯეტო, ფისკალური (საგადასახადო), საფასო, საინვესტიციო, სოციალური და საბაჟო პოლიტიკა.

ფინანსური პოლიტიკა სახელმწიფოს საკრედიტო - ფულად (მონეტარულ) პოლიტიკასთან უწყვეტად არის დაკავშირებული, რომელიც საზოგადოების ეკონომიკური განვითარების სტაბილური ტემპების უზრუნველყოფასა და ინფლაციასთან ბრძოლაზეა მიმართული, რაც სოციალურ - ეკონომიკური პოლიტიკის საფუძველს წარმოადგენს. ამავე დროს, ამა თუ იმ ტიპის ფინანსური პოლიტიკის გამოყენება, სახელმწიფოს პოლიტიკურ და ეკონომიკურ კურსზე ზემოქმედებატონებულ თეორიულ კონცეფციებთან, მმართველი პარტიებისა და მოსახლეობის

სოციალური ჯგუფების ინტერესებთან, საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ისტორიული ეტაპების თავისებურებებთან არის დაკავშირებული.

ფინანსური პოლიტიკის ფორმირებაზე, განვითარებასა და რეალიზაციაზე დიდ ზეგავლენას ახდენდა და ახდენს სახელმწიფოს მოწყობის ფორმა, რომელსაც საკუთარი კანონზომიერებები და თავისებურებები გააჩნია. მეურნეობრიობის სოციალური სისტემის პირობებში ყველა საწარმოო აქტივების ძირითადი ნაწილი სახელმწიფოს საკუთრებაში იყო, სამეწარმეო საქმიანობიდან ყველა შემოსავლები ასევე დასაწყისიდანვე მის განკარგულებაში შედიოდა, ხოლო მოქალაქეთა პირადი შემოსავლებიდან გადასახადი, შრომის ანაზღაურების დარიცხვისას, სახელმწიფოს სასარგებლოდ დაკავდებოდა. რადგანაც არ იყო კაპიტალის ბაზარი, არ არსებობდნენ მსხვილი კორპორაციები და სხვა საბაზრო ინსტიტუტები, ამდენად ვინ იყო დეცენტრალიზებული ფინანსების სერიოზული მეცნიერული კვლევების საჭიროებაც (1,26). აღნიშნულ პერიოდში ფისკალური (საგადასახადო) სისტემა ფაქტიურად განადგურებულ იქნა, რადგანაც თვით გადასახადები სახელმწიფოებრივი იყო. მოცემულ პერიოდში სამამულო მეცნიერების მიერ მსოფლიო კლასიკური მექანიკის ასპექტებში კვლევები გადასახადების ისტორიის, გადასახადებით დაბეგვრისა და ფისკალურ პოლიტიკასთან მიმართებაში პრაქტიკულად არ განიხილებოდა.

„საბაზრო რეფორმები“, რომლებიც XX საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოსა და 90-იანი წლების დასაწყისში დაიწყო, თან ახლდა სტიქიური და ფაქტიურად არამართავი პროცესები. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ კი ასე თუ ისე რეალურმა ფინანსურმა ურთიერთობებმა დაიწყო აღორძინება: საწარმოს ფინანსები დამოუკიდებელი გახდა, წარმოიშვა კომერციული ბანკები, სავალუტო ბაზარი, ფასიანი ქაღალდების ბაზარი და ა. შ. თანამედროვე ფისკალურმა (საგადასახადო) სისტემამ და პოლიტიკამ დაიწყო ფორმირება

ამასთან ერთად, არა მარტო სახელმწიფოებრივი მოწყობის ფორმების ცვლილებებთან დაკავშირებულმა, არამედ საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მიმართულებასთანაც დაკავშირებულმა გარდაქმნებმა, სამამულო ეკონომიკაში და ფინანსურ მეცნიერებაში ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში გაბატონებული თეორიის მნიშვნელოვან ტრანსფორმაციამდე მიგვიყვანა. ამავე მოსახრებას ემხრობა ჯ. სტიგლიცი. იმ გარემოებას, რომელიც ხაზს უსვამს, რომ პრობლემა ნაწილობრივ სახელმძღვანელოებიდან ამოღებული ეკონომიკის მოდელებისადმი ზედმეტად ნდობაში მდგომარეობს, რაც შეიძლება სტუდენტების სწავლებისათვის მეტად მოხერხებული იყოს, მაგრამ საბაზრო ეკონომიკის შესახებ მთავრობისათვის კონსულტაციების განხორციელებისას მათზე დაყრდნობა არ შეიძლება (7, 5).

XX საუკუნის ბოლო ათწლეულში ქვეყნის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სოციალურ ცხოვრებაში კარდინალური გარდაქმნების განხორციელების პროცესში, სახელმწიფოს ფინანსურ სისტემაში დეცენტრალიზებული ეკონომიკის სექტორი - კერძო ფინანსები წარმოიშვა, რომელთა შემადგენლობაში მეურნე სუბიექტების ფინანსები და მოსახლეობის ფინანსები შედის. აღნიშნულის შედეგად სახელმწიფოსა და ეკონომიკის კერძო (დეცენტრალიზებული) სექტორს შორის წარმოშობილი, მეურნეობრიობის საბაზრო პირობების შესაბამისი, უპირველეს ყოვლისა, ფინანსური ურთიერთობების ახალი სისტემა წარმოიშვა.

ქვეყანაში საბაზრო ურთიერთობების ფორმირებისა და განვითარების პროცესები ეკონომიკური მეცნიერების სხვადასხვა თეორიული ასპექტების კვლევას საჭიროებს, რომელთაგან ერთ-ერთს ფისკალური პოლიტიკის შესწავლა წარმოადგენს. ვ. ბოჩაროვას მოსახრებით თავისთავად მდგრად ეკონომიკურ ზრდაზე, მოქალაქეების ცხოვრების ხარისხის ამაღლებაზე და ქვეყნის ფინანსური სისტემის განმტკიცებისათვის გამიზნული ღონისძიებების ერთობლიობას წარმოადგენს (3, 43).

დღეს ფისკალური პოლიტიკა არის საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრების განუყოფელი ელემენტი, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, საერთოეროვნული ამოცანების როგორც მაკრო, ასევე მიკროდონეზე გადაწყვეტის აუცილებლობასთან

არის დაკავშირებული. კერძოდ, ფისკალური პოლიტიკა ისეთი საკითხების გადაწყვეტას უნდა უწყობდეს ხელს, როგორცაა ეროვნული ეკონომიკის სტრუქტურული სრულყოფა, დარგობრივი და ტერიტორიული დისპროპორციების ნიველირება, სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესისა და წარმატებული ტექნოლოგიების დანერგვაზე მიმართული მეურნე სუბიექტების სტიმულირება, ადამიანური კაპიტალის ფორმირება და ა.შ.

დიდი ენციკლოპედიური ლექსიკონის შემდგენლები თვლიან, რომ ფისკალური პოლიტიკა - არის მთავრობის საქმიანობა გადასახადებით დაბეგვრის, სახელმწიფო ხარჯების, სახელმწიფო ბიუჯეტის სფეროში, რომელსაც მოსახლეობის დასაქმების უზრუნველყოფა და ქვეყნის ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტის მიზანი გააჩნია (2).

ე. ბორისოვი ფისკალურ (ლათ. „ფისკალის“ - სახაზინო) პოლიტიკას განიხილავს როგორც სამთავრობო შემოსავლებისა და ხარჯების რეგულირებასთან მიმართებაში სახელმწიფოს ფინანსური ღონისძიებების ერთობლიობის პოლიტიკას (9, 355). ი. ბელოვა თვლის, რომ ფისკალური პოლიტიკა არის სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკურ კონიუნქტურაზე სახელმწიფოებრივი ხარჯებისა და გადასახადებით დაბეგვრის მოცულობის ცვლილების მეშვეობით ზემოქმედება (6, 17). კ. მაკონელი, ს. ბრიუ ფისკალურ პოლიტიკას გადასახადებითა და სახელმწიფოებრივი ხარჯებით გონივრულ მანიპულირებად თვლიან, რომელიც რეალური მშპ-ისა და დასაქმების ღონის, ინფლაციაზე და ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებაზე კონტროლის ცვლილებისათვის სორციელდება (10, 257).

პ. სამუელსონი ფისკალურ პოლიტიკას განიხილავს როგორც ეკონომიკური ციკლის რყევების ჩაქრობის დამხმარე, ზედმეტად ინფლაციური და დეფლაციურისაგან თავისუფალი მაღალი დასაქმების გავითარებადი ეკონომიკის მხარდაჭერისაკენ მიმყვან სახელმწიფოებრივი გადასახადით დაბეგვრისა და სახელმწიფო ხარჯების დადგენის პროცესს (8, 315-316).

გ. მენქიუ თვლის, რომ მთავრობას ეკონომიკურ სიტუაციაზე არა მარტო ფულად-საკრედიტო, არამედ ფისკალური (საფინანსო-საბიუჯეტო) პოლიტიკის მეშვეობით ზემოქმედების შესაძლებლობაც გააჩნია, რაშიც მთავრობის მიერ სახელმწიფო შესყიდვების ან გადასახადების საერთო ღონესთან მიმართებაში მიღებული გადაწყვეტილებები იგულისხმება (6, 487).

„ფისკალური პოლიტიკის“ განსაზღვრის ტერმინოლოგიური პრობლემების ჩატარებული კვლევების საფუძველზე შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ მეცნიერ-მკვლევარებს შორის „ფინანსური პოლიტიკის“ ცნების დეფინიციაში შეხედულებების ერთიანობა არ არის. ავტორთა ერთი ნაწილი მდგრადი ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფით ხელისუფლებისა და მართვის ორგანოების სამართლებრივი ქმედებების ერთობლიობასთან აიგივებენ, მეორენი მასში ფინანსური რეგულირების ხერხს ხედავენ, მესამენი თვლიან, რომ აღნიშნული არის საგადასახადო რეგულირების სფეროში ღონისძიებების კომპლექსი ან სისტემა და ა.შ., ანუ მოსაზრებებისა და თვალსაზრისების პოლარულობა შეიმჩნევა, რასაც მოცემული ცნების განმარტების „გაფანტულობამდე“ მიყვავართ. აქედან გამომდინარე, მოცემულ შემთხვევაში ერთი და იგივე ცნების ქვეშ სრულიად სხვადასხვა ცნებები მოიაზრება, რომლებიც ერთმანეთისაგან როგორც შინაარსის მიხედვით, ასევე შესრულებადი ფუნქციების მიხედვითაც განსხვავდებიან.

პრაქტიკულად ყველა მკვლევარი გამოყოფს შიდა და საგარეო, დისკრეციულ და არადისკრეციულ (ავტომატურ) ფისკალურ (საგადასახადო) პოლიტიკას, საგადასახადო სტრატეგიასა და ტაქტიკაზე დაყოფით, რის შესაბამისადაც განისაზღვრება მისი ფუნქციონირების მექანიზმი, საგადასახადო რეგულირების ფორმები და მეთოდები.

ავტომატური საგადასახადო პოლიტიკა უფრო მეტად მიმართულია საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრების რყევების ნიველირებაზე, არა მისი კრიზისიდან გამოყვანის პრობლემების გადაწყვეტაზე. იგი გადასახადებს ითვალისწინებს ეკონომიკის ჩაშენებული სტაბილიზატორის სახით. თავის მხრივ, დისკრეციული ანუ აქტიური საგადასახადო პოლიტიკა, მიმართული სახელმწიფოს განვითარების

ცალკეულ ეტაპზე წარმოქმნილი გარკვეული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტაზე, რომელიც საგადასახადო რეგულირების შემუშავებაზეა მოწოდებული.

გარდა ამისა, ფისკალური პოლიტიკის სხვადასხვა ტიპების ამოცანების გამოყოფა და განსაზღვრა ხორციელდება. კ. კეტნერსი, ო. ლუკაშინა სოციალური და პოლიტიკური ფაქტორებისაგან დამოკიდებულებაში საგადასახადო პოლიტიკის სამ ძირითად ტიპს - მაქსიმალურს, ოპტიმალურს და მაღალი გადასახადების პოლიტიკას გამოყოფენ (5, 38). ფისკალური პოლიტიკის მექანიზმის სრულყოფა დაკავშირებულია სახელმწიფოს ეფექტიანი ეკონომიკური პოლიტიკის რეალიზაციასა და საზოგადოებრივი განვითარების სტაბილურობასთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Бочаров В.В. Финансы. – СПб, 2008.
2. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. М., 2003.
3. Белова И.А. Эволюция теоретических основ фискальной политики государства // Вестник Челябинского государственного университета, 2010, № 27 (208).
4. Левчаев П.А. Финансовый менеджмент и налогообложение организаций: учебное пособие. Саранск, 2010.
5. Налоги в Европейском союзе и Латвии. К. Кетнерс, о. Лукашина. Рига, 1994.
6. Принципы макроэкономики: Учебник для вузов. Н.Г. Менкью. СПб, 2006.
7. Стиглиц Дж. Куда ведут реформы? // Вопросы экономики, 1999. N 7.
8. Экономика / Пер. с англ. П. Самуельсон. М., 1997.
9. Экономическая теория: учебник / Е.Ф. Борисов. М., 2005.
10. Экономикс: принципы, проблемы и политика / Пер. с англ. К.Р. Маккнелл, С.Л. Брю. М., 2003.

**გიორგი ცაავა
სახელმწიფოს ფისკალური პოლიტიკის პრობლემების
თეორიული ასპექტები
რეზიუმე**

სახელმწიფოს ინტერესებსა და გადასახად-გადახდვების ინტერესებს შორის წინააღმდეგობების არსებობა მათ „ანტიფისკალურ“ ქცევაში და გადასახადების გადახდის სამართლებრივ ნიჰილიზმში გამოიხატება, რაც ჩრდილოვანი ეკონომიკის ფორმირების ერთ-ერთ მოტივს წარმოადგენს. ფიზიკური პირების შემოსავლების გადასახადით დაბეგვრა საგადასახადო დატვირთვის არათანაბარი განაწილებით ხასიათდება, რაც არყვეს მოსახლეობის „საგადასახადო პატიოსნების“ საფუძველს. არსებული ფისკალური პოლიტიკა მეურნე სუბიექტებს ფინანსური რესურსების ინვესტირებას და ბალანსის არა ეკონომიკური, არამედ საგადასახადო მიზეზების მიხედვით აგებას აძლევს, რაც კაპიტალდაბანდებისა და რესურსების განაწილების სტრუქტურაზე ნეგატიურად აისახება.

დღეს ეკონომიკური მეცნიერების ფუნდამენტური საფუძვლები, ბოლო პერიოდში თანამედროვე რეალიების, შემუშავებული შედეგებისა და კვლევების გათვალისწინებით, კორექტირებას უნდა დაექვემდებაროს.

**Giorgi Tsaava
Theoretical Aspects of the Problems of State Fiscal Policy
Summary**

The contradictions between the state interests and the interests of tax payers expressed in their “Anti fiscal” behavior and legal nihilism in the payment of taxes, which is one of the reasons for the formation of the shadow economy.

The taxation on the income of individuals with an uneven load distribution undermines the "tax fairness" of the population.

The current fiscal policy is forcing economic entities to invest financial resources and build balance not economic, but for tax reasons, which negatively affects the structure of the investment and allocation of resources.

Fundamentals of economics are now subject to revision and adjustment in the light of contemporary realities and gain the results and research over the past decade.

გიორგი ცაავა
Теоретические аспекты проблем фискальной политики государства
Резюме

Наличие противоречий между интересами государства и интересами налогоплательщиков выражается в их «антифискальном» поведении и правовом нигилизме в уплате налогов, что является одним из мотивов для формирования теневой экономики.

Налогообложение доходов физических лиц отличается неравномерным распределением нагрузки, подрывает устои «налоговой честности» населения.

Существующая фискальная политика вынуждает хозяйствующих субъектов инвестировать финансовые ресурсы и строить баланс не по экономическим, а по налоговым причинам, что негативно отражается на структуре капиталовложений и распределения ресурсов.

Фундаментальные основы экономической науки сейчас подлежат переосмыслению и корректировке с учетом современных реалий и наработанных результатов и исследований за последние десятилетия.

ბესარიონ კიწმარიშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

ანზორ სომხიშვილი
საქართველოს პარლამენტის საბიუჯეტო ოფისის მთავარი სპეციალისტი

საქართველოსა და უკრაინის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების
თავისებურებები და გამოწვევები

დღეს-ს წვერი ქვეყნებიდან უკრაინა (აზერბაიჯანის შემდეგ), საქართველოს ერთ-ერთი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორია. წლების მანძილზე უკრაინა ყოველთვის შედიოდა საქართველოს ათ უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყანათა ჩამონათვალში (როგორც ექსპორტის, ისე იმპორტის მიხედვით). დღემდე უკრაინა საქართველოს ერთ-ერთი ძირითადი სავაჭრო პარტნიორი და ინვესტორი ქვეყანაა. საქართველოს უკრაინასთან 1994 წლიდან თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი აქვს, რაც ითვალისწინებს ამ ქვეყნებს შორის ურთიერთვაჭრობაში საბაჟო-საიმპორტო გადასახადისაგან საქონლისა და მომსახურების გათავისუფლებას, გარდა ურთიერთშეთანხმებული გამონაკლისისა.

უკრაინასთან სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავებამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა რუსეთის ფედერაციის მიერ საქართველოსათვის 2006 წელს შემოღებული სავაჭრო აკრძალვების შემდეგ. შეიძლება ითქვას, რომ უკრაინა ქართული ტრადიციული პროდუქციის (ღვინო, მინერალური წყალი, ხილი, ციტრუსი და სხვ.) ექსპორტის მიხედვით ჩაენაცვლა რუსეთს. თუმცა, 2013-2014 წლებში უკრაინაში განვითარებული მოვლენები, ყირიმის ანექსია და საომარი მოქმედებები აღმოსავლეთ უკრაინაში, სერიოზულ საფრთხეს უქმნის საქართველოსა და უკრაინას შორის ჩამოყალიბებულ სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთობებს.

2013 წელს, სავაჭრო ბრუნვის მოცულობის მიხედვით, უკრაინა მესამე უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყანა იყო (795,1 მლნ აშშ დოლარი, საქართველოს საგარეო საქონელბრუნვის 7,4 პროცენტი), სადაც საქართველოდან განხორციელებულმა ექსპორტმა 192,8 მლნ დოლარი (მთლიანი ექსპორტის 6,6 პროცენტი), უკრაინიდან იმპორტირებული პროდუქციის მოცულობამ კი – 602,4 მლნ დოლარი (საქართველოში მთლიანი იმპორტის 7,6 პროცენტი) შეადგინა. ამავე წელს უკრაინასთან სავაჭრო ბალანსის უარყოფითი სალდო 409,6 მლნ დოლარით განისაზღვრა.

2014 წლის იანვარ-ოქტომბერში უკრაინასთან სავაჭრო ბრუნვამ 549,9 მლნ დოლარი (საქართველოს სავაჭრო ბრუნვის 5,8 პროცენტი) შეადგინა. (ამ მაჩვენებლით უკრაინას საქართველოს უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყანათა ათეულში მეხუთე ადგილი ეკავა – თურქეთის, აზერბაიჯანის, ჩინეთისა და რუსეთის შემდეგ) (1).

უკრაინასთან სავაჭრო ბრუნვის მთლიანი მოცულობიდან, 2014 წლის იანვარ-ოქტომბერში, ექსპორტი 120,2 მლნ აშშ დოლარი იყო (საქართველოს მთლიანი ექსპორტის 5 პროცენტი), ანუ წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 18,8 მლნ-ით ნაკლები. ამავე პერიოდში იმპორტი იყო – 429,7 მლნ დოლარი (საქართველოს მთლიანი იმპორტის 6,1 პროცენტი), რაც წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 60,4 მლნ-ით ნაკლებია. აღნიშნულ პერიოდში უკრაინასთან სავაჭრო ბალანსის დეფიციტმა 309,5 მლნ დოლარი შეადგინა (1).

2013 წლის მონაცემებით უკრაინა მესამე უმსხვილეს საექსპორტო ბაზარს წარმოადგენდა, სადაც საქართველოდან ექსპორტირებულ ხუთ ძირითად სასაქონლო ჯგუფს შეადგენდა: სპირტი და სპირტიანი სასმელები (33,3 მლნ დოლარი); ნატურალური ღვინოები – 30,5 მლნ აშშ (საქართველოდან ექსპორტირებული ღვინის 23,9 პროცენტი); მინერალური და მტკნარი წყლები – 29,6 მლნ დოლარი (ექსპორტირებული წყლის 27,7 პროცენტი); რკინიგზის ლოკომოტივები – 28,4 მლნ; ფეროშენადნობები – 27 მლნ საქართველოდან (ექსპორტირებული ფეროშენადნობების 11,7 პროცენტი) და 44,2 მლნ დოლარის სხვა (ძირითადად აგრარული) პროდუქცია.

2013 წელს, უკრაინა (როგორც ექსპორტის შემთხვევაში) იმპორტის მოცულობის მიხედვითაც მესამე უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყანა იყო, საიდანაც იმპორტირებულ პროდუქციაში ხუთ მნიშვნელოვან სასაქონლო პოზიციას წარმოადგენდა: სიგარეტები – 74 მლნ დოლარი, (საქართველოში შემოტანილი სიგარეტების 77,3 პროცენტი); ფოლადის წნელები – “არმატურა” – 44 მლნ (საქართველოში იმპორტირებული არმატურის 80,6 პროცენტი); მზესუმზირის ზეთი – 33 მლნ (საქართველოში იმპორტირებული მზესუმზირის ზეთის 58,3 პროცენტი); ქვანახშირის კოქსი – 31,8 მლნ (საქართველოში შემოხიდილი კოქსის 96,9 პროცენტი); ფოლადის ნახევარფაბრიკატები – 21,9 მლნ (საქართველოში იმპორტირებული ფოლადის ნახევარფაბრიკატების 76,8 პროცენტი). გარდა აღნიშნულისა შემოტანილ იქნა 397,7 მლნ დოლარის სხვადასხვა დასახელების პროდუქცია, მათ შორის სამკურნალო საშუალებები – 9,8 მლნ, ხორბალი – 2,2 მლნ დოლარი და ა.შ.

წლების მანძილზე უკრაინიდან საქართველოში განხორციელებული პირდაპირი ინვესტიციების დინამიკა გვიჩვენებს, რომ შემოსული ინვესტიციების მოცულობა ეპიზოდური და შედარებით მცირეა (მათ შორის, დსთ-ს ქვეყნებთან შედარებით). აღსანიშნავია, რომ 1996 წელს საქართველოში მხოლოდ უკრაინიდან განხორციელდა 3,8 მლნ დოლარის ინვესტიცია. 1998–2003წ.წ. აღინიშნა საქართველოდან უკრაინაში ინვესტიციების გადინება (გარკვეულწილად საქართველოს ეკონომიკაზე რუსეთის 1998 წლის სავალუტო კრიზისის ზეგავლენის შედეგად).

უკრაინიდან საქართველოში ინვესტიციების შემოდინება განახლდა 2003 წელს (1,4 მლნ დოლარი). ყველაზე მაღალ მაჩვენებელს კი მან 2007 წელს მიაღწია (24,4 მლნ დოლარი). თუმცა, 2008 წელს რუსეთის აგრესიისა და მსოფლიო სავალუტო კრიზისის ზეგავლენით, კვლავ აღინიშნა ქვეყნიდან ინვესტიციების გადინება (6,4 მლნ დოლარი). 2010 წელს განახლდა საქართველოში უკრაინიდან პირდაპირი ინვესტიციების შემოსვლა და მან 4,4 მლნ, ხოლო 2011 წელს – 1,6 მლნ დოლარი შეადგინა.

2012 წელს კვლავ აღინიშნა საქართველოდან უკრაინაში ინვესტიციების გადინება 1,2 მლნ დოლარის ოდენობით. 2013 წელს უკრაინიდან საქართველოში განხორციელებული პირდაპირი ინვესტიციების მოცულობამ, წინა წლებთან შედარებით, ყველაზე მაღალ მაჩვენებელს – 25,4 მლნ დოლარს მიაღწია (საქართველოში 2013 წელს შემოსული უცხოური ინვესტიციების მთლიანი ოდენობის 2,8 პროცენტი, ხოლო დსთ-ს ქვეყნებიდან განხორციელებული ინვესტიციების 18,3 პროცენტი). 2014 წლის პირველი ნახევრის მონაცემებით, საქართველოდან უკრაინაში მოხდა 4,4 მლნ ინვესტიციების გადინება. ამავე პერიოდში გამწვავდა უკრაინის სავალუტო პრობლემები. სავალუტო რეზერვები

რამდენიმე თვეში 18 მლრდ დოლარიდან 12 მილიარდ აშშ დოლარამდე შემცირდა თუმცა, ამან ვერ შეაკავა უკრაინული გრივის გაუფასურება (3).

უკრაინიდან საქართველოში ელექტრონული ფორმით განხორციელებული ფულადი გზავნილების მოცულობა თითქმის ყოველთვის მნიშვნელოვნად აჭარბებდა საქართველოდან უკრაინაში გადარიცხულ თანხებს. 2013 წელს უკრაინიდან საქართველოში გადმორიცხულმა ფულადმა გზავნილებმა 45,6 მლნ დოლარი (საქართველოში უცხოეთიდან ჩარიცხული ფულადი გზავნილების მთლიანი მოცულობის 3,1 პროცენტი) შეადგინა, ხოლო უკრაინაში გადარიცხულმა სახსრებმა 22,3 მლნ დოლარი (საქართველოდან საზღვარგარეთ ფულადი გზავნილების 14,4 პროცენტი).

2014 წლის იანვარ-ოქტომბერში უკრაინიდან საქართველოში გადმოგზავნილ იქნა 25,9 მლნ, ხოლო საქართველოდან უკრაინაში გადაიგზავნა 15,1 მლნ აშშ დოლარი(2). ამ მაჩვენებლებით უკრაინა საქართველოს ათი უმსხვილესი დონორი ქვეყნის ჩამონათვალში შედის. უკრაინიდან საქართველოში ელექტრონული ფორმით ფულადი გზავნილები სხვა ქვეყნებთან შედარებით მცირეა. თუმცა, საქართველოსა და უკრაინას შორის მოსახერხებელი და ინტენსიური სატრანსპორტო კომუნიკაციის პირობებში, მხედველობაში მისაღებია ამ ქვეყანასთან ნაღდი ფულის მიმოქცევის მნიშვნელოვანი მასშტაბები, რომელიც სავარაუდოდ, ბევრად აჭარბებს ელექტრონული სახით ფულად გზავნილებს.

თანამედროვე მსოფლიოში მნიშვნელოვნად გაიზარდა გეოპოლიტიკური რისკები მთელ რიგ ქვეყნებში (უკრაინა, ახლო აღმოსავლეთი და ა.შ.), რაც, თავის მხრივ, ზეგავლენას ახდენს გეოპოლიტიკურად მგრძობიარე მათ შორის საქართველოს ეკონომიკურ განვითარებაზე როგორც მოკლევადიან, ასევე საშუალოვადიან პერიოდში. ზემოქმედების ხარისხი და ხანგრძლივობა დამოკიდებულია მოვლენების განვითარების ინტენსივობასა და მიმართულებაზე. საქართველოს ეკონომიკაზე აღნიშნულ მოვლენებს შეიძლება ჰქონდეს პირდაპირი და არაპირდაპირი ზეგავლენა.

საქართველო-უკრაინას შორის ურთიერთხელსაყრელ პრინციპებზე აგებული სავაჭრო ურთიერთობები ქვეყნებს შორის თანამშრომლობის კარგ მაგალითს წარმოადგენს, რაზეც აშკარად მეტყველებს 2006 წელს საქართველოსათვის რუსეთის მხრიდან შემოდებული სავაჭრო აკრძალვების შემდეგ რუსეთის ბაზრის უკრაინის ბაზრით ჩანაცვლება.

უკრაინა საქართველოს ერთ-ერთი უდიდესი სავაჭრო პარტნიორია, სადაც საქართველო ახორციელებს სპირტის, ყურძნის ნატურალური ღვინოების, მინერალური და მტკნარი წყლების, ფეროშენადნობებისა და სხვა პროდუქტების ექსპორტს. მეორე მხრივ, საქართველო ახდენს სიგარეტების, ფოლადის წნელების (“არმატურის”), მზესუმზირის ზეთის, ქვანახშირის კოქსისა და სხვა პროდუქციის იმპორტს, რომელთა მნიშვნელოვანი ნაწილი: ქვანახშირის კოქსი, ფოლადის ნაკეთობები და ა.შ. იწარმოება უკრაინის სეპარატისტულ რეგიონებში, რაც სერიოზულ საფრთხეს უქმნის მათ შეუფერხებელ მოწოდებას.

გარდა ამისა, უკრაინაში მიმდინარე მოვლენების გამო, საქართველოში ფულადი გზავნილების შემცირების საფრთხემ შეიძლება უარყოფითი გავლენა მოახდინოს ჩვენი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე. უკრაინაში რეალური შემოსავლების, განსაკუთრებით მყარ ვალუტაში, კლების გამო, მნიშვნელოვნად მცირდება საქართველოში გადმოგზავნილი ფულადი რესურსების მოცულობა. დიდი საფრთხეა უკრაინიდან პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინების მხრივაც. არასტაბილურობა ხელისშემშლელია უკრაინაში ქართული პროექტის, განსაკუთრებით ღვინოსა და მინერალური წყლების ექსპორტის მხრივაც.

უკრაინაში კონფლიქტის შემდგომი გამწვავება რუსეთის ეკონომიკაზეც მძიმედ აისახება, რაც მეტწილად დასავლეთის მიერ დაწესებული სანქციებით იქნება განპირობებული. ამდენად, უკრაინის კრიზისს საქართველოს ეკონომიკაზე ორმაგი გავლენა ექნება, რადგან რუსეთთან ისედაც არასტაბილურ სავაჭრო ურთიერთობებს დამატებითი საფრთხე ემუქრება.

მოვლენათა შემდგომ ესკალაციასთან დაკავშირებით, საქართველოს ეკონომიკა ახალი გამოწვევების წინაშეა – ქართული ტრადიციული საექსპორტო

პროდუქციისათვის იზღუდება ბაზარი როგორც უკრაინაში, ასევე რუსეთში. ქართველმა მეწარმეებმა და ექსპორტიორებმა მეტი ძალისხმევა უნდა გამოიჩინონ საექსპორტო პროდუქციის (ღვინის, მინერალური წყლების, ხილის, ციტრუსებისა და სხვ.) შემდგომ დივერსიფიცირებაზე, ბაზრების გაფართოებასა და ახალი საექსპორტო სივრცეების ათვისებაზე.

რუსეთ-უკრაინის კონფლიქტის შემდგომი ესკალაცია, დასავლეთის უფრო მკაცრი სანქციები და რუსეთის აგრესიული რეაქცია, რეგიონში არასტაბილურობის განცდას გააძლიერებს და არაპროგნოზირებად საინვესტიციო გარემოს მიმოიღველობას კიდევ უფრო შეამცირებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს პარლამენტის საბიუჯეტო ოფისის კვლევები. www.parliament.ge
2. ფულადი გზავნილები. საქართველოს ეროვნული ბანკის ინფორმაცია. www.nbg.gov.ge
3. The Economist. Why the Ukrainian economy is in deep trouble. Dec 1st 2014. www.economist.com

**ბესარიონ კიჭმარიშვილი, ანზორ სომხიშვილი
საქართველოსა და უკრაინის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების
თავისებურებები და გამოწვევები
რეზიუმე**

დღეს-სწავრი ქვეყნებიდან უკრაინა საქართველოს ერთ-ერთი უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორია. წლების მანძილზე როგორც ექსპორტის, ისე იმპორტის მიხედვით, უკრაინა საქართველოს ათ უმსხვილეს სავაჭრო პარტნიორ ქვეყანათა ჩამონათვალში შედის. უკრაინასთან სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავებამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა რუსეთის ფედერაციის მიერ საქართველოსათვის 2006 წელს შემოღებული სავაჭრო აკრძალვების შემდეგ. რუსეთ-უკრაინის კრიზისის შემდგომ ესკალაციასთან დაკავშირებით საქართველოს ეკონომიკა ახალი გამოწვევების წინაშეა – ქართული ტრადიციული საექსპორტო პროდუქციისათვის იზღუდება ბაზარი როგორც უკრაინაში, ასევე რუსეთში. ქართველმა მეწარმეებმა და ექსპორტიორებმა მეტი ძალისხმევა უნდა გამოიჩინონ საექსპორტო პროდუქციის (ღვინის, მინერალური წყლების, ხილის, ციტრუსებისა და სხვ.) შემდგომ დივერსიფიცირებაზე – არსებული ბაზრების გაფართოებასა და ახალი საექსპორტო სივრცეების ათვისებაზე.

**Besarion Kitsmarishvili, Anzor Somkhishvili
Peculiarities and Challenges of Trade and Economic Relations
between Georgia and Ukraine
Summary**

Ukraine is the largest trading partner for Georgia among the CIS member states. For many years, Ukraine was one of the ten most important trading partners of Georgia as for imports and exports of goods. Increase in trade and economic relations with Ukraine became particularly important after the introduction of trade restrictions by Russia in 2006. Further escalation of the Russian-Ukrainian crisis puts the Georgian economy to new challenges - for traditional Georgian exports of goods (wine, mineral water, fruit, citrus, etc.) is significantly narrowed at Ukrainian and Russian market. Georgian businessmen and exporters should be actively engaged in the expansion of existing and the search for alternative markets for domestic products.

**Виссарион Кицмаришвили, Анзор Сомхишвили
Особенности и проблемы торгово-экономических отношений
между Грузией и Украиной
Резюме**

Для Грузии Украина является крупнейшим торговым партнером среди стран членов СНГ. Многие годы Украина входила в десятку важнейших торговых партнеров Грузии как по импорту, так и по экспорту

товаров. Увеличение товарооборота с Украиной приобрело особое значение после введения торговых ограничений Россией в 2006 году. Дальнейшая эскалация российско-украинского кризиса ставит экономику Грузии перед новыми проблемами – для традиционных товаров грузинского экспорта (вина, минеральных вод, фрукт, цитрусов и т.д.) значительно сужается как Украинский так и Российский рынок. Грузинским предпринимателям и экспортерам следует энергичнее заняться расширением имеющихся и поиском альтернативных рынков сбыта отечественной продукции.

გიორგი ხანთაძე
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტისა და საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

კომერციული ბანკის საკრედიტო პორტფელის მონიტორინგის
ძირითადი მიმართულებები

ბანკის საკრედიტო პოლიტიკა არის ბანკის სტრატეგია და ტაქტიკა საკრედიტო პროცესის ორგანიზაციის სფეროში. კომერციული ბანკები შეიმუშავენ საკრედიტო პოლიტიკის ზოგად პრინციპებს, განსაზღვრავენ მის მთავარ მიზანს, პრიორიტეტებს საკრედიტო ბაზარზე და დაკრედიტების ძირითად მიმართულებებს. აღნიშნული პოზიციები ფიქსირდება დებულებაში ბანკის საკრედიტო პოლიტიკის შესახებ, რომელიც წარმოადგენს ყოველი ბანკის შიდა სამუშაო დოკუმენტს. საფინანსო ბაზარზე კონკურენციის პირობები ბანკებს კარნახობს საბანკო მომსახურების არეალის გაფართოებას. ამ მიმართულებით მოძრაობა შეიძლება მხოლოდ შესაძლო რისკების შეფასების გათვალისწინებით და მათი შემცირების გზების განსაზღვრით, ბანკისათვის ოპტიმალური დაკრედიტების პროცესისა და საკრედიტო პორტფელის ლიკვიდურობის უზრუნველყოფის ზომების შემუშავებით, აგრეთვე, სწორი საპროცენტო პოლიტიკის განხორციელებით.

საკრედიტო რისკი არის ის პოტენციური დანაკარგი, რომელიც წარმოიშობა კლიენტი-მსესხებლის მიერ ბანკებისათვის დავალიანების თანხების დაუბრუნებლობის ან არადროული დაბრუნების შემთხვევაში. რისკის პროგნოზირება (მაგალითად, კრედიტუნარიანობის შეფასების დროს) მოიცავს კლიენტის იურიდიული უფლებამოსილების, მისი ფინანსური მდგომარეობის, საკრედიტო ისტორიისა და მის მიერ შემოთავაზებული უზრუნველყოფის ხარისხის შემოწმებას.

საკრედიტო პოლიტიკის მიზნებია:

- ზოგადი, რომელიც გულისხმობს ფულადი სახსრების ეფექტიანი განთავსებისათვის კრედიტების გაცემას. ბანკის მოგების სტაბილური მატების უზრუნველყოფას, საკრედიტო ოპერაციებიდან შემოსავლების ზრდასა და მათზე ხარჯების შემცირებას;

- კერძო, რომელიც გამოიხატება კლიენტთა მომსახურების გაუმჯობესებაში, სტრუქტურული მაჩვენებლების შეცვლაში, ბანკის რეპუტაციის განმტკიცებაში.

ბანკის პრიორიტეტები საკრედიტო ბაზარზე განსაზღვრავს იმ დარგების არჩევანს, რომლებიც წარმოადგენს ბანკის ინტერესთა სფეროს მისი განვითარების მოცემულ ეტაპზე, ოპტიმალურ სტრუქტურას კრედიტების თითოეულ კატეგორიაზე (ვალებსა და სახეებზე), მსხვილი კრედიტების დაგეგმილ დონეს, ახალი სახის კრედიტების მიზანშეწონილობასა და დანერგვას.

დაკრედიტების პროცესის ორგანიზება მოიცავს საკრედიტო ქვედანაყოფის, მისი თანამშრომლების შესახებ დებულების, საკრედიტო გარიგების ჩატარების წესის, დაკრედიტების პირობების ცვლილებებისა და ვადაგასული დავალიანების გადახდევინების პროცედურის შემუშავებას.

საკრედიტო პორტფელის ლიკვიდობის უზრუნველყოფის ღონისძიებები მოიცავს კრედიტების დაბრუნებადობის უზრუნველყოფის უპირატეს ფორმებს, კლიენტის

კრედიტუნარიანობისა და საკრედიტო პორტფელის შეფასების წესს, კრიზისულ პერიოდებში საკრედიტო პორტფელის რესტრუქტურის შენახვის ვარიანტებს, ზარალის დაფარვის წესს.

საპროცენტო განაკვეთები დგინდება ცენტრალური ბანკის რეგულაციების განაკვეთის, ბანკთაშორის კრედიტზე საშუალო საპროცენტო განაკვეთის, კრედიტზე მოთხოვნის, ქვეყანაში ფულადი მიმოქცევის სტაბილურობის, კრედიტის უზრუნველყოფის ხარისხის, მსესხებლის ფინანსური მდგომარეობისა და მოზიდული საკრედიტო რესურსების ღირებულების გათვალისწინებით.

საკრედიტო რისკის მართვა წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ამოცანას დაკრედიტების სფეროში საქმიანობის მაღალი ფინანსური შედეგების მისაღწევად. იგი ხორციელდება შემდეგი ხერხებით:

- სესხების პორტფელისა და ბანკის ინვესტიციების დივერსიფიკაცია;
- მსესხებლის კრედიტუნარიანობის წინასწარი ანალიზი;
- გასაცემი კრედიტების ღირებულების შეფასება;
- კრედიტების დაზღვევა;
- კრედიტის საკმარისი უზრუნველყოფა.

დივერსიფიკაციის პოლიტიკის არსი მდგომარეობს დიდი რაოდენობით კრედიტების გაცემაში ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელ კლიენტებზე. გარდა ამისა, ამ დროს ხორციელდება კრედიტებისა და ფასიანი ქაღალდების განაწილება ვადების მიხედვით (მოკლევადიანი, საშუალოვადიანი, გრძელვადიანი დაბანდების წილის რეგულირება კონსერვატიული სავარაუდო ცვლილებების მიხედვით), დანიშნულების (სეზონური, სამშენებლო და ა.შ.), უზრუნველყოფის სახის, კრედიტისათვის საპროცენტო განაკვეთის დაწესების ხერხის (ფიქსირებული ან ცვალებადი), დარგების მიხედვით და ა.შ.

კრედიტუნარიანობის წინასწარი ანალიზი აღიარებულია დაკრედიტების რისკის შემცირების ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტიან მეთოდად. შედეგი მეტად საგრძნობია, თუკი დაკმაყოფილებულია ამ მეთოდისათვის დამახასიათებელი განსაკუთრებული მოთხოვნები პერსონალის კვალიფიკაციისადმი, რამდენადაც უშუალოდ ამაზე დამოკიდებული კრედიტუნარიანობის წინასწარი ანალიზის სიზუსტე და ეფექტიანობა.

გაცემული კრედიტების ღირებულების შეფასება და მათი შემდგომი ანალიზი გამოიხატება კრედიტების კლასიფიკაციით რისკების ჯგუფების მიხედვით და საექვო ვალებზე შესაბამისი რეზერვის შექმნით.

კრედიტის დაზღვევა გულისხმობს მისი დაუზრუნებლობის რისკის სრულ გადაცემას ორგანიზაციისათვის, რომელიც ეწევა დაზღვევას. ამჟამად არსებობს კრედიტების დაზღვევის სხვადასხვა ვარიანტი, მაგრამ მათ განხორციელებასთან დაკავშირებული ყველა ხარჯი ჩვეულებრივ ეკისრება მსესხებელს.

კრედიტის საკმარისი უზრუნველყოფა ნიშნავს, რომ ბანკისათვის გარანტირებულია გაცემული კრედიტისა და მასზე პროცენტის დაბრუნება. უზრუნველყოფის ოდენობა უნდა ფარავდეს არა მხოლოდ გაცემული კრედიტის ოდენობას, არამედ მასზე პროცენტის თანხას, აგრეთვე, ვადაგასული დავალიანების გადახდევინების ხარჯებს.

საკრედიტო პორტფელის შეფასება უფრო ფართო ამოცანაა, ვიდრე ცალკეული სესხების მიმოხილვა. მთლიანი სასესხო ანგარიშების გონივრულ მართვას და ადმინისტრირებას, სესხის გაცემისა და ამოღების პოლიტიკის ჩათვლით, რასაც უპირველესი მნიშვნელობა ენიჭება ბანკების წარმატებული ფუნქციონირების უზრუნველყოფაში.

საუკეთესო ბანკები თავიანთ საკრედიტო საქმიანობას წარმართავენ იმ სისტემების საშუალებით, რომლებიც უზრუნველყოფენ სესხების სიჯანსაღეს, დაბრუნებადობასა და ბანკის ფულადი სახსრების მომგებიან ინვესტირებას. საკრედიტო რისკის მართვის პროცესი ოთხი ეტაპისაგან შედგება:

- სესხის გაცემა, სადაც განისაზღვრება ბიზნესის შესაძლებლობები და ხდება საკრედიტო რისკის შეფასება, დამტკიცება და დოკუმენტურად გაფორმება;
- დებიტორებისა და პორტფელის კონცენტრაციის ზედამხედველობა, სადაც რისკის მონიტორინგი ხორციელდება;
- დავალიანების ამოღება;

• საკრედიტო რისკის განხილვა, რომელიც მოიცავს დამოუკიდებელ შემოწმებას სესხის გაცემის სტადიიდან მის ამოღებამდე.

ეს ეტაპები მხარდაჭერილ უნდა იქნეს საბანკო პოლიტიკით, პროცედურებით, კონტროლის მექანიზმებითა და მენეჯმენტის საინფორმაციო სისტემებით.

საკრედიტო პოლიტიკა ნათლად უნდა განსაზღვრავდეს და აღწერდეს დაწესებულების საკრედიტო პორტფელის ამოცანებს, როგორც ეს განსაზღვრულია სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ. ასეთი პოლიტიკა იძლევა ეფექტიანი ხელმძღვანელობის განხორციელების საშუალებას სამეთვალყურეო საბჭოს წევრებისა და მათი ხელმძღვანელობის მხრიდან, რადგან საკრედიტო პოლიტიკის ფორმულირება და მისი განხორციელების კონტროლი მათი ფუნქციაა. წერილობითი პოლიტიკის არსებობა მნიშვნელოვანია სათანადო საკრედიტო პრაქტიკის დანერგვისათვის. პოლიტიკის არარსებობისას საკრედიტო ოფიცრებმა შეიძლება მიიღონ გადაწყვეტილება ყოველგვარი მითითების გარეშე და არაგონივრულად გასცენ სესხი (ბანკის ბუნებისა და ოფიცრის ტექნიკური კომპეტენტურობის გათვალისწინებით). ბანკის სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ დამტკიცებული წერილობითი საკრედიტო პოლიტიკის არსებობა მიუთითებს სესხის გაცემის მიმართ სერიოზულ და გონივრულ მიდგომაზე; წერილობითი საკრედიტო პოლიტიკის არმქონე ბანკებმა შეიძლება წარუმატებლობა განიცადონ საერთო მიმართულების ან კონკრეტული მითითებების განსაზღვრაში. ასეთი სისუსტის შესახებ უნდა აღინიშნოს ადგილზე შემოწმების პროცესში.

ინსპექტორებმა, რეკომენდაციებისა და მოთხოვნების საფუძველზე, ხელი უნდა შეუწყონ საკრედიტო პოლიტიკის დახვეწას, რომელიც დამტკიცებული უნდა იყოს სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ. პერიოდულად უნდა მოხდეს პოლიტიკის განახლება ბანკის კონკურენტული სტრატეგიების ცვლილების ან კლიენტთა ცვალებადი მოთხოვნების შესაბამისად. ბანკის საკრედიტო პორტფელის შემადგენლობა უმეტესწილად დამოკიდებულია იმ კლიენტების ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, რომელსაც ბანკი ემსახურება. არსებობს გარკვეული სფეროები, რომლებიც გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ნებისმიერ საკრედიტო პოლიტიკაში, ბანკის სიდიდისა და ადგილმდებარეობის მიუხედავად. მიუხედავად იმისა, რომ პოლიტიკა შინაარსით და სტრუქტურით განსხვავებული იქნება სხვადასხვა ტიპის ბიზნესში, მასში სულ ცოტა განხილულ უნდა იყოს შემდეგი საკითხები:

საკრედიტო პოლიტიკის ამოცანები. ნებისმიერი საკრედიტო პოლიტიკის ამოცანა ზოგადად მიმართულია აქციონერების გრძელვადიანი უკუგების მაქსიმიზაციისაკენ, ადეკვატური ლიკვიდობისა და რისკის დივერსიფიკაციის, პოლიტიკისა და პროცედურების ერთგვაროვნების უზრუნველყოფის, კანონებთან და დებულებებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფისა და საზოგადოების კანონიერი საკრედიტო მოთხოვნების დაკმაყოფილებისაკენ. პოლიტიკა ფუნქციონირებს როგორც ბანკის სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ შედგენილი ინსტრუქციების ნაკრები, რომელიც მითითებებს აწვდის მენეჯმენტს ყოველდღიურ საკრედიტო და სესხების ადმინისტრირების საქმიანობაში.

საკრედიტო პოლიტიკის პასუხისმგებლობის სფეროები. სამეთვალყურეო საბჭო პასუხისმგებელია საკრედიტო პოლიტიკის შექმნაზე, დამტკიცებაზე, დანერგვასა და განხილვაზე. მის მიერ საკრედიტო პორტფელის მონიტორინგი, როგორც ეს განსაზღვრული უნდა იყოს საბანკო პოლიტიკით, ხორციელდება ხელმძღვანელობის კონტროლის მეშვეობით საკრედიტო კომიტეტის სხდომებზე დასწრებისას. საკრედიტო ოფიცრები ინდივიდუალურად არიან პასუხისმგებელი საკრედიტო პორტფელის არსებულ პოლიტიკასთან შესაბამისობაზე. ეს პასუხისმგებლობა ზოგადად განსაზღვრული უნდა იყოს საკრედიტო პოლიტიკაში.

საბანკო მიზნების მიღწევის სტრატეგიები. სამეთვალყურეო საბჭომ შეიძლება განსაზღვროს ფინანსური და საოპერაციო საქმიანობის გეგმიური მაჩვენებლები: – ლიკვიდობის კოეფიციენტები, კაპიტალის კოეფიციენტები, პორტფელის შემადგენლობა, ბანკის შიდა საკრედიტო ლიმიტები და სხვ., რომლებიც წარმართავენ მენეჯმენტის ყოველდღიურ საქმიანობას.

უფლებამოსილება. საკრედიტო პოლიტიკა უნდა განსაზღვრავდეს პრუდენციულ ლიმიტებს საკრედიტო ოფიცრებისათვის უზრუნველყოფილ და არაუზრუნველყოფილ კრედიტებთან დაკავშირებით (გამოცდილებიდან და უნარიდან გამომდინარე). იგი უნდა აღწერდეს მეთოდს, რომლის საშუალებითაც მოხდება სესხების დამტკიცება და შემდგომ სამეთვალყურეო საბჭოსათვის ანგარიშგების წარდგენა.

ინსაიდერებზე გაცემული სესხები. ასეთი სესხები უნდა ექვემდებარებოდეს იმავე სტანდარტებს, რასაც ნებისმიერ მსესხებელზე გაცემული სესხები და შესაბამისობაში უნდა იყოს პრუდენციულ საბანკო ნორმატივებთან. უფლებამოსილებასა და დაფინანსებაზე კონტროლის სისტემების საშუალებით დაწესებულმა პოლიტიკამ აუცილებელია უზრუნველყოს, ინსაიდერებზე გაცემული კრედიტების იურიდიულ ნორმებთან და სესხის გაცემის სტანდარტებთან შესაბამისობა.

გამონაკლისები. საკრედიტო პოლიტიკა იძლევა ძირითად სქემას იმ კრედიტებისათვის, რომლებსაც სამეთვალყურეო საბჭო სასურველად მიიჩნევს. ამან არ უნდა შეზღუდოს ბანკი კრედიტის გაცემისაგან შემარბილებელი გარემოებების შემთხვევაში, თუკი საკრედიტო ოფიცერი თვლის, რომ მოცემული სესხი განხილვის ღირსია, მიუხედავად იმისა, რომ ის შეიძლება არ იყოს შესაბამისობაში ბანკის საკრედიტო პოლიტიკასა და პროცედურებთან. პოლიტიკის პარამეტრების ფარგლებს გარეთ ნებისმიერი კრედიტის დამტკიცების შემთხვევაში, გამონაკლისის მიზეზი წერილობითი ფორმით დასამტკიცებლად უნდა წარედგინოს შესაბამის სტრუქტურას (სამეთვალყურეო საბჭოს), რომელმაც უნდა განხილოს და დამტკიცოს ყველა გამონაკლისი გარკვეული პერიოდულობით.

შემოწმების შენიშვნა. გამონაკლისების სისშირე შეიძლება მიუთითებდეს სესხის გაცემის სტანდარტების შესუსტების, ან პოლიტიკის შეცვლის აუცილებლობის შესახებ, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს დამატებითი მოქნილობა ჯანსაღი და უსაფრთხო საკრედიტო პარამეტრების შენარჩუნებით. ხშირი გამონაკლისების მიზეზების შეფასების შემდეგ უნდა მომზადდეს შესაბამისი რეკომენდაციები.

გეოგრაფიული ლიმიტები. სამეთვალყურეო საბჭოს პოლიტიკა უნდა მოიცავდეს ბანკის ჩვეულებრივი საქმიანობის არეალს და იმ გარემოებებს, როდესაც მენეჯმენტმა შეიძლება გასცეს კრედიტი აღნიშნული არეალის ფარგლებს გარეთ.

სასურველი/არასასურველი სესხები. სამეთვალყურეო საბჭომ უნდა დანერგოს პოლიტიკა, რომელიც განსაზღვრავს ბანკის საკრედიტო საქმიანობის სფეროებსა და ამ სფეროებში სხვადასხვა ტიპის კრედიტების გაცემის შესახებ მითითებებს. ამასთან, აუცილებელია მოცემული იყოს დაკრედიტების იმ ტიპების აღწერა, რომელთა განხორციელებაც არ სურს სამეთვალყურეო საბჭოს.

უზრუნველყოფა. საკრედიტო პოლიტიკა უნდა განსაზღვრავდეს უზრუნველყოფის (უძრავი ქონება, ავტომანქანა და ა.შ) ღირებულების ლიმიტებს გასაცემი თანხის მაქსიმალური ოდენობის შესახებ, აგრეთვე, სხვადასხვა ტიპის უზრუნველყოფის შეფასების მეთოდებსა და თითოეული უზრუნველყოფილი სესხისათვის საკრედიტო ფაილის მოთხოვნებს.

სესხის ფასწარმოქმნა. სესხის ფასწარმოქმნაზე მრავალი ფაქტორი ახდენს გავლენას. როცა იგი იცვლება ფულადი სახსრების ღირებულებისა და მოსალოდნელი ინფლაციის პროგნოზირებული განაკვეთის გამო, პოლიტიკამ უნდა განსაზღვროს განაკვეთის დადგენის სტანდარტები. სულ ცოტა, სესხებზე დადგენილი საპროცენტო განაკვეთი საკმარისი უნდა იყოს რომ დაფაროს:

- გასესხებული სახსრების თვითღირებულება;
- ბანკის საკრედიტო მომსახურების ხარჯები (ზედნაღები ხარჯების ჩათვლით);
- შესაძლო დანაკარგები;
- მოგების მარჟა.

პერიოდული განხილვა (ყოველთვიური ან უფრო ხშირი) საშუალებას იძლევა მოხდეს განაკვეთების კორექტირება თვითღირებულების, კონკურენტული ფაქტორების, ან გარკვეული ტიპის კრედიტებთან დაკავშირებული რისკების ცვლილების შესაბამისად. კონკრეტული მითითებები სხვა დანარჩენი ფაქტორებისათვის, როგორცაა საკომპენსაციო საბალანსო მოთხოვნები და საკომისიო (ერთეულები), ასევე შეიძლება ახდენდეს გავლენას სესხების ფასწარმოქმნაზე.

კრედიტების კონცენტრაცია. საკრედიტო პოლიტიკამ უნდა უზრუნველყოს მენეჯმენტის მიერ საკრედიტო პორტფელის დივერსიფიკაციის შენარჩუნება, სექტორზე გაცემული მთლიანი სესხების მინიმალური და მაქსიმალური კონცენტრაციის დონეების (როგორც მთლიანი საკრედიტო პორტფელის პროცენტი) განსაზღვრით. როდესაც სისუსტე შეიძინევა გარკვეულ სექტორში, ეს გავლენას ახდენს ამ სექტორში გაცემულ თითოეულ სესხზე, როდესაც შესუსტებულ, ცვალებად ან გაუარესებული მდგომარეობის მქონე სექტორზე გაცემული

სესხების ხვედრითი წილი მთლიან საკრედიტო პორტფელში ზომიერია ან მაღალი, ბანკი მნიშვნელოვან ზეგავლენას განიცდის. პოლიტიკა უნდა ასახავდეს სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ დამატებითი რისკის შეფასებას სხვადასხვა კონცენტრაციის შემთხვევაში და განსაზღვრავდეს რომელი მათგანი უნდა იქნეს თავიდან აცილებული ან შეზღუდული. მისაღები კონცენტრაციისათვის საკრედიტო პოლიტიკის დადგენილი მაქსიმუმი არ უნდა აღემატებოდეს პრუდენციული საბანკო ნორმატივებით დადგენილ შეზღუდვებს.

ვადაგადაცილებული სესხების ამოღება და ჩამოწერა. პოლიტიკა ნათლად უნდა განმარტავდეს კრედიტების ამოღებაზე პასუხისმგებელი საკრედიტო ოფიცრის მიერ შესასრულებელ პროცედურებს. იგი უნდა აღწერდეს სისტემას, რომელსაც მენეჯმენტი იყენებს ვადაგადაცილებულ სესხებთან მიმართებაში, ასევე კლიენტთა შეტყობინების/დავალიანების ამოღების პროცედურებს, რომლებიც უნდა იყოს სისტემური, მტკიცე და კარგად დოკუმენტირებული, რაც ბანკის საკრედიტო საქმიანობის ყველაზე მნიშვნელოვანი სფეროა. სესხის გაცემისას არსებითაა, რომ ხელმძღვანელობა და სამეთვალყურეო საბჭო ინფორმირებული იყოს ვადაგადაცილებული სესხების ამოღებისა და მათი სტატუსის შესახებ. საკრედიტო პოლიტიკა უნდა განსაზღვრავდეს დაუფარავი დავალიანებების შესახებ არსებული ინფორმაციის სამეთვალყურეო საბჭოსათვის წარდგენის კრიტერიუმებსა და პროცედურებს. სამეთვალყურეო საბჭოსათვის წარდგენილი ანგარიშგებები უნდა შეიცავდეს საკმარის ინფორმაციას რისკის ფაქტორის, დანაკარგების პოტენციალისა და ალტერნატიული ღონისძიებების შესახებ. უფრო მეტიც, უნდა განისაზღვროს მითითებები, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს, რომ ყველა ანგარიში წარდგენილი და განხილული იყოს სამეთვალყურეო საბჭოს, ან სესხების ჩამოწერის შემთხვევაში, მისი განსაკუთრებული კომიტეტის მიერ.

კატეგორიის მიხედვით განაწილება. სხვადასხვა სასესხო კატეგორიებზე ლიმიტების (როგორც ხვედრითი წილი მთლიან სესხებში) დაწესება ჩვეულებრივი მოვლენაა. თუმცა, პოლიტიკამ უნდა განსაზღვროს ლიმიტები პრუდენციული საბანკო ნორმატივების შესაბამისად, მაგალითად, ერთ ინსაიდერსა და ერთ აუტსაიდერზე გაცემული სესხების, ყველა ინსაიდერზე გაცემული სესხების მთლიანი ოდენობა და გრძელვადიანი ლიკვიდობის კოეფიციენტი. ბანკის საკრედიტო საქმიანობის დახვეწასთან ერთად, დამატებითი ლიმიტები, როგორცაა სესხების შეფარდება დეპოზიტებთან, აქტივებთან და კაპიტალთან (კრედიტების კონცენტრაციებთან კავშირში), მენეჯმენტს მიაწვდის დამატებით ინსტრუმენტს პორტფელის ეფექტიანი მართვისათვის.

სესხების გაყიდვა და შესყიდვა. მათი აუცილებლობა დაკავშირებულია მრავალ ფაქტორთან, მათ შორის ლიკვიდობასთან, პოლიტიკასთან ან პრუდენციული საბანკო ნორმატივების ლიმიტებთან, კონკრეტული სექტორის კონცენტრაციებთან, კლიენტებთან საქმიანი ურთიერთობების შენარჩუნების სურვილთან ან აქტივების და ვალდებულების ფუნქციის მართვის სამართლებრივ სტრატეგიასთან. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ჭარბ შესყიდვას შეიძლება მოჰყვეს კრედიტების მიუღებელი კონცენტრაცია. პოლიტიკა უნდა განსაზღვრავდეს შესაბამის ლიმიტებს. პოლიტიკაში განხილული უნდა იყოს და ხორციელდებოდეს უსაფრთხო და ჯანსაღი ფუნქციონირების შემდეგი სტანდარტები:

გაყიდვა, რომელიც ბანკის მიერ უნდა განხორციელდეს შემდგომი მოთხოვნის უფლების გარეშე, რაც იმას ნიშნავს, რომ:

- გამყიდველი და მყიდველი ბანკები იზიარებენ რისკებს და ხელშეკრულებით გადასახდელ თანხებს პროპორციულად;
- გამყიდველი ბანკი უნდა იყოს ზოგადად პასუხისმგებელი საწყისი საკრედიტო ფაილის წარმოებაზე, მონაწილე ბანკისათვის ყველა სათანადო დოკუმენტის გაგზავნით;
- კავშირი მონაწილე ბანკებს შორის უნდა იყოს ორმხრივი, მდგომარეობის გაუარესების დროული აღნიშვნით. პრობლემურ კრედიტებთან დაკავშირებული გეგმები შეიძლება განხორციელდეს გამყიდველი ბანკის მიერ ან ორივე ბანკის შეთანხმებული ქმედებით.

შესყიდვა. როცა ყველა შესყიდული კრედიტი უნდა ექვემდებარებოდეს იგივე საკრედიტო პარამეტრებს, როგორც იმ შემთხვევაში, თუ ბანკი მოახდენდა კრედიტის გაცემას:

- მეთოდი, რომელიც გამოყენებულ იქნება სესხების მომსახურებისათვის ნათლად უნდა იყოს განსაზღვრული გამყიდველ და მონაწილე ბანკებთან კავშირში;

• უნდა განისაზღვროს მითითებები ინფორმაციის ტიპთან და გამყიდველი ბანკისაგან საჭირო ინფორმაციის სინშირესთან დაკავშირებით, რათა ინფორმაცია სრულად იყოს წარმოდგენილი კრედიტის სტატუსის შესახებ.

მაქსიმალური ვადიანობა. სესხების გაცემა უნდა მოხდეს დაფარვის რეალური გეგმის, დაფარვის სავარაუდო წყაროსთან დაკავშირებული ვადიანობის, სესხის მიზნობრიობისა და უზრუნველყოფის ვადის გათვალისწინებით. სპეციფიკური პროცედურები უნდა შემუშავდეს სესხის თითოეული ტიპისათვის, მაგალითად, კომერციული, იპოთეკური და ფიზიკურ პირებზე გაცემული სესხებისათვის.

სესხის რაოდენობის გირაოს ღირებულებასთან ფარდობის მაქსიმალური კოეფიციენტი. საკრედიტო პოლიტიკა მისაღები გირაოსათვის უნდა განსაზღვრავდეს პროცენტურებს, ისევე როგორც გირაოს სანაცვლოდ გაცემული სესხის ოდენობას (პროცენტულად). ბანკის საკრედიტო პოლიტიკა უნდა განსაზღვრავდეს მითითებებს გირაოს ღირებულების შეფასებისათვის და განახლების ან გადავადების შემთხვევაში მისი ხელახალი შეფასებისათვის.

სხვა შემთხვევებში საკრედიტო პოლიტიკა უნდა განსაზღვრავდეს იმ სესხების ტიპებს, რომლებსაც მენეჯმენტი სასურველად ან დაუშვებლად თვლის. მენეჯმენტმა უნდა განსაზღვროს შესაბამისი პოლიტიკა, პროცედურები და საინფორმაციო სისტემები, რათა უზრუნველყოს ბანკის საკრედიტო საქმიანობის საპროცენტო განაკვეთის რისკზე გავლენის ანალიზი, მონიტორინგი და მართვა. ამ თვალსაზრისით, ყურადღება უნდა მიექცეს ბალანსგარეშე ინსტრუმენტებს, რომლებიც შეიძლება დაკავშირებული იყოს საკრედიტო შეთანხმებებთან, ვალდებულებების, აკრედიტივების ან სვოპების ჩათვლით.

საკრედიტო პოლიტიკამ უნდა განსაზღვროს თუ რა ინფორმაციის წარმოდგენა მოეთხოვება მსესხებელს განაცხადის შეტანისას და რა ინფორმაცია უნდა წარმოადგინოს მსესხებელმა კრედიტის დაფარვამდე.

ამრიგად, საკრედიტო პოლიტიკაში აღნიშნული უნდა იყოს, რომ სიდიდის მიუხედავად, ყველა მსესხებლისათვის იწარმოება საკრედიტო ფაილები და მასში უნდა შედიოდეს შემდეგი დოკუმენტები:

- მსესხებლის საქმიანობის იდენტიფიკაცია;
- მსესხებლის წარსული და მიმდინარე ფინანსური მდგომარეობის ამსახველი დოკუმენტები, გაცემული სესხების მიზნობრიობა, დაფარვის წყარო და დაფარვის პროგრამა;
- გირაო, მისი ღირებულება და შემფასებელი. მსესხებელთან ურთიერთობაზე პასუხისმგებელი ოფიცერი ასევე უნდა აწარმოებდეს საკრედიტო ფაილებს, რომელთა შემადგენლობაში უნდა შედიოდეს ყველა ფინანსური დოკუმენტი, გირაოს შემოწმების დოკუმენტები, სარეკომენდაციო წერილები, ძველი საკრედიტო განაცხადები, კორესპონდენცია და შეფასების დოკუმენტები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ცაავა გ., ხანთაძე გ., საბანკო საქმე (სახელმძღვანელო), თბ., 2014.
2. Clifford Gomez. Banking and Finance-Theory, Law and Practice.-PHI Learning Private limited, New Delhi.; 2013.
3. Benton E. Gup.-Banking and Financial Institutions;-A Guide for Directors, Investors, and Counterparties.-Publ. by John Wiley & Sons Inc., Hoboken, New Jersey.; 2011.
4. https://www.nbg.gov.ge/uploads/legalacts/supervision/2014/aqtivebis_klasif_20_06_14.PDF.

**გიორგი ხანთაძე
კომერციული ბანკის საკრედიტო პორტფელის მონიტორინგის ძირითადი მიმართულებები
რეზიუმე**

ბანკის საკრედიტო პორტფელისა და საკრედიტო ფუნქციის მიმოხილვა – შეფასება წარმოადგენს ყველაზე მნიშვნელოვან ფაქტორს, რომელიც განხილულ უნდა იქნეს ბანკის აქტივების ხარისხისა და ფინანსური მდგომარეობის საერთო შეფასებისას. ბანკში წარმოშობილი საკრედიტო რისკის უდიდესი ნაწილი დაკავშირებულია საკრედიტო პორტფელთან. მცირე გამოწვევების გარდა, სუსტი მართვის ან

სხვა პირობების შედეგად, საკრედიტო პორტფელში არსებული პრობლემები განაპირობებენ ბანკების წარუმატებლობას.

საკრედიტო პორტფელის შეფასება უფრო ფართო ამოცანაა, ვიდრე ცალკეული სესხების მიმოხილვა. მთლიანი სასესხო ანგარიშების გონივრულ მართვას და ადმინისტრირებას, სესხის გაცემისა და ამოღების პოლიტიკის ჩათვლით, უპირველესი მნიშვნელობა ენიჭება ბანკის წარმატებული ფუნქციონირების უზრუნველყოფისათვის.

Giorgi Khantadze
Monitoring Trends for the Commercial Bank's Credit Portfolio
Summary

Assessment and review of a credit portfolio and a credit function of a bank are the most important factors which should be discussed while assessing the quality and financial condition of the bank asset. The largest part of a credit risk arising in bank is mostly connected with the credit portfolio. With a few exceptions existing problems in credit portfolio causes the bank's failure as a result of a weak management or some other provisions.

Assessment of credit portfolio is a more global task than a review of individual loans. Reasonable management and administration of the gross debt accounts including loan disbursement and its recovery policy are too important for a satisfactory functioning of a bank.

გიორგი ხანტაძე
Направления мониторинга кредитного портфеля коммерческого банка
Резюме

Обзор и оценка кредитного портфеля и кредитной функции внутри банка являются самыми значительными факторами, которые должны быть рассмотрены при общей оценке финансового состояния и качества активов банка. Наибольшая часть кредитного риска, возникшего в банке связана с кредитным портфелем. Кроме незначительных исключений, проблемы в кредитном портфеле, возникшие в результате слабого управления или иных условий, обуславливают безуспешность банка.

Оценка кредитного портфеля является большей задачей, нежели обзор отдельных займов. Для обеспечения удовлетворительного функционирования банка первостепенное значение имеет разумное управление и администрирование заемных счетов в целом, включая политику выдачи и изъятия погашения займов.

ნაირა ღვედაშვილი
საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ტურიზმის რეგიონული განვითარების პროგრამების რეალიზაციის
მონიტორინგის სრულყოფის გზები

ტურიზმი ხშირად გამოდის რეგიონული განვითარების „კატალიზატორის“ როლში. ტურისტულ სარგებლობაში ახალი ტერიტორიების ჩაბმა ხელს უწყობს სუსტად დასახლებული და ეკონომიკურად ჩამორჩენილი რაიონების განვითარებას. ამ თვალსაზრისით ნიშანდობლივია ევროკავშირის ქვეყნების გამოცდილება. ძველი, დეპრესიული სამრეწველო რაიონების სოციალურ - ეკონომიკური სტრუქტურის ტრანსფორმირება. მათი ეკონომიკის რეორგანიზაციის დონისძიებათა კომპლექსში მნიშვნელოვანი ადგილი მომსახურებათა სექტორმა, კერძოდ ტურიზმმა დაიკავა. ამასთან, ხდება სამრეწველო ეპოქის მემკვიდრეობის შერჩევითი შენარჩუნება და

აღდგენა, რათა მას ტურისტული მიმზიდველობა მიენიჭოს და შეიქმნას ინდუსტრიული პარკის დასაწყისის რომანტიკული ატმოსფერო.

როგორც წესი, მემკვიდრეობის ზონებთან დაკავშირებულია მომსახურების მცირე საწარმოები (ოტელები, კაფეები, ლუდის პატარა დუქნები და ა.შ.). თვით სამრეწველო ობიექტები მათი გარემომცველი ინდუსტრიული ლანდშაფტებით არცთუ იშვიათად იქცევიან ხოლმე მუხუშებად ღია ცის ქვეშ. ჩამორჩენილ რეგიონებში ტურიზმის განვითარების გზით პრობლემის გადაჭრის დადებითი მაგალითები არსებობს დიდ ბრიტანეთში, ირლანდიაში, გერმანიაში, ფინეთში. ახალი ტურისტული ტერიტორიების ათვისების პროცესი არა მარტო ევროპაში, არამედ მთელ მსოფლიოში მიმდინარეობს. ფართოვდება ტურისტული ცენტრების ჩამონათვალი. ტურიზმის ბაზარზე გამოვიდნენ აზიის, ჩრდილოეთ აფრიკის, ლათინური ამერიკის ქვეყნები. ხდება ტრადიციულ და ახალ ტურისტულ მიმართულებებს შორის ტურისტების ნაკადთა გადანაწილება და ა. შ. სწორედ, ტურიზმის დიდი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, აუცილებელია ტურისტული ინდუსტრიის მდგომარეობაზე მუდმივი დაკვირვება, რაც ხორციელდება რეგიონული ტურისტული მონიტორინგის საშუალებით.

რეგიონული ტურისტული მონიტორინგის ერთ-ერთი ძირითადი მოთხოვნა არის მისი უწყვეტობა და იმ კრიტერიუმების უზრუნველყოფა, რომელიც ყველაზე კარგად ახასიათებს რეგიონში ტურიზმის მდგომარეობას. კრიტერიუმთა ეს ნაკრები მუდმივი უნდა იყოს. ეს საჭიროა რეგიონში ტურიზმის განვითარების შესახებ ანალიზური მაჩვენებლების შედარების მიზნით. თუ რომელიმე ეტაპზე ამ კრიტერიუმებში კორექტირება განხორციელდა, იგი უნდა შეეხოს სხვა პერიოდებსაც.

რეგიონში ტურიზმის განვითარების მონიტორინგი რეგიონის მმართველ ორგანოებს აწვდის სრულ ინფორმაციას ამ დარგის მდგომარეობის, მასში მიმდინარე პროცესებისა და იმ სოციალური და ეკოლოგიური სიტუაციების შესახებ, რომლებიც ჩამოყალიბდა ამ დარგის განვითარებით რეგიონში.

მონიტორინგის სუბიექტია ტურიზმის რეგიონული ბაზარი, ხოლო ობიექტი – ტურისტული ბაზრის კონსტრუქტურა, სტრუქტურული ცვლილებები ტურიზმში, დარგის პირდაპირი და ირიბი შემოსავლები.

რეგიონში ტურიზმის მდგომარეობის შესახებ მონიტორინგის მიერ შეგროვილი ინფორმაცია, წარმოადგენს ამ დარგის შემდგომი განვითარების საფუძველს. სწორედ ამ ინფორმაციის ანალიზით დაისახება ღონისძიებები და დგება რეგიონში ტურიზმის განვითარების გეგმები. ტურიზმის განვითარების რეგიონული გეგმები უფრო დეტალიზებულია, ვიდრე საერთო--საქვეყნო გეგმები. ისინი ურთიერთგანსხვავებულიცაა, რადგან სხვადასხვა რეგიონს ტურიზმის განვითარებას სხვადასხვა შესაძლებლობა გააჩნია.

ტურისტული ბაზრის მონიტორინგის მაჩვენებლებს მიეკუთვნება: შემომყვანი, გამყვანი ტურიზმისა და შიგა ტურიზმის ნაკადები, ტურისტული ხარჯები, ფასიანი მომსახურების მოცულობა, დასაქმება, საშუალო ხელფასი, ინვესტიციების მოცულობა და სხვ.

თუ რეგიონის ხელმძღვანელობა საქართველოში სისტემატურად მოახდენს ტურიზმის მონიტორინგის სრულყოფას, იგი შეძლებს ტურიზმის ეკონომიკური ეფექტიანობის დონის ამაღლებას რეგიონში.

ტურისტულმა მონიტორინგმა უნდა შეასრულოს შემდეგი ამოცანები:

1. დააკვირდეს ტურიზმის სფეროში მიმდინარე პროცესებს;
 2. დაახასიათოს და შეაფასოს მომხდარი ცვლილებები;
 3. გააკეთოს სოციალურ--ეკონომიკური სიტუაციების განვითარების პროგნოზი;
 4. შეიმუშაოს ნეგატიური პროცესების აღმკვეთი რეკომენდაციები.
- თავის მხრივ, რეგიონში ტურიზმის განვითარების მონიტორინგს წაეყენება შემდეგი მოთხოვნები:
- სანდობა (ობიექტურობა)--ინფორმაცია უნდა იყოს სრული და სარწმუნო, იგი გამოკვლეულ მოვლენას სრულყოფილად უნდა ასახავდეს;

უკონომიკის მენეჯერები

- ოპერატიულობა--ინფორმაციის შეგროვებას და დამუშავებას უნდა მოხმარდეს რაც შეიძლება ნაკლები დრო. ეს საჭიროა ამ ინფორმაციის საფუძველზე მმართველობითი გადაწყვეტილების სწრაფად მიღებისათვის;

- სისტემურობა--მონიტორინგი უნდა ხორციელდებოდეს გარკვეულ ვადებში, გარკვეული ინტერვალის დაცვით.

ტურიზმის სფეროში მიმდინარე სოციალურ--ეკონომიკური პროცესების სრული ასახვისათვის საჭიროა მისი ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მახასიათებლების გაერთიანება. ამ მიზნითა და დაკვირვების ობიექტის თავისებურებების გათვალისწინებით, მონიტორინგი შემდეგ პრინციპებს უნდა დაეფუძნოს:

- შესაბამისობა--ქვეყნის ტურისტული მონიტორინგის სისტემის შესაბამისობა ობიექტთან;

- სისტემურობა--ტურიზმის მდგომარეობასა და განვითარებაზე, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური პროცესების ერთობლიობაზე დაკვირვება და მისი ურთიერთდაკავშირებული ელემენტების ხასიათისა და თვისებების გამოკვლევა;

- დაკვირვების დანახარჯების მინიმიზაციაზე ორიენტაცია, რომელმაც არ უნდა დაახარალოს გამოკვლევის ხარისხი.

ტურიზმის ეკონომიკურ და სოციალურ მაჩვენებლებთან ამ პრინციპების შესაბამისობიდან გამომდინარე, თითოეულ რეგიონში შემუშავდება მონიტორინგის მაჩვენებლების სისტემა, რომელმაც უნდა უპასუხოს შემდეგ მოთხოვნებს: კომპლექსურობა, ფუნქციონალურობა, დანიშნულება, გამჭვირვალობა, გაანგარიშების სიდიდე, გაზომვის ერთიანი ფორმა.

მონიტორინგის მაჩვენებლების ჩამონათვალის განსაზღვრა და ოპტიმიზაცია ექსპერტული შეფასებით ხდება. ეს მაჩვენებლები უნდა შეთანხმდეს რეგიონის სტრატეგიული განვითარების მიმართულებასა და მასში ტურიზმის განვითარების მიზნებსა და ამოცანებთან.

რეგიონში ტურიზმის განვითარების ძირითად მაჩვენებელთა სისტემა მოიცავს:

- ტურისტული ნაკადის მოცულობას;
- დღე-ღამეში ტურისტული დანახარჯების საშუალო სიდიდეს;
- მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მდგომარეობას და განვითარებას;
- რეგიონის ტერიტორიაზე ტურისტების მიერ დაყოვნებულ დღეთა რიცხვს.

ზემოთ ჩამოთვლილი მახასიათებლებიდან არც ერთი არ არის უნივერსალური. ამის მიზეზი ინფორმაციის არასრულყოფილებაა. თვით შევიცარიაშიც კი, რომელიც ტურიზმის თვალსაზრისით მაღალგანვითარებული ქვეყანაა, ტურისტული ნაკადების მოცულობა ზუსტად ვერ ისაზღვრება. ამას იწვევს ქვეყანაში და მის რეგიონებში მათი სხვადასხვა გზით შემოსვლა და ტურისტების საკმაოდ დიდი ნაწილის კერძო სექტორში (კერძო ბინები) განთავსება, რაც აღრიცხვას ნაკლებად ექვემდებარება.

საქართველოს შიდა რეგიონებს ტურიზმის განვითარების მონიტორინგის მაჩვენებლების შესამუშავებლად გამოდგება რუსეთის სამხრეთ-ურალის რეგიონის ტურიზმის მონიტორინგის სისტემის ნიმუში. იგი ურთიერთდაკავშირებულ ფაქტორთა შემდეგი ბლოკებისაგან შედგება:

1. განვითარების ფაქტორები:
 - ა) განთავსების საშუალებები:
 - ტიპი, ერთეული;
 - რაოდენობა, ერთეული;
 - განაშენიანების სიმჭიდროვე, ერთეული/მ²
 - დასაქმების დონე, %.
 - ბ) ტურობიექტები, ტურპროგრამები:
 - სტანდარტებთან შესაბამისობა, %;
 - სიმჭიდროვე, ერთეული /მ²
 - რაოდენობა, ერთეული;
 - რეკონსტრუქციის დინამიკა, ერთეული/თვე.

- გ) სტრუქტურა და სიმძლავრე:
- მომსახურება: საბანკო--ლარი /თვეში, სამედიცინო-ლარი /თვეში, საფოსტო-ლარი /თვეში.
2. გავლენის ფაქტორები:
- ა) ეკონომიკური:
- ტურისტების ფულადი ხარჯები, ლარი;
 - ადგილობრივი მოსახლეობის შემოსავლები, ლარი;
 - შიდა რეგიონულ პროდუქტში წილი, ლარი;
 - დასაქმება ტურიზმში, %;
 - ბიუჯეტის შემოსავლები საქმიანი აქტივების გააქტიურებით, ლარი;
- ბ) ბუნებრივი:
- გადატვირთულობა: ტურობიექტებით ტერიტორიის განაშენიანების სიმჭიდროვე (ერთეული /მ²), მოსახლეობის სიმჭიდროვე (ადამიანი /მ²), რეგიონის ბუნებრივი გარემოს მიმზიდველობის ექსპერტული შეფასება(%);
 - ეკონომიკურობის საერთო დონე: დაბინძურების დონე (%), სამრეწველო საწარმოს რიცხვი (ერთეული), მოსახლეობის ავადმყოფობის დონე (ადამიანი), ტერიტორიის გამწვანების სიმჭიდროვე(%).
3. სოციალურ-კულტურული:
- ტრადიციები, ხელოსნობა და ხელობა: კულტურის ობიექტის რაოდენობა (ერთეული), სახელოსნოების რაოდენობა (ერთეული);
 - ადგილობრივ თემთან თანამშრომლობა: საჩივრების რიცხვი (ერთეული), ტურიზმიდან შემოსავლების სიდიდე (ლარი), სოციალურ პრობლემათა (მაგალითად, დამნაშავეობა) დონე (ერთეული /თვეში).
- ამ მაჩვენებლების მეშვეობით ჩატარებული მონიტორინგი რეგიონის ხელმძღვანელობას შესაძლებლობას აძლევს მოახდინოს ყურადღების კონცენტრირება ტურიზმის პრობლემურ ზონებზე და მიაღწიოს მათ დროულ გადაჭრას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ღვედაშვილი ნ., მენეჯმენტი სოციალურ-კულტურული სერვისისა და ტურიზმის სფეროში, თბ., 2009.
2. პერიოდული გამოცემები და ვებ-გვერდები.
3. Гайдукевич Л. М., Мозговая О. С., „Региональное планирование развития туризма” М., 2011.
4. Спицын В.В., Формирование и реализация стратегий маркетинга туризма в регионе (региональная экономика: теория и практика) М., 2008. №11.
5. Биржаков М. Б., Введение в туризм, М., 2001.

**ნაირა ღვედაშვილი
ტურიზმის რეგიონული განვითარების პროგრამების რეალიზაციის
მონიტორინგის სრულყოფის გზები
რეზიუმე**

რეგიონში ტურიზმის მდგომარეობის შესახებ მონიტორინგის მიერ შეგროვილი ინფორმაცია წარმოადგენს ამ დარგის შემდგომი განვითარების საფუძველს. რეგიონში ტურიზმის განვითარების მონიტორინგი რეგიონის მმართველ ორგანოებს აწვდის სრულ ინფორმაციას ამ დარგის მდგომარეობის შესახებ, მასში მიმდინარე პროცესების, იმ სოციალური და ეკოლოგიური სიტუაციების შესახებ, რომელიც ჩამოყალიბდა ამ დარგის განვითარებით რეგიონში.

Naira Ghvedashvili
Ways of Improving the Monitoring Process of the Implementation of Regional Development Programs of Tourism
Summary

Information collected through the monitoring about the condition of the tourism in the region is the basis for the further development of this field. Monitoring of the development of tourism in the region provides full information about the condition of this field to regional governing bodies, as well as about the ongoing processes and the social and ecological situations formed with the development of this field in the region.

Наира Гведашвили
Пути совершенствования мониторинга реализации программ по региональному развитию туризма
Резюме

Информация о состоянии туризма в регионе, собранная мониторингом, является основанием дальнейшего развития туризма в этом регионе. Мониторинг развития туризма в регионе дает органам власти региона полную информацию о состоянии этой отрасли, происходящих в ней процессах и социальных и экологических ситуациях, сформировавшихся в результате развития этой отрасли в регионе.

გიორგი ნანუაშვილი
გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

პერსონალური ფინანსების მართვა

პერსონალური ფინანსების მართვა წარმოადგენს ინდივიდის საქმიანობას, რომელიც ხორციელდება ფულადი შემოსავლების ნაკადების რეგულირებით, პერსონალური სიმდიდრის მაქსიმიზაციის მიზნით. მის მიზანს წარმოადგენს კონკრეტული ინდივიდის ადამიანისეული კაპიტალის ფორმირება, პერსონალური ფინანსური პოტენციალის რეალიზაცია, ფინანსური აქტივების შემოსავლიანობის მაქსიმიზაცია, მიმდინარე ხარჯების რაციონალური განხორციელება, დანაზოგების ფორმირება, სოციალური და ფინანსური რისკების მართვა.

პერსონალური ფინანსების მართვის ძირითადი პრინციპებია:

- მოქმედი საკანონმდებლო ნორმების საფუძველზე მმართველობითი გადაწყვეტილებების დამოუკიდებლად მიღება;
- მიღებულ გადაწყვეტილებებზე პერსონალური მატერიალური პასუხისმგებლობა;
- სესხების მოზიდვის ეკონომიკური დასაბუთება და მომავალი შემოსავლების საფუძველზე ხარჯების დაფარვაზე შეთანხმება;
- ხარჯების რაციონალურად გაწევა;
- სოციალური და ფინანსური რისკებისაგან დაცვის მიზნით დანაზოგების ფორმირება;
- პერსონალური ფინანსური კონტროლი ფინანსური სიმყარისა და გაკოტრების თავიდან აცილების მიზნით.

პერსონალური ფინანსების მართვის ძირითად მიმართულებებს მიეკუთვნება:

- განათლების მიღებისა და კვალიფიკაციის შემდგომი ამაღლების გზით ადამიანისეული კაპიტალის ფორმირება;
- მოზიდული რესურსების რაციონალური განკარგვა;
- საგადასახადო გადასახადების მართვა;
- მიმდინარე მოთხოვნილებებზე ხარჯების ოპტიმიზაცია;

- პერსონალური დანაზოგების ფორმირება;
- პერსონალური დანაზოგების ტრანსფორმაცია ინვესტიციებში და შემოსავლიანობის მაქსიმიზაცია;
- პერსონალური ინვესტიციების რისკ-მენეჯმენტი;
- სამედიცინო დაზღვევა;
- საპენსიო დაზღვევა და საპენსიო დაგროვების ფორმირება;
- ქონებისა და სიცოცხლის პერსონალური დაზღვევა.

პერსონალური ფინანსების სფეროში მმართველობა ხასიათდება არსებითი თავისებურებებით. ჯერ ერთი, ინდივიდის ცხოვრების ზოგიერთ ეტაპზე არსებითია პერსონალური ფინანსების მართვის სპეციფიკის გათვალისწინება. მეორე, პერსონალური ფინანსების სფეროში მართვა მიმართულია საწინააღმდეგო ამოცანების გადაწყვეტაზე, რაც გულისხმობს მიმდინარე მოხმარებასა და დანაზოგს შორის ოპტიმალური თანაფარდობის მოძებნას.

ინდივიდი ცხოვრების ციკლის პირველ ეტაპზე, მიღებული განათლებისა და თავდაპირველი პროფესიული სიახლეების შექმნის წყალობით, ახდენს ადამიანისეული კაპიტალის ფორმირებას. ამიტომ, ჩვენი შეხედულებით, აღნიშნულ ეტაპზე პერსონალური ფინანსების მართვის ამოცანად გვევლინება ფინანსური რესურსების მობილიზაცია განათლების საფასურის გადასახდელად. ცხოვრების ციკლის მეორე ეტაპზე პერსონალური ფინანსების მართვა დაკავშირებულია ინდივიდის შრომით საქმიანობასთან. ამ დროს იგი ცდილობს მიაღწიოს პერსონალური ფინანსური პოტენციალის შემოსავლიანობის მაქსიმიზაციას, მოახდინოს დანაზოგისა და პერსონალური საინვესტიციო პორტფელის ფორმირება. ცხოვრების ციკლის მესამე ეტაპზე კი პერსონალური ფინანსების მართვა მიმართულია, ადრე დაგროვილი აქტივების რეალიზაციის ხარჯზე, მიმდინარე მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად შემოსავლიანობის მაქსიმიზაციაზე. დაზღვევის შესახებ გადაწყვეტილებას ინდივიდი იღებს დამოუკიდებლად. ამასთან, პრაქტიკაში ისინი აწყდებიან რისკების მეტად რთულ სისტემას.

რისკების ნაწილის, რომლებიც ცნობილია, როგორც სოციალური (დროებითი შრომისუნარიანობის დაკარგვა, პროფესიული დაავადება, უმუშევრობა, შემოსავლების დაკარგვა მოხუცებულობის გამო), დაზღვევა ხდება კანონის შესაბამისად და მიეკუთვნება აუცილებელი სოციალური დაზღვევის სფეროს. სოციალური რისკების არსებობა, თავის მხრივ, წარმოშობს პერსონალური სამედიცინო, სოციალური და საპენსიო დაზღვევის მართვის აუცილებლობას. გარდა ამისა, აუცილებელ დაზღვევად უნდა ჩავთვალოთ ავტომფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაზღვევა. აღნიშნულ შემთხვევაში ხორციელდება მესამე პირის მიმართ მიყენებული ზარალის რისკის დაზღვევა. არსებითი სპეციფიკით გამოირჩევა პერსონალური ინვესტიციების რისკ-მენეჯმენტი, რომლის ძირითად მიზანს წარმოადგენს ფინანსურ რისკებსა და შემოსავლიანობას შორის ოპტიმალური თანაფარდობის დამყარება.

პერსონალური რისკების მართვის ალგორითმი მოიცავს რისკების შეფასებას, მათი მინიმიზაციის მიზნით სტრატეგიისა და დაზღვევის მეთოდების შერჩევას. პერსონალური ფინანსების სფეროში რისკების მინიმიზაციის სტრატეგიად გვესახება თვითდაზღვევა, ნებაყოფლობითი და სავალდებულო დაზღვევა. პერსონალური რისკების შეფასებასა და მათი მინიმიზაციის სტრატეგიის შერჩევაში მონაწილეობას იღებენ როგორც თვითონ ინდივიდები, ისე სახელმწიფოც. დაზღვევის მეთოდებად წარმოგიდგინია გათვალისწინებული ხარჯებისათვის ფონდების შექმნა და სადაზღვევო კომპანიებთან ხელშეკრულებების გაფორმებას.

პერსონალური ფინანსების მართვის პროცესში ინდივიდმა უნდა მოძებნოს გზები ურთიერთსაწინააღმდეგო ამოცანების გადასაწყვეტად. ეს დაკავშირებულია იმასთან, რომ მიმდინარე ხარჯების ზრდას მიყვარებულ დანაზოგების შემცირებამდე, რაც ძირს უთხრის გრძელვადიან ფინანსურ მდგრადობას, და პირიქით, დანაზოგის ნორმის ზრდა იწვევს მიმდინარე ხარჯების შემცირებას. კრედიტების მოზიდვამ შეიძლება ხელი შეუწყოს მიმდინარე მოხმარების ზრდას, რომელიც მომავალში აუცილებლად გამოიწვევს

კომპანიის მენეჯერები

მოსმარების შემცირებას, რადგანაც გადასახდელი იქნება ალბულ კრედიტებზე პროცენტი.

რადგანაც პერსონალური ფინანსები წარმოადგენს საერთო ფინანსების შემადგენელ ნაწილს, მას უნდა გააჩნდეს მისი მართვის მეთოდები. ვფიქრობთ, რომ პერსონალური ფინანსების მართვის მეთოდებად შეიძლება მივიჩნიოთ ფინანსური აღრიცხვა, ფინანსური დაგეგმვა, ფინანსური ანალიზი, ინდივიდების თვითკონტროლი მიმდინარე ხარჯებსა და დანახოების ფორმირებაზე. აღნიშნული მეთოდები პრაქტიკაში რეალიზდება კონკრეტული ინსტრუმენტების მეშვეობით. კერძოდ, ფინანსური აღრიცხვის ინსტრუმენტად გვევლინება შემოსავლების, ხარჯების, ინვესტიციების, კრედიტების, პროცენტების შესახებ პერსონალურ ანგარიშთა გეგმის შემუშავება და დანერგვა. რაც უფრო დეტალიზებული იქნება ანგარიშთა გეგმა, მით უფრო ზუსტი და უტყუარი ინფორმაციის მიღება იქნება შესაძლებელი შეგროვილი მონაცემების ანალიზის საშუალებით.

ფინანსური დაგეგმვა ხორციელდება ისეთი ინსტრუმენტების გამოყენებით, როგორცაა ინდივიდის აქტივებისა და პასივების ბალანსი; ფინანსური მიზნების რეალიზაციის გეგმა-პროგნოზი (მაგალითად, სამწლიანი პერსონალური ბიუჯეტი).

ფინანსური ანალიზის ინსტრუმენტებად კი გვევლინება დავალიანებებისა და ლიკვიდურობის კოეფიციენტების განსაზღვრა; ინდივიდუალური სამომხმარებლო ინდექსის გაანგარიშება და მისი შედარება სამომხმარებლო ფასების ინდექსთან, აგრეთვე, ურთიერთშედარება კრედიტების მიღების ალტერნატიულ ფორმებსა და დადებულ სადაზღვევო ხელშეკრულებებს შორის.

ინდივიდის პერსონალური ბალანსი შემდეგნაირად წარმოგვიდგენია:

აქტივები	პასივები
1. ანგარიშები საკრედიტო ორგანიზაციებში	1. იპოთეკა
2. სადებეტო სერთიფიკატები	2. საბანკო კრედიტი
3. სახელმწიფო ობლიგაციები	3. სამომხმარებლო კრედიტი
4. კორპორაციული ობლიგაციები	4. საგანმანათლებლო კრედიტი
5. უცხოური ობლიგაციები	5. გამოყენებული ლიმიტები
6. აქციები	საკრედიტო ბარათებით
7. დაბანდებები საპაიო ფონდებში	
8. საპენსიო ანგარიშები	
9. სიცოცხლის დაზღვევა	
10. სხვა ფინანსური აქტივები, მათ შორის როიალტები და ფიუნერსული კონტრაქტები	
11. ტრასები	
12. უძრავი ქონება, მათ შორის საინვესტიციო მიზნებისათვის შექმნილი	
13. წილი კომპანიის კაპიტალში	
14. ხელოვნებისა და ანტიკვარიატის ნიმუშები	
15. ხანგრძლივი მოხმარების საგნები (ავტომანქანები, ავეჯი, იახტები, აგარაკები)	
აქტივების ჯამი	პასივების ჯამი

პერსონალურ ანგარიშთა გეგმის შემუშავებისა და წარმოებისას ყურადღება უნდა მიექცეს აღრიცხვის ისეთ ძირითად მუხლებს, როგორცაა მიმდინარე შემოსავლები, გადასახადები, მიმდინარე ხარჯები (ცალკეული ქვემუხლების მიხედვით- კვების, კომუნალური გადასახადების, სადაზღვევო შენატანების გადახდა), საკრედიტო ორგანიზაციების ანგარიშებზე არსებული სახსრები, ფასიან ქაღალდებში დაბანდებები, უძრავი ქონება, დაზღვევა, მიღებული კრედიტები (მათ შორის სამომხმარებლო).

აღნიშნული ბალანსი შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც ინდივიდის პერსონალური ფინანსების მართვის ძირითადი დოკუმენტი. მისი შედგენის ძირითად მიზანს წარმოადგენს წმინდა სიმდიდრის განსაზღვრა, რომლის დადებითი სიდიდე მიგვანიშნებს ინდივიდის ფინანსური მდგომარეობის შედარებით სიმყარეზე და

მოზიდული კრედიტების უზრუნველყოფაზე, ხოლო უარყოფითი მაჩვენებელი კი მიუთითებს ინდივიდის გაკოტრების საშიშროებაზე, რაც აიძულებს მას გაზარდოს დანახოების მოცულობა და ასევე ინვესტიციების ეფექტიანობა.

ინდივიდის პერსონალური წმინდა სიმდიდრის დინამიკა ნიშნავს მის ფინანსურ პოზიციაში ცვლილებებს. იგი შეიძლება დავახასიათოთ ორი მაჩვენებლით: 1) დავალიანებათა კოეფიციენტი – გაიანგარიშება პასივის მთლიანი თანხის შეფარდებით წმინდა სიმდიდრესთან; 2) ლიკვიდურობის კოეფიციენტი – გამოითვლება მიმდინარე ვალდებულებებთან ლიკვიდური აქტივების თანაფარდობით.

ინდივიდის სიცოცხლის ციკლის განმავლობაში დავალიანებათა კოეფიციენტი მნიშვნელოვნად იცვლება. იგი შეიძლება გაიზარდოს ინდივიდის განათლების მიღების პერიოდში სასწავლო კრედიტებისა და ასევე დამოუკიდებელი მუშაობის დაწყების პერიოდში იპოთეკური და სამომხმარებლო კრედიტის აღების გამო. ზრდასრულ პერიოდში (40-50წელი), აღნიშნული კოეფიციენტი იწყებს ნელ-ნელა შემცირებას. იმ კოეფიციენტის ამოცანაა, რომ საპენსიო პერიოდისათვის მან მიაღწიოს ერთ ერთეულზე დაბალ მაჩვენებელს.

ლიკვიდურობის კოეფიციენტი საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ ინდივიდის ლიკვიდური აქტივები. ასეთ აქტივებად მიგვაჩნია საბანკო ანგარიშები, ნაღდი ფული და სხვა სახსრები.

პერსონალური ფინანსების მართვის ცენტრალური ელემენტია ბიუჯეტური პროცესი, რომელსაც გააჩნია არსებითი თავისებურებები. იგი უნდა მოიცავდეს ოთხ სტადიას: ინდივიდის ფინანსური პოზიციის ანალიზს, ინდივიდის ფინანსური მიზნების რეალიზაციის საპროგნოზო გეგმის შემუშავებას, პერსონალური ბიუჯეტის შედგენას, დაგეგმილი შემოსავლებისა და ხარჯების განხორციელებაზე კონტროლს.

პირველ სტადიაზე ანალიზი ითვალისწინებს ინდივიდუალური ბიუჯეტის რეალიზაციის ძირითად მიზნებს. უარყოფითი წმინდა სიმდიდრე ითვალისწინებს ღონისძიებების შემუშავებას ვალდებულებათა შემცირებისათვის, პირველ ყოვლისა, ცვლადი ხარჯების შემცირების გზით.

მეორე საფეხურზე ხდება საფინანსო-საპროგნოზო გეგმის შედგენა. მისი დანიშნულებაა მნიშვნელოვანი ფინანსური დანახარჯების დაყოფა დროის მიხედვით, რაც საშუალებას მოგვცემს ეფექტიანად გამოვიყენოთ საკუთარი რესურსები და მოვახდინოთ ნასესხები სახსრების ოპტიმიზაცია. ინდივიდის ფინანსურ მიზნებად შეიძლება განვიხილოთ განათლების მიღება, ადრე აღებული საბანკო კრედიტის დაფარვა, ძვირადღირებული შესყიდვები და სხვ.

ბიუჯეტური პროცესის მესამე სტადია დაკავშირებულია პერსონალური ბიუჯეტის შედგენასთან. მისი შემუშავების მიზანია ინდივიდუალური შემოსავლებისა და ხარჯების აუცილებელი დეტალიზაცია რათა მოვახდინოთ მათზე კონტროლი.

პერსონალური ქონების მასშტაბებიდან გამომდინარე, შეიძლება შევადგინოთ ყოველთვიური, კვარტალური და წლიური ბიუჯეტები. წარმოშობილი პროფიციტი (ბიუჯეტის დადებითი სალდო) შეიძლება გამოყენებული იყოს დანახოების გაზრდისათვის. დეფიციტის დაფარვის წყაროებად ჩვენ გვესახება პიროვნების მიერ მიმდინარე ხარჯების, ინვესტიციების მოცულობის, მოკლევადიანი კრედიტების მოზიდვის შემცირება.

ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ შემოსავლებისა და ხარჯების ბიუჯეტში ჩართული მუხლების შემადგენლობა დამოკიდებულია ინდივიდის ასაკსა და ოჯახის წევრთა რაოდენობაზე. ახალგაზრდა ასაკის ინდივიდის შემოსავლებში, როგორც წესი, ფიგურირებს შემოსავლების მხოლოდ ერთი მუხლი – ხელფასი. საშუალო და წინასაპენსიო ასაკის პიროვნებებმა კი შეიძლება შემოსავლები მიიღონ საკუთრების გამოყენებიდან დივიდენდების, პროცენტების ან ქონების იჯარით გაცემის დროს მიღებული ქირის სახით. ახალგაზრდა ასაკის პირების ხარჯვით ნაწილში მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ხარჯები გაწეული სწავლისათვის და ასევე გართობისათვის. ასაკოვან ადამიანებს შორის კი საკმაოდ მაღალია იმ ხარჯების ხვედრითი წილი, რომელიც მიმართული იქნება რეკრეაციული მიზნებისათვის. ხოლო შემდგომში, ასაკის ზრდასთან ერთად იზრდება იმ სახსრების წილი, რომლებიც

მიმართული იქნება ინდივიდის დანახოვის ზრდისათვის, მათ შორის გაუთვალისწინებელი მომენტებისათვის.

პერსონალური ბიუჯეტის დაგეგმილი ხარჯები, ვფიქრობთ, მიზანშეწონილი იქნება დავეოთ მუდმივ და ცვალებად ხარჯებად, რაც საშუალებას მოგვცემს ზუსტად აღვრიცხოთ ხარჯები და გავიაღვილოთ ფინანსური რეზერვების მოძიების გზები. გარდა ამისა, ასეთი კლასიფიკაცია უზრუნველყოფს აუცილებელ მოქნილობას ხარჯების გაწევის პროცესში.

პირობით მუდმივ ხარჯებად წარმოგვიდგენია ხარჯები, რომლებიც გაიწევა კომუნალური, კვების, სესხებზე პროცენტების, სადაზღვევო შენატანების, ტრანსპორტით მგზავრობის, ინტერნეტის, ტელეფონის და სხვათა მომსახურების გასტუმრებისათვის.

ცვალებად ხარჯებს ჩვენ მივაკუთვნებდით ტანსაცმლის, ფეხსაცმლის და ფასიანი სამედიცინო მომსახურების ხარჯებს. ამ ხარჯებმა შეიძლება შეადგინოს პიროვნების მთლიანი ხარჯების 60-70%. მათი გაანგარიშების სიძნელე დაკავშირებულია სამომხმარებლო ფასების ინდექსის ცვლილებებზე, რომელიც გაიანგარიშება სტატისტიკური ორგანოების მიერ. ისიც ცნობილია, რომ მოხმარების სტრუქტურა თითოეულ პიროვნებაზე ცვალებადია მათი გემოვნების, ხასიათის თუ სხვათა გამო, ამიტომ, ინდივიდმა, რომელიც გეგმავს თავის ცვალებად ხარჯებს, ინფლაციის ზუსტი შეფასებისათვის, მიზანშეწონილია გამოთვალოს ინდივიდუალური სამომხმარებლო ინდექსი, რომლის მიზანია პერსონალურ ხარჯებზე ინფლაციის გავლენის ზუსტი აღრიცხვა. ინდივიდუალური სამომხმარებლო ინდექსის გაანგარიშებისათვის, პირველ რიგში საჭიროა შევადგინოთ ჩვეულებრივად მოხმარების საგნების ჩამონათვალი კვებაზე, ყოველდღიური მოხმარების საგნებზე, ჩასაცმელსა და ფეხსაცმელზე, სატრანსპორტო ხარჯებზე. მეორე მხრივ, აუცილებელია განვსაზღვროთ აღნიშნულ საგნებსა და მომსახურებაზე ფასები საბაზისო პერიოდში. მესამე, მოგვიწევს გამოვაყვლინოთ აღნიშნულ საქონელთა ჯგუფებზე მიმდინარე ფასები და ამის კვალობაზე განვსაზღვროთ მიმდინარე ხარჯების საერთო მოცულობა. სხვაობა მიმდინარე და საბაზისო პერიოდის ხარჯებს შორის გვაძლევს ინდივიდუალური სამომხმარებლო ინდექსის სიდიდეს. იგი გვეკლინება ცხოვრების ინდივიდუალური ღირებულების მაჩვენებლად. მისი შედარება ოფიციალურად გამოქვეყნებული სამომხმარებლო ფასების ინდექსთან საშუალებას მოგვცემს გამოვაყვლინოთ ინდივიდუალურ ხარჯებზე ინფლაციის გავლენა.

ბიუჯეტური პროცესის მეოთხე სტადიად გვეკლინება დაგეგმილ ხარჯებზე კონტროლის განხორციელება. აღნიშნულ სტადიაზე შემოსავლებში გაუთვალისწინებელი ცვლილებების შეთანხმება (შეთანაწყოება) უნდა მოხდეს მუდმივ და ცვალებად ხარჯებთან. ინფლაციის ზრდას მიყვავართ „დაგეგმვის ჰორიზონტის“ შემცირებამდე. ამ შემთხვევაში საჭიროა ინდივიდუალური ხარჯების კორქტირება ოპერატიული გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებით.

დაგეგმილი ხარჯების განხორციელებაში კონტროლის მნიშვნელოვან ელემენტად მიგვაჩნია ნაღდი (ხელზე არსებული) სახსრების მართვა. იგი მოიცავს ფულადი სახსრების ნაკადების რეგულირებას, რომლებიც იმყოფება საბანკო და სხვა საკრედიტო ორგანიზაციების ანგარიშებზე, ერთობლივ ფონდებში, აგრეთვე, „ჯიბში“ არსებული ფულადი თანხების ნაშთების სახით. აღნიშნული მართვის პროცესში წყდება სამი ძირითადი ამოცანა: პირველ რიგში, ვადგენთ იმ ფულადი სახსრების მინიმალური აუცილებელი მარაგის არსებობას, რომელიც არ გვაძლევს საპროცენტო შემოსავლებს. მეორე, უზრუნველყოფთ მაღალ ლიკვიდურობას ფულადი სახსრების იმ ნაწილში, რომელიც შეიძლება დაგეგმოდეს გაუთვალისწინებელი საჭიროების შემთხვევაში. მესამე, საკუთარი ფულადი სახსრების განთავსება ხორციელდება რისკისა და შემოსავლიანობის თანაფარდობის ოპტიმიზაციის პირობებში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Екшeмбиeв Р.С., Пeрсoнaльнe финaнсы в финaнcoвoй систeмe гoсудaрствa, М., 2008
2. Пeшeхoнoв В., Взaимooтнaшeния нaсeлeния с финaнcoвo-крeдитнoй систeмoй в услoвиях стaнoвлeния рынoчнoй экoнoмики, М., Финaнсы, 2003, № 3

3. Слепов В.А. Громова Е.И., Кери И.Т., Финансовая политика организации, М., 2005
4. Чернецов С.А., Финансы, М., 2008.

გიორგი ნანუაშვილი
პერსონალური ფინანსების მართვა
რეზიუმე

პერსონალური ფინანსების მართვა წარმოადგენს ინდივიდის საქმიანობას, რომელიც ხორციელდება პერსონალური სიმდიდრის მაქსიმიზაციის მიზნით, ფულადი შემოსავლების ნაკადების რეგულირებით. პერსონალური ფინანსების მართვის მიზანს წარმოადგენს კონკრეტული ინდივიდის, ადამიანისეული კაპიტალის ფორმირება, პერსონალური ფინანსური პოტენციალის რეალიზაცია, ფინანსური აქტივების შემოსავლიანობის მაქსიმიზაცია, მიმდინარე ხარჯების რაციონალიზაცია დანახარჯების ფორმირება, სოციალური და ფინანსური რისკების მართვა.

Giorgi Nanuashvili
Ruling Personal Finances
Summary

Ruling personal finances is a person’s affair, which realized with maney flow regulation on purpose for personal wealth maximization.
The aim of ruling personal finances is forming human capital of comcrete individual, realization of assets profit, rational realization of current expenses, and ruling of social and financial risks.
Ruling in the aphere of personal finances has its peculiarities.

გიორგი ნანუაშვილი
Управление персональными финансами
Резюме

Управление персональными финансами представляет собой деятельность индивида по регулированию потоков денежных доходов для максимизации персонального богатству. Целями правления персональными финансами являются: формирование человеческого капитала конкретного индивида, реализация персонального финансового потенциала, максимизация доходности персональных финансовых активов, рациональное осуществление текущих расходов, формирование сбережений, управление социальными и финансовыми рисками.
Управление в сфере персональных финансов характеризуется особенностями.

ლარისა დოლიკაშვილი
საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
თანამედროვე სასტუმროს პოლიტიკა – მათი “გადარჩენის” საშუალება

სასტუმრო ინდუსტრია სწრაფად და დინამიურად განვითარებადი დარგია. თანამედროვე პირობებში ტურიზმის ბაზარზე არსებობს სასტუმრო კომპლექსები, რომლებიც საერთაშორისო მოთხოვნებს პასუხობენ. დღეს კარგი სასტუმროები უკვე აღარ არის საკმარისი. მატერიალური შემადგენლობით მათ თითქმის ერთნაირი პარამეტრები აქვთ, მაგრამ კონკურენციას რომ გაუძღონ, აუცილებელია სასტუმროს ძირითადმა სამსახურებმა შეძლონ საერთაშორისო სტანდარტებით გასწიონ მომსახურება და დანერგონ ახალი ტენდენციები.

უცხოელი ტურისტების ნაკადის მოზიდვისათვის ბევრ ქვეყანაში სხვადასხვაგვარი საშუალებები არსებობს – ვითარდება ოტელების ქსელი, უმჯობესდება მათი აღჭურვა და მომსახურება, რესტავრირდება მსოფლიო მნიშვნელობის არქიტექტორული ძეგლები, შენდება უნიკალური რეკრეაციული ობიექტები. სასტუმრო ბიზნესის სპეციალისტები

თვლიან, რომ ამ საქმეში წარმატების გასაღები თვით ადამიანის პიროვნებაშია, რაზეც მეტყველებს მსოფლიოს ოტელების მიღწევები.

სასტუმროს ტიპის მცირე და საშუალო საწარმოების გადარჩენის მოთხოვნის გამო სპეციალიზაციაში, დივერსიფიკაციაში, კონცეპტუალიზაციაში და ეკოლოგიზაციაში სასტუმრო მომსახურების ახალი ტენდენციები განსაზღვრა. „მომავლის სასტუმრო – ესაა სპეციალიზებული ოტელი“. ასე, მაგალითად, ოტელ „Grand Hotel Excelsior“-ში, რომელიც შვეიცარიის ქალაქ მონტრეში მდებარეობს და შედგება 22 ნომრისაგან, მომსახურების ნაკრებში შედის კლინიკური მომსახურება: ინფარქტის შემდგომი რეაბილიტაციის კურსები, დეპრესიის მკურნალობა, სტრესის პროფილაქტიკა, სპორტული მედიცინის მომსახურება, სამკურნალო დიეტა, ვიტამინებით მკურნალობის კურსები, ზღვის წყლითა და წყალმცენარეებით მკურნალობა. დავოსში მდებარე ოტელი „Simina – Hotel“ სპეციალიზდება კონგრესების, კონფერენციებისა და სემინარების მომსახურების ორგანიზებაზე. ოტელ „Davos Face“-ს აქვს ფართო დარბაზები დასვენებისათვის, ჰოლში ვიდუოაპარატურა და ბარები განკუთვნილია ახალგაზრდებისათვის. ოტელი „Lasurus Hof“(გერმანია) სპეციალიზდება ფიზიკური და გონებრივი გადახრების მქონე ინვალიდების მომსახურებაზე და აღჭურვილია სპეციალური ლიფტებითა და ტუალეტებით, ეტლებისათვის საჭირო გასასვლელიებითა და ფარეხებით. პერსონალი სპეციალურადაა მომზადებული ასეთ კლიენტებთან მუშაობისათვის. ოტელი გათვლილია 16 ნომერზე და 29 ადგილზე. სასტუმრო საწარმოს დივერსიფიკაცია განისაზღვრება მომსახურების გაფართოებით (სპორტულ-გამაჯანსაღებელი, სავაჭრო, სპეციალიზებული). მაგალითად, მდიდრულ ოტელ Frankfurter Hof-Si-მ (გერმანია) უარი თქვა ნებისმიერი ფორმის თვითმომსახურებაზე: ფესსაცმლის გასაწმენდი ავტომატების მაგივრად – ღამის მწმენდავები; ლიფტებში – ბიჭი-მელიფტეები; ნომრის მინი-ბარები შეცვლილია „ოთახის მომსახურებით“- ნომერში კლიენტის სურვილის მიხედვით წველების, საუზმის, ვახშმის მირთმევა, ოფიცინტების მომსახურება. გერმანულ „რენესანს-ოტელებში“ სტუმრის მისაღება იწყება კოქტეილით – „დილა მშვიდობისა“; ყოველ სტუმარს ჰყავს თავისი კურატორი თანამშრომლებს შორის, რომელიც მათ ყველა პრობლემას წყვეტს და ა.შ. შვეიცარიის ქალაქ კულმეში ერთ-ერთი სასტუმროს მფლობელმა შექმნა ჯანმრთელობისა და სილამაზის ცენტრი, რომლის საქმიანობა აქტიურდება არასეზონურ პერიოდში, როდესაც აუცილებელია დამატებითი სტიმულები სტუმრების მოზიდვისათვის. საწარმოს სპეციალიზაცია და დივერსიფიკაცია გამოხატულებას პოულობს საქმიანობის კონცეპტუალიზაციაში მთლიანი კონცეფციის ფორმით, რომელიც აღწევს საქმიანობის ყველა სახეში – სტრატეგიული ამოცანებიდან დაწყებული შენობის ფერადი გამებითა და ავეჯის ფორმებით დამთავრებული. ასე, მაგალითად, ოტელ “Frankfurter Hof”- ის კონცეფციაა – ჩვენ ვბრუნდებით „უძველესი გრანდ-ოტელის“ სტრატეგიისაკენ; თანამედროვე კომფორტი უნდა შეესაბამებოდეს პრინციპს – „სერვისის სამსახური კლიენტის ნებისმიერ სურვილს შეასრულებს“. ოტელ „Davos Face“-ის ინტერიერი შესრულებულია მოდერნისტული მანერით, მომსახურების სტილი თავისუფალია. “Siminar-otel“-ს აქვს ელემენტური გაფორმება, სრულყოფილი ტექნიკური მოწყობილობა, მომსახურების ორგანიზაცია გათვლილია წუთებში, მომსახურე პერსონალი ინარჩუნებს სკრუპულოზურ აკურატულობას. საწარმოს ფილოსოფიის, იმიჯის ფორმირებამ, მიღებული კონცეფციის სიცოცხლისუნარიანობის ყველა მხარის დაქვემდებარებამ განსაზღვრა ახალი ტენდენცია ბიო-ოტელ „Alpersone“-სათვის (გერმანია). ესაა ოტელი არამწვევებისათვის, მას აქვს 120 ადგილი, დატვირთვის კოეფიციენტი შეადგენს 80%-ს, ოტელის ეკოლოგიური კონცეფცია აგებულია არა მარტო ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტების გამოყენებაზე (აქ იყიდება არა მხოლოდ რძე, წვენები, ნატურალური სასმელები), არამედ რესურსების ეკონომიაზეც – სითბოს, შუქის, ელექტროენერჯის მიწოდების რეგულირების მეშვეობით. დგება პროგრამები, რომლებიც ეკონომიას უკეთებენ ენერჯიას, წყალს და ამცირებენ ნარჩენებს. ამასთან დაკავშირებით, შემუშავებულია წესები, რომლითაც დაცულია ყველა ეკოლოგიური მოთხოვნა. პროგრამა „ეკოლოგია ოტელში“ ყოველთვის არ მოითხოვს რადიკალური

გადაწყვეტილების მიღებას. აქ მნიშვნელოვანია ნებისმიერი წერილობითი, მაგალითად, ავტომატური სანტექნიკა ინფრაწითელ სხივებზე, ასევე აუცილებელია ამის აგტივაცია, არა მარტო პერსონალს, არამედ სტუმრებს შორისაც. ამისათვის ბევრი სასტუმროს აბაზანაშია წარწერა, რომ გამოყენებული პირსახოცი არ დააგდონ ძირს და არ აურიონ გამოყენებულში. ასეთი ღონისძიებებით ხდება არა მარტო ეკონომია დახარჯული წყლის, სარეცხი საშუალებების, მოახლეობა შრომის, არამედ ხანგრძლივდება ქსოვილის გამოყენების ვადაც. ეს ეხება არა მარტო პირსახოცებს, არამედ მთელ თეთრეულსაც.

სახლგარეშო Computer Mechanics-მა შეიმუშავა “ინტელექტუალური” ოტელის ახალი ტექნოლოგიური კონცეფცია. სასტუმროების „ინტელექტუალობის“ მთავარ ნიშნად ითვლება ყველა სამსახურისათვის მართვის სისტემის ინტეგრირება, რაც საშუალებას იძლევა მათ სამუშაოს ყურადღება მიექცეს ერთი ცენტრიდან. სასტუმროს „ინტელექტი“ დამოკიდებულია იმაზე, თუ შენობის ყველა სამსახური ინფორმირებულია და რამდენად მაღალია მათი ინტეგრაციის ხარისხი. ამჟამად აშშ-ს სასტუმრო ინდუსტრია აქტიურად სწავლობს სტუმრების მომსახურების ვარიანტებს, გამომდინარე მოთხოვნებიდან, რომელიც ნაკარნახევაა გარემოს ცვლილებებით. ტელევიზორი გახდა თავისებური დამხმარე სტუმრისათვის, რომელიც ასრულებს პერსონალის მრავალ ფუნქციას: დილით გაღვიძება, ტაქსი, ბილეთის შეკვეთა, საჭირო მისამართის მოძებნა. ყურადღება ექცევა მომსახურების მაქსიმალურ სხვადასხვაგვარობას, სტუმრების მოთხოვნებიდან და გემოვნებიდან გამომდინარე: საწოლი გასაბერი ჯიბებით, კლიენტის მასისა და ზომის გათვალისწინებით აუცილებელი დრეკადობის მორგებით, რბილი ავეჯი გორგოლაჭებზე, რომლებსაც სურვილის მიხედვით ნებისმიერ ადგილას გადაიტანთ; ნომრებში, საწოლები აღჭურვილია უწონადო ადიალებით, რომელიც „ნასამ“ შეიმუშავა სპეციალურად კოსმოსური კვლევებისას. მაღალი კლასის სასტუმროებში შემოღებულია ისეთი სახის მომსახურება, როგორცაა “ვცვლი ბალიშს“ (Pillow მენუ). ჩვენ მივყვებით, რომ მენიუს სთავაზობენ კვების ობიექტებში, ამ შემთხვევაში გვაქვს „მენიუ ბალიშების“, კომფორტული დასვენებისათვის. სტუმრები ირჩევენ გემოვნების მიხედვით, სხვადასხვა ხარისხისა და ფორმის, სხვადასხვა კონფიგურაციითა და შიგთავსით, არომატიზირებულ და ჰიპერანტიბაქტერიულ ბალიშებს. უკანასკნელ დროს შემუშავებულია ისეთი ბალიშები, რომლებიც კურნავს ამა თუ იმ დავადებას.

რამდენიმე თვეა თბილისში გაიხსნა სასტუმრო “რუმს თბილისი”, რომელიც, მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე პრესტიჟული ჯგუფის, Desing Hotels Group –ის წევრია. ამ ალიანსში მსოფლიოს 252 ყველაზე დახვეწილი დიზაინის მქონე სასტუმრო შედის, Standart Hotel –ის, Hotel Americano-სა და Margiela Hotel Paris-ის ჩათვლით. ეს არის ერთადერთი სასტუმრო საქართველოში, სადაც მოწვევა არ შეიძლება. ღამაზი და ჯანსაღი ცხოვრების წესი, სწორედ ეს არის “რუმს თბილისი”-ს მთავარი კონცეფცია.

სასტუმრო საწარმოების ეკოლოგიზაცია და სპეციალიზაცია, სასტუმრო მომსახურების დივერსიფიკაცია და „გედონიზაცია“ (გედონიზმი–ტკობის, ნეტარების ფილოსოფია), მიწოდების კონცეპტუალიზაცია და ტექნოლოგია – ასეთია თანამედროვე სასტუმროს პოლიტიკა, ახალი „ბაზრის ნიშების“ ძიება და სასტუმრო მომსახურების ასორტიმენტის გაფართოება, როგორც მათი გადარჩენის საშუალება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. sdt.unwto.org/.../ccb broch.
2. steigenbergerfrankfurt.hotel-rn.com/
3. www.seminarhotelaegerisee.ch/
4. www.lhw.com/GrandExcelsior

ლარისა დოლიკაშვილი
თანამედროვე სასტუმროს პოლიტიკა, – მათი “გადარჩენის” საშუალება
რეზიუმე

სასტუმრო ინდუსტრია სწრაფად და დინამიურად განვითარებადი დარგია. თანამედროვე პირობებში ტურიზმის ბაზარზე არსებობს სასტუმრო კომპლექსები, რომლებიც საერთაშორისო მოთხოვნებს პასუხობენ. დღეს კარგი სასტუმროები უკვე აღარ არის საკმარისი. მატერიალური შემადგენლობით მათ თითქმის ერთნაირი პარამეტრები აქვთ, მაგრამ კონკურენციას რომ გაუძლონ აუცილებელია სასტუმროს ძირითადმა სამსახურებმა შეძლონ საერთაშორისო სტანდარტებით გასწიონ მომსახურება და დანერგონ ახალი ტენდენციები.

სტატიაში განხილულია უცხოელი ტურისტების ნაკადის მოზიდვის ბევრ ქვეყანაში დანერგილი სხვადასხვაგვარი საშუალებები. ამ საქმეში წარმატების გასაღები ადამიანის პიროვნებაშია, რაზეც მეტყველებს მსოფლიოს სასტუმროების მიღწევები.

Larisa Dolikashvili
Policy of Modern hotel as a means of its “survival”
Summary

The hotel industry is growing rapidly and dynamically. There are modern hotel complexes in the tourism market which meet the international requirements. Today good hotels are no longer enough. They have almost the same material composition but they should be able to provide services with international standards and introduce new ones to withstand the competition among them.

This paper discusses the various means introduced in many countries to attract foreign tourists. The human personality is the key to success as shown by the achievements of the world hotels.

Лариса Доликашвили
Современный отель в политике как средство “выживания”
Резюме

Гостиничная индустрия стремительно и динамично развивается. Существуют современные гостиничные комплексы на рынке туризма, которые отвечают международным требованиям. Сегодня уже не достаточно иметь просто хорошие отели. Они имеют почти одинаковый состав материальных вещей. Они должны быть в состоянии выдержать конкуренцию по международным стандартам. Надо обеспечить основные, необходимые гостиничные услуги и в тоже время внедрить новые тенденции.

Эта статья обсуждает различные средства, используемые во многих странах для привлечения иностранных туристов, человек является ключом к успеху, как показано в достижениях отелей мира.

ვახტანგ სვანაძე
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი

ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარების პრობლემები საქართველოში

დღეს, როდესაც ჩვენი ქვეყანა საინვესტიციო სახსრების მძაფრ დეფიციტს განიცდის, ერთადერთ რეალურ გამოსავალს საინვესტიციო პოლიტიკის ცვლილება წარმოადგენს, რაც, უპირველეს ყოვლისა, პირდაპირი ინვესტიციების ნაცვლად პორთფელური ინვესტიციების ხელშემწყობი გარემოს, კერძოდ კი, ლიკვიდური ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შექმნაში უნდა გამოიხატოს. ფასიანი ქაღალდების ბაზრის, როგორც ინსტიტუციონალური მექანიზმის მნიშვნელობის დასახასიათებლად საკმარისია იმ სფეროების ჩამოთვლა, რომლებშიც იგი მთავარ როლს ასრულებს. მსოფლიოს მეტ-ნაკლებად განვითარებულ ყველა ქვეყანაში სწორედ ფასიანი ქაღალდების ბაზრის მეშვეობით ხდება ბიზნესის დაფინანსება, დაგროვილი ფინანსური რესურსების (დანაზოგების) დაბანდება, საბიუჯეტო დეფიციტისა და მუნიციპალური პროექტების

დაფინანსება, დაგროვებით საკენსიო სქემებში და სადაზღვევო კომპანიებში აკუმულირებული ფინანსური სახსრების დაბანდება.

მხოლოდ ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარებით ხდება რეალურად შესაძლებელი ბიზნესის გამჭვირვალობის ზრდა, კორპორატიული მართვის საუკეთესო პრაქტიკის დამკვიდრება, საინვესტიციო სახსრების მულტიპლიკაციური ეფექტი, ცალკეული დარგებისა და ქვეყნის ეკონომიკის მდგომარეობის მკაფიო ორიენტირება. გარდა ამისა, ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარებას ქვეყნისათვის მოაქვს ისეთი უმნიშვნელოვანესი სოციალურ-პოლიტიკური ეფექტები, როგორებიცაა: მოსახლეობის ფართო ფენების ჩართვა მსხვილ ბიზნესში (ბიზნესის და მოსახლეობის ფართო ფენების პირდაპირი ინტერესების თანხვედრა) და სააქციო საზოგადოების, როგორც მართვის დემოკრატიული სისტემის მოდელის, გამოყენება ქვეყნისა და მუნიციპალურ სუბიექტებთან მიმართებაში.

სამწუხაროდ, საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარებას ხელს უშლის უამრავი ფაქტორი, რომელთა გამომწვევი მიზეზებიც ქვეყანაში არასწორად განხორციელებული პრივატიზაციისა და ინსტიტუციონალური მშენებლობის პროცესებში დაშვებული შეცდომებითაა განპირობებული.

1994 წელს საქართველოში დაიწყო მასობრივი პრივატიზაციის პროცესი, რომლის მიზანიც იყო არამარტო კერძო ინვესტორთა მოზიდვა, არამედ ფასიანი ქაღალდების ბაზრისა და მისი ინფრასტრუქტურის ინსტიტუტების ჩამოყალიბება. თუმცა, არასწორად ჩატარებულმა პრივატიზაციის პროცესმა ვერ უზრუნველყო ინვესტორთა მოზიდვა და აქციონერთა პრივატიზებული საწარმოების სწორი კორპორაციული მართვა. პრივატიზებულ საწარმოთა უმეტესობაში აქციების საკონტროლო პაკეტებს ე.წ. შრომითი კოლექტივები, სინამდვილეში კი ყოფილი დირექტორები დაეპატრონენ, რომელთაც აქციების საჯარო შეთავაზების გზით ახალ ინვესტორთა მოზიდვის არანაირი სურვილი არ გააჩნდათ, რის გამოც პრივატიზებულ საწარმოთა უმეტესობა დარჩა ინვესტიციების გარეშე, რამაც შეუძლებელი გახადა მეორად ბაზარზე მათი აქციებით მასობრივი ვაჭრობა.

მიუხედავად ამისა, 1998 წელს საქართველოში დაიწყო აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მიერ დაფინანსებული „კაპიტალის ბაზრის განვითარების პროექტი“, რომლის ფარგლებშიც ამერიკელი, ევროპელი და ქართველი სპეციალისტების ძალისხმევით შესაძლებელი გახდა ერთ წელიწადში ფასიანი ქაღალდების ბაზრის კანონის მომზადება და დამტკიცება. ეს კანონი იმდენად სრულყოფილი აღმოჩნდა, რომ უკვე 1999 წელს შეიქმნა ფასიანი ქაღალდების დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანო – ფასიანი ქაღალდების ეროვნული კომისია და მოხდა ბაზრის ძირითადი ინსტიტუტების: საფონდო ბირჟის, ცენტრალური დეპოზიტარის ფასიანი ქაღალდების რეგისტრატორებისა და საბროკერო კომპანიების ლიცენზირება. ამასთან, 2000 წლისათვის მზად იყო, არა მარტო ყველა საჭირო კანონქვემდებარე აქტი, არამედ ბირჟის და დეპოზიტარის თვითრეგულირების წესები და პროცედურებიც, აგრეთვე, ბირჟისა და დეპოზიტარის ურთულესი სავაჭრო და საკლირინგო-საანგარიშსწორებო სისტემები, რამაც შესაძლებელი გახადა რეგულარული საბირჟო ვაჭრობის დაწყება.

სამწუხაროდ, ხელისუფლების მხარდაჭერის უქონლობის პირობებში, „კაპიტალის ბაზრის განვითარების პროექტი“, რომელიც თავდაპირველად ხუთ წელიწადზე იყო გათვლილი, 2 წელიწადში მოულოდნელად შეწყდა და ახლად ჩამოყალიბებულ ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ინფრასტრუქტურის ინსტიტუტებს დამოუკიდებლად მოუწიათ ურთულესი პრობლემების გადაწყვეტა. კარგი კანონმდებლობის, სწორად ორგანიზებული ბაზრის ინსტიტუტებისა და ფასიანი ქაღალდების კომისიის ერთობლივმა ძალისხმევამ სამ წელიწადში შესაძლებელი გახადა არამარტო საქართველოს საფონდო ბირჟაზე ვაჭრობების ინტენსიფიკაცია, არამედ ბაზრის ლიკვიდურობის თანდათანობითი ზრდაც. შედეგად მომდევნო ხუთი წლის განმავლობაში ფასიანი ქაღალდების ბაზარი საქართველოში იმდენად გაიზარდა, რომ სულ უფროდაუფრო მეტი ადგილობრივი და უცხოელი ინვესტორი ჩაერთო ქართული კომპანიების აქციებისყიდვა-გაყიდვის პროცესში. საქართველოს ემიტენტებთან და

ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ინსტიტუტებთან თანამშრომლობით დაინტერესდნენ მსოფლიოს მსხვილი საინვესტიციო ინსტიტუტები. საქართველოს საფონდო ბირჟასთან ხელშეკრულება გააფორმა BLOOMBERG-მა. ასევე, გაიზარდა მსოფლიოს წამყვანი ბირჟების მხრიდან საქართველოს საფონდო ბირჟის შექმნისა და ერთიან სავაჭრო პლატფორმაში მისი ინტეგრირების სურვილიც, რასაც რამდენიმე ევროპული ბირჟა გამოთქვამდა, ხოლო 2007 წლის ბოლოს NAZDAQ OMX-მა საქართველოს საფონდო ბირჟის აქციონერებს მეტად მომგებიანი შეთავაზებაც კი გაუკეთა. სამწუხაროდ, ეს გარიგება არ შედგა საქართველოს ბანკის ტოპ-მენეჯერებისა და მათთან დაახლოებული სამთავრობო წრეების გააფთრებული წინააღმდეგობის გამო.

სამწუხაროდ, საქართველოს საფონდო ბაზრის წარმატებული ზრდა 2008 წლის დასაწყისში შეჩერდა, რისი მიზეზიც, უპირველეს ყოვლისა, აღმოჩნდა ფასიანი ქაღალდების კანონმდებლობაში ე.წ. „ლიბერალიზაციის“ საბაბით შეტანილი ფუნდამენტური ცვლილებები, რომელთა საფუძველზეც, ერთი მხრივ, გაუქმდა ფასიანი ქაღალდების ბაზრის დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანო და რეგულირების ფუნქცია გადაეცა ამ სფეროს განვითარებით დაუინტერესებელ ეროვნულ ბანკს, ხოლო, მეორეს მხრივ, საფონდო ბირჟაზე ფასიანი ქაღალდებით საჯარო და კონკურენტულ გარემოში ვაჭრობა ფაქტიურად ჩანაცვლდა არასაბირჟო, ანუ არასაჯარო ვაჭრობით. შედეგად, გაქრა წლების განმავლობაში მოპოვებული ბაზრის ლიკვიდურობის ზრდის ფაქტორი და მკვეთრად დაეცა ინვესტორთა ინტერესი ქართული საფონდო ბაზრისადმი. ფასიანი ქაღალდებზე ვაჭრობამ გადაინაცვლა საფონდო ბირჟიდან არასაჯარო და არაკონკურენტულ სივრცეში.

2012 წლის ბოლოს საქართველოს პარლამენტის საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტში მომზადდა კანონპროექტი, რომელიც მიზნად ისახავდა ზემოხსენებული დამანგრეველი ცვლილებებით შექმნილი მდგომარეობის გამოსწორებას, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს კანონპროექტი სერიოზულ წინააღმდეგობას აწყდება საბანკო ლობის მხრიდან. ზემოაღნიშნულის გარდა, ასევე სერიოზული საკანონმდებლო პრობლემაა ის, რომ ფასიანი ქაღალდების ბაზრის საბაზისო კანონმდებლობა არაა ჰარმონიზებული სამთავრობო ფასიანი ქაღალდების კანონმდებლობასთან, ხოლო საგადასახადო კოდექსი ხელს არ უწყობს საფონდო ბაზრის მექანიზმების განვითარებას.

სერიოზული ხარვეზებია ფასიანი ქაღალდების რეგულირების სფეროშიც. ეროვნული ბანკი, როგორც მენეჯერული ორგანო, არ არის დაინტერესებული კომერციული ბანკების კონკურენტი საფონდო ბაზრის განვითარებით. არასწორი რეგულირების შედეგია ისიც, რომ ბაზარს, ფაქტობრივად, მხოლოდ ბანკის შვილობილი საბროკერო კომპანიები შემორჩა, რომელთაც, საბანკო სექტორთან პირდაპირ ინტერესთა კონფლიქტის გამო, საფონდო ბაზრის ინსტრუმენტების განვითარების ინტერესი არა აქვთ.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის ფონზე, ქვეყანაში ინსტიტუციური ინვესტორებისა და ბაზრის ლიკვიდურობის არარსებობის პირობებში, ქართული კომპანიებისათვის ფინანსური რესურსების მოზიდვის ერთადერთ წყაროდ კვლავ საბანკო კრედიტი რჩება. მაგრამ კრედიტების მაღალი საპროცენტო განაკვეთები, გაცემის მცირე ვადა და გრძელვადიანი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად მათი გირაოთი უზრუნველყოფის აუცილებლობა ამ ინსტრუმენტის გამოყენების შესაძლებლობას ართულებს. ასეთ პირობებში რეალურ გამოსავალს და საფონდო ბაზრის განვითარების ქმედით პერსპექტივას ფასიანი ქაღალდების საჯარო შეთავაზება წარმოადგენს, რომელსაც აქვს მრავალი უპირატესობა. საერთაშორისო პრაქტიკაში ინვესტიციების მოზიდვის ამ ხერხს უწოდებენ IPO-ს (Initial Public Offering - პირველადი საჯარო განთავსება). კომპანია, აქციების საჯარო განთავსების შემდეგ გვევლინება „საჯარო კომპანიის“ სტატუსით, ე.ი ხდება ანგარიშვალდებული კომპანია. საზოგადოდ, საჯარო შეთავაზებით აქციების განთავსება ხორციელდება საფონდო ბირჟებზე, თუმცა ეს შესაძლებელია ბირჟის გარეშეც.

საჯარო შეთავაზების ძირითად უპირატესობებს საბანკო კრედიტთან მიმართებაში წარმოადგენს: 1) გრძელვადიანი კაპიტალის მოზიდვის შესაძლებლობა, ინვესტიციების უფრო დაბალი ფასი, ინვესტიციების უვადო ხასიათი; 2) კაპიტალის მოზიდვის

სიმარტივე (კომპანიებს საჯარო შეთავაზებით შეუძლიათ გაზარდონ საწესდებო კაპიტალი აქციების მიყიდვით ინვესტორთა ფართო წრისათვის. კაპიტალი, რომელიც აქციების განთავსებისას მოიზიდება, საბანკო კრედიტისაგან განსხვავებით, არ საჭიროებს უკან დაბრუნებას და პროცენტების გადახდას); 3) კომპანიის ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესება, აქციების გამოშვებით კომპანიის კაპიტალი იზრდება; 4) კომპანიის პრესტიჟისა და იმიჯის გაზრდა; 5) კომპანიის კაპიტალიზაციის, მისი აქციების ლიკვიდურობისა და საკრედიტო რეიტინგის ზრდა; 6) კორპორაციული მართვის გაუმჯობესება.

საფონდო ბირჟებზე აქციების საჯარო შეთავაზების შემდეგ კომპანია იძენს ობიექტურ საბაზრო ღირებულებას. როგორც წესი, „საჯარო კომპანიის“ ღირებულება უფრო მეტია, ვიდრე „დახურული ტიპის“ კომპანიის. მიყიდვები „საჯარო კომპანიის“ აქციებში უფრო მეტ ფასს იხდიან, რადგანაც: ა) იზრდება პოტენციური ინვესტორების წრე; ბ) ხელმისაწვდომია კომპანიის შესახებ სათანადო ინფორმაცია; გ) იზრდება კომპანიისადმი მოთხოვნები როგორც თვით ბირჟების, ასევე მარეგულირებელი ორგანოებისაგან. მეორე მხრივ, კაპიტალიზაციის ზრდა კომპანიას ახალ გზებს უხსნის კაპიტალის მოსაზიდად აქციების მსოფლიოს წამყვან ბირჟებზე განთავსებით, რადგან წამყვან უცხოურ ბირჟებზე აქციების განთავსებისათვის შეზღუდვებია დაწესებული დაბალი კაპიტალიზაციის მქონე კომპანიებისათვის.

კომპანიების აქციების საჯარო შეთავაზების განხორციელება საფონდო ბირჟაზე ზრდის მის ლიკვიდურობას, რადგან მხოლოდ აქაა შესაძლებელი ყოველდღიურად მილიონობით შემხვედრი განაცხადების გაკეთება როგორც ყიდვაზე, ასევე გაყიდვაზე. ზემოაღნიშნული ფაქტორები ხელს უწყობს კომპანიის რეიტინგის ზრდას. თავის მხრივ, მაღალრეიტინგული კომპანიისათვის ადვილდება უფრო იაფი ფინანსური რესურსებისადმი წვდომა.

აქციების საჯარო განთავსებით კომპანია, იღებს რა „საჯარო კომპანიის“ სტატუსს, ვალდებულია დანერგოს კორპორაციული მართვის საუკეთესო პრაქტიკა, რაც კარგია როგორც კომპანიისათვის, ასევე აქციონერებისათვის, რამდენადაც კორპორაციული მართვის სისტემა ეფუძნება შემდეგ ღირებულებებს: ა) სამართლიანობა: დაცული უნდა იქნეს აქციონერთა უფლებები და უზრუნველყოფილი იყოს ყველა აქციონერისადმი თანასწორი მოპყრობა; ბ) გამჭვირვალობა: სრულ და ზუსტ ინფორმაციის საჭიროებენ, ერთი მხრივ, პოტენციური ინვესტორები, მეორე მხრივ, აქციონერები, კრედიტორები, კომპანიის მმართველი ორგანოს წევრები და მარეგულირებელი ორგანო. თუ საწარმოს შესახებ ინფორმაცია საჯარო არაა, მას ვერ ექნება გარე ინვესტორთა იმედი. ინვესტორები უნდა ფლობდნენ ზუსტ და დროულ ინფორმაციას, რომელიც საჭიროა რისკის შესაფასებლად თავისი ფინანსური სახსრების დაბანდებისას. აღნიშნული ინფორმაცია მათ ეხმარება განსაზღვრონ კომპანიის საქმიანობის შესაბამისობა კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებთან, შეაფასონ კომპანიის პერსპექტიულობა. წინდახედულ ინვესტორებს მხოლოდ ის კომპანიები აინტერესებთ, სადაც დაცულია ანგარიშების საჯაროობა და აქციონერთა უფლებები. გ) ანგარიშვალდებულება: სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ უნდა ხორციელდებოდეს მენეჯმენტის ეფექტიანი მონიტორინგი, თვით სამეთვალყურეო საბჭო ანგარიშვალდებულება კომპანიისა და აქციონერების წინაშე. კომპანია, თავის მხრივ, მუდმივად წარუდგენს მარეგულირებელ ორგანოს პერიოდულ წლიურ, ნახევარწლიურ და მიმდინარე ანგარიშებს.

ამრიგად, ფასიანი ქაღალდების საჯარო შეთავაზებით კომპანია არა მარტო მოიზიდავს კაპიტალს, არამედ იმაღლებს სტატუსსაც. თუმცა, უმეტეს შემთხვევაში, კომპანიაზე კონტროლის ნაწილობრივ დაკარგვისა და ინფორმაციის განსაჯაროების ვალდებულების გაჩენის შიშის გამო, კომპანიები უარს ამბობენ ამ შესაძლებლობაზე.

ცხადია, მხოლოდ ფასიანი ქაღალდების საჯარო შეთავაზება საკმარისი არ არის ქვეყნის საფონდო ბაზრის განვითარებისათვის. აუცილებელია შემუშავდეს და პროგრამულად გაიწეროს საფონდო ბაზრის განვითარებასთან დაკავშირებული ეკონომიკური პოლიტიკის ისეთი მიმართულება, როგორცაა საპენსიო რეფორმა. აუცილებელია ჩამოყალიბდეს სავალდებულო დაგროვებითი საპენსიო სისტემა, ხოლო

დაგროვილი საპენსიო სახსრების მნიშვნელოვანი ნაწილის ინვესტირება განხორციელდეს ადგილობრივ კორპორატიულ და სახელმწიფო ფასიან ქაღალდებში.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დაიხვეწოს ფასიანი ქაღალდების ბაზრის რეგულირება. კერძოდ, იგი უნდა დაეკისროს დამოუკიდებელ რეგულატორს, ადღგეს ამერიკელი ექსპერტების მიერ რეკომენდებული და 2008 წლამდე მოქმედი ნორმები, რომლებიც უზრუნველყოფს ბირჟაზე დაშვებულ ფასიან ქაღალდებზე გარიგებების დადებას მხოლოდ საფონდო ბირჟაზე და საფონდო ბაზრის ინფრასტრუქტურის მართვაზე კონკურენტი საბანკო სექტორის ზეგავლენის შესუსტებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ასლანიშვილი დ., საფონდო ბაზარი საქართველოში: არსებული რეალობა და გაურკვეველი მომავალი, თბ., 2014.
2. ჯიბუტი მ., საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, თბ., 2003.
3. WWW.GSE.GE;
4. WWW.NBG.GOV.GE;
5. WWW.PARLIAMENTI.GE

**ვახტანგ სვანაძე
ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარების პრობლემები საქართველოში
რეზიუმე**

სტატია ეძღვნება საქართველოს ეკონომიკური განვითარების უმნიშვნელოვანეს საკითხს, კერძოდ, ქვეყანაში პორტფელური ინვესტიციების მოზიდვისათვის ხელშემწყობი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებას. მასში გაანალიზებულია ლიკვიდური ფასიანი ქაღალდების ბაზრის მნიშვნელობა და მისი განვითარების გზაზე არსებულ პრობლემათა არსი და გამომწვევი მიზეზები. განსაკუთრებული ადგილი აქვს დათმობილი ფასიანი ქაღალდების ბაზრის საკანონმდებლო რეგულირების საკითხებს, აგრეთვე, ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე საბანკო სექტორის დომინირების უარყოფით ზეგავლენას. სტატიაში ჩამოყალიბებულია საქართველოში საფონდო ბაზრის განვითარებისათვის გასატარებელი ღონისძიებები, რომელთა შორის ცენტრალური ადგილი უკავია კანონმდებლობაში ამერიკელი ექსპერტების მიერ რეკომენდებულ ნორმებს, ფასიანი ქაღალდების საჯარო შეთავაზების მექანიზმებსა და დაგროვებით საპენსიო სისტემის დანერგვას.

**Vakhtang Svanadze
Problems of the Development of Securities Market in Georgia
Summary**

The article is dedicated to the very important aspect of economic development of Georgia, in particular, formation of the supportive infrastructure for attracting portfolio investments to the country. The article presents the importance of the liquid securities market and the analysis of the essence and causes of the problems created during the last 20 years of its development. It emphasizes the legislative and regulatory issues of the securities market, as well as the negative influence of the banking sector domination over the development of the infrastructure. The article sets the main measures, which have to be taken for the development of the securities market which mostly includes the implementation of the recommendations about the legal norms given by the American experts, as well as introduction of the mechanism of public offering of securities and retirement savings system.

**Вахтанг Сванадзе
Проблемы развития рынка ценных бумаг в Грузии
Резюме**

Статья посвящена важнейшему вопросу экономического развития Грузии, в частности создания соответствующей инфраструктуры для портфельных инвестиций. В статье рассматривается значение

ликвидного рынка ценных бумаг и анализ причин возникновения проблем в его развитии за последние 20 лет. Особое место уделяется вопросам законодательства и регулирования, также негативного влияния банковского сектора. В статье сформулированы основные направления развития фондового рынка Грузии, в том числе использование в законодательстве рекомендаций американских экспертов, внедрение накопительной пенсионной системы и механизмов публичного размещения ценных бумаг.

ია თეთრუაშვილი **ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი**

სინგაპურის ეკონომიკური მოდელი

სინგაპურის ეკონომიკური მოდელი უნიკალურია კერძო და სახელმწიფო სექტორებს შორის თანამშრომლობისათვის. მაშინ, როცა სახელმწიფოს ჩარევა ეკონომიკაში მინიმუმამდეა დაყვანილი და მეორე ადგილს იკავებს მსოფლიოში ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსის მიხედვით, სახელმწიფო ფლობს და აკონტროლებს საწარმოებს, რომლებიც მთლიანი შიდა პროდუქტის ნახევარზე მეტს ქმნიან. ქვეყნის ეკონომიკა ძირითადად დამოკიდებულია ექსპორტზე, კერძოდ, აერონავტიკის, ელექტრონიკის, IT-პროდუქციის, წამლებისა და გემთმშენებლობის პროდუქციაზე. ქვეყნის მუშახელის 19% დასაქმებულია სამრეწველო სექტორში, რაც წარმოადგენს მზარდი საოჯახო პროდუქციის წარმოების 27%-ს.

1965 წელს, მაღალიზიდან გამოყოფის შემდეგ, სინგაპურს გააჩნდა მწირი ბუნებრივი რესურსები და მცირე შიდა ბაზარი. მას “მეთევზეთა სოფელსაც” კი უწოდებდნენ. ათწლეულების განმავლობაში აქ იყო განთავსებული ბრიტანეთის საზღვაო ფლოტი და წარმოადგენდა მნიშვნელოვან სავაჭრო ცენტრს სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის რეგიონისათვის. მეზობელი ქვეყნებიდან სინგაპურში შეჰქონდათ საწარმოო რესურსები, სადაც ხდებოდა მათგან პროდუქტების დამზადება და ექსპორტირება. სინგაპურის მთავრობა მიხვდა, რომ ქვეყნის განვითარებისათვის აუცილებელი იყო კოლონიური მემკვიდრეობის გამოყენება.

იმპორტის ჩამნაცვლებელი წარმოების განვითარების ნაცვლად, მთავრობამ დაიწყო განვითარებული ქვეყნებიდან უცხოური კაპიტალის მოზიდვა, რათა ჩამოეყალიბებინა ექსპორტზე ორიენტირებული წარმოება, ამავე დროს აშენებდა თანამედროვე მომსახურების სექტორს, რომელიც ძირითადად დაეფუძნა საბანკო და საფინანსო ინსტიტუტებს. რადგან შიდა სამეწარმეო ფენა იყო მცირე და გამოუცდელი, სტრატეგია მიმართული იყო უცხოურ ინვესტიციებსა და გამოცდილებაზე; ამავე დროს, იქმნებოდა ძლიერი სახელმწიფო წარმოება, რომელსაც უნდა უზრუნველყო ინფრასტრუქტურის აშენება, საცხოვრებელი სახლების, ტრანსპორტისა და ძირითადი მომსახურების მიწოდება ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, რომელიც რთულ და ღირებულ პირობებში ცხოვრობდა. სინგაპურის ეკონომიკურმა სტრატეგიამ დაამტკიცა წარმატებულობა, რეალურმა ეკონომიკურმა ზრდამ 1965-2007 წლებში საშუალოდ 8% შეადგინა.

თავისი განვითარების გზაზე, სინგაპურს არ გადაუხვევია თავისუფალი ვაჭრობიდან, ექსპორტწამახალისებელი სტრატეგიიდან, ღია ეკონომიკის ჩამოყალიბებიდან, რომელიც მიმართული იყო მულტინაციონალური კომპანიების მოზიდვისკენ. სინგაპურში არ ყოფილა სახელმწიფო პროტექციის ქვეშ მყოფი მრეწველობის დარგები, რომლებიც აწარმოებდნენ შიდა ბაზრისათვის, ამიტომ მათ არ მოუხდათ მტკიცებულებები შიდა სტრუქტურული გადაადგილება. როდესაც მეზობელი ინდონეზია და მაღალიზია კონკურენტები გახდნენ სინგაპურის საექსპორტო ბაზრებზე, სინგაპურის ექსპორტი შრომატევად სამომხმარებლო პროდუქტიდან გადაერთო საშუალო და მაღალ-ტექნოლოგიურ პროდუქტზე. ამასთან, ყველაზე მეტი სამუშაო ადგილი შექმნა თანამედროვე მომსახურების სექტორის ჩამოყალიბებამ. რეგიონში დღეს სინგაპური არის ყველაზე მნიშვნელოვანი ცენტრი ფინანსური, საგანმანათლებლო და სამედიცინო მომსახურების მიწოდებაში.

სინგაპურს აქვს თავისუფალი, არაკორუმპირებული და გამჭვირვალე საბაზრო ეკონომიკა. მთავრობის პოლიტიკა მიმართულია დაზოგვისა და ინვესტირების მაღალი დონის მიღწევისაკენ. არ არის სახელმწიფო საპენსიო სისტემა, მაგრამ არის სავალდებულო დაზოგვის (დაგროვების) სისტემა. დანაზოგი აკუმულირდება ცენტრალური უზრუნველყოფის ფონდში, რომელსაც ერიცხება პროცენტი, ხოლო ეს თანხა გამოიყენება საინვესტიციო საქმიანობისათვის, რომლის დიდი ნაწილის ინვესტირება ხდება განათლებასა და ტექნოლოგიების განვითარებაში.

სინგაპურის ეკონომიკის ორი წამყვანი დარგია მრეწველობა და საფინანსო ბიზნესი. წარმოების სექტორში ლიდერობს ელექტრონიკის წარმოება, რომელზეც მოდის მრეწველობის 48 %, მაგრამ მთავრობა პრიორიტეტულად მიიჩნევს, აგრეთვე, ბიოტექნოლოგიების განვითარებას და ბოლო წლებში ინვესტირებას ახორციელებს ამ დარგში.

სინგაპური მსოფლიოში მეოთხე ადგილზეა უცხოური ვალუტით ვაჭრობაში ლონდონის, ნიუ იორკისა და ტოკიოს შემდეგ. სინგაპურის პორტი საქონელბრუნვის მიხედვით მსოფლიოს სამი უდიდესი პორტების სიაში ხვდება ჰონკონგთან და როტერდამთან ერთად. მას ხელს უწყობს სტრატეგიული მდებარეობა და საექსპორტო და საიმპორტო ტარიფების არარსებობა. კიდევ ერთი უპირატესებაა პორტის ინფრასტრუქტურა და მასში კვალიფიციური სამუშაო ძალა, რომელიც ქვეყნის წარმატებული საგანმანათლებლო პოლიტიკის შედეგია.

სინგაპური, ეს არის მაგალითი სახელმწიფო მენეჯმენტის ეფექტურად გამოყენებისა მყარი ეკონომიკური ზრდის მიღწევისათვის. მისი მმართველობითი სისტემა ბოლო წლებში საერთაშორისო გამჭვირვალობის მიერ შეფასებულია, როგორც ყველაზე ტრანსფარანტული და ნაკლებად კორუმპირებული მსოფლიოში, ის მესამე ადგილს იკავებს ყველაზე არაკორუმპირებულ ქვეყნებს შორის. სინგაპურის მაგალითმა აჩვენა პირდაპირი კავშირი ეკონომიკურ განვითარებასა და კორუფციის დაბალ დონეს შორის იმ პირობებშიც კი, როდესაც სახელმწიფო ძლიერ სუბიექტად რჩება ეკონომიკაში.

დაბალი საგადასახადო განაკვეთები და ძალიან მარტივი საგადასახადო სისტემა, მიჩნეულია სინგაპურის მყარი ეკონომიკური ზრდის მთავარ ფაქტორად. სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლები მთლიან შიდა პროდუქტში 14.3 %-ს შეადგენს, რაც ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი მაჩვენებელია მსოფლიოში. მთელი მისი განვითარების პერიოდში სინგაპურს ჰქონდა დაბალანსებული ან ნამეტი ბიუჯეტი, სახელმწიფო ხარჯები არ ფინანსდებოდა სესხით. სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯები მთლიანი შიდა პროდუქტის მიმართ შარშან შეადგენდა 12.5 პროცენტს. მონეტარულ პოლიტიკაში დომინირებდა კონსერვატიული მიდგომა, ანუ ძირითადი სამიზნე იყო ფასების დონე. შესაბამისად, განვითარების პერიოდი არ ხასიათდებოდა მაღალი ინფლაციით. მისი ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი 2008 წელს დაფიქსირდა 5.4 %-ის დონეზე.

ბოლო 20 წლის განმავლობაში უმუშევრობის ყველაზე მაღალი დონე (3.6 %) დაფიქსირდა 2009 წელს. ეს, რა თქმა უნდა, გამოწვეული იყო მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისით. თუმცა, 2009 წელს დასაქმებული იყო 2.6 მლნ კაცი (როცა მოსახლეობა სულ 4 მილიონამდეა), ნაცვლად 1980 წლის 1.2 მლნ-სა. კრიზისის დაძლევის გზას მიაწერენ ბოლო წლებში განხორციელებულ სათამაშო ბიზნესის ლეგალიზაციას, რომელმაც სწრაფად შექმნა ახალი სამუშაო ადგილები. სინგაპურს აქვს ამბიცია ამ სფეროში ლას-ვეგასსაც კი გადაუსწროს.

სინგაპურის მთავრობას აკრიტიკებენ შემოსავლების უთანასწორობასა და სოციალურ მდგომარეობაზე ნაკლები ყურადღების გამო. ადამიანები დამოკიდებული არიან მათ მიერ დაზოგილ კაპიტალზე და თუ უკიდურესად გაჭირვებული არ არიან, სხვა დახმარებას ვერ იღებენ სახელმწიფოს მიერ. თუმცა, სახელმწიფო ეხმარება ღარიბ სტუდენტებს, ოღონდ დახმარების მიღება ხდება კონკურენტულ საფუძველზე. კერძოდ, უმუშევრებზე დახმარებები არ გაიცემა, მაგრამ არის უფასო ტრენინგ-ცენტრები, რომლის გავლაც ნებაყოფლობითია და მიმართულია სინგაპურში მოქმედი კომპანიების საჭიროებებისაკენ.

სინგაპური მიხნეულია მსოფლიოში ყველაზე კეთილგანწყობილ ქვეყნად ბიზნესის მიმართ. ბიზნესის კეთების სიოლის მაჩვენებლით მას პირველი ადგილი უჭირავს. სინგაპურისათვის დამახასიათებელია გლობალიზაციის მაღალი დონე. გლობალიზაციის ზოგიერთი (განსაკუთრებით ეკონომიკური) ინდექსის მიხედვით, ის პირველ ადგილსაც კი იკავებს მსოფლიოში.

მიუხედავად ასეთი ეკონომიკური წარმატებისა, სინგაპურს ხშირად მოიხსენიებენ, როგორც მაღალშემოსავლიან განვითარებად ქვეყანას. ამის მიუხედავად, პირველ რიგში, დემოკრატიის საშუალო დონეს ასახელებენ. რამდენიმე პარტიის არსებობის მიუხედავად, სინგაპური მიხნეულია ერთპარტიულ სახელმწიფოდ, მას უწოდებენ უფრო პროცედურული დემოკრატიის, ვიდრე ნამდვილი დემოკრატიის მქონე ქვეყანას. თავისუფლების სახლის შეფასებით, სინგაპური ნახევრად თავისუფალი ქვეყანაა.

მოსახლეობის ერთ სულზე შემოსავლებით (მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის გათვალისწინებით) სინგაპურს მე-4 ადგილი უჭირავს მსოფლიოში, რაც მიღწეულ იქნა კორუფციისაგან თავისუფალი გარემოთი, განათლებული და მოტივირებული სამუშაო ძალით, კარგად ჩამოყალიბებული იურიდიული და ბიზნეს-გარემოთი, ლიბერალური ღია ეკონომიკითა და მულტირელიგიური საზოგადოების მშვიდობიანი თანაცხოვრებით, რაც საერთაშორისო სისტემაში იოლად და ეფექტიანად ინტეგრირების მნიშვნელოვან წინაპირობად შეიძლება მივიჩნიოთ.

სინგაპური არის სახელმწიფო, რომელმაც დამოუკიდებლობის 50 წლის განმავლობაში მსოფლიოში ცხოვრების ერთ-ერთ ყველაზე მაღალ დონეს მიაღწია. ოთხი აზიური ვეფხვიდან: ჰონკონგი, სამხრეთ კორეა, ტაივანი და სინგაპური, ის ერთ-ერთი მაღალგანვითარებულია. 50 წელიწადში ეს ოთხეული მსოფლიოს წამყვან ეკონომიკურ მდგომარეობას აღწევს. სტატიაში გამოვყოფთ რამდენიმე ფრაგმენტს სინგაპურის ცხოვრებიდან:

სინგაპური მსოფლიოში მესამე ადგილზეა მთლიანი შიდა პროდუქტით მოსახლეობის ერთ სულზე და უსწრებს ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ბევრ ევროპულ ქვეყანას. სინგაპურს ეკონომიკის ორმოცწლიანი ზრდის გამოცდილება აქვს. მის ეკონომიკურ მოდელზე წიგნები იწერება, ფორმულის ფუნდამენტში საუბარია ღია ვაჭრობასა და მოქნილი შრომის ბაზარზე, დაბალ დაბეგვრაზე, რამაც მსოფლიოს ფულადი ნაკადების სინგაპურისაკენ მიმართვა გამოიწვია. ასევე ეკონომიკურ წარმატებაზე საუბრისას ლაპარაკობენ სინგაპურის გეოგრაფიულ მდებარეობაზე, რომელიც თითქმის საუკუნეზე მეტია აზიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სავაჭრო ცენტრია. ინდუსტრიული წარმოების განვითარება და მშრომელთა კვალიფიკაციაზე ზრუნვა უკვე ათწლეულებია სინგაპურში სახელმწიფო პოლიტიკის ნაწილია. თუმცა ეს, რაც ზედაპირზეა და ეკონომიკური ფორმულებიდან ჩანს. სინგაპურის წარმატების მიზეზებს კი მკვლევარები სხვაგან ეძებენ: ორგანიზებული, გაწვრთნილი სამუშაო ძალა და ეფექტიანი, მოქნილი მმართველობა. სინგაპურის სამუშაო ძალას მკვლევარნი მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე შრომისუნარიან და დისციპლინებულად მიიჩნევენ. სინგაპურს, ამ მხრივ, პარადოქსს "კონფუციურ კაპიტალიზმს" უწოდებენ, სადაც კაპიტალი ტრადიციას დაუმორჩილეს.

სინგაპური ერთადერთი აზიური სახელმწიფოა, რომელსაც სამივე სარეიტინგო სააგენტოსგან (standart da poori, mudsi da fritCi) უმაღლესი ქულა (AAA) აქვს მინიჭებული.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ევროპული ინიციატივა – ლიბერალური აკადემია, თბილისი–სინგაპური, ესტონეთი, შვეიცარია – სამიხნე მოდელები ქართული ტრანსფორმაციისათვის? თბ., 2010.
2. <http://www.tabula.ge/ge/story/53541-singapuris-ekonomikuri-tsarmatebis-mizezebi>
3. <https://eniuss.wordpress.com/2014/06/01/%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9E%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%94%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%9D%E1%83%9B%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%92/>

ია თეთრუაშვილი
სინგაპურის ეკონომიკური მოდელი
რეზიუმე

სინგაპურის ეკონომიკური მოდელი უნიკალურია კერძო და სახელმწიფო სექტორებს შორის თანამშრომლობის მიხედვით. სახელმწიფო ფლობს და აკონტროლებს საწარმოებს, რომლებიც მთლიანი შიდა პროდუქტის ნახევარზე მეტს ქმნიან. თავისი განვითარების გზაზე, სინგაპურს არ გადაუხვევია თავისუფალი ვაჭრობიდან, ექსპორტწამახალისებელი სტრატეგიიდან, ღია ეკონომიკის ჩამოყალიბებიდან, რომელიც მიმართული იყო მულტინაციონალური კომპანიების მოზიდვისაკენ.

Ia Tetrushvili
Singapore's economic model
Summary

The economic model of Singapore is unique, on and to partnership of private and public sector. The state is controlled the enterprises which create more than a half of gross domestic product. In the development, Singapore is right to a free trade regime, to export stimulation, to open economy which was directed on attraction multinational to a komrani.

Иа Тетруашвили
Экономическая модель Сингапура
Резюме

Экономическая модель Сингапура является уникальной, по партнерству частного и государственного секторов. Государство обладает и контролирует предприятия, которые создают более половины валового внутреннего продукта.

В своем развитии, Сингапур верен к режиму свободной торговли, к стимулированию экспорта, к открытой экономики, которая была направлена на привлечение многонациональных компаний.

გონა მენაფორე
საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტის დოქტორანტი

ფიქსირებული და მცურავი სავალუტო გაცვლითი კურსების შედარება

ნებისმიერი ქვეყნისათვის აუცილებელია ეკონომიკური განვითარება. ამ კუთხით ერთ-ერთი მთავარი როლი აკისრია ეროვნული ვალუტის სტაბილურობას. მნიშვნელოვანია საკუთარი ვალუტის გაცვლითი კურსი სხვა ქვეყნის ვალუტებთან მიმართებაში, განსაკუთრებით საინტერესოა საერთაშორისო ვალუტებთან ურთიერთობა (ევრო, აშშ დოლარი, ფუნტი სტერლინგი). ვალუტის სტაბილურობა ერთ-ერთი უმთავრესია ეკონომიკური უსაფრთხოებისათვის. ვალუტა უნდა იყოს სტაბილური და არ არის აუცილებელი იყოს მყარი ანუ “მეირი”, რადგან სტაბილური ვალუტა ამცირებს სავალუტო რისკებს და ქმნის კარგ გარემოს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისათვის. სახელმწიფოს ეკონომიკური დამოუკიდებლობისათვის აუცილებელია საკუთარი ძლიერი ეროვნული ვალუტა.

სავალუტო კურსის რეგულირება სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულია. ჩვენი აზრით ვალუტის კურსი უნდა დგინდებოდეს დამოუკიდებლად, მოთხოვნა-მიწოდების საფუძველზე. მიუხედავად ამისა, რიგ შემთხვევებში, მაინც საჭირო ხდება მთავრობის ჩარევა, უმეტესად შოკებისა და ფორსმაჟორული სიტუაციების დროს. თუმცა სასურველია, რომ მსგავსი მოქმედებები მაქსიმალურად იყოს შემცირებული. ამის

საპირისპიროდ ზოგიერთ რესპუბლიკაში ვალუტის კურსი მკაცრად არის დადგენილი და არ ხდება მისი ცვლილება, ამ შემთხვევაში ეწოდება ფიქსირებული გაცვლითი კურსი. ქვემოთ სწორედ ამ უკანასკნელზე ვისაუბრებთ უფრო ვრცლად. ვალუტის ამგვარი მკაცრი რეგულირება რამდენიმე მიზეზით შეიძლება იყოს გამოწვეული. აღნიშნული შემთხვევა ძირითადად დამახასიათებელია ე.წ ჩაკეტილი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის, რომლებიც მინიმალურად ურთიერთობენ დანარჩენ მსოფლიოსთან. ამ შემთხვევაში მკაცრად კონტროლდება როგორც ქვეყანაში სხვა ვალუტის შეტანა, ასევე მისი ვალუტის სხვაგან გავრცელება. ფიქსირებულ კურსს უმეტესად მიმართავენ დიქტატორული რეჟიმები. ღია ეკონომიკის პირობებში აღნიშნული გადაწყვეტილება შეიძლება გათვლილი იყოს პოლიტიკური რეიტინგის ასამაღლებლად, რადგან ძალიან ხშირად ჩვეულებრივ მოქალაქეებს მყარი ვალუტა მიაჩნიათ ქვეყნის სიძლიერედ, რაც თავისთავად ცხადია მცდარი აზრია. უფრო მეტიც, როდესაც ხდება კურსის ხელოვნურად გამყარება (დაჭერა) გარედან შემოსული გრანტებისა თუ სესხების ხარჯზე, მსგავსი ქმედებები შეიძლება გაცილებით საზიანო აღმოჩნდეს და სავალალო სიტუაციაში ჩააგდოს ქვეყნის ეკონომიკა. ასეთ დროს შემოსული თანხები არ იხარჯება მიზანმიმართულად, ხოლო მათი შემცირების შემდეგ კი შეიძლება მივიღოთ “ნახტომისებური” კურსის ცვლილება, რაც ყოველთვის უარყოფითი შოკია ეკონომიკისათვის და მისი ლიკვიდაცია მოითხოვს დიდ რესურსებს. არცთუ ისე შორეულ წარსულში, როდესაც საქართველო შედიოდა საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში, ჩვენს ქვეყანაშიც მსგავსი სავალუტო გაცვლითი კურსი იყო. მაშინ ყველაფერი მთავრობის მიერ იკავებოდა და კონტროლდებოდა, გამონაკლისს ბუნებრივია არც ვალუტა წარმოადგენდა. გაცვლითი კურსი მკაცრად იყო ფიქსირებული, ამის გათვალისწინებით სხვა ვალუტის შემოტანა ქვეყნის ტერიტორიაზე, ან თუნდაც მის შიგნით შოვნა ძალიან რთული და თითქმის შეუძლებელიც კი იყო. უფრო მოგვიანებით, გასული საუკუნის მიწურულს, კონკრეტულად 1995 წელს, უკვე დამოუკიდებელ საქართველოში, მაშინ როდესაც ქვეყანამ “ლარის” სახით ახალი ვალუტა მიიღო, კიდევ ერთხელ გახდა აუცილებელი გაცვლითი კურსის ფიქსირება, რადგან ქვეყანა ის-ის იყო გამოდიოდა უკიდურესად მწვავე პოლიტიკური, ეკონომიკური და ფინანსური კრიზისიდან. ამ პირობებში დაუშვებელი იყო ისეთი ფინანსური არასტაბილურობა, როგორც კუპონს (კუპონი – გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლების პირველ ნახევარში ე.წ. გარდამავალი ვალუტა საქართველოში) მოჰყვა ჩვენს ქვეყანაში. იმ დროისათვის შექმნილმა სიტუაციამ, თითქმის გარდაუვალი გახდა მსგავსი ნაბიჯის თავიდან აცილება, რადგან სახელმწიფოში სრული გაუგებრობა იყო მონეტარული პოლიტიკის თვალსაზრისით. მთავრობის მიმართ ნდობა იყო ძალიან დაბალი, ყოველი ფეხის ნაბიჯზე იქმნებოდა და კოტრდებოდა კომერციული ბანკები, თითქმის შეუძლებელი იყო რაიმე მაკროეკონომიკური პროგნოზის გაკეთება. ამ ფონზე მიღებული გადაწყვეტილება კურსის დაფიქსირების შესახებ, იმ მომენტისათვის გამართლებული გახლდათ, მით უფრო, რომ ამან გასტანა მხოლოდ ორი წელი (1995-1997წ.წ.). 1997 წლიდან მოყოლებული ლარის გაცვლითი კურსი სხვა ვალუტებთან მიმართებაში დგინდება დამოუკიდებლად, საბაზრო პრინციპით, მოთხოვნა-მიწოდების საფუძველზე. №1 დანართზე მოცემულია გრაფიკი, რომელიც ასახავს ლარის ეროვნულ გაცვლით კურსს აშშ დოლართან მიმართებაში 1995 წლიდან დღემდე. გრაფიკზე ნათლად ჩანს ის დიდი ნახტომი, რაც მოხდა 1997 წელს ფიქსირებული რეჟიმიდან მცურავ რეჟიმზე გადასვლის დროს.

გაცვლითი კურსის ერთ ნიშნულზე დაფიქსირება ხშირად ვალუტის ხელოვნურად გამყარებას ემსახურება. ამასთანავე უნდა ითქვას, რომ მყარი ანუ ძვირი ვალუტა ხელს უშლის ექსპორტის გაზრდას და ამის საწინააღმდეგოდ პირიქით, ასტიმულირებს იმპორტს, რაც ერთიორად საზიანოა განვითარებადი ქვეყნისათვის. სხვა სახელმწიფოების მაგალითზე თუ შევხედავთ, ისეთ დიდ ექსპორტიორ ქვეყნებს როგორებიცაა იაპონია და ჩინეთი, არა აქვთ მყარი (ძვირი) ვალუტა. ამის საწინააღმდეგოდ დიდი ბრიტანეთის ფული საკმაოდ ძვირია და შესაბამისად იქ ჭარბობს იმპორტი. ეს რაც შეეხება განვითარებულ სახელმწიფოებს, ხოლო რაც შეეხება განვითარებად ქვეყნებს, რომელნიც ორიენტირებულნი არიან ექსპორტზე და

ცდილობენ მსოფლიო ბაზარზე საკუთარი ადგილის მოპოვებასა და დამკვიდრებას, მათთვის მყარი ვალუტა არახელსაყრელია, რადგან ისედაც დიდი იმპორტის პირობებში სწორედ ამ უკანასკნელს უკეთეს წახალისებას. გარდა ამისა, კურსის ფიქსაცია შეიძლება მოხდეს საკუთარი ვალუტის სხვა ქვეყნის ვალუტაზე მიზნის პირობებში, მაგრამ ამ შემთხვევაში იზღუდება ეროვნული ბანკის გავლენა ქვეყნის შიგნით მიმდინარე პროცესებზე, ეს კი ნიშნავს ეკონომიკური თავისუფლების მნიშვნელოვან შეზღუდვას.

მკაცრად განსაზღვრული გაცვლითი კურსი ძალიან ხისტია გარე ფაქტორებთან მიმართებაში, მაშინ როდესაც მცურავი კურსი ავტომატურად კორექტირდება ეგზოგენური ინფლაციის შედეგად და ერთგვარად ასუსტებს ქვეყნის ეკონომიკაზე გარე შოკების უარყოფით გავლენას. ფიქსირებული კურსის დროს სიტუაცია გაცილებით მწვავედება და გარედან იმპორტირებული ინფლაცია უფრო მძიმე ტვირთად აწევა ქვეყნის ეკონომიკას, რაც ბუნებრივია იწვევს მის შეფერხებასა და დამუხრუჭებას. მიუხედავად ამ არასახარბიელო ეფექტებისა კურსის ფიქსაციასაც გააჩნია დადებითი მხარეები. ასეთ დროს გამორიცხულია სწრაფი ინფლაცია, შესაძლებელია ფასების კონტროლი, რაც მართალია საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებს ეწინააღმდეგება, მაგრამ სოციალური პოლიტიკის თვალსაზრისით გამართლებულია. ამ შემთხვევაში გაცილებით სტაბილურია ვალუტა, ვიდრე მცურავი გაცვლითი კურსის დროს. საერთაშორისო ვაჭრობა და ინვესტიციის დაბანდება ამ რეჟიმის დროს არის გაცილებით ნაკლებ რისკიანი და ბოლოს ფიქსირებული გაცვლითი კურსის რეჟიმის მოქმედების პერიოდში მცირეა, ან საერთოდ ნულამდეა დასული სპეკულაციის შანსი.

რაც შეეხება უარყოფით მხარეებს, ფიქსირებული გაცვლითი კურსის რეჟიმი ეწინააღმდეგება თავისუფალი ბაზრის პრინციპს და ასევე ამ დროს გაცვლით კურსს არ შეუძლია სწრაფად მოერგოს ამა თუ იმ ეკონომიკურ ცვლილებას, როგორც ეს ხდება მცურავი გაცვლითი კურსის პირობებში.

ვალუტის მცურავი გაცვლითი კურსი. 1944 წელს ბრეტონ ვუდის შეთანხმებებიდან ერთ-ერთი შეთანხმება გულისხმობდა რამდენიმე პრინციპის დანერგვას, სადაც მთლიან პრინციპი იყო “ფიქსირებული სავალუტო კურსების შემოღება და ვალუტების კონვერტირებადობის რეგულირება”. ამავე შეთანხმების მიხედვით, აშშ-ს მთავრობამ აიღო ვალდებულება დაეცვა დოლარის ოქროზე ფიქსირებული კურსით კონვერტაცია (35 დოლარი უნცია ოქროზე). 1944 წლის შემდეგ მსოფლიო ეკონომიკურ ასპარეზზე მთელი რიგი ცვლილებების გამო აშშ-მა წამყვანი როლი დაიკავა მსოფლიო ეკონომიკაში, შესაბამისად აშშ-ს ვალუტაზე საერთაშორისო ბაზარი დიდ გავლენას ახდენდა. აქედან გამომდინარე 1971 წელს აშშ-მა ცალმხრივად თქვა უარი ბრეტონ ვუდის სისტემაზე, ხოლო 1976 წელს მიღებულმა მსოფლიო სავალუტო ფონდის ე.წ. “იამაიკის შესწორებამ” დააწესა არასისტემური “მცურავი” გაცვლითი კურსი, რითაც ბრეტონ ვუდის სისტემა ისტორიის კუთვნილება გახდა.

მცურავი გაცვლითი კურსი არის ისეთი სავალუტო რეჟიმი, რომლის ქვეშ გაცვლითი კურსი მთლიანად განისაზღვრება სავალუტო ბაზრის მიერ, რომელიც შედგება კომერციული ბანკებისაგან, საინვესტიციო ფონდებისაგან და იმ კორპორაციებისა თუ ინდივიდებისაგან, რომელთა ინტერესში შედის უცხოური ვალუტის ყიდვა-გაყიდვა. ეროვნული ბანკი არანაირ გავლენას არ ახდენს გაცვლითი კურსის განსაზღვრის პროცესზე. ცხადია, რომ მსგავსი რეჟიმის არსებობის პირობებში გაცვლითი კურსი ხასიათდება საგრძნობი მერყეობით, მაგრამ იმავდროულად მოქნილობის გამო იგი შოკების “შემწოვ” ფუნქციასაც ასრულებს. საქართველოში მოქმედებს სწორედ მცურავი სავალუტო გაცვლითი კურსის რეჟიმი.

როგორც უკვე ვთქვით მცურავი გაცვლითი კურსი, ფიქსირებული გაცვლითი კურსისგან განსხვავებით, განისაზღვრება ბაზარზე მოთხოვნა მიწოდების მიხედვით. ამიტომ მას ხშირად უწოდებენ თვით-კორექტირებადს, რადგან მოთხოვნასა და მიწოდებაში მომხდარი ნებისმიერი ცვლილება ავტომატურად დააკორექტირებს ვალუტის საბაზრო ფასს. შეგვიძლია განვიხილოთ ასეთი მარტივი მოდელი: თუ კონკრეტული რომელიმე ქვეყნის ვალუტა იმპორტირებულ პროდუქტს ხდის უფრო ძვირს და

შესაბამისად მოთხოვნა ადგილობრივ საქონელსა და მომსახურებაზე იმატებს. ეს ცვლილება გამოიწვევს უფრო მეტი სამუშაო ადგილის შექმნას, რაც თავის მხრივ ავტომატურად აკორექტირებს ბაზარზე მდგომარეობას. ამ მარტივი მოდელიდან ნათლად ჩანს, რომ მცურავი გაცვლითი კურსი არის მუდმივად ცვალებადი. აუცილებლობა მოითხოვს აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ პრაქტიკულად სინამდვილეში არც ერთი ვალუტა არის სრულიად ფიქსირებული ან სრულიად მცურავი. ფიქსირებული გაცვლითი კურსის შემთხვევაშიც კი შეიძლება ბაზრის დაწოლამ გავლენა მოახდინოს გაცვლით კურსზე, რადგან ხშირ შემთხვევაში, როდესაც ხელოვნურად ხდება კურსის შენარჩუნება ქვეყანაში ჩნდება ე.წ. “შავი ბაზარი”, სადაც ხდება ვალუტის გაცვლა იმ კურსით, რომელიც დადგენილია ბაზრის მოთხოვნა მიწოდების მიხედვით. შესაბამისად მთავრობა იძულებული ხდება გადააფასოს ვალუტა და შეცვალოს კურსი გაზრდის ან შემცირებისაკენ, რათა თავიდან აიცილოს ქვეყანაში “შავი ბაზრის” გაფართოება და აყვავება. მიუხედავად იმისა, რომ მცურავი გაცვლითი კურსის შემთხვევაში ქვეყნის ეროვნული ბანკი არ უნდა ერეოდეს გაცვლითი კურსის დადგენაში და ის უნდა დაფიქსირდეს მხოლოდ ბაზარზე მოთხოვნისა და მიწოდების საფუძველზე, არის შემთხვევები, როდესაც ეროვნულ ბანკს უწევს ჩარევა, რათა გამოირიცხოს ინფლაციის საფრთხე და შენარჩუნდეს სტაბილურობა. ამ შემთხვევაში ეროვნული ბანკი სავალუტო რეზერვების საშუალებით ხელოვნურად ზრდის, ან ამცირებს ეროვნული ვალუტის მოთხოვნას ან მიწოდებას.

მცურავი კურსის უპირატესობებისაგან შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი: პირველი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ მცურავ გაცვლით კურსს გააჩნია თვით-შესწორების უნარი რაც გულისხმობს, რომ გაცვლითი კურსი ავტომატურად კორექტირდება ვალუტის მოთხოვნისა და მიწოდების გადაკვეთის წერტილზე. მეორე, მცურავი გაცვლითი კურსის რეჟიმის დროს ქვეყნის ეკონომიკა შედარებით უფრო დაცულია გარე ეკონომიკური გავლენისაგან, რადგან როგორც ზემოთ ვახსენეთ მცურავ სავალუტო გაცვლით კურსს აქვს უნარი მეტნაკლებად გაანეიტრალოს “შოკი”, რაც იცავს ვალუტას მაღალი ინფლაციისაგან. ეს შესაძლოა გამოწვეული იყოს რომელიმე უცხოურ ვალუტაზე მიბმით, როგორც ხშირად ხდება ფიქსირებული გაცვლითი კურსის რეჟიმის დროს. მესამე, მთავრობას შეუძლია თავისფულად აირჩიოს შიდა პოლიტიკა, რადგან მცურავი გაცვლითი კურსი ნებისმიერ შემთხვევაში თავად დარეგულირდება საბაზრო მოთხოვნისა და მიწოდების მიხედვით. თუნდაც გადავავლოთ თვალი მსოფლიო გამოცდილებას, ვნახავთ რომ მიმდინარე პერიოდში მსოფლიოში თითქმის აღარ დარჩა ეკონომიკურ ბაზარზე მსხვილი მოთამაშე ქვეყნები, რომლებიც ატარებდნენ ფიქსირებული გაცვლითი კურსის რეჟიმს. ერთ-ერთი ბოლო ქვეყანა, რომელიც 2005 წლის ივლისში ფიქსირებულიდან გადავიდა მცურავ სავალუტო გაცვლით რეჟიმზე, არის ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა.

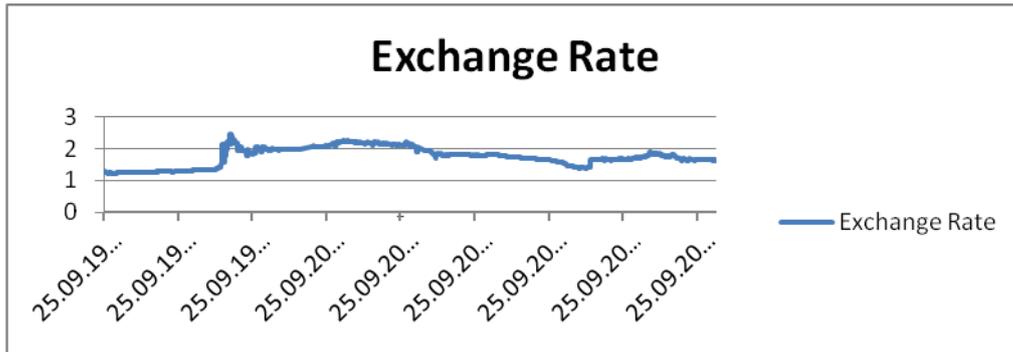
რაც შეეხება ნაკლოვანებებს, მცურავი გაცვლითი კურსის რეჟიმს ხშირად აკრიტიკებენ, ვინაიდან ამ რეჟიმის ქვეშ ვალუტა არის ნაკლებ სტაბილური და ზოგ შემთხვევაში საეჭვოდ პროგნოზირებადი. ასეთი რეჟიმის დროს უფრო მაღალია აგრეთვე სპეკულაციებისაკენ მიდრეკილება, რაც კიდევ უფრო ზრდის არასტაბილურობის შეგრძნებას განსაკუთრებით ტრეიდერებისა და ინვესტორებისათვის.

ამრიგად, ნებისმიერი სახელმწიფოსათვის, განსაკუთრებით კი განვითარებადი ქვეყნებისათვის მნიშვნელოვანია სავალუტო სტაბილურობა და უსაფრთხოება, რადგან მხოლოდ ამ შემთხვევაში იქმნება კარგი გარემო ნამდვილი პროგრესისათვის, წინააღმდეგ შემთხვევაში შეიძლება ვალუტის არასტაბილურობამ და სავალუტო რისკებმა დააფრთხონ ინვესტორები, შეამცირონ პროგნოზების გაკეთების ალბათობა, შექმნან დაძაბული სიტუაცია როგორც ეკონომიკაში, ასევე მოსახლეობაში. აღნიშნულს არ ექნებათ უკეთესი მომავლის იმედი და რწმენა, რაც ძალზე საჭიროა. ზემოთვანხილული ინფორმაციის გაანალიზების საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოსათვის გაცილებით უკეთესია მცურავი სავალუტო კურსი ვიდრე ფიქსირებული, მაგრამ ამასთანავე ვალუტა უნდა იყოს სტაბილური და სასურველია არ გვქონდეს ხშირი თვალშისაცემი რყევები, რასაც ბოლო პერიოდში ჩვენმა ქვეყანამ მიაღწია. თუ ადრე გაცვლითი კურსის უმნიშვნელო შეცვლა, მყისიერად ქმნიდა

აქონომიკის მახინჯარაბანი

მოლოდინებს მომავალი ცვლილებებისათვის, მსგავსი მოლოდინის რეჟიმები კი საბოლოოდ ქმნიდა არასტაბილურ ეკონომიკურ გარემოს, ამის საწინააღმდეგოდ დღესდღეობით გაცვლითი კურსის უმნიშვნელო ცვლილება თითქმის ვერანაირ გავლენას ახდენს ბაზარზე. აქედან გამომდინარე მეტ-ნაკლებად მივალწიეთ ვალუტის სტაბილურობას. მცურავი სავალუტო კურსის დროს გაცვლით კურსს დამოუკიდებლად განსაზღვრავს სავალუტო ბაზარი, ანუ დგინდება ბაზრისათვის და შესაბამისად ეკონომიკისათვის ყველაზე ხელსაყრელი ნიშნული, რაც ქვეყნის ეკონომიკას იცავს ხელგონური ჩარევისაგან და ხელს უწყობს მის განვითარებას.

დანართი №1

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ასათიანი რ., მომსახურება და საბაზრო სისტემა, თბ., 1993.
2. ზურაბიშვილი ვ., საფინანსო პოლიტიკის ზოგიერთი საკითხი საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების პროცესში, თბ., 1996.
3. <http://www.articlesbase.com/finance-articles/fixd-versus-floating-exchange-rate-229803.html>
4. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=3107>
5. <http://www.nbg.gov.ge/index.php?m=521>

გოჩა მენაფირე ფიქსირებული და მცურავი სავალუტო გაცვლითი კურსების შედარება რეზიუმე

ეკონომიკისათვის ეროვნული ვალუტის სტაბილურობას და მის გაცვლით კურსს საერთაშორისო ვალუტებთან მიმართებაში სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს. ნაშრომში ვრცლად არის განხილული ფიქსირებული და მცურავი სავალუტო გაცვლითი კურსები, მათი შინაარსი და ადმინისტრირება. მოყვანილია ორივე მათგანის როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეები, გაკეთებულია შედარებითი ანალიზი. განმარტებულია სტაბილური და მყარი ვალუტის არსი. სტატიაში მოცემულია მაგალითები ქართული ეროვნული ვალუტის გაცვლითი კურსის დინამიკიდან. ასევე არის მსჯელობა საქართველოს სავალუტო სტაბილურობის შესახებ.

Gocha Menaphire Comparison of Fixed and Floating Currency Exchange Rates Summary

Stability of national currency for the economy and its exchange rate towards the international currencies is of vital importance. The paper deals with the fixed and floating currency exchange rates, their content and administration system in detail. Positive and negative sides and comparative analysis, essence of stable currency is defined in the paper. Examples from dynamics of exchange rate of Georgian national currency are also reviewed. Stability of Georgian currency is discussed as well.

Гоча Менапире
Сравнение фиксированных и плавающих обменных курсов валюты
Резюме

Стабильность национальной валюты и её обменный курс по отношению к иностранной валюте имеет жизненное значение для экономики. В труде полностью рассмотрены курсы фиксированной и плавающей валюты, их содержание и администрирование. Приведены как положительные так и отрицательные стороны обоих. Сделан сравнительный анализ. Разъяснена сущность стабильной и твердой валюты. В статье приведены примеры из динамики обменного курса грузинской валюты. Так же есть суждение о стабильности валюты Грузии.

ლევან ჯანგულაშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

კომერციული ბანკების სახელმწიფო რეგულირების ანტიკრიზისული მართვის ხასიათი თანამედროვე პირობებში

2009 წელს საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა გამოსცა ეკონომიკური კვლევა, რომლის მიზანს წარმოადგენდა ეკონომიკური კრიზისის ხანგრძლივობის შეფასება და ანტიკრიზისული ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტების ძიება. სსფ-ის ექსპერტთა შეფასებით ყველაზე რთული აღმოჩნდა და ხანგრძლივი პერიოდით გრძელდება რეცესია, რომელიც დაკავშირებულია ფინანსურ კრიზისთან და სინქრონულად ვითარდება ერთდროულად რამდენიმე ქვეყანაში.

თუ ადრეულ წლებში საკრედიტო ბუმი კონცენტრირდებოდა ძირითადად ამერიკაში, 2004-2008 წლების ანალოგიური ბუმი გლობალური ხასიათისა იყო, როდესაც გაიზარდა საკრედიტო ვალდებულებები და რისკის დადებითი შეფასებები. კრიზისის დროს ინდუსტრიული ეკონომიკის პირობებში იმის შედეგად, რომ ბანკის კლიენტებს გამოჰქონდათ ფული თავიანთი ანგარიშებიდან საკუთარი დანახოების შესანარჩუნებლად ამერიკული ბანკების მესამედი გაბანკროტდა, პოსტინდუსტრიული ეკონომიკის ფორმირების დროს მოხდა აქტივების გადაფასება, რომელმაც მოახდინა ბანკთაშორისი საკრედიტო ბაზრის რისკების გაზრდა.

სახელმწიფო რეგულირების გაძლიერება ინფორმაციული ნაკადებისა და სხვადასხვა ინსტრუმენტების გაუმჯობესების პირობებში ვერ უზრუნველყოფს ინვესტიციების მართვის რისკების შემცირებას. ყოველივე ეს განსაზღვრავს ფინანსური ბაზრების რეგულირების ახალ ინსტრუმენტებსა და ტექნოლოგიებს, როგორც ფინანსური გლობალიზაციის გამოწვევისა და სისტემური რისკების რეალიზაციის არსებობის აქტუალობას.

კრიზისის წარმოქმნის მიზეზს განეკუთვნება ეკონომიკური და არაეკონომიკური ფაქტორების სისტემური თანასწორობის დარღვევა გლობალურ მეურნეობაში. თანამედროვე ფინანსურ კრიზისთან ბრძოლის დროს გამოიყენება შემდეგი ინსტრუმენტები: საბაზისო საპროცენტო განაკვეთების განულება, გადასახადების შემცირება, სახელმწიფო გარანტიებისა და სუბსიდიების გაცემა კერძო კომპანიებზე, ბანკების ნაციონალიზაცია, საბიუჯეტო დეფიციტი. კრიზისის მართვის ტრადიციული ბერკეტები არ მუშაობს სისტემური ანუ მასშტაბური კრიზისის პირობებში, რომელიც წარმოადგენს ეკონომიკური ბაზრის ვარდნის კულმინაციას.

ქართული საწარმოების ყველაზე დიდ პრობლემას წარმოადგენს მათ პროდუქციაზე მოთხოვნის შემცირება, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს ახალი ეკონომიკური კრიზისი.

არალიკვიდურობა შემოსავლების საზიანოდ ფინანსურ-საკრედიტო სექტორში იქამდე გაგრძელდება, სანამ არ მოხდება მოთხოვნის სტაბილიზაცია რეალური ეკონომიკის ძირითად სექტორში და არ გაითვალისწინება საწარმოების რეალური კრედიტუნარიანობა.

ახალი ფინანსური არქიტექტურა უნდა აიგოს არა საბაზრო ეკონომიკის ფუნდამენტური პრინციპების საზიანოდ, არამედ პირიქით, ახალი ინსტიტუციონალური მექანიზმების საფუძველზე.

მსოფლიო პრაქტიკიდან გამომდინარე მარეგულირებელი ღონისძიებები, რომლებიც ფართოდ გამოიყენება ევროპის ქვეყნებსა და ამერიკაში არის: ფინანსური სისტემის ლიკვიდობის აღდგენა, ბანკების გაკოტრების თავიდან აცილება, არაფინანსური სექტორის კომპანიების ფინანსური მხარდაჭერა. ხშირ შემთხვევებში რეალური სექტორის დაკრედიტების ზრდისა და მისი მიზნობრივი გამოყენების ნაცვლად ხდება საბაზრო მონაწილეებს შორის ნდობის შემცირება, ხოლო აქტივების ფასები რჩება მინიმალურ დონეზე.

ეკონომიკური ქცევის ასეთ მოდელს წინ უძღვის კრედიტორებისა და ინვესტორების ნდობის შემცირება საწარმოო აქტივებისადმი, რომელიც აიხსნება იმით, რომ უამრავ კომპანიას გააჩნია ვალები. ნდობის აღდგენა შესაძლებელია მხოლოდ ვალების შემცირებით და რენტაბელობის აღდგენით.

თანამედროვე კრიზისის ნდობის კრიზისსაც უწოდებენ იქიდან გამომდინარე, რომ არ ენდობიან ერთმანეთს ბანკები და კლიენტები. ნდობის შემცირება ურთიერთდამოკიდებულ ფინანსურ ინსტიტუტებს შორის ვლინდება ბანკთაშორის ბაზარზე განაკვეთების ზრდით და კრედიტების შეზღუდვით საწარმოებსა და მოსახლეობაზე.

ფინანსური ანალიტიკოსები ხშირად განსაზღვრავენ ნდობას საპროცენტო განაკვეთებით. თუ გავითვალისწინებთ TED Spread მაჩვენებელს (მსოფლიო ბაზარზე სამთვიანი ბანკთაშორისი კრედიტის განაკვეთსა და ამერიკის მთავრობის სამთვიანი ობლიგაციების განაკვეთებს შორის სხვაობა) ნათლად დავინახავთ, რომ თუ ბაზარზე არ არის მოსალოდნელი ამერიკის მთავრობის გაბანკროტება, მოცემულ პერიოდში TED Spread გვიჩვენებს მსხვილი ბანკების ნდობის დონეს იმაში, რომ მათ პარტნიორებს შესწევთ უნარი დააბრუნონ ფული სამი თვის ვადაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს ეროვნული ბანკის 2015 წლის თებერვლის თვის ინფლაციის მიმოხილვა
[:https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/inflationreport/2015/publish_ir_february_2015.pdf](https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/inflationreport/2015/publish_ir_february_2015.pdf)
2. საქართველოს ეროვნული ბანკის წლიური ანგარიში 2013 წელი:
https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/annualreport/2013/annual_2013_11_07_14.pdf
3. International Monetary Fund: Background and Issues for Congress -
<https://www.fas.org/sgp/crs/misc/R42019.pdf>

ლევან ჯანგულაშვილი
კომერციული ბანკების სახელმწიფო რეგულირების ანტიკრიზისული მართვის ხასიათი
თანამედროვე პირობებში
რეზიუმე

2009 წელს საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ გამოცემული ეკონომიკური კვლევის შედეგად, ყველაზე რთული და ხანგრძლივი პერიოდით გრძელდება რეცესია, რომელიც დაკავშირებულია ფინანსურ კრიზისთან და სინქრონულად ვითარდება ერთდროულად რამდენიმე ქვეყანაში. მსოფლიო პრაქტიკაში უამრავი მარეგულირებელი ღონისძიებები ჩამოყალიბდა, თუმცა ყველაზე ხელის შემშლელ ფაქტორად გვევლინება ნდობა. თანამედროვე კრიზისის ნდობის კრიზისსაც უწოდებენ, იქიდან გამომდინარე, რომ არ ენდობიან ერთმანეთს ბანკები და კლიენტები.

Levan Jangulashvili

**Feature of Anti-crisis Management of State Regulation of Commercial Banks under Modern Conditions
Summary**

As a result of the economic research done by the International Monetary Fund (IMF) in 2009 the recession process connected with the financial crisis is going on in the most complicated and long-lasting period and is developing simultaneously in some countries. There are many regulatory actions made in world practice, though the confidence seems to be the most hindrance factor. Modern crisis is also called a confidence crisis which implies that the banks and clients don't trust each other.

Леван Джангулашвили

Характер антикризисного управления государственного регулирования коммерческих банков в современных условиях

Резюме

По результатам экономических исследований международного валютного фонда в 2009 году, самым сложным и длительным периодом оказался процесс рецессии, который связан с финансовым кризисом и синхронно развивается одновременно в нескольких странах. В всемирной практике сформировалось множество регулирующих мероприятий, хотя самым мешающим фактором является недоверие.

Современный кризис также называют кризисом доверия, исходя из того, что не доверяют друг другу банки и клиенты.

ინება ვაჭაძე

**თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ტურისტული პროდუქტის ხარისხის ამაღლების პრობლემები**

ტურიზმი თანამედროვე მსოფლიოს მრავალფეროვანი, მრავალწახნაგოვანი დარგია, რის გამოც მას უწოდეს XX-XXI საუკუნეების ფენომენი. სპეციალისტების აზრით არსებობს სულ ცოტა ოთხი ძირითადი შეხედულება ტურიზმზე, როგორც თანამედროვე მსოფლიო მნიშვნელოვან მოვლენაზე:

პირველი შეხედულებით ტურიზმი მეურნეობის დარგია, რომელიც ეკონომისტებს შორის ფართოდაა გავრცელებული. ამ შეხედულებას თავისი მოწინააღმდეგეებიც ჰყავს.

მეორე შეხედულებით, კერძოდ, პირველი შეხედულების მოწინააღმდეგენი ტურიზმს განიხილავენ, როგორც დარგთაშორის კომპლექსს ან ბაზარს. მათი შეხედულებით ტუროპერატორები სხვადასხვა დარგის პროდუქტებიდან ქმნიან ტურისტულ პროდუქტს.

მესამე შეხედულებით ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტებში ტურიზმი განხილულია, როგორც ეკონომიკური საქმიანობის დამოუკიდებელი სახე, ანუ ტურისტების მომსახურების საქმიანობა.

მეოთხე შეხედულება თვითონ ტურისტებს ეკუთვნით, რომელთა აზრით ტურიზმი ტურისტების საქმიანობაა დასვენების პროცესში.

ეს ყველაფერი მიანიშნებს, რომ თანამედროვე მსოფლიოში ტურიზმი წარმოდგენილია, როგორც რთული სოციალური მოვლენა, რომელსაც სხვადასხვა მიმართულება (წახნაგი) გააჩნია და დღეს არსებულ მეცნიერებათაგან არცერთს არ შეუძლია ტურიზმი განიხილოს, როგორც საკუთარი კვლევის ობიექტი, ხოლო არსებული სოციალურ-ეკონომიკური ინსტიტუტებიდან ასევე არცერთს არ შეუძლია დამოუკიდებლად გადაწყვიტოს ტურიზმის ყველა პრობლემა. ალბათ ამით აიხსნება, რომ საერთაშორისო სტანდარტულ დარგობრივ კლასიფიკატორებში ტურიზმი წარმოდგენილი არაა ცალკე დამოუკიდებელი დარგის სახით, როგორც მატერიალური წარმოების, ისე არამატერიალური სფეროს დარგებს შორის, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ამ დარგებში გაერთიანებულია ისეთი საწარმოები, რომლებიც ტურისტების

საჭიროებას ემსახურებიან. ამიტომ, რომ „დარგობრივი“ კონცეფციის მომხრეები მხარს უჭერენ ტურიზმის დარგთაშორის და კომპლექსურ ხასიათს.

თითქმის მთელ მსოფლიოში ტურიზმს მეწარმეობის სფეროდ განიხილავენ და ალბათ ამიტომ სახელმწიფოსაგან გამოყოფილი. სახელმწიფო განსაზღვრავს ტურიზმის პოლიტიკას და ხელს უწყობს მის განვითარებას, რა მიმართულებითაც იგი ქმნის შესაბამის კანონებს და არეგულირებს მაკროეკონომიკურ მექანიზმებს და ნორმატივებს.

ტურიზმის, როგორც თანამედროვე მსოფლიოს ეკონომიკური მოვლენის განხილვა, შესაძლებლობას იძლევა დავასკვნათ მისი ანტიეკონომიკური (შინაგანი სირთულის და არაერთგვაროვნების) ხასიათზე. ასეთი შეხედულება უფლებას გვაძლევს გამოვიტანოთ დასკვნა ტურიზმზე, როგორც ეკონომიკურ კატეგორიაზე. ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეუძლებელია უპირატესობა მივანიჭოთ შეხედულებას ტურიზმის შესახებ როგორც დარგობრივ ან საქმიანობის მიმართულებას. ტურიზმი ჩვენს წინაშე წარმოდგება როგორც ეკონომიკის დარგი და საქმიანობა. ერთი რომელიმე იგნორირება გამოიწვევს უზუსტობას ტურიზმის კანონმდებლობაში, მართვასა და პრაქტიკაში.

ტურიზმის ანტიეკონომიკური წარმოდგენის ტურიზმის ცალმხრივი, ვიწროსაზღვრობრივი და წინააღმდეგობრივი განსაზღვრის შემთავსებელ ბარიერს. ანტიეკონომიკურება გამოხატავს ტურიზმის სირთულეს, მრავალსაპექტურობას, ერთიანობას და წინააღმდეგობრივი ტენდენციებისადმი ბრძოლას მის განვითარებაში, კონცეფციის დინამიკაში.

თანამედროვე მსოფლიოში პროდუქციის მაღალი ხარისხის უზრუნველყოფის პრობლემა უნივერსალური ხასიათისაა, ამ პრობლემის წარმატებული გადაწყვეტა განსაზღვრავს თითოეული დარგის განვითარებას და მიღწეულ შედეგებს. პროდუქციის ხარისხის მაჩვენებლები და ხარისხიანი პროდუქციის გამოშვების პრობლემები სპეციფიურია თითოეული დარგისათვის, მათ შორის ტურიზმისთვისაც.

თვით ხარისხის ცნება, რომელიც განიხილება, როგორც ფილოსოფიური კატეგორია, გამოხატავს ობიექტისთვის დამახასიათებელ განსაზღვრულობას, რომლის გამოც იგი არის მოცემული სახის და არა სხვანაირი. პროდუქტის მიმართ, ხარისხი განისაზღვრება, როგორც სარგებლიანობის საზომი, მისი თვისებების ერთობლიობა, უნარი დააკმაყოფილოს განსაზღვრული პირადი და საზოგადოებრივი მოთხოვნილებები.

XX საუკუნიდან ხარისხი იმდენად აქტუალური გახდა, რომ მას ფილოსოფოსებთან ერთად სწავლობენ და იკვლევენ სხვადასხვა დარგის პრაქტიკის სპეციალისტებიც. თეორიულ კვლევებში და პრაქტიკულ საქმიანობაში ტოლობის ნიშანს სვამენ საწარმოს კონკურენტუნარიანობასა და პროდუქტის ხარისხს შორის, საერთოდ არ ხდება მათ შორის განსხვავება. ხარისხის განხილვა ხდება ორი ასპექტით – ობიექტური ფიზიკური მახასიათებლები და სუბიექტური, ე.ი. პროდუქტი რამდენად კარგია და სასარგებლო თითოეული სუბიექტისათვის. ფორმალურად ხარისხი განისაზღვრება პროდუქციისა და მომსახურების დონის სტანდარტის მოთხოვნებთან შესაბამისობის დადგენით მსოფლიოს მასშტაბით პროდუქციასა და მომსახურებაზე ხარისხის მართვის სფეროში, მათ შორის ტურიზმის სფეროშიც, ახალი ტექნოლოგიების შესაქმნელად სადირექტივო ნორმებს განსაზღვრავენ საერთაშორისო სტანდარტები, UCO (MC UCO) 9000.

ტურისტული პროდუქტი – კომპლექსური ცნებაა, რომელიც მოიცავს ტურისტული მომსახურების მრავალ კომპონენტს. სტანდარტიზაციის მოთხოვნების შესაბამისად ტურისტული მომსახურება – ტურისტული საწარმოს საქმიანობის შედეგია ტურისტების მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად.

მომსახურების ხარისხი განისაზღვრება კანონით „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის“ შესახებ. ტურიზმის სფეროში უფლებრივი მოთხოვნების დამუშავება განსაზღვრულია საქართველოს შესაბამისი სტანდარტებით, რომელთა მოთხოვნები სავალდებულოა სამეურნეო საქმიანობის ყველა სუბიექტისათვის, განურჩევლად საკუთრების ფორმისა, კერძოდ არის იგი სახელმწიფო მართვის ორგანო, თუ საზოგადოებრივი ორგანიზაცია. ასეთი სტანდარტები განსაზღვრავენ ყველა მოთხოვნას, წესებსა და ხარისხის მახასიათებლებს ყველა სახის პროდუქტზე და მომსახურებაზე, მათ შორის ტურიზმის სფეროშიც, კერძოდ ტურიზმსა და საექსკურსიო მომსახურებაზე

მოთხოვნები განისაზღვრება შესაბამისი სტანდარტებით (ტერმინები და განსაზღვრებები, ძირითადი დებულებები, სანიტარული ნორმები, წესები და სხვ.).

ტურისტულ პროდუქტზე მსოფლიოში მაღალი და მრავალფეროვანი მოთხოვნა აუცილებელს ხდის ტურიზმის სფეროში სხვადასხვა საწარმოების საქმიანობის შედეგების აღიარებას. ასეთი აღიარების უმაღლესი დონეა სერთიფიცირება, რომელიც იძლევა გარანტიას, რომ პროდუქტი და მომსახურება პასუხობს დადგენილ მოთხოვნებს, გააჩნია სავალდებულო ხარისხი. იმის მიხედვით, თუ ვინ ატარებს სერთიფიცირებას, იგი 3 სახისაა: თვითსერთიფიცირება, მომხმარებლის მიერ განხორციელებული და მესამე მხარის სერთიფიცირება. სერთიფიცირებაში მნიშვნელოვანია აქცენტირების გადატანა ზოგადად ბაზარზე და კონკრეტულად ბაზრის მოთხოვნებზე.

ტურიზმის სფეროში სერთიფიცირების სისტემა შესაძლებლობას იძლევა გაფართოვდეს პარტნიორთა წრე, გაიზარდოს საკუთარი კონკურენტუნარიანობა. საბაზრო ურთიერთობის პირობებში სერთიფიცირება მსოფლიოში აღიარებული საშუალებაა პროდუქციის, სამუშაოს და მომსახურების დადგენილი მოთხოვნებისადმი შესაბამისობაზე. ტურისტულ პროდუქტსა და მომსახურებაზე სერთიფიცირების შემოღება და განვითარება, რომელიც ჰარმონიაში იქნება საერთაშორისო წესებთან და სტანდარტების მოთხოვნებთან, აუცილებელი პირობაა საქართველოს ინტეგრაციისათვის მსოფლიოს ტურისტულ სივრცეში.

საქართველოში შემოღებულია ტურისტული მომსახურების სავალდებულო სერთიფიცირება, რისთვისაც არსებობს სერთიფიცირების ცენტრალური სახელმწიფო ორგანო.

ტურისტული პროდუქტისა და მომსახურების მრავალი თავისებურების გამო მათი ხარისხის შეფასება სხვადასხვა სახის პრობლემასთანაა დაკავშირებული, რაც ხელს უშლის ხარისხის სისტემის შექმნას.

ტურიზმის სფეროს სპეციფიკა იმაშია, რომ წარმოებული პროდუქტი მთლიანად ან ნაწილობრივ არაშეხებადია, ხოლო სერვისის ეფექტი მომხმარებლის მიერ ფასდება განსაზღვრული ემოციური მდგომარეობის პირობებში, რაც ბევრ ფაქტორთანაა დაკავშირებული. კერძოდ, მხედველობაშია ტურისტის სხვადასხვა სუბიექტური მახასიათებელი: ასაკი, აღზრდის თავისებურება, კულტურული ტრადიციები, კომფორტის ცნება, ჩვეულება, ფსიქოლოგიური მდგომარეობა მომსახურების პროცესში, ორგანიზმის ფიზიოლოგიური მდგომარეობა და სხვ. ყველა ეს ფაქტორი ტურპროდუქტის ხარისხის აღქმას სუბიექტურად ხდის, გამომდინარე ტურისტის ინდივიდუალური მახასიათებლებიდან. ამასთან, მხედველობაშია ტურიზმის სფეროს სპეციფიკური ფაქტორებიც, რომლებიც გავლენას ახდენენ ხარისხიანი ტურპროდუქტის შექმნაზე:

1. წყვეტილობა ტურპროდუქტის წარმოებაში და მთლიანობა მის მოხმარებაში, რაც გავლენას ახდენს ტურპროდუქტის ხარისხის მართვის სისტემაზე. მომსახურების პროცესში (სასტუმრო, რესტორანი და სხვ.) ჰუმანიტარულ ტექნოლოგიაში სულ მცირე შეცდომა (რომელიმე თანამშრომლის გადაცდომა) შეიძლება გახდეს ტურისტის უკმაყოფილების მიზეზი. ტურ-ბიზნესის პროფესიონალების გამოთქმაა „სტუმარ-მასპინძლობა – წვრილმანების ხელოვნება“.

2. ხარისხის ხანგრძლივობა, ე. ი. მომსახურების წარმოების პროცესების განმეორებით მაღალ დონეზე შესრულება, რაც ბევრი მწარმოებლისათვის ხშირად დაუძლეველი პრობლემაა და ხშირად მთელი წარმოებისათვის კონკურენტუნარიანობის უცაბედ შემცირებას იწვევს.

ტურისტული პროდუქტი არახელშეხებადია და მოიხმარება წარმოების პროცესის მიმდინარეობასთან ერთად. ტურიზმში მომუშავე პერსონალს არა აქვს შესაძლებლობა გამოასწოროს წუნი და თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ ტურ-მომსახურების ბაზარზე კონკურენცია მკაცრია, შედეგი იქნება ის, რომ ტურისტს ვერ დაუბრუნებენ ხარისხიან მომსახურებას და ფირმა წაგებულ მდგომარეობაში აღმოჩნდება. უკმაყოფილო ტურისტი დასვენებისათვის სხვა ადგილს აირჩევს და სხვასაც ურჩევს მოიქცნენ მის მსგავსად. კვლევების შედეგები აჩვენებენ, რომ ნეგატიური მოვლენები, დადებითთან შედარებით, სწრაფად ვრცელდება. მაგალითად, შვეიცარიის მენეჯმენტის ინსტიტუტის

პროფესორი ჯაკ გოროვიცი, რომელიც იკვლევს მომხმარებელთა მომსახურების სფეროში ხარისხიანი სისტემის შექმნის პრობლემებს, აღნიშნავს, რომ 100-დან 4 კლიენტი, რომლებმაც გამოხატეს მომსახურებისადმი ნეგატიური დამოკიდებულება, შეძლებენ მიიმხრონ 3-ჯერ მეტი პოტენციალური კლიენტი, იმათთან შედარებით, რომელთაც მოეწონათ მომსახურება.

ტურიზმის ინდუსტრიისათვის დამახასიათებელია, რომ ტურ-პროდუქტის ხარისხის სისტემის შექმნისას ძირითადი ყურადღება ექცევა სერვისის ხარისხს, რაც გადამწყვეტია კომერციულ წარმატებაში. ცნობილია, რომ ერთნაირი მატერიალური ბაზისა და მიმართულების შემთხვევაში ტურისტული ფირმები, ერთმანეთისგან მხოლოდ სერვისის ხარისხით განსხვავების შემთხვევაში, კონკურენტულ ბრძოლაში წარმატებას მიაღწევენ ისინი, რომელთაც უკეთესი მდგომარეობა ექნებათ სერვისის ხარისხის მაჩვენებლებით.

პრაქტიკაში მიღებულია განსხვავებული წესები ეფექტიანი სერვისის ორგანიზაციაში, რომელთა გათვალისწინება და დაცვა მენეჯერს საშუალებას აძლევს კონკრეტული პროდუქტის მიმართ გამოიყენოს სერვისის სფეროში დაგროვილი გამოცდილება. თეორიული კვლევებით და პრაქტიკული საქმიანობით დადგენილია ხარისხიანი სერვისის პირობები ტურისტულ საწარმოებში.

პირველი – ტურიზმის სფეროში ყველაზე მნიშვნელოვანი და ძირითადი თანამედროვე პრინციპების დაცვა:

- ❖ შეთავაზებული მომსახურების მაქსიმალური შესაბამისობა მომხმარებელთა მოთხოვნებთან და მოხმარების ხასიათთან;
- ❖ სერვისის კავშირურთიერთობა მარკეტინგთან, მის პრინციპებთან, მიზნებთან და ამოცანებთან;
- ❖ სერვისის მოქნილობა, რაც გამოიხატება მისი მიმართულების შესაბამისობაში ბაზრის მოთხოვნის ცვლილებებთან და ტურმომსახურების მომხმარებელთა წინადადებებთან.

მეორე – აუცილებელი პირობების შექმნა პერსონალისათვის, რომელსაც ეკისრება ხარისხიანი სერვისის შექმნა.

სამუშაო ადგილის ერგონომიკურობა, თითოეული თანამშრომლისათვის სავალდებულო წესების შემუშავება:

- ❖ თითოეული თანამშრომლის უზრუნველყოფა ხარისხის შეფასების სისტემით, რომლითაც სერვისის ხარისხს შეაფასებენ რაოდენობრივად და ხარისხობრივად;
- ❖ პერსონალის მოტივირება საწარმოს წარმატების უზრუნველსაყოფად;

მესამე – საწარმოს ორგანიზაციული სტრუქტურის ოპტიმიზაცია, რომელშიც ელემენტები წარდგენილი იქნება მინიმალური რაოდენობით მომსახურების ხარისხის უზრუნველსაყოფად:

მეოთხე - სერვისის ხარისხზე ყოველმხრივი, სრული, ობიექტური და უწყვეტი კონტროლი, რომელიც გულისხმობს:

- ❖ სტუმრის მონაწილეობა ხარისხის შეფასებასა და კონტროლში;
- ❖ სტანდარტებთან მიახლოებული მეთოდების შექმნა;
- ❖ პერსონალის თვითკონტროლის სისტემის შექმნა;
- ❖ მომსახურების ხარისხის შეფასების რაოდენობრივი კრიტერიუმების შემუშავება;
- ❖ ხარისხის ჯგუფებთან მუშაობა;
- ❖ ტექნიკური კონტროლის საშუალებების გამოყენება;
- ❖ ხარისხის სამსახურის შექმნა ცალკეული წარმომადგენლების გამოყენებით.

სერვისის ხარისხის კონტროლის სისტემის შესაქმნელად დაცული უნდა იყოს უწყვეტობის პრინციპი. ხარისხის სისტემამ უნდა უზრუნველყოს კონტროლის განხორციელება მყისიერად ტექნოლოგიური ციკლის ყველა ეტაპზე და ყველა პარამეტრების შესაბამისად. შეიძლება გამოიყენოს ხარისხის სისტემის ორი ძირითადი კრიტერიუმი: მან უნდა უზრუნველყოს ხარისხის მაღალი დონე, სტანდარტებთან და ტურისტის მოთხოვნებთან შესაბამისობა; წარმოადგენდეს სპეციალური ტექნოლოგიების შექმნის ინსტრუმენტს საწარმოთა რაციონალური მართვისათვის.

ხარისხიანი ტურისტული პროდუქტის შექმნაში მთავარი ინსტრუმენტია კომფორტი. ტურიზმის განვითარების ისტორია ცხადყოფს, რომ ტურ-ინდუსტრიაში გაერთიანებული საწარმოების როლი არ შეცვლილა, რაც გულისხმობს იმას, რომ სტუმარს უნდა შეეხვედეთ, გამოეკვებოთ, უზრუნველყოთ დასაძინებელი ადგილით. ამასთან, ადრინდელ პერიოდთან შედარებით, გაიზარდა კომფორტის დონე, მომსახურების რაოდენობა.

ხარისხის ფორმირების მთავარი ფაქტორია სტუმრის მოთხოვნის სრული დაკმაყოფილება მისი საჭიროებებისა და კომფორტის გათვალისწინებით. ამერიკელების აზრით კომფორტულია ისეთი სასტუმრო, რომლის ნომრებში გათვალისწინებულია კოცთეილის – მოსამზადებელი ადგილი, დღე-ღამის განმავლობაში შესაძლებელია ყინულის შოვნა, ევექტიანად მუშაობს უსაფრთხოების სისტემა. ევროპელები ყურადღებას უთმობენ სანიტარულ კანქს, მრავალფეროვანი კვების საწარმოებს, ხოლო იაპონელები – ინფორმაციის თავისდროული მიღების შესაძლებლობას, პიკტოგრამის სისტემას (სპეციალური ნიშნები, სურათები) სასტუმროში კარგი ორიენტირებისათვის, რესტორანი აღმოსავლური სამზარეულოთი. ტურისტულ საწარმოებში მომსახურების მენეჯერის უპირველესი მოვალეობაა ყველა ტურისტს შეუქმნას მაქსიმალური კომფორტი. ამისათვის სხვადასხვა მიმართულება არსებობს:

ამერიკული მოდელი ხასიათდება სასტუმროებისა და რესტორნების ინტერნაციონალიზაციით. ამ მოდელის დამახასიათებელია წმინდა ამერიკული მენტალიტეტი, იგი არ ცნობს სხვის, თუნდაც სრულყოფილი მომსახურების სისტემას. დრომ აჩვენა ასეთი სისტემის სიცოცხლისუნარიანობა, რომელიც დამყარებულია სტანდარტული პროდუქტის ექსპორტზე და უზრუნველყოფს გარანტირებულ მაღალი კლასის მომსახურებას კლიენტებისთვის (სასტუმროები, რესტორნები). დიდი ხნის მანძილზე ევროპელები არ ცნობდნენ ხარისხის უზრუნველყოფის ამერიკულ სტრატეგიას. ისინი აღნიშნავენ, რომ ევროპული მოქნილობა (მაგალითად, ფრანგული) და ადგილობრივი პირობებისადმი შეგუება პრინციპულად განსხვავდება და უკეთესია ამერიკულ სტრატეგიასთან შედარებით. ბოლოს და ბოლოს, ევროპელებმა მიიღეს საზოგადოების „მაკდონალდიზაციის“ სტრატეგიის სისტემა. ამის ნათელი მაგალითია მსოფლიოში ცნობილი ფრანგული სასტუმროების ჯგუფი „აკორი“. ამით ევროპელებმაც აღიარეს, რომ ერთ-ერთ მთავარ საკითხს ტურ-მომსახურების მიწოდების საწარმოო პროცესში სტანდარტიზაცია წარმოადგენს.

მეორე მიმართულება ხარისხიანი მომსახურების შესაქმნელად და მომხმარებლისათვის მისაწოდებლად გამოიყენება ტურიზმის სფეროს დამოუკიდებელი საწარმოების მიერ. ამ მიმართულების საფუძველია კომფორტულობის პარამეტრების ზუსტი დაცვა, რომლებიც გამოიშვებოდა ტურიზმის პრაქტიკით და წარმოადგენენ უნივერსალურ მაჩვენებლებს როგორც სასტუმროების ქსელში, ასევე კვების სფეროში მომუშავე ტურისტული ფირმებისათვის. მეორე მიმართულების კომპლექსში გაერთიანებულია „კომფორტის“ ცნების შემდეგი ელემენტები: ინფორმაციული, ეკონომიკური, ესთეტიკური, საყოფაცხოვრებო და ფსიქოლოგიური მაჩვენებლები.

ბოლოს უნდა აღინიშნოს, რომ ჩამოთვლილი კომფორტულობის ყველა ელემენტის პარამეტრები აუცილებელია პასუხობდეს სტანდარტებს და ტურისტის მოთხოვნებს, რადგან მათგან თუნდაც ერთი პარამეტრის შეუსრულებლობას შეუძლია გამოიწვიოს სტუმრის უარყოფითი განწყობა და ემოციები, რაც არასასურველია.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში დიდი ყურადღება ექცევა ტურ-პროდუქტისა და ტურ-მომსახურების შეფასებაში ხარისხის უზრუნველყოფას. ეს გასაგებია, რადგან ტურ-მომსახურების ბაზარზე კონკურენტულ ბრძოლაში ხარისხი მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რაც ვლინდება არა იმდენად ტურ-პროდუქტების შემქმნელ საწარმოებს შორის, არამედ მათი პროფესიონალიზმის კონკურენციაში. მიმდინარეობს მძაფრი სეგმენტაცია ბაზრის, კონკურენცია მიმდინარეობს თითოეულ სეგმენტში. ამავე დროს ტურ-პროდუქტის მომხმარებელი მეტად ინფორმირებული ხდება თავის უფლებებში, უცხოეთის ქვეყნების მონახულებით თავისი თვალთვლით ეცნობა ტურ-მომსახურების ხარისხის მაღალ დონეს და ცხადია, უწინდება მოთხოვნილება საქართველოს ტურიზმის მომსახურების ხარისხის მიმართ.

არა იმდენად ტურ-პროდუქტის შემქმნელ საწარმოებს შორის, არამედ მათი პროფესიონალიზმის კონკურენციაში მსოფლიოში მიმდინარეობს ბაზრის მძაფრი სეგმენტაცია და კონკურენცია თითოეულ სეგმენტში. ამავე დროს, ტურპროდუქტის მომხმარებელი მეტად ინფორმირებული ხდება თავის უფლებებში, უცხოეთის ქვეყნების მონახულებით თავისი თვალთ ეცნობა ტურ-მომსახურების ხარისხის მაღალ დონეს და, ცხადია, უნდება მოთხოვნილება საქართველოს ტურიზმის მომსახურების ხარისხის მიმართ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. T. Coles, M. Hall, International Business and Tourism: Global Yssues Contemporary Ynteractions. Routedge Ynternational Series in Tourism, Business and Management, 2008.
2. Ph. Kotler, John T. Bouen, K. Maken, Marketing for Hospitality and Tourism, 2008.
3. Crompton, Mackay, K. Identifying dimensions of service quality in public recreation, 1991.

**ინეზა ვაწაძე
ტურისტული პროდუქტის ხარისხის ამაღლების პრობლემები
რეზიუმე**

სტატიაში განხილულია ცნობილ მეცნიერთა შეხედულებები ტურიზმზე, როგორც თანამედროვე მსოფლიოს რთულ სოციალურ მოვლენაზე, ტურისტული პროდუქტის ხარისხის შეფასებისა და სერტიფიცირების პრობლემებზე, რომელთა გადაწყვეტა მსოფლიო ტურისტულ სივრცეში საქართველოს ინტეგრაციის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს.

**Ineza Vatsadze
The Problems of the Quality Development of Tourism Production
Summary**

In this article the views of the famous scientists over tourism as a complex social phenomenon of the contemporary world, over problems to assess and certify the quality of tourism production are discussed. To solve the above-mentioned problems is the necessary condition for the integration of Georgia in the space of the world tourism.

**Инеза Вацадзе
Проблемы повышения качества туристического продукта
Резюме**

В статье излагаются взгляды известных учёных на туризм, как на сложное социальное явление, о проблемах оценки качества и сертификации туристического продукта, решение которых является необходимым условием для интеграции Грузии в мировом туристическом пространстве.

აპარული მენიარანი

მაგდა ვადაკორია
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

თენგიზ ლაჭყეიანი
სასწავლო უნივერსიტეტ „ვიტ ჯორჯიას“ ასოცირებული პროფესორი

სასოფლო-სამეურნეო წარმოების თავისებურებანი

სოფლის მეურნეობაში მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მნიშვნელოვან ნაწილს მანქანა-იარაღებთან, ტრაქტორებთან, სატრანსპორტო და სხვა საშუალებებთან ერთად ცოცხალი ადამიანური რესურსებიც წარმოადგენს. ამის გამო, ერთმანეთთანაა დაკავშირებული ეკონომიკური და ბიოლოგიური კანონების მოქმედება.

პროდუქციის წარმოების პროცესი და საქმიანობის ეკონომიკური შედეგი არ ემთხვევა ერთმანეთს დროში. ეს თავის მხრივ განაპირობებს შრომითი, მატერიალური და ფულადი რესურსების გამოყენების არსებით განსხვავებას სხვა დარგებთან შედარებით.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოება განლაგებულია ღია, დიდ სივრცეში; ამასთან ერთად, მრეწველობის სხვადასხვა დარგებში შრომის საშუალებები ადგილზეა სტაციონალურად დამაგრებული და ისე ამუშავებენ შრომის საგნებს, მიწათმოქმედებაში კი პირიქით – მანქანა-იარაღები თავად გადაადგილდება დასამუშავებელ ობიექტზე. მიწათმოქმედებაში გამოყენებული წარმოების ძირითადი საშუალებები აბსოლუტურად იმობილურია.

სამრეწველო საწარმოებისაგან განსხვავებით, სადაც ადამიანები და მანქანები მუშაობენ სტაბილურ გარემო პირობებში, სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებში კი სამუშაო პირობები და გარემო ცვალებადია, მოსავლის ბედი დამოკიდებულია ბუნებრივ-კლიმატურ პირობებზე. იმ ქვეყნებშიც კი, სადაც მაღალია აგრარული კულტურა და იყენებენ მაღალინტენსიურ ტექნოლოგიებს, აგრარული წარმოების შედეგების პროგნოზირება შეუძლებელია. წყალდიდობების, გვალვების, მცენარეთა და ცხოველთა მავნებელ დაავადებათა გავრცელების დიდი ალბათობა ამ სექტორში მოსავლის მიღების შანსებს ამცირებს.

კაპიტალდაბანდებათა შედარებით მაღალი რისკი სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში საჭირო ინვესტიციების მიზიდვის ერთ-ერთი ძირითადი შემაფერხებელი ფაქტორია.

სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში შექმნილი პროდუქციის თითქმის 20% მონაწილეობას იღებს პროდუქციის კვლავწარმოების პროცესში თესლის, სარგავი მასალების, მოზარდი პირუტყვის, საკვებისა და სხვა სახით, რის გამოც წლის განმავლობაში წარმოებული სოფლის მეურნეობის მთელი პროდუქცია არ შეიძლება ჩაითვალოს სასაქონლო პროდუქციად. კვლავწარმოების პროცესის ასეთი პრაქტიკა იწვევს ძირითადი და საბრუნავი ფონდების, აგრეთვე წარმოებული პროდუქციის განაწილებისა და გამოყენების, ბალანსების დამუშავებისა და სასაწყობო მეურნეობის განვითარების აუცილებლობას.

არსებითი განსხვავება არსებობს ასევე ტექნიკის გამოყენების თვალსაზრისით, რაც განპირობებულია როგორც სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სეზონური ხასიათით, ასევე სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა გადაადგილების ტერიტორიულ-სივრცობრივი ფაქტორით. მცენარეთა მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიური რუკით გათვალისწინებულ არასამუშაო პერიოდებში სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა მართალია გაჩერებულია, მაგრამ ის კვლავ რჩება წარმოებაში, საჭიროებს ტექნიკურ მოვლას, დაცვას და ა.შ., ანუ ადიდებს დანახარჯებს. სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენების სეზონური ხასიათი ზრდის მოთხოვნას მანქანა-იარაღებზე, რაც ამცირებს მათ შრომის ნაყოფიერებას. ტექნიკის გამოყენების ეკონომიკური ეფექტურობის ასამაღლებლად საჭირო ხდება მისაბმელი მანქანა-იარაღების უნივერსალიზაცია წლის განმავლობაში ერთი და იგივე ტექნიკური საშუალებით სხვადასხვა სამუშაოების შესასრულებლად. სოფლის მეურნეობა სხვა დარგებისაგან არსებითად განსხვავდება იმითაც, რომ აქ წარმოების ძირითად და დღეისათვის უაღტერნატივო საშუალებად მიწა გვევლინება, რომელიც ბუნებითა და ეკონომიკური ნიშნებით წარმოების შეუცვლელი და მუდმივი სა-

საშუალებაა. მიწა გამოიყენება პრაქტიკულად ყველა სახის წარმოებისათვის, მაგრამ თუ მატერიალური და არამატერიალური წარმოების დარგებში მიწა გამოიყენება როგორც ბაზისი ტექნიკური და სხვა საშუალებების განვითარებისათვის, სოფლის მეურნეობაში ის გამოიყენება ერთწლიანი და მრავალწლიანი კულტურების მოვლა-მოყვანისათვის, პირუტყვის საძოვებლად. მრავალი საუკუნის განმავლობაში მიწა იყო და დღესაც რჩება სოფლის მეურნეობაში როგორც ძირითადი შრომის საშუალება და ძირითადი შრომის საგანი.

სოფლის მეურნეობა დღემდე კვლავ რჩება ერთ-ერთ ყველაზე 'კონსერვატიულ' დარგად. საუკუნეების განმავლობაში აქ ძირეულად არაფერი შეცვლილა სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის სასარგებლო თვისებების გაზრდის თვალსაზრისით. როგორც საუკუნეების წინათ, აქ კვლავ მეორდება კულტურათა თესვა და მოვლა-მოყვანის სამუშაოები, მოსავლის აღება და დანიშნულებისამებრ გამოყენება, გაიზარდა წარმოების ტექნოლოგიური დონე, მოსავლიანობისა და სხვა მაჩვენებლები, მაგრამ საბოლოო ანგარიშით მარცვლოვანი და სოფლის მეურნეობის სხვა რომელიმე პროდუქტის სახმარი ღირებულება კვლავ უცვლელი რჩება, ანუ მომხმარებლისათვის სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო საქონლის სარგებლიანობის დონის ამაღლება დღემდე არ მომხდარა. ამ სიტუაციის გამო სოფლად მწარმოებლები ეროვნული მეურნეობის სხვა დარგებში დასაქმებულთაგან განსხვავებით შეზღუდული არიან წარმოებულ პროდუქციაზე ფასების მომატების საქმეში, მაშინ, როცა სოფლის მეურნეობის პროდუქციისა და ნედლეულის გადამუშავებელნი ან მრეწველობის სხვა დარგების საწარმოები ამ მხრივ არსებით შეზღუდულობას არ განიცდიან, მაგალითად: ღვინის ჩამომსხმელი საწარმოები, საკონსერვო მრეწველობის, ტანსაცმლის ან სხვა მზა პროდუქციის მწარმოებელი საწარმოები, რომელთაც საქონლის გაფორმების, დიზაინის, ეტიკეტირების, შეფუთვის და სხვა მრავალი ოპერაციის ხარჯზე შეუძლიათ გაზარდონ ფასი და მიიღონ შესაბამისი მოგება.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის დივერსიფიცირების მკაცრი შეზღუდულობა თავის მხრივ, როგორც წესი, განაპირობებს სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე და მისი კვლავწარმოების საშუალებებზე ფასების პარიტეტის ცვლილებას არა სოფლის მეურნეობის, არამედ მასთან დაკავშირებული მომსახურე დარგების სასარგებლოდ.

სოფლის მეურნეობის და სასურსათო საქონელზე მოთხოვნის ელასტიურობა, როგორც წესი დაბალია, როგორც პროდუქციაზე არსებული ფასების, ასევე მომხმარებლის შემოსავლების მიმართ. მომხმარებელი სურსათს შეიძენს პრაქტიკულად უცვლელი ოდენობით, მიუხედავად მასზე ფასების მომატებისა თუ დაკლებისა.

განვითარებული სოფლის მეურნეობის მქონე ქვეყნების მაგალტზე გამოთვლილია, რომ სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზე მოთხოვნის 10%-ით გადიდებისათვის საჭიროა ამავე პროდუქციაზე ფასების დაწვევა სულ მცირე 40-50%-ით.

არაელასტიურია სოფლის მეურნეობის პროდუქცია და სასურსათო საქონელი მომხმარებლის შემოსავლების მიმართაც, კერძოდ, დამტკიცებულია, რომ თუ პიროვნებას ან ოჯახს უნდება დამატებითი შემოსავლები, მაშინ მთელი შემოსავლების მხოლოდ მცირე ნაწილი იხარჯება დამატებითი საკვების შესაძენად, რადგან ადამიანს არ შეუძლია მოიხმაროს იმაზე მეტი საკვები, ვიდრე მისი ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებაა. სოფლის მეურნეობის პროდუქციასა და სასურსათო საქონელზე მოთხოვნის დაბალი ელასტიურობა განაპირობებს მასთან დაკავშირებულ სხვა პრობლემებს. სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესი განაპირობებს პროდუქციაზე როგორც მოთხოვნის, ასევე მისი მიწოდების სტიმულირებას. სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო საქონელზე მოთხოვნის დაბალი ელასტიურობის გამო მათი ერთობლივი მიწოდება იზრდება უფრო სწრაფად ვიდრე ერთობლივი მოთხოვნა. ეს ფაქტი ფასების დისპარიტეტის მუდმივ ზრდასთან ერთად განაპირობებს სოფლის მეურნეობის დარგის ერთობლივი ამონაგების შეფარდებით შემცირებას მატერიალური წარმოების სხვა დარგებთან შედარებით.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოებისათვის საჭიროა საწარმოო ციკლის შედარებით ხანგრძლივი პერიოდი. საწარმოო რესურსების მობილურობის დაბალი ხარისხი განაპირობებს სასოფლო-სამეურნეო წარმოების დანახარჯებში მუდმივი დანახარჯების პრიმატ ცვლად დანახარჯებთან შედარებით.

სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო საქონელზე მოთხოვნის შემცირებისას შეუძლებელია მისი მოწოდების ადეკვატური შემცირება. სოფლის მეურნეობაში ასეთი სწრაფი რეაგირება მოთხოვნაზე ვერ ხერხდება იმის გამო, რომ ხარჯების დიდი ნაწილი აქ მუდმივი ხასიათისაა და მათი შემცირება ან გადიდება დროის ნებისმიერ მონაკვეთში საბაზრო კონიუნქტურის ცვლილებისას შეუძლებელია.

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოებისათვის საჭირო ხარჯები, კერძოდ, მიწის რენტა, ბანკიდან აღებული სესხის პროცენტი, სარემონტო და საექსპლოატაციო ხარჯები, შენობა-ნაგებობების, მანქანა-დანადგარებისა და სხვა მეწარმის მიერ მაინც უნდა იქნეს გაწეული, მიუხედავად იმისა მის მიერ წარმოებულ პროდუქციაზე ფასები მცირდება თუ იზრდება. წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი ეკონომიკური ზარალი შესაძლოა კიდევ უფრო გაიზარდოს ძირითადი საშუალებების დაუცველობის ან მოუვლელობის, საჯარიმო სანქციებისა და სხვა მოსალოდნელი ნეგატიური შედეგების გათვალისწინებით.

სოფლის მეურნეობის, როგორც მატერიალური წარმოების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგის თავისებურებანი ძირითადად განპირობებულია სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში გამოყენებული საშუალებებისა და ბუნებრივი გარემო პირობების სპეციფიკურობით. ეს კი თავის მხრივ განაპირობებს სპეციფიკურ საწარმო-ეკონომიკურ ურთიერთობებს სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების, გაცვლის, მიმოქცევისა და მოხმარების პროცესში.

ეროვნული მეურნეობის სხვა დარგებისაგან განსხვავებულ ნიშან-თვისებათა ერთობლიობა, საწარმოო პირობებისა და წარმოებული პროდუქციის რეალიზაციის შეფარდებითი სირთულე, დარგისათვის დამახასიათებელი მაღალი ფონდტევადობა, აგრეთვე დარგში კაპიტალური დაბანდების საკმაოდ მაღალი რისკი და შედარებით დაბალი ეკონომიკური ეფექტი უქმნის სახელმწიფოთა მთავრობებს 'მორალურ' საფუძველს, გაატარონ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერის აქტიური პოლიტიკა.

დღეს, პრაქტიკულად აღარ კამათობენ იმაზე, რომ სახელმწიფო მხარდაჭერის აქტიური პოლიტიკის გატარების გარეშე სოფლის მეურნეობა კონკურენტუნარიანი ვერ იქნება მატერიალური წარმოების სხვა დარგებთან მიმართებაში. სოფლის მეურნეობისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები ითხოვს კონკრეტულ ანალიზსა და გათვალისწინებას სხვადასხვა საწარმო-ეკონომიკურ თუ ბუნებრივ კლიმატურ პირობებში მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ფორმირების, წარმოების მართვისა და ორგანიზაციის, სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სპეციალიზაციისა და გადაადგილების დროს. ასევე მნიშვნელოვანია მათი მხედველობაში მიღება კონკრეტული მეურნეობის საწარმოო პროგრამის დამუშავებისას, საწარმოო ერთეულების შერჩევისას, ბაზარზე პროდუქციის მიწოდების მოცულობისა და სხვა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური პარამეტრების განსაზღვრის დროს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვადაჭკორია მ., ფერმერული მეურნეობა ეკონომიკური რეფორმების პირობებში, საქართველოს პრეზიდენტის სტიპენდიანტ ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომები, ტ. 2, თბ., 2000.
2. ვადაჭკორია მ., გლეხთა საკრედიტო კავშირების როლი ქვეყნის აგროსასურსათო კომპლექსის განვითარებაში, ასპირანტთა და ხარისხის მაძიებელთა სამეცნიერო შრომათა კრებული, ტ. 5. სსაუ, თბ., 2000.
3. ოქროცვარიძე ა., ვადაჭკორია მ., ოქროცვარიძე ლ., „საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობები“ (დამხმარე სახელმძღვანელო), თბ., 2009.
4. <http://www.enpard.ge>

**მაგდა ვადაჭკორია, თენგიზ ლაჭყევიანი
სასოფლო-სამეურნეო წარმოების თავისებურებანი
რეზიუმე**

სოფლის მეურნეობა და მისი სამრეწველო სექტორი მნიშვნელოვანი რგოლია აგრარული დარგის განვითარებისათვის. მოსახლეობის უზრუნველყოფა სასოფლო სამეურნეო პროდუქტებით

ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანაა ქვეყანაში სასურსათო პრობლემის გადაჭრის საქმეში. რადგანაც საქართველო აგრარული ქვეყანაა, ამიტომ პირველი რიგის ამოცანას წარმოადგენს: აგრარული პოლიტიკის სწორი წარმართვა და დარგში მნიშვნელოვანი ინვესტიციების მოზიდვა, აგრარული სამეწარმეო საქმიანობისათვის დარგში მიმზიდველი გარემოს შექმნა, სასოფლო სამეურნეო საწარმოო ურთიერთობების პრობებში აგროეკოლოგიური პრობლემების გადაჭრა.

Magda Vadachkoria, Tengiz Lachkepiani
Peculiarities of Agricultural Production
Summary

Agriculture and its productive sector are considered of vital importance for the development of agrarian sector. Maintenance of the population with agricultural products is the major task of each country including Georgia to solve the food problems. As Georgia is an agrarian country, for this reason the major tasks include: correct agrarian policy-making and attraction of significant investments in the sector, creation an attractive environment for agrarian enterprises, solving the agro ecological problems under the conditions of the relations of agricultural industry.

Магда Вадачкория, Тенгиз Лачкепиани
Сельскохозяйственные особенности производства
Резюме

Сельскохозяйственная экономика и это продовольственный сектор считается жизненно важным. Обеспечение населения сельскохозяйственными продуктами это важнейшая задача каждой страны и в том числе Грузии. Грузия, которая является аграрной страной и имеет все условия развития этой отрасли, должна чувствовать поддержку правительства. Пока эту поддержку можно считать очень слабой. В первую очередь она должна выделять сельскому хозяйству дотации, регулировать цены на сельхозпродукты, улучшать социальную среду в сельских местностях и что главное государство всеми силами должно бороться против загрязнения окружающей среды и т.д.

მანანა ოზიაშვილი
სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი
ბიოლოგიური სისტემების გაყინვა, გარსი და უჯრედული წყალი

თანამედროვე ექსპერიმენტული ბიოლოგია წარმოუდგენელია კრიოპროცესების გარეშე, რადგანაც რეკომბინანტები ანუ ჰიბრიდული დნმ, რომლებიც ბიოტექნოლოგიური მეთოდებით იქმნება, საჭიროებს სხვა ორგანიზმში შეყვანამდე გარკვეულ პირობებში შენახვას. მცენარეთა გენოფონდის შენარჩუნებაში ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს სასარგებლო თვისების მქონე უჯრედული ხაზების მისაღებად. აქ ჩნდება პრობლემა მათი შენარჩუნებისა. მცენარეები გენეტიკურ იმფორმაციას თესლში ინახავენ, მაგრამ მუტაციათა გამო ხდება ცვლილებები. თანაც, ზოგიერთი მცენარე მხოლოდ ვეგეტატიურად მრავლდება. ამიტომაც, ამ მახასიათებლებმა განაპირობეს *in vitro* ფორმით მასალის შენახვა, რაც იძლევა ახალი ხაზების მიღების საშუალებას და ეს ფორმები უნარიანნი არიან სასარგებლო, მეორადი მეტაბოლიტების სინთეზისა.

მცენარეთა უჯრედული კულტურის პასირების მიუხედავად, მაინც დიდია სომაკლონალური ცვალებადობის ალბათობა, ასევე მუტაციათა დაგროვება და კონტამინაციის მატება. ეს კი დიდ ფინანსურ დანახარჯებს მოითხოვს. ამიტომ, ამ პრობლემის ასაცილებლად ვიყენებთ კრიოშენახვას.

კრიოპროცესები აჩერებს ან აჩქარებს ზოგიერთ ბიოქიმიურ რეაქციებს. კრიოპროცესები გამოიყენება უჯრედის ფაქიზი სტრუქტურების შენახვისა და დაშლისათვის. პროცესები, რომლებიც მიდის გაყინვისას -10^0 ცელსიუსზე, უჯრედი ამ დროს არ იყინება და ხდება გადაცივება -10^0 ან -15^0 ცელსიუსზე, მაშინაც კი, როცა გარე არეში არის ყინული. ეს აჩვენებს, რომ უჯრედის გარსი ეწინააღმდეგება გარედან ყინულის შესვლას, ასევე აჩვენებს, რომ უჯრედში არ ჩნდება გადაცივების ცენტრი.

უჯრედშორისი გაყინვა წყდება -10^0 ცელსიუსზე ზევით, რადგანაც გადაცივებულ წყალს აქვს წყლის ორთქლის უფრო მაღალი წნევა, ვიდრე ყინულს. ამიტომ, უჯრედები იწყებენ

გაწონასწორებას და წყლის დაკარგვას. დეჰიდრაციის შედეგად ხდება უჯრედის გახსნილი ნივთიერებების კონცენტრირება და ქვეითდება უჯრედშორისი წყლის ორთქლის წნევა.

თუკი ციტოპლაზმა ემორჩილება რაულტის კანონებს და წყალი არ გადის უჯრედიდან არსად, დამოკიდებულება შიდაუჯრედული წყლის ორთქლის არაუჯრედულთან (π_i/π_e) იზრდება ტემპერატურის მატებით

$$\frac{d(\pi_i/\pi_e)}{dT} = \frac{nv}{(v+nv)V} \frac{dV}{dT} - \frac{L_p}{RT^2}$$

სადაც: n-ოსმომოლი უჯრედში გახსნილი ნივთიერებებისა

V-წყლის მოლარული მოცულობა; V-წყლის მოცულობა უჯრედში; L_p -თბური სინთეზი; R-გაზის მუდმივა.

თუმცა წყალი გამოდის უჯრედიდან ორთქლის წნევის გრადიენტის შედეგად. თუ დავეშვებით, რომ უჯრედი განვლადია მხოლოდ წყლისათვის, გადინების სიჩქარე იქნება

$$- \frac{dv}{dt} = \frac{L_p A R T}{v} \ln(\pi_i/\pi_e)$$

სადაც: t-დროა; L_p -წყლის განვლადობის მუდმივა. a-უჯრედის ზედაპირის ფართი.

კრიოშენახვა ხორციელდება -196° ცელსიუსზე, თხევად აზოტში. ამ პროცესის წარმატებულობა დამოკიდებულია უჯრედთა სახეობებზე და ციტოლოგიურ მახვენებლებსა და სუსპენზიაში კონცენტრაციის ხარისხზე, საკონსერვაციო არის შედგენილობაზე, კრიოპროტექტორთა სახეობასა და კონცენტრაციაზე, გაღობა-გაყინვის რეჟიმზე, უჯრედთა რეაბილიტაციაზე.

უჯრედთა მორფოლოგიური მდგომარეობა მნიშვნელოვანია, რადგანაც სტაციონალური ზრდის ფაზაში უჯრედები ნაკლებად მდგრადნი არიან დაბალტემპერატურული კონსერვაციისადმი, ვიდრე ეკსპონციალური ზრდის ფაზის უჯრედები. ამიტომ კრიოდაშუშავებისათვის უჯრედებს ვიღებთ ეკსპონციალური ზრდის ფაზაში.

გასაყინი სუსპენზია უნდა იყოს განსაზღვრული სიმკვრივის, ოპტიმალური შედეგი აქვს $1 \times 10^5 - 5 \times 10^6$ უჯრედი/მლ-ში.

მცენარეული უჯრედები წინასწარ მუშავდება საკულტივაციო საკვები არეებით, რომელშიც ვამატებთ 2-6% მანიტს ან სორბიტს ვაკუოლების ზომების შემცირებისათვის, ამინომჟავებს-პროლინს, რომელიც იკავშირებს წყალს უჯრედში(1მოლი კონცენტრაციით ან 11,5%). ასპარაგინს, ამინოერბომჟავას, დიმეთილსულფოქსიდს 2,5-10% 48 საათის განმავლობაში ვტოვებთ სისტემას, რითიც ვზრდით ციტოპლაზმური მემბრანის განვლადობას. პარალელურად სინთეზური ნაერთებით ვახდენთ საშემოდგომო პროცესების მოდელირებასა და ზამთრის ძილის იმიტირებას. უჯრედულ კულტურებს ვახერხებთ $+8^{\circ} + 10^{\circ}$ ცელსიუსზე რამდენიმე დღით, შემდეგ კი გადაგვაქვს $+2 + 5$ გრადუსზე და ვახერხებთ -1 დან 6 კვირამდე.

კრიოპროტექტორები: დეკსტრანი, საქაროზა, ეთილენგლიკოლი, პოლივინილპიროლიდონი, დიმეთილსულფოქსიდი, გლიცერინი, რომლებსაც ვიყენებთ კრიოკონსერვაციის დროს, ამცირებენ დამაზიანებელ ფიზიკო-ქიმიურ ფაქტორებს.

კრიოპროტექტორები სისტემაში შეტანამდე მოწმდება ტოქსიკურობაზე. უჯრედებს ოთახის ტემპერატურაზე ვაყოვნებთ სხვადასხვა კონცენტრაციის კრიოპროტექტორის არეში 25-55 წუთის მანძილზე, ვსაზღვრავთ სიცოცხლის უნარიანობას, შემდეგ ვყინავთ, ვაღობთ და შეგვყავს სისტემაში.

სისტემაში შეყვანამდე უჯრედულ სუსპენზიას ვაცენტრიფუგებთ, ვაცილებთ სუპერნატანტს და შეგვაქვს კრიოპროტექტორი გაყინვამდე 1 საათით ადრე. ამ დროს ხდება მემბრანების განვლადობის შეცვლა, გაყინვა-გაღობის წერტილის ცვლა.

გაყინვისას ყინულის ფენა ჩნდება უჯრედის შიგნითა და გარეთა შრის ორივე მხარეზე. პირველი გაყინვისას წარმოიქმნება არაუჯრედული ყინული, რომელიც იწვევს გაუწყლოვებას მანამ, სანამ მიიღწევა ციტოპლაზმის გაყინვის წერტილი.

სწრაფი გაციებისას უჯრედები შიგნიდან იყინება, ნელა უწყლოვდება, რაც იწვევს ყინულის კრისტალების უჯრედშიგა წარმოქმნასა და უჯრედის დაზიანებას.

გაცივებას ორ ეტაპად ვატარებთ:

პირველი ეტაპი მიდის 20 გრადუსი ცელსიუსიდან -20 გრადუს ცელსიუსამდე 1⁰-ის სიჩქარით წუთში. მცენარეული მასალის გაყინვის სიჩქარე 0,5⁰ /წთ -35⁰ ცელსიუსამდე. ამ ტემპერატურაზე 15 წუთი ვტოვებთ.

მეორე ეტაპი იწყება მასალის თხევად აზოტში ჩაძირვით -196⁰ ცელსიუსზე. გაღობის შემდეგ მცენარეთა უჯრედები გადაგვაქვს 3-10% საქაროზის ხსნარში, ვაკეთებთ დეკანტაციას და ვამოწმებთ სიცოცხლის უნარიანობას. უჯრედების ვიტალური საღებავებით შეღებვისას მკვდარი უჯრედები იღებება, ცოცხალი არა.

მასალა გადაგვაქვს სტანდარტიზებულ საკვებ არეებზე, თუკი ზრდა მიმდინარეობს აქტიურად მასალა ვარგისია. განსხვავებით მცენარეული უჯრედებისაგან ცხოველური უჯრედები გაღობის შემდეგ ძლიერ ბინძურდება.

ჩვენს ექსპერიმენტში მცენარეულ უჯრედებში ზედაპირული გარსი აფერხებდა ყინულის ინტერვენციას უჯრედში -10⁰ ცელსიუსზე -15⁰ ცელსიუსამდე. აქ ზიანდება ზედაპირული და შიდა გარსები. ამ პროცესების შემცირება შესაძლებელი გახდა ადლიტივების ჩამატებით, რომლებიც ზემოქმედებდნენ უჯრედის ზედაპირზე.

ამ პროცესების შემდეგ დგებოდა ყინულის გამყარების პროცესი და მცენარეულ უჯრედებში იზრდებოდა უჯრედის წყალგანვლადობა. უჯრედული გარსის უნარი -15⁰ ცელსიუსზე ზევით დაბლოკოს გამყარება, აისხნება გარსში ფორების არსებობით, რომლებიც სავსეა წყლით.

აქ გაჩნდა ბარიერული თვისება, რაც გამოწვეულია ყინულის კრისტალების სიმცირით. მათ არ შეუძლიათ ასეთ ფორებში გასვლა და -10⁰ -20⁰ ზევით არსებობა, წყალი აქ ძალიან აქტიურია და კმნის სიმრუდის მცირე რაოდენს.

მიტოქონდრიებსა და ქლოროპლასტებში დაზიანება იწყებოდა ორგანელათა მიერ ჟანგვით და ფოტოსინთეზური ფოსფორილების პროცესთა განხორციელების უნარის დაკარგვით, მაგრამ გახსნილი ფერმენტები არ ინჰიბირდებოდნენ. ხეებერის მონაცემების გათვალისწინებით ქლოროპლასტების დაზიანება არის გარსის დაზიანება.

უჯრედის წყალგანვლადობა ნიშნავს უჯრედულ წყალს, ჩვეულებრივ წყალს. ფიზიოქიმიური მოდელის მიხედვით უჯრედი ტომრის მსგავსია, რომელიც სავსეა განზავებული ხსნარით, გამხსნელი წყალია. გაყინული უჯრედული სუსპენზია შთანთქავს სითბოს გარკვეულ რაოდენობას გახურებისას, რომელიც გაზომვადია დიფერენციალური თბური ანალიზით. გაყინული ციტოპლაზმური მასა მოქმედებს როგორც ჩვეულებრივი გაყინული ხსნარი.

დაზიანების მთავარი ნიშნულია გარსი, რომელიც მგძნობიარეა. ცილების უმეტესობა იცვლის ბუნებრივ თვისებებს სუბნულოვან ტემპერატურებზე, რადგანაც ჰიდროფილური ურთიერთობები ერთგვარად სტაბილურ ბუნებრივ სისტემებში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბელოუსი ა.მ., გრიშჩენკო ბ.ი., კრიობიოლოგია (რუს. ენაზე), „ნაუკოვა დუმკა“, 1994.
2. ვოლფ ჯ., ბრაილენდ ა., კრიობიოლოგია და უჯრედის გაუწყლოვება (ინგლ. ენაზე), „ნიუსაისის უნივერსტეტი“, 2004.
3. კენ მაღდრიუ, კრიობიოლოგია (ინგლ. ენაზე), „კალაგარის უნივერსტეტი“, 1999.
4. ჰერბერი ვ., კრიობიოლოგია (ინგლ. ენაზე), „აკადემ პრესი“, 1968.5.188.

**მანანა ოზიაშვილი
ბიოლოგიური სისტემების გაყინვა, გარსი და უჯრედული წყალი
რეზიუმე**

ექსპერიმენტული შესწავლა უჯრედებისა და უჯრედული მემბრანების რეაგირებისა გაყინვა გაღობაზე მცენარეული ობიექტებიდან აჩვენებს, რომ ზედაპირული გარსები ხელს უშლის ყინულის მასებს უჯრედში შეღწევაში -10⁰ დან -20⁰ ცელსიუსამდე. წყალგაუმტარი გარსი არის განმსაზღვრელი იმისა თუ როგორ იქნება უჯრედი გაწონასწორებული დეჰიდრაციით ან შიდაუჯრედული გაყინვით უფრო დაბალ ტემპერატურაზე. შიდა და გარე გარსები ზიანდება. ახსნის ეფექტებისგან დაზიანების შემცირება შესაძლებელია ადლიტივების გამოყენებით.

Manana Oziashvili
Freezing of Biological Systems, Freezing Membranes and Cell Water
Summary

The paper emphasis the close relations between the responses of cells to freezing end the properties of cell membranes. It is the surface membrane that prevents it from nucleating cell of temperatures above about -10^0 to -20^0 C and it is the permeability of that membrane to water that is the main determiner of whether cells will equilibrate by dehydration or by intracellular freezing at lower temperatures.

Манана Озиашвили
Замораживание биологических систем, оболочки и клеточная вода
Резюме

В статье подчеркнута тесная связь между реогированием клеток на замораживание и свойствами оболочек клеток. Именно поверхностная оболочка мешает льду проникнуть в клетки при температурах выше -10^0 до -15^0 C. Водопроницаемость оболочки является основным определителем того, будут ли клетки урвновешенны дегидрацией, или внутриклеточным замораживанием при более низких температурах.

მურად გარუჩავა
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ასაი – უვნებელი, ანტიოქსიდანტური და მაღალი კვებითი ღირებულების მქონე კენკროვანი კულტურა

ადამიანი დიდი ხნის მანძილზე ეძებდა ისეთ მცენარეებსა და ცხოველებს, რომლებსაც გააჩნდათ მისთვის საინტერესო, აუცილებელი თვისებები. ასეთი მცენარეები და ცხოველები მას ხელოვნურად მოჰყავდა და აშენებდა თავის მეურნეობაში. აქედან ადამიანი ირჩევდა ყველაზე ძლიერებს, ყველაზე გამრელებს – ანუ გარკვეული გენოტიპის მქონე ორგანიზმებს.

დღეისათვის კაცობრიობის წინაშე მდგომ ერთ-ერთ გლობალურ პრობლემას წარმოადგენს მსოფლიო მოსახლეობის უზრუნველყოფა უვნებელი საკვები პროდუქტებით. სოფლის მეურნეობისა და მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის, FAO/WHO-ს მიერ წარმოდგენილი მონაცემებით, 2025 – 2030 წლისათვის დედამიწის მოსახლეობა 9 მილიარდ ადამიანამდე მიაღწევს და მათი საკვებით უზრუნველყოფისათვის სასურსათო პროდუქტების წარმოება ორჯერ მაინც უნდა გაიზარდოს. ООН-ის სტატისტიკური მონაცემებით, "მრეწველობისა და სასოფლო – სამეურნეო პროდუქტების წარმოების შესახებ", ჩვენი პლანეტის მოსახლეობას საკვები პროდუქტების მომარაგებით ემუქრება სერიოზული საშიშროება. მათივე მონაცემებით მსოფლიოს მოსახლეობის ნახევარზე მეტი არ არის უზრუნველყოფილი საკვები პროდუქტების საკმარისი რაოდენობით. მიახლოებით 500 მილიონი ადამიანი შიმშლობს, ხოლო ორ მილიარდამდე ადამიანი კი იკვებება არასაკმარისად ან არასწორად. ბუნებრივია შემცირდება ზოგიერთი ერის გამრავლება, შობადობა.

მეცნიერების წინაშე მდგომი დღევანდელი ამოცანა მხოლოდ სოფლის მეურნეობის პროდუქტებისა და მრეწველობის ზრდით, შენახვითა და დაცვით არ ამოიწურება, აუცილებელია მოიძებნოს აგრეთვე ახალი ტექნოლოგიები უხვი საკვების შესაქმნელად და რაც მთავარია საკვები პროდუქტები უნდა იყოს უვნებელი. სურსათის უვნებლობის საკითხი დღეისათვის განიხილება: FAO, WHO, HACCP, ISO - ს გაერთიანებული კომიტეტებისა და ექსპერტთა საბჭოს მიერ შემოთავაზებული სტანდარტებისა და რეკომენდაციების მიხედვით.

ჩვენი კვლევის ძირითად მიზანს წარმოადგენდა ახალი კენკროვანი კულტურის – ასაის შესაწავლა. იგი პორტუგალიური წარმოშობისაა და ქართულად ნიშნავს "ბოსტ-

ნეულის ევტერპა". ძირითადად იგი პალმის ერთ-ერთი ჯიშია. აგვისტოდან დეკემბრის ჩათვლით ასაის პალმის ხეზე იზრდება და მწიფდება მტკვნივ, რომლებიც შედგება 700-900 ცალი ალუბლის ნაყოფის ოდენა (უფრო დიდიც) მარცვლებისაგან. ნახ.1

ნახ.1. ასაის მწიფე ნაყოფი

ასაის ნაყოფი ფერსა და ზომის მიხედვით გვაგონებს ყურძნის მტკვანს. ყურძნისაგან განსხვავებით ასაის რბილობი შეადგენს ნაყოფის დაახლოებით 20%-ს. დანარჩენი 80% კი ძალიან მაგარი კურკაა, რომლისგანაც ამზადებენ მძივებსა და სხვა მოსართავეებს.

ასაის ნაყოფის დამუშავება ხდება ორი მეთოდით: პირველი არის გაყინვის, ხოლო მეორე კი ინოვაციური, რომელსაც "სუბლიმაციის მეთოდსაც უწოდებენ. მეორე მეთოდის ტექნოლოგიური პროცესი იწყება ღრმა გაყინვით, რომლის შემდგომ იცვლება ე.წ. "ლიოფილიზაციით". ამ უკანასკნელის არსი მდგომარეობს სპეციალური ვაკუუმ საშრობის დახმარებით სისტემის გაყინვაში, რის გამოც პროდუქტი არ კარგავს თავის ბუნებრივ შეფერილობასა და გემოს.

იმ ადგილებში სადაც ასაი ხარობს, იქ მაცხოვრებლებისათვის ძირითად საკვებ კენკროვან კულტურად ითვლება ასაი. ადგილობრივი მოსახლეობა მას "სიცოცხლის ხესაც" კი ეძახის. ასაის უნიკალურობა ძირითადად მდგომარეობს იმაში რომ, მას გააჩნია სასარგებლო საკვები ნივთიერებების დაბალანსებული რაოდენობა. მას გააჩნია მცენარეული კენკროვანებისათვის დამახასიათებელი შოკოლადის გემო და შეიცავს ბევრად მეტ ანტიოქსიდანტებს, ვიდრე ბროწეული და მოცვი ერთად აღებული; ასევე ათჯერ უფრო მეტს, ვიდრე ყურძენი და 33 – ჯერ მეტს, ვიდრე წითელი ღვინო.

ასაი დიდი რაოდენობით შეიცავს ჯანმრთელობისათვის სასარგებლო ომეგა მჟავებს: ომეგა 3, ომეგა 6, ომეგა 9. უზარმაზარი რაოდენობით შეიცავს ანტიოქსიდანტებს, სხვადასხვა მინერალებს, ვიტამინებს, ფიტონუტრიენტებს, ამინომჟავებს, მიკრომინერალებისა და ნახშირწყლების კომპლექსს. №1 ცხრილში მოცემულია ასაის მინერალური შედგენილობა:

ასაის ნაყოფის მინერალური შედგენილობა

ცხრილი 1.

№	მინერალებისა და ვიტამინების დასახელება	მინერალებისა და ვიტამინების რაოდენობა 100 გრ ასაის ნაყოფში	საზომი ერთეული
1	ნახშირწყლები	36.5	გრ
2	პროტეინი	3.8	გრ
3	ვიტამინი B1	360	მგ
4	ვიტამინი B2	10	მგ
5	ვიტამინი B3	0.4	მგ
6	ვიტამინი C	9	მგ
7	ლიპიდები	12.2	გრ
8	კალცი	118	მგ
9	ფოსფორი	0.5	მგ
10	რკინა	11.8	მგ

უნდა აღინიშნოს რომ, ასაიმ მსოფლიო ბაზარზე თავისი სასარგებლო თვისებებით მოახდინა ნამდვილი სენსაცია, რის გამოც ასაი მსოფლიოში ითვლება სუპერ კენკროვან

საკვებ კულტურად. ადამიანის უანბნებლობაზე დადებითი მოქმედების მიხედვით ასაის კონკურენტი მცენარე არ გააჩნია. ასაი მსოფლიოში ითვლება ნომერ პირველ ანტიოქსიდანტად. ასაი ცხიმოვანი მჟავების მაღალი შემცველობით გამოირჩევა. უმაღლესი რიგის ცხიმოვანი მჟავების შემცველობა ასაის ნაყოფში მოცემულია მეორე ცხრილში.

ცხრილი 2.

№	მჟავას დასახელება	შემცველობა, % - ებში
1	პალმიტინის მჟავა	22
2	სტეარინის მჟავა	2
3	არახისის მჟავა	2.5
4	პალმიტოლენოვის მჟავა	2
5	ოლეინის მჟავა	60
6	ლინოლენის მჟავა	12
7	ლინოლენოლის მჟავა	კვალი

ასაი მაღალი კალორიულობის მქონე კენკროვანი კულტურაა. 100 გრ ნაყოფი შეიცავს 182 კკალორიას. ცილის შემცველობით იგი შეიძლება შევადაროთ ძროხის რძეს, ხოლო ცხიმის რაოდენობითა და ენერგეტიკული ღირებულებების მიხედვით ძროხის რძეს უსწრებს.

როგორც ცხრილიდან ჩანს ასაი შეიცავს მოჭარბებული რაოდენობის რკინას და ვიტამინ B1. ამიტომ მასში ქოლესტერინის შემცველობა ძალიან მცირეა. ასაი აუმჯობესებს იმუნურ სისტემას და გააჩნია მატონიზირებელი თვისება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ეკოლოგიური პრობლემები, ტ.4, თბ., 2004.
2. Принципы оценки безопасности пищевых добавок и контаминатов в продуктах питания. пер. с английского, Женева, 1998.
3. Руководство по методам анализа качества и безопасности пищевых продуктов. / Под ред. И.М. Скурихина, В.А. Тутельяна. – М., 1998.

მურად გარუჩავა

ასაი – უვნებელი, ანტიოქსიდანტური და მაღალი კვებითი ღირებულების მქონე კენკროვანი კულტურა რეზიუმე

სტატიაში მსოფლიოში კაცობრიობის მოსალოდნელი შიმშილობის თავიდან ასაცილებლად საჭირო ახალი ნედლეულისა, სხვადასხვა მცენარეული თუ ცხოველური კულტურების მოძიებისა და მის საფუძველზე ინოვაციური ტექნოლოგიების შემუშავებაზე.

ნაშრომში განხილულია კენკროვანი მცენარის ასაის (Эвтерпа овощная) ქიმიური, ბიოქიმიური - მიკრობიოლოგიური შედგენილობა. გამოთქმულია მოსაზრება მასში საკვები ნივთიერებების შემადგენლობასა და კვებით ღირებულებაზე. აღნიშნულია, რომ დღევანდელ პირობებში სხვადასხვა კულტურებთან შედარებით იგი წარმოადგენს უნიკალური ანტიოქსიდანტური თვისებების მატარებელს და ითვლება მსოფლიოში უმნიშვნელოვანეს ანტიოქსიდანტურ კენკროვან კულტურად.

Murad Garuchava
Asai - a Berry Crops with Safe, Antioxidant High Nutritional Value
Summary

The paper indicates that in order to avoid possible world hunger the humanity needs to search for new different plant and animal cultures and create innovative technology on this basis.

Chemical, biochemists and microbiological composition of berry crops of Asai are discussed in the paper. Its composition of nutrients and nutritional value are suggested. It is approved that in comparison with other crops, asai has unique antioxidant properties and is the best antioxidant berry crops.

Мурад Гаручава
Асаи- безопасная, антиоксидантная обладающая высокой
пищевой ценностью ягодная культура
Резюме

В статье показано, что во избежание возможного голода во всем мире человечеству необходимы поиски новых разнообразных растительных и животных культур и на их основе создание инновационных технологий.

В статье рассмотрен химический, биохимико-микробиологический состав ягодной культуры Асаи (Эвтерпа овощная). Высказано мнение о ее составе пищевых веществ и пищевой ценности. Утверждено, в условиях современности, по сравнению с другими культурами, Асаи обладает уникальными антиоксидантными свойствами и является важнейшей антиоксидантной ягодной культурой.

მანანა ცინცაძე
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ნათია ნატროშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ბოცვრის ხორცის შემადგენლობა და მისი მნიშვნელობა
ადამიანის კვებაში

ქვეყნის ეკონომიკური პრობლემის გადასაჭრელად დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს მეცხოველეობის განვითარებას. სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ინტენსიური წარმოება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებაში. ამისათვის აუცილებელია გამოვიყენოთ ქვეყანაში არსებული ყველა ის რეზერვი, რომელიც ხელს შეუწყობს ხორცის წარმოების ზრდას. ამ მხრივ აღსანიშნავია მებოცვრეობა, რომელიც მთელი რიგი დადებითი თვისებებით ხასიათდება.

ხორცი მოსახლეობის კვების ერთ-ერთი ძირითადი და მნიშვნელოვანი პროდუქტია, რადგან იგი ცხოველური ცილებისა და ცხიმების ყველაზე მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს. ბოცვრის ხორცი შედგება აზოტოვანი ნივთიერებებისაგან (რომლებშიც ჭარბად არის წარმოდგენილი ცილები), ცხიმებისაგან, მცირე რაოდენობით ნახშირწყლებისაგან (გლიკოგენი) და მინერალური ნივთიერებებისაგან. ხორცის შემადგენლობაში შედის აგრეთვე წყალი, უაზოტო ექსტრაქტული ნივთიერებები, ფერმენტები და ვიტამინები. ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში მოცემული გვაქვს ბოცვრის ხორცის ქიმიური შედგენილობის შედარება სხვა სასოფლო-სამეურნეო ცხოველების ხორცის ქიმიურ შედგენილობასთან.

სხვადასხვა სახის სასოფლო-სამეურნეო ცხოველების ხორცის ქიმიური შედგენილობა (ნასუქობის მიხედვით%)

ხორცის სახეები	მშრალი ნივთიერება	აზოტოვანი ნივთიერებები	ციხი	ა ცარი	100 გ. ხორცში კალორია
ბოცვრის მსუქანი	40.15	20.20	18.85	1.1	258.1
ბოცვრის საშუალო	30.7	21.5	8.0	1.2	162.0
ძროხის მსუქანი	43.8	18/0	25.5	0.8	310.9
ძროხის საშუალო	28.5	20.1	7.4	1.0	151.2
ძროხის მჭლე	24.5	20.5	2.8	1.2	110.1
ხბოს მსუქანი	27.60	18.88	7.41	1.33	146.3
ხბოს მჭლე	22.2	20.0	1.0	1.2	91.3
თხის საშუალო	26.2	20.65	4.3	1.25	124/9
ცხვრის მსუქანი	47.7	17.0	29.8	0.9	346.8
ცხვრის საშუალო	30.6	20.8	9.0	0.8	169.0
ღორის მსუქანი	52.2	14.5	37.3	0.7	406.3
ღორის საშუალო	39.1	16.5	21.5	1.1	268.0
ცხენის საშუალო	27.8	21.5	2.5	1.0	114.7
ქათმის საშუალო	29.4	18.49	9.34	0.91	167.6
ქათმის მჭლე	23.78	19.72	1.42	1.37	99.3
იხვის მსუქანი	38.9	18.3	19.0	1.8	251.7

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ბოცვრის ხორცი ქიმიური შედგენილობით და ყუათიანობით დიდი ღირსებით გამოირჩევა. მასში ბევრია მშრალი ნივთიერება და ცილები, ზომიერია ცხიმის რაოდენობა და საკმაოდ მაღალია საერთო კალორიულობა. ცილები ხორცში თითქმის ნახევარი რაოდენობით არის წარმოდგენილი. ხორცში არჩევენ სრულფასოვან და არასრულფასოვან ცილებს. ცილების სრულფასოვნება განისაზღვრება მასში ორგანიზმისათვის ყველა საჭირო ამინომჟავების შედგენილობით. ხორცის კუნთოვანი ქსოვილი ძირითადად სრულფასოვანია და ამიტომ ადვილად მონელებადი ცილებისაგან შედგება.

ბოცვრის ხორცი გარკვეული დიეტურობითაც ხასიათდება. კერძოდ მისი ხორცი შეიცავს მცირე რაოდენობით ნატრიუმსა და ქოლესტერინს, რის საფუძველზეც მისი მიცემა შეიძლება როგორც ბავშვებზე, ასევე ასაკიან ადამიანებზე, რომელთაც აწუხებთ ღვიძლი, კუჭი და სისხლძარღვთა დაავადებები. ასევე ბოცვრის ხორცი შეიცავს დიდი რაოდენობით ლეციტინს, რომელიც ხელს უშლის ორგანიზმში ათეროსკლეროზის განვითარებას. მიუხედავად იმისა, რომ ბოცვრის ხორცში ვიტამინები მცირე რაოდენობით არის წარმოდგენილი, იგი მაინც მთელი რიგი ვიტამინების მნიშვნელოვანი წყაროა. ხორცში წარმოდგენილია A, B, D, E ჯგუფების PP და სხვა ვიტამინები. A და B ვიტამინებით მდიდარია ღვიძლი, გული, თირკმელები. ხორცის გარეგნული შეფასება წარმოებს ფერის, სუნისა და კონსისტენციის მიხედვით.

ფერით ჯანმრთელი ბოცვრის ხორცი ერთნაირი ბაცი ვარდისფერია, მაშინ როდესაც კურდღლის ხორცი არის მოლურჯო. გაგრილების, გაციებისა და გაყინვის შემდეგ ბოცვრის სალი ხორცი ოდნავ მუქდება. ცხოველის დაკვლისა და გადამუშავების ცუდი ტექნოლოგიის გამოყენების შემთხვევაში ბოცვრის ხორცის ბუნებრივი ფერი იცვლება გამუქებისა და დალაქავების მანკიერი შეფერვისაკენ. ხორცის არასასურველ ფარგლებს გადასული გამუქება მოსალოდნელია იმ შემთხვევაში, თუ დაკლული ბოცვერი სისხლისაგან კარგად არ დაიკალა. ბოცვრის სალი ხორცი, რომელიც მიღებულია დაკვლა-გადამუშავების რაციონალური ტექნოლოგიით ჯანმრთელი ცხოველისაგან, გამოირჩევა მისთვის დამახასიათებელი შეფერილობით, მაგრამ ცხოველის მდგომარეობის, მისი მოვლა-შენახვისა და კვების პირობების ზეგავლენით, აგრეთვე დაკვლის ტექნოლოგიის

დარღვევის შემთხვევაში მოსალოდნელია ხორცის სუნის ცვლილებებიც. ასე მაგალითად, ხნოვანი, დაუკოდავი მამალი ბოცვრის ხორცს აქვს სპეციფიური სუნი, ასევე ჭუპრით, თევზის ფქვილით ან სხვა რაიმე მკვეთრი სუნის მქონე ანდა აშმორებული საკვებით ნაკვები და გასუქებული ბოცვრის ხორცს არასასიამოვნო სუნი ექნება.

ბოცვრის ხორცი კონსისტენციით არის მკვეთრი. ახალდაკლული ბოცვრის ხორცი, რომელსაც თბილ ხორცს უწოდებენ, საჭმელად არ ვარგა. ასეთი ხორცი ძნელად იხარშება. მაგარი რჩება და გემრიელიც არ არის. ამ ხორცის წვენიც (ბულიონი) არის მღვრიე და უგემური. ხორცს არ გააჩნია აპკი, რის შედეგადაც შეიძლება მოხდეს დაბინძურება მიკრობებით და ადვილად გაიხრწნას. ამიტომ, აუცილებელია გამოყენებამდე მოხდეს ხორცის გაგრილება, გაიკეთოს თავისი აპკი და თუ საჭიროა მოხდეს მისი გაყინვა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ბოცვრის ღვიძლი, ტვინი და თირკმელები არ საჭიროებენ მომწიფებას და დაკვლისთანავე შეიძლება მოხმარებულ იქნეს.

ხორცის გაყინვის შემთხვევაში მისი კუნთების სიღრმეში ტემპერატურამ უნდა მიაღწიოს 6 გრადუსამდე და უფრო დაბლა. მოკლევალიანი შენახვის დროს იხმარება უფრო დაბალი ტემპერატურაც (-30-40⁰), უფრო ხანგრძლივი გაყინვის შემთხვევაში კი მაღალი ტემპერატურა (-15-18⁰). ხორცი გაყინვას იწყებს მისი მომწიფების შემდეგ. ასევე აღსანიშნავია, რომ ხორცის გაყინვა ერთდროულად ანადგურებს მის პარაზიტებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ქუმსიაშვილი ვ., ქუმსიაშვილი გ., მეკურდღლეობა, თბ., 1977.
2. ორჯანელი ნ., რაციონალური კვების ტიპის დამუშავება საქართველოს პირბებში, თბ., 2011.

**მანანა ცინცაძე, ნათია ნატროშვილი
ბოცვრის ხორცის შემადგენლობა და მისი მნიშვნელობა ადამიანის კვებაში
რეზიუმე**

ხორცი მოსახლეობის კვებაში ერთ-ერთი ძირითადი და მნიშვნელოვანი პროდუქტია, რადგან იგი ცხოველური ცილებისა და ცხიმების ყველაზე მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს. ბოცვრის ხორცი თავისი ქიმიური შემადგენლობით სხვა სასოფლო-სამეურნეო ცხოველებისაგან გამოირჩევა დიეტურობით. მასში ბევრია მშრალი ნივთიერება და ცილები, ზომიერია ცხიმების რაოდენობა და საკმაოდ მაღალია საერთო კალორიულობა.

სტატიაში განხილულია ხორცის შენახვის მეთოდები და სხვა სახადასხვა სახის სასოფლო-სამეურნეო ცხოველების ხორცის ქიმიური შემადგენლობა.

**Manana Tsintsadze, Natia Natroshvili
Composition of the Rabbit Meat and its Significance in Human Nutrition
Summary**

Animal meat is one of the most important components in human nutrition and contains the main source of animal proteins and fats. With its chemical composition meat of rabbits surpasses meat of other species of animals. It is considered to be a dietary product since in composition of meat proteins is involved almost half of its quantity, whereas fats are moderately distributed.

The article presents the methods of storage of rabbit meat as well as chemical composition of meat of various species of animals.

**Цинцадзе Манана, Натрошвили Натия
Состав мяса кроликов и его значение в питании человека
Резюме**

Мясо животных занимает одно из основных мест в питании человека, так как является основным источником животных белков и жиров. Мясо кроликов по своему химическому составу превосходит мясо других видов животных. Оно считается диетическим продуктом, так как в состав белков мяса входит почти

половина всего их количества, в то время как жир находится в умеренном количестве. В статье приведены также методы хранения мяса кроликов, а также сравнительные таблицы мяса различных видов животных.

მანანა ცინცაძე
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ნათია ნატროშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ბოცვრის ტყავ-ბეწვეულის ეფექტური გაუმჯობესება
ანარჩენის გამოყენების ფონზე

მსოფლიოს ბაზარზე ძვირფასი ბეწვეული ძვირად ღირებული საქონელია. ყველაზე დიდი რაოდენობით ძვირფას ბეწვეულს აწარმოებს და მსოფლიო ბაზარზე მის მიმწოდებლად ითვლება სკანდინავია, ამერიკის შეერთებული შტატები, კანადა, პოლონეთი, იაპონია, გერმანია, ნორვეგია, დანია, ფინეთი, შვეიცარია და რუსეთი. ძვირფასი ბეწვეულიდან ძირითადად აწარმოებენ სხვადასხვა ფერის მელიის, სიასამურის, ცისფერი ყარსადის, წაულისა და სხვა სახის ბეწვს. საბაზრო ბეწვეულის მოცულობაში 70 პროცენტი უკავია წაულას ბეწვს. აღსანიშნავია, რომ ფინეთი და შვეიცარია განსაკუთრებით დიდი რაოდენობით აწარმოებენ ვერცხლიფერი მელიის ბეწვს.

მრავალი ათეული წლის განმავლობაში ძვირფასი ბეწვეულის მსოფლიო ბაზრის მოზიდულობაში მკვეთრად შეამცირა მომწოდებელ ქვეყნებში ძვირფასი ბეწვეულის მქონე ბინადართა სულადობა. შესაბამისად მოხდა ამ საქონლის საგრძნობი შემცირებაც. ამ პროცესმა ასე ააღორძინა და განავითარა ნუტრიისა და ბოცვრის ბეწვის წარმოება.

დადგენილია, რომ ბოცვრის პროდუქტიულობა კერძო მეურნეობის სტრუქტურაში (ოჯახურ პირობებში) უფრო მაღალია, ვიდრე ბუნებრივ პირობებში ცხოვრების დროს.

მატულობს, როგორც ფიზიკური წონა, ბეწვის ხარისხი, ასევე შობადობა. იცვლის ხასიათს ადამიანებთან დამოკიდებულებაში, ჰკარგავს აგრესიას. ამიტომ კერძო მეურნეობებისა და გამსხვილებული ფერმების შექმნის გზით უნდა გავამრავლოთ ბოცვერი, რათა ამით ხელი შევუწყოთ საქართველოში ძვირფასი ბეწვეულის წარმოებას.

ბოცვერში არჩევენ ჯიშების ორ მიმართულებას:

- 1. მეხორცულ-ტყავ-ბეწვეულის
- 2. სათივითიკე

მეხორცულ-ტყავ-ბეწვეულ ჯიშებს მიეკუთვნება შინშილა, საბჭოური შინშილა, შავადრუხი, შავლეგა, ვენური ცისფერი, საბჭოური მარდერი, რუსული ყარაყუმი, რექსები, თეთრი გოლიათი, ფლანდრი, ნაცარა გოლიათი. ყველა ჩამოთვლილი ჯიშისათვის დამახასიათებელია მაღალი ცოცხალი მასა და ტყავ-ბეწვეულის მაღალი ხარისხი, რა თქმა უნდა მათი შენახვის დროს პროდუქტიულობის მაღალი მაჩვენებელი დამოკიდებულია მოვლაზე, საკვებასა და კვების რეჟიმზე, ასევე სეზონურობაზე.

სათივითიკე ჯიშს მიეკუთვნება ანგორის სათივითიკე, რომლის ბეწვის საფარი იზრდება 20-25 სანტიმეტრამდე და წელიწადში რამდენიმეჯერ შეიძლება გაიპარსოს, საქართველოს ზოტექნიკურ-სავეტერინარო სასწავლო-კვლევით ინსტიტუტში ჩატარებულია ცდის სერია, რომლის მიზანი იყო ანარჩენის, კერძოდ ცხოველური წარმოების ანარჩენის ჩართვა (აბრეშუმის ჭიის ჭუპრის ფქვილი) ბოცვრის კომბინირებულ საკვებში, სადაც დაზოგვის მიზნით გამოირიცხა ცხოველური წარმოშობის საკვების 5%-ი. ცდები მიმდინარეობდა კუმისის მებოცვრეობის კომპლექსში, სადაც გამოყენებულ იქნა მეხორცულ-ტყავ-ბეწვეულის მიმართულების ჯიშის ბოცვერი –კერძოდ რუხი გოლიათი. ცდის დაწყებამდე შევისწავლეთ ცხოველური წარმოების ანარჩენის – აბრეშუმის ჭიის ჭუპრის ფქვილის ქიმიური შედგენილობა, რომელიც ასე გამოიყურება:

აბრეშუმის ჭიის ჭურის ქიმიური შედგენილობა (%)

ნიმუში	აბსოლიტურად მშრალ მდგომარეობაში						
	ნედლი პროტეინი	ცილა	ნედლი ცხიმი	სხვადასხვა მინარევი	ნედლი ნაცარი	ნედლი უჯრედანა	კალორიულობა 100გ.
დაავადებული ჭური	66.22	49.53	9.71	19.65	6.43	0.748	46.96
I ხარისხი	58.67	54/21	27/54	8/91	4/89	0/925	596.0
II ხარისხი	62.75	55.11	22.76	9.27	5.22	0.878	573.1
III ხარისხი	65.91	55.92	17.10	11.63	5.36	0.848	538.1

აბრეშუმის ჭიის ჭურის ანარჩენი ძირითადად გამოიყენება ცხოველური საკვების შესაცვლელად, რომელიც პირველად (1946 წელი) გამოყენებულ იქნა პროფ. ს. ერქომაიშვილის მიერ ვერცხლისფერ მელიებში ნედლეულის გასაუმჯობესებლად.

ცდის მსვლელობის დროს აღნიშნული ანარჩენის ჩართვა მოხდა (5%). საუკეთესო შედეგი მივიღეთ 5% ანარჩენის ჩართვით. ამით გაუმჯობესდა, როგორც მეხორცეული პროდუქტიულობა ასევე ტყავ-ბეწვეულის ხარისხობრივი მაჩვენებელი, მონაცემები მოცემულია ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში:

ტყავ-ბეწვეულის ხარისხი

ჯგუფი	ტყავი				კლასი შეზუსტებით და სიხშირით
	სიგრძე (სმ)	სიგანე (სმ)	ფართობი (სმ ²)	მასა (გრ)	
I.საკონტროლო	49	38	1862	315	I
II აბრეშ. ჭიის ჭურ. ფქვილი	53.3	38.3	2041	350	I (მზინავი)

ამრიგად, ყველაზე მაღალი მასა აჩვენა მეორე საცდელმა ჯგუფმა – 350 გრამი, ყველაზე ნაკლები კი საკონტროლო – 315 გრამი. ტყავის ფართობით საუკეთესო აღმოჩნდა მეორე ჯგუფი, რომლის ფართობის – 2042 სმ², რომელიც 125 სმ² -ით მეტია ვიდრე პირველი ჯგუფის. მეორე ჯგუფის ბოცვრებს ჰქონდათ უმაღლესი კლასის ბეწვი, რომელიც იყო მზინავი და რბილი. საბოლოო შეფასებით პირველი ადგილი ტყავ-ბეწვეული ხარისხით აიღო მეორე ჯგუფმა. ტყავ-ბეწვეულის ხარისხის გასაუმჯობესებლად ფერმერულ პირობებში დასაშვებია კომბინირებულ საკვებში ცხოველური საკვების ჩანაცვლება ცხოველური საკვების ანარჩენით, რომელიც ხელს უწყობს მისი ტყავ-ბეწვეულის ხარისხის გაუმჯობესებას და მატებს მას ბზინვარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ქუმსიაშვილი ვ., ქუმსიაშვილი გ., მეკურდღლეობა, თბ., 1977.
2. ორჯანელი ნ., რაციონალური კვების ტიპის დამუშავება საქართველოს პირებში, თბ., 2011.

მანანა ცინცაძე, ნათია ნატროშვილი

ბოცვრის ტყავ-ბეწვეულის ეფექტური გაუმჯობესება ანარჩენის გამოყენების ფონზე რეზიუმე

მსოფლიო ბაზარზე ძვირფასი ბეწვეული ძვირად ღირებული საქონელია. ბოლო წლების განმავლობაში ძვირფასი ბეწვის მქონე ბინადართა სულადობა მკვეთრად შემცირდა. ბოცვრის მაღალი ცოცხალი მასა და ტყავ-ბეწვეულის მაღალი ხარისხი მოვლაზე, კვებასა და მის რეჟიმზეა დამოკიდებული. ჩატარებულმა ცდებმა გვჩვენა, რომ ცხოველური წარმოების ანარჩენის ჩართვა 5%-ით აუმჯობესებს ტყავ-ბეწვეულის ხარისხობრივ მაჩვენებელს.

სტატიაში მოცემულია აბრეშუმის ჭიის ჭურის ფქვილის ქიმიური შედგენილობა.

Manana Tsintsadze, Natia Natroshvili
Efficient Improvement of Rabbits Fur against the Background of Wastes Application
Summary

As it is known in the world market the fur of valuable animals are in great demand. However the population of these animals is sharply reduced in recent years.

High body weight and the fur quality are in primary dependence with the quality of feeding regime. As a result of studies, we have found out that addition of the silkworm larvae flour into the rabbits feeding reduces the feed costs by 5%.

The article presents details over chemical composition of flour and quality of rabbit's fur.

Манана Цинцадзе, Натия Натрошвили
Эффективное улучшение пушнины кроликов на фоне применения отходов животного происхождения
Резюме

Как известно, на мировом рынке пушнина ценных животных пользуется большим спросом. Однако, в последние годы резко сократилось поголовье этих животных .

Высокая живая масса и качество пушнины в первую очередь зависит от качества и режима кормления. Проведенные нами исследования показали, что добавление в корм кроликам муки личинок тутового шелкопряда на 5% сокращает затраты на корм. В статье приведены данные по химическому составу муки , а также качеству пушнины кроликов.

ნინო ყიფიანი
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი
ნუნუ ჩაჩხიანი-ანასაშივილი
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
არახელსაყრელი გარემო-ფაქტორის გავლენა იმერეთში გავრცელებულ მანდარინის პოპულაციებზე

საქართველოში ციტრუსოვანი კულტურების გავრცელება უპირველეს ყოვლისა დაკავშირებულია შესაბამისი კლიმატური პირობების არსებობით. ვინაიდან სუბტროპიკული კულტურების გაშენებისას შემზღუდავ ფაქტორს წარმოადგენს არახელსაყრელი გარემო ფაქტორები (მკაცრი ყინვები, დაბალი წლიური ტემპერატურის ჯამი, გვალვა და ა.შ.). როგორც მეცნიერული კვლევებით (ვ.პ. ალექსეევი) ცნობილია, მანდარინის კულტურას ციტრუსოვან კულტურათა შორის ყველაზე მაღალი ყინვაგამძლეობის უნარი ახასიათებს, რის გამოც ცალკეული ნარგავების სახით ამ კულტურის გაშენებას საკარმიდამო ნაკვეთებზე უფრო ხშირად მიმართავენ მოსახლეობა.

იმერეთის რეგიონში ძირითადად გავრცელებულია ფართოფოთლიანი მანდარინი – უნშიუს პოპულაციები, რომლებიც შედარებით უხვმოსავლიანი და მაღალხარისხიანი ნაყოფებით გამოირჩევა. ჯიშობრივი თავისებურების გარდა, მცენარის ნაყოფის ფორმირებასა და მოსავალზე დიდ გავლენას ახდენს რთული ბიოქიმიური და ფიზიოლოგიური პროცესები, რომლებიც მიმდინარეობს მცენარის ვეგეტაციის პროცესში; ვეგეტაციის პროცესი კი როგორც წესი, ძირითადად გააქტიურებულია გაზაფხული-ზაფხულის პერიოდში. გარდა ამისა, გარკვეული მნიშვნელობა ენიჭება ციტრუსოვანთა მავნებელ-დაავადებების გავრცელების ინტენსიურობას. მანდარინის მოსავლიანობაზე შესწავლისათვის ჩვენს მიერ ჩატარებულ იქნა კვლევითი სამუშაოები 2012-2013 წლებში.

კვლევისათვის აღებული იყო მანდარინის 15 წლიანი მცენარეები, რომლებიც განთავსებულია აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სასწავლო და სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიის საკოლექციო ნაკვეთებზე და ასევე გაშენებულია საკარმიდამო ნაკვეთებზე ქ. ქუთაისში. აღებულ იქნა 10-10 ძირი მცენარე, რომელთა საშუალო ბიომეტრიული მონაცემები და ფენოლოგიური ფაზები მოცემულია №1 ცხრილში.

წელი	მცენარის დასახელება	მცენარის სიმაღლე (საშუალო)	ვარჯის დიამეტრი (საშუალო)	ფოტოციის დასაწყისი (საშუალო)	I ზრდა (საშუალო)	II ზრდა (საშუალო)	ნაყოფის მომწიფება (საშუალო)
2012	მანდარინი უნშიუ	1.80	3.7	20.04	23.04-18.05	8.07-5.08	22.10-10.11
2013	მანდარინი უნშიუ	2.10	4.2	22.04	25.04-20.05	10.07-18.08	20.10-2.11

როგორც ცხრილიდან ჩანს, მცენარეთა საშუალო სიმაღლე მერყეობს 1.80-2.10მ, ვარჯის დიამეტრი 3.7-4.2მ ფარგლებში, ვეგეტაცია 2012 წელს საშუალოდ გაგრძელდა 20.04-5.08-მდე, 2013 წელს 22.04-18.08-მდე, ხოლო ნაყოფები სრულ სიმწიფეში შევიდა 2012წელს 22.10-10.11; 2013წელს-კი 20.10-2.11. (სურ.1,2)

სურ.1. 2012წ ფართოფოთლიანი მანდარინი უნშიუს ნაყოფები

სურ.2. 2013წ ფართოფოთლიანი მანდარინი უნშიუს ნაყოფები

ჩვენს მიერ შესწავლილ იქნა აგრეთვე მანდარინის ნაყოფის მექანიკური შედგენილობა და განესაზღვრეთ საშუალო მოსავლიანობა, შედეგები მოყვანილია № მე-2 ცხრილში.

ცხრილი 2

მანდარინის ნაყოფის მექანიკური ანალიზი და საშუალო მოსავლიანობა

წელი	მცენარის დასახელება	ნაყოფი			კანი		რბილობი		მოსავალი 1 სიდან (კგ)
		წონა (გრ.)	სიმაღლე (მ)	დიამეტრი (მ)	წონა (გრ.)	%	წონა (გრ.)	%	
2012	მანდარინი უნშიუ	86.0	5.4	6.4	22.0	25.5	64.0	74.4	32
2013	მანდარინი უნშიუ	62.2	4.3	4.4	22.4	36.1	39.8	63.9	18

როგორც ცხრილიდან ჩანს, 2012 წელს მანდარინის ნაყოფების ზომები და მოსავლიანობა მეტია ვიდრე 2013 წელს, რაც გამოწვეული იყო მიმდინარე წლის ცხელი (39-40°C) და ხანგრძლივი გვალვიანი ზაფხულით, გარდა ამისა აღნიშნულმა კლიმატურმა პირობებმა ხელი შეუწყო მავნებელ-დაავადებების გავრცელებას, მიუხედავად იმისა რომ მათ წინააღმდეგ ჩატარებულ იქნა ბრძოლის მექანიკური და ქიმიური მეთოდები, საკვლევ მცენარეებზე გავრცელებულ იქნა შემდეგი მავნებელი დაავადებები:

1. ვერცხლისფერი ტიპა-დააზიანა ფოთლები, ნაყოფები, კვირტები და ყლორტები. დაზიანებულმა ნაყოფებმა ფერი იცვალა (მოყავისფრო-ჟანგისფერი), აღარ გაიზარდა და ჩამოცვივდა;
2. ციტრუსოვანთა ფრთათეთრა-დააზიანა ახალგაზრდა ფოთლები და ყლორტები, მავნებლის მიერ გამოყოფილ ექსკრემენტებზე გავრცელდა სიშავის გამომწვევი საპროფიტი სოკოები, რის გამოც დაირღვა ასიმეტრიის პროცესი და შემცირდა მოსავლიანობა;
3. ციტრუსოვანთა ბაქტერიული ნეკროზი, ანუ ციტრუს ბლასტი-დააზიანა ყლორტები, ფოთლები დაიფარა ლაქებით, ყლორტის გასწვრივ აღინიშნებოდა შავი ფერის გრძელი ლაქები, რომლებმაც გამოიწვია მუხლთაშორისების ზემოთ ხმობა, ასევე დააზიანდა ნაყოფებიც.
4. ანთრაქნოზი – ნაყოფის დაზიანება ძირითადად გამოვლინდა მზისგან დამწვარ ფოთლებზე და ნაყოფების მომწიფების პერიოდში დააზიანდა ნაყოფები. (სურ.3)

სურ. 3 მანდარინის დაავადებული და დაზიანებული ნაყოფები

ჩატარებული კვლევის შედეგად დადგინდა იქნა, რომ მანდარინის კულტურისათვის მავნეა მშრალი ქარები და ხანგრძლივად მაღალი ტემპერატურით მიმდინარე კლიმატური გარემო. არახელსაყრელი გარემო ფაქტორები მკვეთრად ამცირებს როგორც მოსავალს, ასევე ხარისხს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ალექსეევი ვ.პ., ციტრუსოვნები, ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების ინსტიტუტის ბიულეტენი, №4, ანასეული – ოზურგეთი, 1954.
2. მკერვალი ვ., სუბტროპიკული კულტურების დაავადებანი და მათთან ბრძოლა, თბ., 1985.
3. ჯაბნიძე რ., ჩაი და ციტრუსები, თბ., 2004.

**ნინო ყიფიანი, ნუნუ ჩაჩხიანი - ანასაშვილი
არახელსაყრელი გარემო-ფაქტორის გავლენა იმერეთში გავრცელებულ
მანდარინის პოპულაციებზე
რეზიუმე**

იმერეთის რეგიონში ძირითადად გავრცელებულია ფართოფოთლიანი მანდარინი – უნშიუს პოპულაციები, რომლებიც შედარებით უხვმოსავლიანი და მაღალხარისხიანი ნაყოფებით გამოირჩევა. ჯიშობრივი თავისებურების გარდა მცენარის ნაყოფის ფორმირებასა და მოსავალზე დიდ გავლენას ახდენს რთული ბიოქიმიური და ფიზიოლოგიური პროცესები, რომლებიც მიმდინარეობს მცენარის ვეგეტაციის პროცესში, ასევე გარემო ფაქტორები (გვაღვა, ყინვა,

აგრარული მეცნიერებანი

ტენიანობა, ჭარბი ნალექი) და მავნებელ დაავადებები. შესწავლილ იქნა არახელსაყრელი გარემო ფაქტორის (გვალვის) მოქმედება მანდარინის პოპულაციების მოსავლიანობაზე. დადგენილი იქნა რომ მანდარინის კულტურისათვის მავნეა მშრალი ქარები და ხანგრძლივად მაღალი ტემპერატურით მიმდინარე კლიმატური გარემო. გვალვა მკვეთრად ამცირებს როგორც მოსავალს, ასევე ხარისხს, რადგან ციტრუსოვანთა ფოთლებს უნარი აქვთ გვალვის დროს ტენი წაართვას ნაყოფებს, რაც იწვევს მის ჭკნობას, დაავადებებისადმი ნაკლებ გამძლეობას და ცვენას.

Nino Kipiani, Nunu Chachkhiani-Anasashvili
Unfavorable Environmental Factors influence the Imereti Tangerine Populations
Summary

Broad-leaved Mandarin Unshiu populations are widely spread in Imereti region. They are relatively productive and high-quality fruits. In addition to varietal characteristics, the plant and harvest are influenced by a complex biochemical and physiological processes that are going to plant vegetation process, as well as environmental factors (drought, frost, humidity, excessive rainfall), and malignant diseases. We have studied unfavorable environmental factors (drought) on the yield of mandarin populations. It is established that for mandarin long-term dry winds and high temperature is harmful. Drought reduces the harvest, as well as the quality, because citrus leaves have the ability to take away moisture from fruits, which leads to dropping, less resistance to disease and loss.

Нино Кипиани, Нуну Чачхиани-Анасашвили
Влияние неблагоприятного внешнего фактора на популяции мандарина,
распространенных в Имерети
Резюме

В Имеретинском регионе в основном распространены популяции широколиственного мандарина уншью, которые отличаются высокой урожайностью и высококачественностью плодов. Помимо сортовых особенностей на формирование плодов и урожайность большое влияние имеют сложные биохимические и физиологические процессы, происходящие в процессе вегетации растения, а так же внешние факторы (засуха, мороз, относительная влажность, обильные осадки) и вредящие заболевания. Было изучено влияние неблагоприятного внешнего фактора (засухи) на плодородность популяций мандарина. Было установлено, что для мандарина вредны сухие ветры и продолжительная высокотемпературная климатическая среда. Засуха резко снижает как урожайность, так и качество плодов, так как во время засухи листья цитрусовых имеют свойство отнимать влагу у плодов, что вызывает их увядание, наименьшую стойкость к заболеваниям и опадание.

ინჟინერია

დავით გუბელაძე
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

ნაკადისა და წყალგაჯერებული გრუნტის ურთიერთზემოქმედების კანონზომიერებანი

მდინარეში, ნაკადის დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენს არაერთგვაროვანი მოძრაობა. კლიმატური პირობებიდან გამომდინარე წლის გარკვეულ პერიოდში დინება ატარებს როგორც დამყარებული, ასევე დაუმყარებელი მოძრაობის სახეს.

მდინარეში, როდესაც ხარჯი არ იცვლება, დამყარებული მოძრაობა ხასიათდება მუდმივი პულსაციური სინქარეებით, რომელსაც აქვს ტურბულენტური დინების სახე. მდინარის ფსკერი იქმნება ნაკადისა და კალაპოტის შემადგენელი გრუნტის ურთიერთზემოქმედების პროცესში, რაც თავის მხრივ განსაზღვრავს არა მხოლოდ ნაკადის არათანაბარ მოძრაობას, არამედ მის სიმრუდეს.

ნაკადის ჰიდროდინამიკური ზემოქმედება კალაპოტის შემადგენელი გრუნტის ზედა შრეზე წარმოადგენს განმსაზღვრელ ფაქტორს, ნაწილაკის მოწვევების გარშემო მყოფი ნაწილაკებიდან და მის შეტივტივებას ნაკადში. დღეისათვის მიღებულია ჩაითვალოს, რომ ფსკერიდან ნაწილაკის შეტივტივება განისაზღვრება შემდეგი ძალების ზემოქმედებით: სიმძიმის ძალის, ამოძვლები ძალის, შეჭიდულობის ძალისა და ჰიდროდინამიკური დაწნევის ძალით, ხოლო ფილტრაციის შემთხვევაში კალაპოტქვეშედაპირულ შრეში ინდუცირებული დინების გათვალისწინებით. განვიხილოთ ნაწილაკზე ამ ძალების ზემოქმედების მექანიზმი და განვსაზღვროთ მისი მდგრადობის პირობა. კალაპოტის ფსკერზე მდებარე ნაწილაკი ნაკადის მხრიდან იმყოფება ჰიდროდინამიკური ძალის ზეგავლენის ქვეშ. ეს ზეგავლენა გამოწვეულია ფსკერზე მდებარე ან მგორავი ნაწილაკის არასიმეტრიული გარსდენისა, რომელსაც აქვს ორი მდგენელი: ჰორიზონტალური, რომელიც მიისწრაფის ნაწილაკი დაძრას დინების მიმართულებით და ვერტიკალური, ნაწილაკის წონის შემამცირებელი.

სითხეში მყოფი მყარი სხეულის გარსდენა იწვევს ნაკადის ჭავლის სიმრუდეს, რაც განაპირობებს ცენტრიდანული ძალების არსებობას, რომელიც წარმოქმნის ნაწილაკის გარშემო ველს და იწვევს სხეულის გარსდენისას გვერდითი და უარყოფითი წნევების წარმოქმნას.

ნაკადის ჰიდროდინამიკური ძალის ზემოქმედება სხვადასხვა ზომის ნაწილაკზე არაერთგვაროვანია და დროის განსაზღვრულ მომენტში დამოკიდებულია სინქარის პულსაციაზე, დაღეკილ ფსკერზე ნაწილაკის განლაგებაზე, გარშემო მყოფ ნაწილაკთა მიმართ და თვით ნაწილაკის გეომეტრიულ ფორმაზე.

როგორც ექსპერიმენტალური კვლევის ანალიზმა აჩვენა, შეტივტივებისადმი ნაკლებად მდგრადი არის კალაპოტის ფსკერზე მდებარე ნაწილაკები, რადგანაც მათი ზედაპირი უფრო მეტად განიცდის ნაკადის მხრიდან ზემოქმედებას და ის იმყოფება დიდი სინქარეების ზეგავლენის ქვეშ, ვიდრე კალაპოტში მდებარე ნაწილაკებია.

ნაწილაკის მაქსიმალური ზომა D საშუალოდ 35%-ით აღემატება ეკვივალენტური სფეროს დიამეტრს, რომლის საანგარიშოდაც სხვადასხვა ავტორთა მიერ შემოთავაზებულია შემდეგი დამოკიდებულება:

$$h_A = \frac{d}{2} + (D - d) = 0,85d \quad (1)$$

სადაც h_A არის ფსკერიდან დაშორებული ნაწილაკის სიმაღლე.

გამოკვლევათა შედეგების ანალიზის საფუძველზე დაადგინეს, რომ ფსკერთან ახლოს სინქარეები საშუალოდ 1,5-ჯერ აღემატება გასაშუალებული სინქარეების მნიშვნელობებს.

ინჟინერია

თუ მხედველობაში მივიღებთ სიჩქარეთა პულსაციური განაწილების ალბათობას, შეიძლება ჩავთვალოთ, რომ 3დ სიჩქარის პულსაცია ფსკერზე ახლოსაა გასაშუალოებული სიჩქარის მნიშვნელობასთან ($\pm U$).

ამრიგად, შეიძლება დავასკვნად, რომ ფსკერის ზედაპირზე მდებარე ნაწილაკების შეტივტივება იწყება უმეტესად პულსაციური სიჩქარეების ზემოქმედებისას, რომლის დროსაც სიჩქარის მყისიერი მნიშვნელობა აღწევს $2\bar{U}$ სიდიდეს.

თუ გავითვალისწინებთ $\bar{U} = 1,2\bar{U}_{ფს}$ ტოლობას ზღვრული წონასწორობის პირობებისათვის, შეიძლება მივიღოთ შემდეგი გამოსახულება:

$$\frac{\bar{U}_{ფს}}{W_0} = 1,025 \approx 1 \tag{2}$$

სადაც $\bar{U}_{ფს}$ არის სიჩქარე, რომელიც მოქმედებს ფსკერზე მდებარე ნაწილაკის გამონაშვების წვერზე.

ქვიშოვანი ნაწილაკისათვის, როდესაც $Z = d/2$ გ. გონხაროვის მიერ მიღებულია ნაწილაკის ჰიდრაულიკური სიმსხოს განმსაზღვრელი დამოკიდებულება:

$$W_0 = \sqrt{gd} \tag{3}$$

ფორმულების (3) (2)-ის გამოყენებით განისაზღვრა ნაწილაკის ზღვრული წონასწორობის პირობა:

$$\frac{\bar{U}}{W_0} = 1 \tag{4}$$

ც. მირცხულავამ გამოკვლევების ანალიზის საფუძველზე აჩვენა, რომ ფორმულა (4) პრაქტიკულად სამართლიანია ყველა ზომის ნაწილაკებისათვის ზღვრული წონასწორობის პირობებში.

ბ. სტუდენინიკოვმა ექსპერიმენტალური გამოკვლევების საფუძველზე მიიღო დამოკიდებულება, რომელიც განსაზღვრავს კრიტიკულ სიჩქარეს შემდეგი სახით:

$$U_{კრ} = 1,15\sqrt{gd} \cdot \left(\frac{h}{d}\right)^{1/4} \tag{5}$$

ფორმულის (3.3) და დამოკიდებულების $U_{კრ} = f(\bar{U})$ გათვალისწინებით:

$$\frac{\bar{U}^2}{2gd} = 2,3 \tag{6}$$

ან
$$\frac{\bar{U}}{W_0} \approx 1,5 \tag{7}$$

ამრიგად, როგორც ანალიზმა დაგვანახა [7] ნაშრომში წარმოდგენილ (7) დამოკიდებულებაში ნაწილაკის შეტივტივების ალბათობა გაზრდილია, ვიდრე სხვა ავტორთა მიერ წარმოდგენილ დამოკიდებულებებში.

ა.შილდცის მიერ მიღებულია ზღვრული წონასწორობის პირობისათვის შემდეგი სახის დამოკიდებულება:

$$\frac{\bar{U}}{W_0} = 1,46 \tag{8}$$

ფორმულა (3.8) იძლევა კრიტიკული სიჩქარეების უფრო დიდ მნიშვნელობას, ვიდრე ვ. კნოროზის მიერ მიღებული დამოკიდებულებაა.

$$\frac{\bar{U}}{W_0} = 1,19 \tag{9}$$

ფორმულა (9) თავისი მნიშვნელობით უფრო ახლოსაა ავტორების მიერ მიღებულ მონაცემებთან, ვიდრე [19] და სხვა მკვლევართა მიერ მიღებული დამოკიდებულებები.

მ. იაღინისა და ე. კარახანის მიერ პირველი მიახლოებით განსაზღვრულია ნაწილაკის ჰიდრაულიკური სიმსხო შემდეგი სახით:

$$W_0 = \frac{32}{c_d d/\nu} \quad (10)$$

ამრიგად, ზემოთ განხილული ფორმულების გაანალიზებისას ნაკადის ფსკერზე მდებარე ნაწილაკის მდგრადობის ჰიდროდინამიკური პირობების გასაანგარიშებლად სხვადასხვა წინააღმდეგობის რეჟიმისათვის მისაღებია ფორმულა (2), რომლის საშუალებითაც განისაზღვრება \bar{U} და U_* .

- გლუვი წინააღმდეგობის რეჟიმის შემთხვევაში:

$$\frac{\bar{U}}{U_*} = \frac{U_*(d/2)}{\nu} \quad (11)$$

- გარდამავალი წინააღმდეგობის რეჟიმის შემთხვევაში:

$$\frac{\bar{U}}{U_*} = 2,5 \lg \frac{U_* d}{\nu} + 1,1 \quad (12)$$

- კვადრატული წინააღმდეგობის რეჟიმის შემთხვევაში:

$$\bar{U} = 6,75 U_* \quad (13)$$

საიდანაც

$$U_{*cr} = U_* \frac{\sqrt{8}}{\sqrt{\lambda}} \quad (14)$$

ნაწილაკის მდგრადობა კალაპოტური წარმონაქმნების არსებობისას დამოკიდებულია დამატებით ფაქტორებზე, რომელიც დაკავშირებულია კალაპოტური ფორმების გარსდენაზე [8].

- გლუვი წინააღმდეგობის რეჟიმის შემთხვევაში:

$$\frac{U_{*cr}}{W_0} = \frac{U}{\sqrt{\lambda}} \left(\frac{\nu}{W_0 d} \right)^{1/2} \quad (15)$$

- გარდამავალი წინააღმდეგობის რეჟიმის შემთხვევაში:

$$\frac{U_{*cr}}{W_0} = \frac{2}{\sqrt{\lambda}} \left(\frac{\nu}{W_0 d} \right)^{1/4} \quad (16)$$

- კვადრატული წინააღმდეგობის რეჟიმის შემთხვევაში:

$$U_{*cr} = U_* \frac{\sqrt{8}}{\sqrt{\lambda}} = \frac{W_0}{6,75} \cdot \sqrt{\frac{8}{\lambda}} \quad (17)$$

ფორმულა (17) საბოლოოდ მიიღებს შემდეგ სახეს:

$$\frac{U_{*cr}}{W_0} = 0,42 \cdot \sqrt{\lambda} \quad (18)$$

ზემოთ მოყვანილი ფორმულების ანალიზიდან შეიძლება დავასკვნათ, რომ განხილულ დამოკიდებულებაში არ არის გათვალისწინებული ფილტრაციული დინება, რომელსაც ადგილი აქვს კალაპოტში. იგი დამოკიდებულია ფსკერის ჰიდროგეოლოგიურ აგებულებაზე და ხასიათდება დინების განსხვავებული თვისებებით: ფილტრაცია კალაპოტიდან გრუნტის შრეში ზრდის ნაწილაკის მდგრადობას გარეცხვისადმი, როდესაც ფილტრაცია გრუნტიდან ძირითად ნაკადში იწვევს სუფოზიას და ამცირებს ნაწილაკის წონასწორობას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Джумагулова Н.Т., Дебольский В.К., Губеладзе Д.О. Математическая модель трансформации донных форм при наличии индуцированного течения. Тезисы докладов Всесоюзной конференции. - "Методы математического моделирования в задачах охраны природной среды экологии". Новосибирск, 1990. с.15.
2. Yamada T., Kawabata A. A theoretical study on the resistance law of the flow over a porous layer. Proc. JSGE. 1982 N 525. pp.69-80 (in Japanese). M4.

3. Ward J.C. 'Turbulent flow in porous media, Proc.ASCE, - Journal of the Hydraulics Division,vol.90. N 15,1964.ppo1-12.
4. Walters G.Z., Manam V.P. Hydrodynamic effects Of see page on bed particles Hydr.Div.Proc.ASCE.vol.97 1971. pp.421-459.
5. Zanke I. Grundlagen der sedimen.tbeweKun.g. Berlin Heidelberg. New-York,1982 s 401 pp.55-59

დავით გუბელაძე
ნაკადისა და წყალგაჯვრებული გრუნტის ურთიერთზემოქმედების კანონზომიერებანი რეზიუმე

ნაშრომში განხილულია კალაპოტური ნაკადების საანგარიშო დამოკიდებულება ჰიდრაულიკური პარამეტრების განსაზღვრელად. გამოვლენილია კალაპოტის შემადგენელი გრუნტის ზედა შრეში ინდუცირებული დინება. დადგენილია თანაფარდობა, რომელიც აკავშირებს ნაკადის ტურბულენტურ ენერგიას ფილტრაციული დინების დისიპაციურ ენერგიასთან. მიღებულია დამოკიდებულება ნაკადის ჰიდრაულიკური წინააღმდეგობის კოეფიციენტის განსაზღვრისათვის. სათანადო კვლევის შედეგად განსაზღვრულია ჰიდრაულიკური წინააღმდეგობის კოეფიციენტი ფილტრაციული დინების დროს.

David Gubeladze
Regulatory of Mutual Influence of Saturated Groundwater and Flow Patterns
Summary

The paper deals with the issue of underground streaming movement in the ground. The induced (Filtration) streaming dependence on streaming hydraulic opposition is revealed. The dependence is established between determination of integral characters and capacity.

Давид Губеладзе
Взаимовлияние насыщенной структуры потока и подземных вод
Резюме

В работе рассмотрено движение подземных потоков в грунт., а также движение подземных потоков в грунте. Выявлено движение индуцированного (фильтрационного) течения в русле и его влияние на гидравлическое сопротивление. Определена зависимость гидравлического сопротивления на характеристики пропускной способности русла.

გიორგი ნაჭყეაძე
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

ღრუბლოვანი გამოთვლების (Cloud Computing) უსაფრთხოება

ღრუბლოვანი სერვისები თანამედროვე საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების განვითარების ერთ-ერთი მძლავრი და მზარდი მიმართულებაა. უამრავი დიდი და პატარა კომპანია იმის ნაცვლად, რომ საკუთარი ტექნიკური ბაზა განავითაროს, იყიდოს ძვირადღირებული სერვერები და ქსელური აპარატურა, არჩევენს ღრუბლოვანი სერვისების სასარგებლოდ აკეთებს.

ღრუბლოვანი გამოთვლები (Cloud Computing) არის “მონაცემთა განაწილებული დამუშავების ტექნოლოგია, სადაც კომპიუტერული რესურსები და სიმძლავრეები შეთავაზებულია მომხმარებლისათვის ინტერნეტ სერვისის სახით.” ინტერნეტ სერვისში იგულისხმება ასევე ლოკალურ ქსელში ვებ ტექნოლოგიების გამოყენება.

ღრუბლოვანი გამოთვლების განვითარებას ხელი შეუწყო არა მარტო Google – ისა და Amazon – ის მიერ შემოთავაზებულმა ინტერნეტ სერვისებმა, არამედ ზოგადად

ტექნიკურმა პროგრესმა. კერძოდ, მრავალბირთვიანი პროცესორების შექმნამ ხელი შეუწყო მწარმოებლობის გაზრდას, ინფორმაციის მატარებლების ტევადობის გაზრდამ ხელი შეუწყო შესანახი ინფორმაციის მოცულობის გაზრდას და ასევე შეამცირა მისი მომსახურების ხარჯები. მრავალნაკადიანი პროგრამირების ტექნოლოგიებმა ხელი შეუწყო მრავალპროცესორიანი გამოთვლითი სისტემების რესურსების ეფექტიანად გამოყენებას და ა.შ.

დრუბლოვანი გამოთვლების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტია მისი უსაფრთხოება. კერძოდ, დრუბლოვანი ტექნოლოგიის ერთ-ერთ შემაფერხებელ ფაქტორად შეიძლება ჩაითვალოს მისი იურიდიული და სამართლებრივი მხარე. მაგალითად: “დრუბელი” უნდა ემორჩილებოდეს იმ ქვეყნის საკანონმდებლო აქტებს, რომლის ტერიტორიაზეც არის ის განთავსებული. მეორე მხრივ, “დრუბლის” გამოყენება შესაძლებელია დედამიწის ნებისმიერი წერტილიდან ანუ სხვა ქვეყნიდან.

სხვადასხვა სფეროში დრუბლის ტექნოლოგიის გამოყენება ერთმნიშვნელოვნად არ ხდება. მაგალითად, საბანკო და საფინანსო საქმიანობაში საზოგადოებრივი დრუბლის (Public Cloud) საინფორმაციო უსაფრთხოების დაბალი გარანტიისაგან გამომდინარე, უპირატესობა ენიჭება კერძო დრუბელს (Private Cloud), რომელიც მაქსიმალურად უზრუნველყოფს ბანკის მონაცემების საინფორმაციო უსაფრთხოებისა და დამოუკიდებელი ინდივიდუალური სისტემების გამართვის შესაძლებლობას.

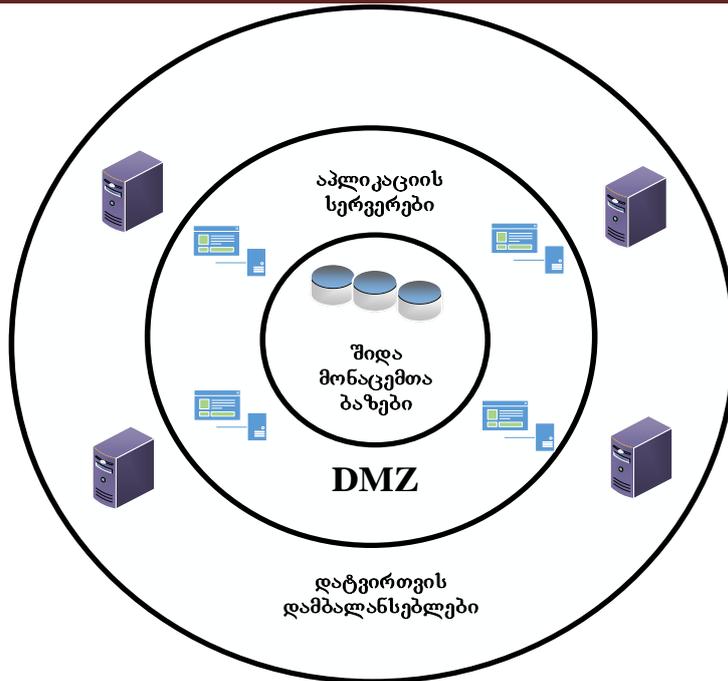
საზოგადოებრივი დრუბლის (Public Cloud) ნაკლებად დაცულობის გამო უცხო პირს შეუძლია განახორციელოს არასანქცირებული შეღწევა, რის გამოც მისი გამოყენება ნაკლებადაა გამიზნული კონფიდენციალური მონაცემების დამუშავებისა და შენახვისათვის.

კლიენტი კომპანიის ხელმძღვანელობისათვის უმნიშვნელოვანესია იმის ცოდნა, თუ სად, როგორ და რამდენად უსაფრთხოდ ინახება მათი ინფორმაციები (მონაცემები). სერვისის მომწოდებლის ნდობის ფაქტორის გარდა გასათვალისწინებელია უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული შემდეგი სერიოზული საკითხები: კლიენტისაგან დამოუკიდებლად მიმდინარე სასამართლო პროცესები, ინფორმაციული ტექნოლოგიების ინფრასტრუქტურის მართვის კანონები, ვირტუალიზაციის გაუთვალისწინებლად შემუშავებული სტანდარტები და ა.შ.

დრუბლოვანი გამოთვლების ფიზიკური უსაფრთხოება აღწერს, თუ როგორ ხორციელდება კლიენტის ინფრასტრუქტურის მხარდამჭერ სერვერებთან ფიზიკური წვდომა. ფიზიკური სერვერები რეალურად არსებობს, ისინი შეიძლება იყვნენ განთავსებული როგორც ერთ ტერიტორიაზე, ასევე გეოგრაფიულად განსხვავებულ სივრცეებში. კლიენტი სერვისის მომწოდებლის შერჩევის დროს უნდა გაეცნოს წესებს, თუ როგორ უზრუნველყოფს სერვისის მომწოდებელი ფიზიკურ უსაფრთხოებას და აქედან გამომდინარე უნდა მიიღოს ზომები, როგორ დაიცვას ფიზიკურად თავისი სისტემა.

რაც შეეხება დრუბლოვანი გამოთვლების ქსელურ უსაფრთხოებას, დრუბლოვანი გამოთვლების ერთ-ერთ ლიდერ კომპანია “Amazon” - ს არ გააჩნია პერიმეტრი, ამის სანაცვლოდ EC-2 გეთავაზობს უსაფრთხოების ჯგუფებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ ქსელური ტრაფიკის გამტარიანობის წესებს, ანალოგიურს, როგორცაა Firewall - ის კონფიგურირება. უსაფრთხოების ჯგუფები აკონტროლებენ ტრაფიკს, რომლებიც აღწევენ ამ ჯგუფის ვირტუალურ სერვერებამდე. ასევე Amazon EC-2 - ის ორი სერვერი წვდომის ორი განსხვავებული ზონიდან შეიძლება მუშაობდნენ უსაფრთხოების ჯგუფის ერთიდაიგივე ზონაში. ასევე სერვერი შეიძლება ეკუთვნოდეს უსაფრთხოების რამდენიმე ჯგუფს. ასევე შესაძლებელია, ერთიდაიგივე უსაფრთხოების ჯგუფის სერვერებს საერთოდ არ გააჩნდეთ ერთმანეთთან კომუნიკაცია და ჰქონდეთ განსხვავებული IP - მახასიათებლები, იყვნენ სხვადასხვა სამისამართო სივრცეში.

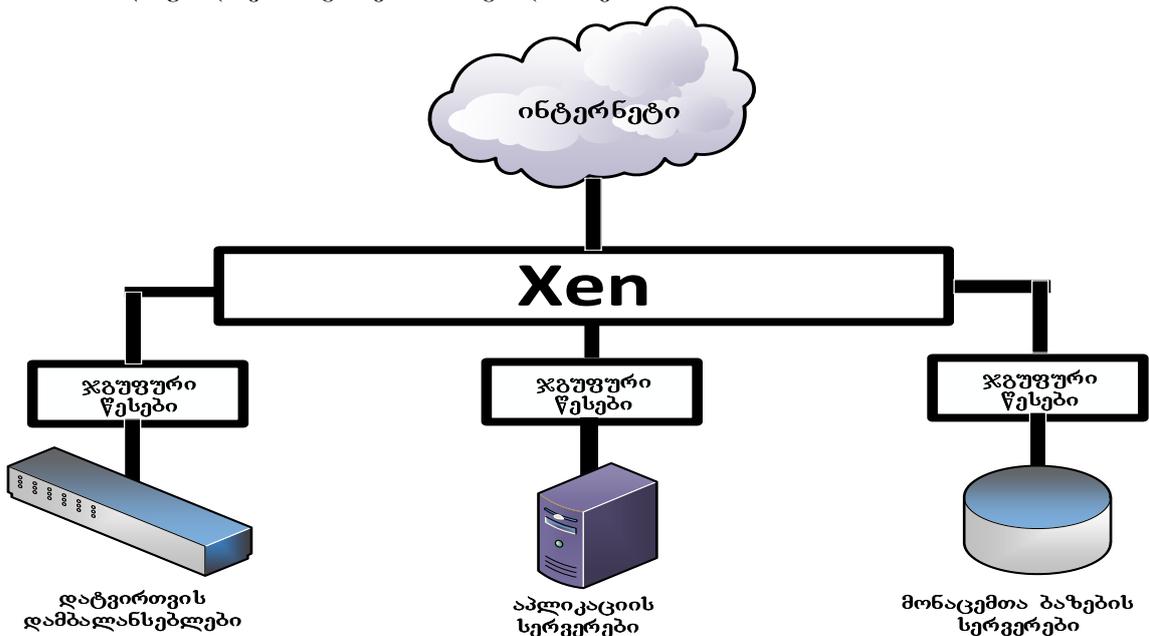
როგორც წესი, Firewall - ი იცავს ერთი ან რამდენიმე ქსელური სეგმენტის პერიმეტრს. პერიმეტრის დაცვა Firewall - ის მეშვეობით წარმოდგენილია №1 ნახაზზე.

ნახ №1 პერიმეტრის დაცვის ძირითადი ინსტრუმენტი არის Firewall - ი

ძირითადი Firewall - ი იცავს გარე პერიმეტრს, ატარებს მხოლოდ HTTP, HTTPS და ზოგჯერ FTP - ტრაფიკს. დასაცავ და გარე პერიმეტრს შორის თავსდება სასაზღვრო სისტემები, მაგალითისათვის დატვირთვის დამბალანსებლები, რომლებიც მიმართულებას აძლევენ ტრაფიკს ეგრეთწოდებულ “დემილიტარიზებულ ზონაში” “DMZ”, რომელიც დაცულია სხვა Firewall - ით. დემილიტარიზებულ ზონაში თავსდება აპლიკაციების სერვერები, რომლებიც აგზავნიან მოთხოვნებს შიდა მონაცემთა ბაზებთან მესამე Firewall - ის გავლით შიდა დაცულ ზონაში, სადაც განთავსებულია შიდა მონაცემთა ბაზები. აქ ინახება კონფიდენციალური ინფორმაციები.

Firewall - ის წესების კონცეფცია ვიზუალურად არის წარმოდგენილი კომპანია “Amazon” - ის ღრუბლოვანი გარემოს მაგალითზე ნახ. №2.

ნახ. №2 ღრუბლოვანი გარემო პერიმეტრისა და ქსელური სეგმენტების გარეშე

როგორც ვხედავთ ეს კონცეფცია რადიკალურად განსხვავდება მონაცემთა დამუშავების ტრადიციულ ცენტრებში გამოყენებული კონცეფციისაგან.

ყველა ვირტუალური სერვერი იმყოფება ქსელში ერთიდაიგივე დონეზე. ტრაფიკის მართვა კი ხორციელდება უსაფრთხოების ჯგუფების (Security Group) მეშვეობით. არა გვაქვს არც ქსელური სეგმენტები და არც პერიმეტრები, ერთიდაიგივე უსაფრთხოების ჯგუფის წევრობა არ ანიჭებს პრივილეგიურებულ წვდომას სხვა სერვერებთან რომლებიც იგივე უსაფრთხოების ჯგუფს ეკუთვნიან გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც აშკარად იქნება განსაზღვრული წესები, რომელიც მას პრივილეგიურებულ წვდომის უფლებას მიანიჭებს. შესაძლებელია სერვერი იყოს რამდენიმე უსაფრთხოების ჯგუფის წევრი.

უსაფრთხოების ჯგუფები შესაძლებელია ისე მოეწყოს, რომ ქსელური პერიმეტრის ტრადიციული დაცვის იმიტირება მოვახდინოთ.

შეგვიძლია შევქმნათ:

- უსაფრთხოების სასაზღვრო ჯგუფები (Border Security Group), რომელიც მოუსმენს მთელ ტრაფიკს მე-80-ე და 443-ე პორტებიდან.
- უსაფრთხოების ჯგუფები DMZ, , რომელიც მოუსმენს სასაზღვრო ჯგუფიდან გამომავალ ტრაფიკს მე-80-ე და 443-ე პორტებიდან.
- უსაფრთხოების შიდა ჯგუფები, რომელიც მოუსმენს დემილიტარიზებული ზონიდან გამომავალ ტრაფიკს 3306-ე პორტიდან.

კომპანია Amazon –ი ასევე გვთავაზობს ისეთ შესაძლებლობებს, რომლებიც არ იყო ხელმისაწვდომი ტრადიციულ ინფრასტრუქტურაში. მაგალითად, თქვენ შეგიძლიათ იოლად განახორციელოთ პირდაპირი წვდომა თქვენი ღრუბლოვანი ინფრასტრუქტურის ნებისმიერ ვირტუალურ სერვერზე SSH (Secure Shell) უსაფრთხო გარსის მეშვეობით, თქვენივე კორპორატიული ქსელიდან ვირტუალური პირადი ქსელის (Virtual Private Network, VPN) გამოყენების გარეშე.

ღრუბლოვანი სისტემის ქსელური უსაფრთხოების ორგანიზებისათვის რეკომენდირებულია:

- თითოეულ ვირტუალურ სერვერზე განხორციელებულ იქნეს მხოლოდ ერთი ქსელური სერვისის გაშვება;
- არ იქნეს შეთავაზებული საიდუმლოების მაღალი დონის მქონე მონაცემებთან ღია წვდომა;
- გახსნილ იქნეს მხოლოდ ის პორტები, რომლებიც აუცილებელია სერვისის მხარდაჭერისათვის კონკრეტული სერვერისაგან;
- შეზღუდულ იქნეს წვდომა სერვისებისადმი, შეთავაზებულ იქნეს სერვისები მათთვის, ვისაც ეს რეალურად ესაჭიროებათ;
- გამოყენებულ იქნეს ღრუბლოვანი გარემოს დინამიურობა ქსელების უსაფრთხოების პრობლემების აღმოფხვრის ავტომატიზირებისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Дж. Риз. Облачные вычисления.Изд. СПб: БХВ-Петербург, 2011.
2. http://www.cisco.com/web/about/ac123/ac147/archived_issues/ipj_12-3/123_cloud1.html
3. [http://www.tadviser.ru/index.php/Статья: Облачные_вычисления_\(Cloud_computing\)](http://www.tadviser.ru/index.php/Статья: Облачные_вычисления_(Cloud_computing))
4. <http://habrahabr.ru/post/111274/>

**გიორგი ნაჭყებია
ღრუბლოვანი გამოთვლების (Cloud Computing) უსაფრთხოება
რეზიუმე**

ღრუბლოვანი სერვისები თანამედროვე საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების განვითარების ერთ-ერთი მძლავრი და მზარდი მიმართულებაა. სტატიაში გაშუქებულია ღრუბლოვანი გამოთვლების (Cloud Computing) უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საკითხები, განხილულია მისი იურიდიულ-სამართლებრივი მხარე და ფიზიკურ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საკითხები. ქსელური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საკითხები განხილულია ღრუბლოვანი გამოთვლების ერთ-ერთი ლიდერი კომპანია “Amazon” - ის მაგალითზე.

**Giorgi Nachkebia
Security of Cloud Computing
Summary**

Cloud services are one of the powerful and growing directions of the development of modern information and communication technologies. The article deals with the issues concerning the securities of Cloud Computing. The issues concerning its physical security and legal side are discussed. The issues of maintenance of network security are discussed on the example of “Amazon”, one of the leader companies of Cloud Computing.

**გიორგი Начкения
Безопасность облачных вычислений (Cloud Computing)
Резюме**

Облачные сервисы являются одним из наисильнейшим и возрастающим направлением в развитии информационных и коммуникационных технологий. В статье освещены вопросы связанные с безопасностью облачных вычислений. Рассмотрены юридически-правовые вопросы связанные с физической безопасностью. Вопросы обеспечения сетевой безопасности рассмотрены на примере одной из компании лидеров облачных вычислений – «Amazon».

იურიდიული მასწავლებელი

დოქტორი ჯუღუშაძე
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

ოჯახური დანაშაული და ოჯახში ძალადობა

ნაწილი I

შესავალი

ოჯახში ჩადენილი დანაშაული, საზოგადოდ და ოჯახური ძალადობა, საზოგადოების განვითარების ყველა ეტაპზე გავრცელებულ პრობლემას წარმოადგენდა და გამოწვევის არც თანამედროვე მაღალგანვითარებული თუ განვითარებადი ქვეყნები წარმოადგენენ, რომელთა შორის საქართველოცაა, სადაც გამოკვლევების თანახმად, ოჯახური ძალადობის ფაქტები გამოვლენილზე გაცილებით მეტია (2,64). „დიდი ხნის განმავლობაში ოჯახში ძალადობა აღიქმებოდა როგორც „კერძო“, „შინაური“ საქმე და სახელმწიფო არ იღებდა ვალდებულებას, ამგვარი ძალადობა სოციალურ პრობლემად ეღიარებინა. საზოგადოება თვლიდა და ხშირ შემთხვევაში, დღესაც მიიჩნევს, რომ ოჯახური პრობლემები ოჯახში უნდა გაირჩეს, ეს „ოჯახის საქმეა“ და სახელმწიფო ამაში არ უნდა ჩაერიოს“ (3,2). წარსულში, რელიგიური და ისტორიული ტრადიციები არ კრძალავდნენ ცოლების დასჯასა და ცემას. ნებადართული იყო ქალების ფიზიკური დასჯა, რაც მათზე საკუთრების შეგრძნების გამოხატულებად ითვლებოდა. ზოგიერთ საზოგადოებაში ტრადიციულად დასაშვებია „გზას აცდენილი“ გოგონების, დების, ცოლების მოკვლა, თუკი ისინი ოჯახის თანხმობის გარეშე დაქორწინდებიან ან გაშორდებიან. აღსანიშნავია ისიც, რომ ზოგ ქვეყანაში ქალების მზარდი ეკონომიკური აქტივობაც კი ოჯახური ძალადობის მიზეზი ხდება, რადგან მეუღლეთა ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას მამაკაცები საფრთხედ აღიქვამენ და ძალაუფლების დაკარგვის ეშინიათ (3,4).

ძალადობა, მით უმეტეს ოჯახში ჩადენილი, წარუშლელ დაღს ასვამს არა მარტო ამ დანაშაულის უშუალო მსხვერპლს, არამედ ოჯახის სხვა წევრებსაც, განსაკუთრებით კი ბავშვებს, რომლებიც ძალადობის თვითმხილველნი ან/და არც თუ იშვიათად, ძალადობის მსხვერპლნი არიან.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ ამ პრობლემასთან გასამკლავებლად, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად, გააქტიურდა სახელმწიფოც და 2006 წელს მიიღო კანონი „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“, რომლის თანახმად, ოჯახში ძალადობა გულისხმობს ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, სექსუალური ძალადობით ან იძულებით. ამასთან, ოჯახის წევრთა უფლებრივი თანასწორობის აღიარებით, კანონი მიზნად ისახავს შექმნას მათი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის, ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ხელშეუხებლობის, ოჯახური ღირებულებების დაცვის საკანონმდებლო გარანტიები; შექმნას ეფექტიანი საკანონმდებლო მექანიზმები ოჯახში ძალადობის გამოვლენის, აღკვეთისა და თავიდან აცილებისათვის; უზრუნველყოს ოჯახში ძალადობის მსხვერპლისათვის მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა; შექმნას ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვის, დახმარებისა და რეაბილიტაციის საფუძვლები; უზრუნველყოს თანამშრომლობა სხვადასხვა ინსტიტუტებს შორის ოჯახში ძალადობის თავიდან აცილებისა და მის წინააღმდეგ საბრძოლველად. აღნიშნული კანონი, ასევე განსაზღვრავს იმ ქმედებათა ერთობლიობას, რომლებიც დამახასიათებელია ოჯახში ძალადობისათვის, განსაზღვრავს ოჯახში ძალადობის გამოვლენისა და აღკვეთის სამართლებრივ და ორგანიზაციულ საფუძვლებს, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა სოციალური და სამართლებრივი დაცვისა და დახმარების გარანტიებს. „საყურადღებოა, რომ ძალადობისგან სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები ამით არ ამოიწურება და მოძალადის მიმართ ასევე შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ადმინისტრაციულ -

სამართლებრივი, სამოქალაქოსამართლებრივი და სისხლისსამართლებრივი მექანიზმები“ (6,66).

„ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“ კანონის მე-9 მუხლის თანახმად, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი მექანიზმები გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ სამართალდარღვევა თავისი ხასიათით, კანონმდებლობის შესაბამისად, არ იწვევს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას და მისი აღკვეთა შესაძლებელია საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის ნორმების გამოყენებით. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი მექანიზმები გამოიყენება შემაკავებელი/დამცავი ორდერის გამოცემის სახით და წარმოადგენს დროებით ღონისძიებას, ოპერატიული რეაგირების სახით, მსხვერპლის დაცვისა და მოძალადის გარკვეული მოქმედებების შეზღუდვის უზრუნველსაყოფად. დამცავი ორდერი არის პირველი ინსტანციის სასამართლოს (მოსამართლის) მიერ ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით გამოცემული აქტი, რომლითაც განისაზღვრება ოჯახში ძალადობის შემთხვევაში ძალადობის მსხვერპლის დაცვის დროებითი ღონისძიებები, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არსებობს სისხლისსამართლებრივი დევნის აღძვრის საფუძველი და პირს აღკვეთის ღონისძიების სახით შეფარდებული აქვს პატიმრობა. შემაკავებელი ორდერი არის პოლიციის უფლებამოსილი თანამშრომლის მიერ გამოცემული აქტი, რომლითაც განისაზღვრება ოჯახში ძალადობის შემთხვევაში ძალადობის მსხვერპლის დაცვის დროებითი ღონისძიებები და რომელიც გამოცემიდან 24 საათის განმავლობაში დასამტკიცებლად წარედგინება სასამართლოს. მოძალადის მიერ დამცავი ორდერით გათვალისწინებული მოთხოვნების შეუსრულებლობა იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას). სამოქალაქო-სამართლებრივი მექანიზმები გამოიყენება ოჯახში ძალადობის შედეგად მიყენებული ზიანის ასანაზღაურებლად სამოქალაქო კანონმდებლობით დადგენილი წესით. რაც შეეხება სისხლისსამართლებრივი მექანიზმების გამოყენებას, იგი საჭირო ხდება მაშინ, როცა ოჯახური დანაშაული შეიცავს სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნებს.

ოჯახური დანაშაულის იურიდიული ანალიზი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს, 2012 წელს, დაემატა მე-11¹ და 126¹-ე მუხლები, რომლებიც ოჯახური დანაშაულისა და ოჯახური ძალადობისათვის პასუხისმგებლობას აწესებენ, ამჟამად კი, საქართველოს პარლამენტი ამზადებს შესაბამის ცვლილებებს მოქმედი კანონმდებლობის დასახვეწად.

სსკ-ის მე-11¹ მუხლში - ოჯახური დანაშაული, მითითებულია, რომ ოჯახური დანაშაული ნიშნავს ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის მიმართ სს კოდექსის 108-ე, 109-ე, 115-ე, 117-ე, 118-ე, 120-ე, 126¹-ე, 126¹, 137-ე 141-ე, 143-ე, 144-ე 144³, 149-ე 151-ე, 160-ე, 171-ე, 253-ე, 255-ე, 255¹, 381¹, 381² მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენას. ოჯახური დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ამ მუხლში აღნიშნული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლით, ამ მუხლზე მითითებით. სსკ-ის მე-11¹ მუხლის შენიშვნა კი ადგენს, ჩამოთვლილი დანაშაულებიდან თუნდაც ერთ-ერთის ჩადენის შემთხვევაში, თუ ვინ ჩაითვლება ოჯახის წევრად. კერძოდ, ასეთად ითვლება: მეუღლე, დედა, მამა, პაპა, ბებია, შვილი (გერი), შვილობილი, მშვილებელი, მშვილებლის მეუღლე, ნაშვილები, მიმღები ოჯახი (დედობილი, მამობილი), მეურვე, შვილიშვილი, და, ძმა, მეუღლის მშობლები, სიძე, რძალი, ყოფილი მეუღლე, აგრეთვე პირები, რომლებიც მუდმივად ეწვევიან ან ეწეოდნენ ერთიან საოჯახო მეურნეობას.

ოჯახური დანაშაულის სამართლებრივი ანალიზისას იბადება ლოგიკური კითხვა-რას ნიშნავს ოჯახური დანაშაული? სსკ-ის მე-11¹ მუხლში რა ნიშნით არის გაერთიანებული სხვადასხვა იურიდიული ბუნების მქონე დანაშაულები? როგორია სსკ-ის მე-11¹ მუხლის სამართლებრივი მნიშვნელობა, რა დატვირთვას ატარებს იგი სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით? ხომ არ ამძიმებს ან ამსუბუქებს დამნაშავის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას? ხომ არ ავალდებულებს სასამართლოს სასჯელის სახისა თუ ზომის განსაზღვრისას (მაგ., მსგავსად სსკ-ის 58-ე მუხლისა, რომელიც დანაშაულის რეციდივისათვის სასჯელის დანიშვნის საკითხს აწესრიგებს და ადგენს, რომ

დანაშაულის რეციდივის დროს ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშნისას მოსახდელი სასჯელის ვადა სულ მცირე 1 წლით უნდა აღემატებოდეს ჩადენილი დანაშაულისათვის ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული სასჯელის მინიმალურ ვადას) მხედველობაში მიიღოს იგი?

სსკ-ის მე-11¹ მუხლში ოჯახური დანაშაული განმარტებულია, როგორც ოჯახის ერთი წევრის მიერ ოჯახის სხვა წევრის მიმართ ჩადენილი დანაშაული, ე.ი. დამნაშავე (როგორც ამსრულებელი, ისე თანამონაწილეებიც) აუცილებლად მსხვერღის ოჯახის წევრი უნდა იყოს. მაგ., თუ ქმარი მოკლავს ცოლს, ქმრის ქმედება დაკვალიფიციცირდება სსკ-ის 108-ე მუხლით და იქვე უნდა მიეთითოს სსკ-ის მე-11¹ მუხლზეც, რადგან მკვლელიც და მოკლულიც ერთი ოჯახის წევრები არიან, ე.ი. სახეზეა ოჯახური დანაშაული. იგივე უნდა ითქვას წამქეზებელსა თუ სხვა თანამონაწილეზე, თუკი ის ამავე ოჯახის წევრია (თუ თანამონაწილე არ არის ოჯახის წევრი, მის მიერ ჩადენილი ქმედება არ ჩაითვლება ოჯახური დანაშაულად და არც სსკ-ის მე-11¹ მუხლზე მიეთითება). აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ სსკ-ის მე-11¹ მუხლზე მითითება დამნაშავის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასა და დასჯადობაზე გავლენას არ ახდენს, ვინაიდან სსკ-ის არც მე-11¹ მუხლი და არც სხვა მუხლები, რომლებიც დამნაშავის პასუხისმგებლობისა და დასჯადობის საკითხებს აწესრიგებენ, არ შეიცავენ მითითებას ოჯახური დანაშაულის ჩადენის გამო პირისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ან/და სასჯელის დამძიმებისა თუ შემსუბუქების თაობაზე. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საკმაოდ ვრცელია ოჯახის წევრთა საკანონმდებლო ჩამონათვალის წრე, იგი სცილდება ოჯახის წევრის დამკვიდრებულ გაგებას და მოიცავს არა მხოლოდ მეუღლეს, დედ-მამას, პაპა-ბებიას, შვილს (გერს), შვილიშვილს, დას, ძმას, მეუღლის მშობლებს, სიძეს, რძალს, შვილობილს, მშვილებელს, მშვილებლის მეუღლესა თუ ნაშვილებს, არამედ მიმღებ ოჯახსაც (დედობილი, მამობილი), მეურვეს, ყოფილ მეუღლესა და აგრეთვე პირებს, რომლებიც მუდმივად (არაერთჯერადად ან არაპერიოდულად) ეწვეიან ან ეწეოდნენ ერთიან საოჯახო მეურნეობას. როგორც ვხედავთ, ოჯახურ დანაშაულთან მიმართებაში, ოჯახის წევრთა წრე მოიცავს როგორც ქორწინებში მყოფ მეუღლეებს, ისე განქორწინებულებსაც და იმათაც, ვინც ოჯახური დანაშაულის ჩადენის დროისათვის, ქორწინების გარეშე მუდმივად ეწვეიან ან ეწეოდნენ ერთიან საოჯახო მეურნეობას. უფრო მეტიც, ოჯახის წევრთან არის გათანაბრებული მეურვე, რომელიც შეიძლება სულაც გარეშე პირი იყოს და მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ მასზე დაკისრებულ მოვალეობას ასრულებდეს.

ინტერესს იწვევს სსკ-ის მე-11¹ მუხლში რა ნიშნით არის გაერთიანებული სხვადასხვა იურიდიული ბუნების მქონე დანაშაული. პასუხი შეიძლება იყოს ის, რომ ყველა დანაშაულს, რომელიც განსახილველ მუხლშია მითითებული აერთიანებთ: ა) დანაშაულის ჩამდენი პირები არიან რეალურად ერთი ოჯახის წევრები, ისინი, ვისაც ერთმანეთზე ზრუნვა ევალებათ (სამართლებრივი გარანტი), ერთმანეთის მიმართ კანონით განსაზღვრული უფლება-მოვალეობები გააჩნიათ, ან ის პირები, რომლებიც კანონით განსაზღვრულ შემთხვევაში, აღჭურვილი არიან ოჯახის წევრის უფლებამოსილებით და მსხვერპლზე ზრუნვა ევალებათ; ბ) დამნაშავის მიერ მსხვერპლის მიმართ ძალადობრივი ხასიათის მქონე მოქმედების განხორციელება. მაგ., მკვლელობა (გარდა ე.წ. პრივილეგირებული მკვლელობებისა), თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, მძევლად ხელში ჩაგდება, იძულება, მუქარა და ა.შ. ან სავალდებულო მოქმედების შეუსრულებლობა, მაგ., დამცავი ან შემაკავებელი ორდერით გათვალისწინებული მოთხოვნების ან/და ვალდებულებების შეუსრულებლობა; მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს მოთხოვნის შეუსრულებლობა და სხვ.

საქართველოს სსკ-ის მე-11¹ მუხლში მითითებულია, რომ ოჯახურ დანაშაულთა რიცხვს განეკუთვნება სსკ-ის 126¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულიც ანუ ოჯახში ძალადობა, რომლის სპეციფიკა სწორედ ის არის, რომ ადგილი უნდა ჰქონდეს ოჯახის ერთი წევრის მიერ მეორის მიმართ ძალადობას, სისტემატურ შეურაცხყოფას და სხვ. აქ მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ სსკ-ის მე-11¹ მუხლის მთავარი მოთხოვნა - ოჯახური დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება ამ მუხლში აღნიშნული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი

მუხლით, ამ მუხლზე (მე-11¹ მ. საზღვასმა ჩვენია დ.ჯ.) მითითებით - ე.ი. დანაშაულებრივი ქმედების ოჯახში ძალადობად კვალიფიცირებისას, სსკ-ის 126¹-ე მუხლთან ერთად, სავალდებულოა სსკ-ის მე-11¹ მუხლზე მითითებაც, რაც ვფიქრობთ, სრულიად ზედმეტია გამომდინარე იქედან, რომ სსკ-ის 126¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული თავისთავად ოჯახში განხორციელებული ძალადობის ერთი კონკრეტული გამოვლინებაა და დამატებით ოჯახურ დანაშაულზე მითითებას არ საჭიროებს. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ორივე ამ მუხლს შენიშნავდ იდენტური აქვს, რაც, ასევე გაუმართლებელია, თუნდაც სისხლისსამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით - იწვევს კოდექსის გადატვირთვას. უმჯობესი იქნებოდა, კანონმდებელს სსკ-ის მე-11¹ მუხლის შემოღების ნაცვლად, ერთი რომელიმე (მაგ., 108-ე მ.) მუხლისათვის გაეკეთებინა შენიშვნა ოჯახურ დანაშაულთან და ოჯახის წევრთან დაკავშირებით (მსგავსად სსკ-ის 177-ე მუხლით გათვალისწინებული შესაბამისი შენიშვნისა), სადაც მითითებული იქნებოდა ის დანაშაულები, რომლებსაც სსკ-ის მე-11¹ მუხლი მოიცავს და ასევე განსაზღვრული იქნებოდა ოჯახის წევრთა წრე.

ოჯახურ დანაშაულთან დაკავშირებით პასუხი უნდა გაეცეს მთავარ კითხვას - როგორია სსკ-ის მე-11¹ მუხლის სამართლებრივი მნიშვნელობა, რა დატვირთვას ატარებს იგი სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით?

სსკ-ის მე-11¹ მუხლი, საკანონმდებლო წესით, არ ავალდებულებს სასამართლოს, ოჯახში ჩადენილი დანაშაულისათვის, სასჯელის სახისა თუ ზომის განსაზღვრისას, მხედველობაში მიიღოს ის გარემოება, რომ დამნაშავე და მსხვერპლი ერთი ოჯახის წევრები არიან და ამ საფუძველით, დამნაშავეს, დაუძმომოს ან შეუმსუბუქოს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობა. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სსკ-ის მე-11¹ მუხლი მხოლოდ სტატისტიკური დატვირთვის მატარებელია, იმის აღსარიცხად, რომ მკვლელობა, ჯანმრთელობის დაზიანება, ცემა, ძალადობა თუ სხვა ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული, მოხდა ოჯახის წევრებს შორის. შესაბამისად, მსგავსი ნორმის სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანა გაუმართლებელია, ვინაიდან იწვევს კოდექსის გადატვირთვას სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით არაფრის მომცემი მუხლებით. მეტიც, თავის დროზე, სრულიად სამართლიანად, სისხლის სამართლის კოდექსი გაათავისუფლეს ისეთი მუხლებისაგან, რომლებიც არ ატარებდნენ სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობის დატვირთვას. მაგ., სსკ-ის 307-ე მუხლი - სახელმწიფოს დალატი, რომელშიც ამომწურავად იყო ჩამოთვლილი ის კონკრეტული დანაშაულები, რომლებიც კოდექსის შესაბამის თავში იყვნენ გათვალისწინებული და რაშიც სახელმწიფოს დალატი გამოიხატებოდა, ამასთან, სსკ-ის 307-ე მუხლი არ შიდავდა სანქციით აღჭურვილ ამკრძალავ ნორმას.

სსკ-ის მე-11¹ მუხლის სისხლისსამართლებრივ დანიშნულებასთან დაკავშირებით, დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ მას ასეთი დატვირთვა არა აქვს და ამოსადგობია სისხლის სამართლის კოდექსიდან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ალადაშვილი ი., ნოჭორიშვილი კ., მესხი მ., პოლიცია და ძალადობა ოჯახში, თბ., 2008.
2. კავთუაშვილი ე., ოჯახური ძალადობა, ჟურნ. „ადვოკატი“, თბ., 2014 №2-3.
3. კუსიანი ე., ძალადობა ოჯახში და მისი გადაჭრის გზები, თბ., 2011.
4. ოჯახური ძალადობა ქალებისა და გოგონების წინააღმდეგ, ინოსენტი დაიჯესტი №6, 2000 საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის გამოცემა (თარგმანი), თბ., 2006.

ნორმატიული მსაღა:

5. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.
6. საქართველოს კანონი „ოჯახში ძალადობის აღკვეთის, ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების შესახებ“, თბ., 2006.

**დოდო ჯულუხაძე
ოჯახური დანაშაული და ოჯახში ძალადობა
რეზიუმე**

ნაშრომში განხილულია დღეისათვის მეტად აქტუალური პრობლემის-ოჯახური დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი ასპექტები. კერძოდ, სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილი მე-11¹ მუხლის სამართლებრივი ბუნება და გამოთქმულია მოსაზრება სისხლის სამართლის კოდექსიდან მისი ამოღების თაობაზე, ვინაიდან იგი არ ატარებს სისხლისსამართლებრივ ხასიათს და აქვს მხოლოდ სტატისტიკური დანიშნულება.

**Dodo Julukhadze
Family Crime and Violence in Family
Summary**

The article deals with the most actual problem – criminal aspects of family crime. Legal nature of the article 11¹ in the Criminal Code and some opinions are expressed about the removal of it from the Criminal Code because it has no criminal nature and has only statistical meaning.

**Додо Джулухадзе
Семейное преступление и насилие в семье
Резюме**

В работе рассмотрено на сегодняшний день весьма актуальная проблема - уголовноправовая природа семейного преступления, в частности, особенности ст. 11¹ уголовного кодекса Грузии. Высказано мнение, что это статья является лишь статистическим, не содержит норм уголовнопра-вового характера и ее надо изъять из УК Грузии.

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

**რევაზ ცინცაძე
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი**

სამედიცინო დაწესებულებების მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურება

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1007-ე მუხლის მიხედვით სამედიცინო დაწესებულებაში მკურნალობისას (ქირურგიული ოპერაციის, ან არასწორი დიაგნოზით დამდგარი შედეგი და სხვა) პირის ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ზიანი უნდა ანაზღაურდეს საერთო საფუძველებით. საერთო საფუძველებში იგულისხმება ამავე კოდექსის 992-ე მუხლში მითითებული გარემოებები. ამ 992-ე მუხლით იწყება დელიქტური ვალდებულებების კარი და იგი თავისი შინაარსით მიიჩნევა ზოგადი ხასიათის მუხლად. მასში, კერძოდ მითითებულია, რომ „პირი რომელიც სხვა პირს მართლსაწინააღმდეგო, განზრახი ან გაუფრთხილებელი მოქმედებით მიაყენებს ზიანს, ვალდებულია აუნაზღაუროს მას ეს ზიანი“. სამწუხაროდ, ეს მუხლი ძნელია მივიჩნიოთ სრულყოფილად, ვინაიდან არ შეიცავს ყველა იმ საფუძველს, რომელსაც უნდა დაემყაროს დელიქტური პასუხისმგებლობა.

ჯერ ერთი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლი ძირითადად იმეორებს გერმანიის 1896 წლის დღემდე მოქმედი სამოქალაქო კოდექსის 823-ე მუხლის პირველი ნაწილის რედაქციას (10, 239-240), მაგრამ მისგან განსხვავებით არ აკონკრეტებს იმ საკითხებს, რომელთა ხელყოფაც იწვევს ზიანის ანაზღაურების მოვალეობას. ასეთებად კი გერმანული კოდექსით მიჩნეულია ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, თავისუფლება, საკუთრება ან მეორე პირის სხვა რომელიმე უფლება.

გარდა ამისა, ვფიქრობთ უფრო მნიშვნელოვანია ის, რომ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხელში მითითებულია დელიქტური პასუხისმგებლობის მხოლოდ ორ საფუძველზე – მართლსაწინააღმდეგობასა და ბრალზე, მაგრამ არ არის მითითება დელიქტური პასუხისმგებლობის ისეთ საფუძველებზე, როგორცაა „რეალურად დამდგარი ზიანი“ და „მიზეზობრივი კავშირი დამდგარ ზიანსა და ზიანის მიმყენებლის ქმედებას (მოქმედება, უმოქმედობა) შორის.“

ეს მაშინ, როდესაც ზიანის მიმყენებლის მოქმედების არამართლზომიერება დელიქტური ვალდებულების წარმოშობის აუცილებელ საფუძველს წარმოადგენს და გამოიხატება სამოქალაქო სამართლის ნორმების მოთხოვნათა დარღვევაში. ოღონდ სისხლის სამართლის კანონმდებლობისაგან განსხვავებით სამოქალაქო კოდექსი არ შეიცავს კონკრეტულ სამართალდარღვევათა ჩამონათვალს, რაც სამოქალაქო სამართლის ბუნებიდან გამომდინარეობს.

ამავე აუცილებელ საფუძველს წარმოადგენს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი არამართლზომიერ ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

კავშირი მიზეზსა და შედეგს შორის აუცილებელი კავშირია. იგი გულისხმობს ორი მოვლენის არა უბრალო თანმიმდევრობას, არამედ შედეგის აუცილებელ თანმიმდევრობას თავისი მიზეზის მიმართ.

აკადემიკოსი თინათინ წერეთელი, რომელმაც მიზეზობრივ კავშირს ცნობილი მონოგრაფია მიუძღვნა, ამ ნაშრომის შესავალშივე განმარტავს, რომ „ისევე, როგორც არ შეიძლება იყოს პასუხისმგებლობა ქმედების ობიექტური საზოგადოებრივი საშიშროებისა და ბრალის გარეშე, ზუსტად ასევე არ შეიძლება იყოს პასუხისმგებლობა შედეგისათვის, რომელიც არ იმყოფება მიზეზობრივ კავშირში პირის ქცევასთან“ (9.3). ვფიქრობთ, რომ ავტორის ეს პოზიცია არ შეიძლება არსობრივად არ გავრცელდეს სამოქალაქო-სამართლებრივ ურთიერთობებზე.

აკად. თ.წერეთელი ასევე თვლის, რომ მიზეზობრივი კავშირის ცნება არ ამოიწურება იმით, რომ იგი აუცილებელი ხასიათისაა. მიზეზობრივი კავშირი ორ მოვლენას შორის არსებული ისეთი კავშირია, როცა გარკვეული მოვლენა აღმოცენდება წინა მოვლენის არსებობის ძალით, რომელიც აქტიურ საწყისს წარმოადგენს. სწორედ ამ მოქმედებით ძალაშია მიზეზის არსი, სწორედ მისი წყალობით და მისი საშუალებით ხდება შედეგის წარმოშობა (5,235).

ადამიანის მოქმედება რომ გარეგანისა და შინაგანის, ობიექტურისა და სუბიექტურის ერთიანობაა, ეს დავას არ იწვევს. უდავოა ისიც, რომ მიზეზობრივი კავშირის საკითხი ობიექტური გარემოებების სფეროს ეკუთვნის და არა სუბიექტურისას, ხოლო პირის შინაგანი ფსიქიკური დამოკიდებულება თავისი ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი ეკუთვნის არა მიზეზობრივი კავშირის, არამედ ბრალის სფეროს.

ზიანის მიყენების შემთხვევაში, ანუ მაშინ როცა მხარეები არ იმყოფებიან ერთმანეთთან სახელშეკრულებო ურთიერთობებში და ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა წარმოიშობა უშუალოდ სამართალდარღვევიდან, აუცილებელია შემდეგი ოთხი გარემოების არსებობა:

1. უნდა არსებობდეს რეალურად დამდგარი ზიანი;
2. ეს ზიანი წარმოშობილი უნდა იყოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით (მოქმედება, უმოქმედობა);
3. უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასა (მოქმედება, უმოქმედობასა) და დამდგარ შედეგს შორის;
4. სახეზე უნდა იყოს ზიანის მიმყენებლის ბრალი.

ჩამოთვლილ გარემოებებთან დაკავშირებით, დამატებით შეიძლება ითქვას შემდეგიც, თუ არ არსებობს ზიანი, მაშინ საერთოდ არ არსებობს დელიქტური ვალდებულება და ვერ დადგება ვერც პასუხისმგებლობის საკითხი. ამასთან, ზიანი არ შეიძლება იყოს წარმოსახვითი, სავარაუდო. იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ რეალური.

გარდა ამისა, ზიანი გამოწვეული უნდა იყოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით (მოქმედებით, უმოქმედობით). იმ შემთხვევაში კი, როცა ზიანი გამოწვეულია მართლზომიერი მოქმედებით, მისი ანაზღაურების საკითხი ვერ დადგება.

სწორედ ამ მიზეზით ვერ ანაზღაურდება აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში მიყენებული ზიანი. სამოქალაქო კოდექსის 116-ე მუხლი პირდაპირ უთითებს, რომ აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში განხორციელებული მოქმედება არ არის მართლსაწინააღმდეგო და ამ დროს დამდგარი ზიანი არ ანაზღაურდება. ამის პარალელურად, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ითვალისწინებს ისეთ შემთხვევებსაც, როცა ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა წარმოიშობა მართლზომიერი ქმედების შემთხვევაშიც. თუმცა, რიგი შედეგებით ზიანის მიმყენებლებისათვის. კერძოდ, სამოქალაქო კოდექსის 117-ე მუხლი ადგენს, რომ იმ საფრთხის თავიდან ასაცილებლად მიყენებული ზიანი, რომელიც მოცემულ გარემოებაში არ შეიძლება აცდენილი ყოფილიყო სხვა საშუალებით და დამდგარი ზიანი აცდენილ ზიანზე ნაკლებია, ზიანის მიმყენებელს უნდა დაეკისროს ამ ზიანის ანაზღაურება.

ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად კი ფაქტობრივ გარემოებათა გათვალისწინებით, რომლებშიც მიყენებული იყო ზიანი, მისი ანაზღაურება შეიძლება დაეკისროს მესამე პირს, რომლის ინტერესებშიც ზიანის მიმყენებელი მოქმედებდა, ანდა მთლიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლდეს ანაზღაურებისაგან როგორც მესამე პირი, ისე ზიანის მიმყენებელიც.

სამედიცინო დაწესებულების მიერ მიყენებულ ზიანს უკავშირდება ადამიანის ორგანოების ტრანსპლანტაციისა და ევთანაზიის საკითხები. კერძოდ, კანონმდებლობით, რომელიც იცავს ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობასა და სხეულის ხელშეუხებლობას, დასაშვებად მიიჩნევა ადამიანის ორგანოების ან ქსოვილების ტრანსპლანტაცია იმავე პირის თანხმობით, რომლის ორგანოთა ტრანსპლანტაციის საკითხიც განიხილება. „ადამიანის ორგანოთა გადანერგვის შესახებ“ 2000 წლის 23 თებერვლის კანონის მე-4 მუხლის თანახმად, ქმედუნარიან პირს უფლება აქვს ნებაყოფლობით განაცხადოს თანხმობა ან უარი სიცოცხლეში ან სიკვდილის შემდეგ მისი ორგანოს გამოყენებაზე. ასეთი გადაწყვეტილება ფორმდება წერილობით და მას ადასტურებს სამკურნალო დაწესებულების ხელმძღვანელი.

ამავე დროს, „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ 1997 წლის 10 დეკემბრის კანონის 151-ე მუხლის თანახმად ნებისმიერ პირს და რასაკვირველია სამედიცინო პერსონალსაც, ეკრძალება ევთანაზიის განხორციელება ან მის განხორციელებაში მონაწილეობის მიღება. ამ კანონის მე-3 მუხლის „ვ“ პუნქტით „ევთანაზია“ განმარტებულია, როგორც ავადმყოფისათვის მისივე თხოვნით დახმარების გაწევა სიცოცხლის შესაწყვეტად ნებისმიერი ქმედებით ან საშუალებით.

მითითებული ქმედება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 110-ე მუხლით დაკვალიფიცირებულია, როგორც „მკვლევლობა მსხვერპლის თხოვნით“ და დასჯადია. კერძოდ, ამ მუხლის რედაქციით „მკვლევლობა მსხვერპლის დაჟინებული თხოვნით და მისი ნამდვილი ნების შესაბამისად ჩადენილი მომაკვდავის ძლიერი ფიზიკური ტკივილისაგან განთავისუფლების მიზნით ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ორიდან ხუთ წლამდე“. გამოდის, რომ არსებითი ხასიათის წინააღმდეგობა არსებობს „ადამიანის ორგანოთა გადანერგვის შესახებ“ კანონსა და მეორე მხრივ, როგორც კანონს „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, ასევე სისხლის სამართლის კოდექსის 110-ე მუხლის პოზიციებს შორის, რაც უნდა აღმოიფხვრას.

„ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ კანონისა და ასევე სისხლის სამართლის კოდექსის 110-ე მუხლის პოზიციების შენარჩუნების შემთხვევაში სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის გარდა, ევთანაზიის განმახორციელებელს უნდა დაეკისროს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებაც. მაგალითად, სარჩოს მიცემა იმ პირისათვის, რომლის რჩენაც ევალებოდა დაზარალებულს.

სამედიცინო დაწესებულების მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით, სამოქალაქო კოდექსის 1007-ე მუხლი საგანგებოდ უთითებს ზიანის მიმყენებლის ბრალეულობაზე, როგორც პასუხისმგებლობის საფუძველზე. იგი ადგენს, რომ ზიანის მიმყენებელი მხოლოდ მაშინ შეიძლება განთავისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან, თუ დაამტკიცებს, რომ ზიანის დადგომაში მას ბრალი არ მიუძღვის. თუმცა არ ახდენს შემდგომ დეტალიზაციას. ასეთი დეტალიზაცია არც არის აუცილებელი ვინაიდან საკმა-

საკმარისი უნდა იყოს პასუხისმგებლობის ბრალეულობის პრინციპის კიდევ ერთხელ ხაზგასმა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ზოგადად და მით უფრო დელიქტურ ურთიერთობებში, ემყარება სამართლებრივად განვითარებულ ქვეყნებში აღიარებული ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპს(7,245-247; 8,228-229; 385-387; 6, 198-201). იგივე პოზიცია ეკავა და უკავია როგორც წინა თაობების, ისე დღეს მოღვაწე ქართველ იურისტებსაც. მაგალითისათვის დავასახელებთ მხოლოდ ერთ წყაროს – 2001 წელს გამოცემულ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარის III წიგნს (გვ. 381-464), რაც ამ საკითხში საქართველოს ცივილისტთა ერთიან პოზიციას ადასტურებს.

მართალია, სატრანსპორტო საშუალებების ექსპლუატაციის შედეგად დამღარი ზიანის, ასევე ნაგებობიდან გამომდინარე მომეტებული საფრთხით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურება არ არის დამოკიდებული ზიანის მიმყენებლის ბრალზე, მაგრამ ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს გამონაკლისთან ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპებიდან (რაც უკვე იყო მსჯელობის საგანი ამ საკითხების განხილვის დროს) (3,89-94); 4, 324-331)..

პასუხისმგებლობა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992–ე მუხლის საფუძველზე გულისხმობს კონკრეტული პირის დელიქტუნარიანობასაც. ამავე კოდექსის 994–ე, 995–ე და 996–ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში პასუხისმგებლობა არ დგება იმ პირისათვის, რომელიც არ არის დელიქტუნარიანი(2,17). კერძოდ, სამოქალაქო კოდექსის 994–ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, ათი წლის ასაკს მიუღწეველი პირი არ აგებს პასუხს იმ ზიანისათვის, რომელიც მან სხვას მიაყენა. მის ნაცვლად, ამავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად პასუხს აგებენ მშობლები ან ათი წლის ასაკს მიუღწეველი პირის მეთვალყურეობაზე ვალდებული სხვა პირები.

დელიქტუნარიანობა არ გააჩნია არც ჭკუასუსტი ან სულით ავადმყოფ პირს. თუ სასამართლოს მიერ ქმედუნაროდ ცნობილი ჭკუასუსტი ან სულით ავადმყოფი პირი მიაყენებს ზიანს სხვა პირს, მას არ დაეკისრება ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება. მის ნაცვლად ზიანის ანაზღაურება დაეკისრება პირს, რომელსაც ევალება მეთვალყურეობა ზიანის მიმყენებელზე (მუხლი 995).

დელიქტუნარიანად არ მიიჩნევა დროებით უგონოდ ან სულიერი მოშლილობის მდგომარეობაში მყოფი პირი, რომელიც არ აგებს პასუხს მის მიერ მიყენებული ზიანისათვის. მაგრამ თუ მან თვითონ ჩაიყენა თავი ასეთ მდგომარეობაში ალკოჰოლური სასმელის ან მსგავსი საშუალებების გამოყენებით, იგი აღარ განთავისუფლდება ამ პასუხისმგებლობისაგან.

ვალდებულების შესრულების ზოგადი პრინციპებიდან გამომდინარე, იგი უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას (სამოქალაქო კოდექსის მუხლი 361). რომელიმე ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობა ხდება ვალდებული პირის პასუხისმგებლობის საფუძველი. სამოქალაქო კოდექსი სპეციალურ მუხლს უძღვნის ჩამოთვლილ მოთხოვნებს და ახასიათებს მათ. გამონაკლისს წარმოადგენს „ვალდებულების ჯეროვანი შესრულება“.

ვალდებულების ჯეროვანი შესრულება გულისხმობს ვალდებულების წარმომშობი საფუძვლის მოთხოვნის, ზედმიწევნით დაცვასა და შესრულებას. ამაში ხშირად იგულისხმება ვალდებულების ნატურით შესრულების მოთხოვნაც ანუ თუ საკითხი ეხება ინდივიდუალურად განსაზღვრულ ნივთს – ამ კონკრეტულ ნივთს, ხოლო გვაროვნული ნიშნით განსაზღვრული ნივთის შემთხვევაში – ამავე გვარისა და ხარისხის ნივთს. ამასთან, ინდივიდუალურად განსაზღვრული ნივთის შემთხვევაში, კრედიტორი არ არის ვალდებული მიიღოს სხვა ნივთი, თუნდაც მას უფრო მაღალი ღირებულება ჰქონდეს. მოვალეობის მქონე მხარის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობა ან არაჯეროვანი შესრულება წარმოადგენს ვალდებულების დარღვევას. თუ ვალდებულების დარღვევას შედეგად მოჰყვება ზიანი, მოვალე ვალდებულია აანაზღაუროს ეს ზიანი. ზიანის ანაზღაურება გულისხმობს მოვალის მოვალეობას ადადგინოს ის მდგომარეობა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულებელი გარემოება (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 408–ე მუხლის I ნაწილი). ამასთან მნიშვნელობა არა აქვს მეორე მხარის უფლება ქონებრივია თუ არაქონებრივი.

ასეთი მიდგომა ახასიათებს, შეიძლება ითქვას, მთელ რომანულ-გერმანულ სამართალს. აქ პასუხისმგებლობა ძირითადად იმაში გამოიხატება, რომ სასამართლო მოვალეა აიძულოს მოვალე შეასრულოს ვალდებულება ნატურით თუ ამას მოითხოვს კრედიტორი და თუ ასეთი შესრულება ფიზიკურად შესაძლებელია.

თუ ვალდებულება ითვალისწინებს მომსახურებას, ამ შემთხვევაშიც, მაგალითად საფრანგეთში, გამოიყენება სასამართლოს სისტემაში ჩამოყალიბებული ინსტიტუტი ვალდებულების ნატურით შესრულების შესახებ. სასამართლო თავისი გადაწყვეტილებით განსაზღვრავს ვალდებულების ნატურით შესრულების ვადას, რომლის გადაცილებაც დაკავშირებულია საურავთან ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე. ამ საურავის მაქსიმალური ოდენობა არ იზღუდება და შეიძლება რამოდენიმეჯერ აღემატებოდეს კრედიტორის მიერ განცდილ ზარალს.

ინგლისურ სამართალში სამართლიანობის აღდგენას უზრუნველყოფს სასამართლო მხოლოდ შემდეგი გარემოებების არსებობისას: ხელშეკრულება აგებული უნდა იყოს შემხვედრი დაკმაყოფილების პრინციპზე; ვალდებულების საგანს უნდა წარმოადგენდეს დადებითი შინაარსის ქმედება; ფულადი კომპენსაცია ვერ უნდა აკმაყოფილებდეს კრედიტორის ინტერესებს და ბოლოს ნატურით შესრულების (specific performance) მოთხოვნის რეალიზება, თუ ხელშეკრულების საგანს წარმოადგენს ნივთი, ხოლო სასამართლო აკრძალვა (injunction) – თუ ხელშეკრულების საგანს წარმოადგენს მომსახურება (რაც გამოიხატება მოვალისათვის ანალოგიური შესრულების აკრძალვაში სხვა კონტრაგენტის სასარგებლოდ) (1,153).

საქართველოს სამოქალაქო კანონმდებლობა ხასიათდება პასუხისმგებლობის საკმაოდ მაღალი დეტალიზებით და გარდა ქონებრივი ან არაქონებრივი ურთიერთობებისა, სამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს ადამიანის ჯანმრთელობისა და სხეულის ხელშეუხებლობა. კერძოდ, თუ სხეულის დაზიანებით ან ჯანმრთელობისათვის ვნების მიყენების შედეგად დაზარალებულს წაერთვა შრომის უნარი ან შეუძცირდა იგი, ანდა ხელი შეეწყო მისი მოთხოვნების ობიექტურ გაზრდას, დაზარალებულს უნდა აუნაზღაურდეს ზიანი ყოველთვიური სარჩოს გადახდით. მასვე აქვს უფლება მოითხოვოს მკურნალობის ან პროფესიული გადამზადებისათვის საჭირო ხარჯების წინასწარი გადახდაც. ასევე დაზარალებულის ინტერესებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი საფუძვლების არსებობისას, დასაშვებია მის მიერ სარჩოს სანაცვლოდ ფულადი კომპენსაციის მიღება. ფულადი კომპენსაცია დასაშვებია მაშინაც, როცა შეუძლებელია პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა ან ასეთ აღდგენას ესაჭიროება არათანაზომიერად დიდი ხარჯები.

სამოქალაქო კოდექსი იმდენად მნიშვნელოვნად მიიხნევს დაზარალებულისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას, რომ დაუშვებლად თვლის და უკრძალავს მხარეებს ასეთ ანაზღაურებაზე უარის თქმას ან ამ მიზნით რაიმე წინასწარ შეთანხმებას (მუხლები 408–410).

იმ შემთხვევებში როცა ფულადი ანაზღაურების მოთხოვნა უკავშირდება არაქონებრივი ზიანის დადაგომას, კანონი აწესებს ზოგადი ხასიათის შეზღუდვებს. კერძოდ, ფულადი ანაზღაურება დასაშვებია მხოლოდ გონივრულობის ფარგლებში, სამართლიანობის პრინციპის ზუსტი დაცვით და კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში.

ბუნებრივია დაისმევა კითხვა იმის შესახებ თუ რა მოცულობით უნდა მოხდეს დაზარალებულისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურება? ამ კითხვაზე პასუხს გვცემს სამოქალაქო კოდექსის 411-ე მუხლი – „ზიანი უნდა ანაზღაურდეს არა მხოლოდ ფაქტობრივად დამდგარი ქონებრივი დანაკლისისათვის, არამედ მიუღებელი შემოსავლებისათვისაც“. იგივე მუხლი განმარტავს იმას, თუ რა წარმოადგენს მიუღებელ შემოსავალს და ასეთად მიიხნევს შემოსავალს, რომელსაც პირი მიიღებდა, ვალდებულება ჯეროვნად რომ შესრულებულიყო.

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია იმის აღნიშვნა, რომ ანალოგიურ დებულებებს ვხვდებით გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 249-ე და 252-ე მუხლებში. ამასთან, 252-ე მუხლის რედაქცია სცილდება ქართული სამოქალაქო კოდექსის 411-ე მუხლის რედაქციას.

კერძოდ, გერმანული კოდექსის 252-ე მუხლის მიხედვით მიუღებელია შემოსავალი, რომლის მიღებაც ალბათობით იყო მოსალოდნელი ბრუნვის ჩვეულებრივი პირობების დროს ან მოსალოდნელი იყო განსაკუთრებული გარემოებების შემთხვევაში მიღებული ზომებისა და სამზადისის შედეგად(1,50).

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი შეიცავს ზოგადი ხასიათის მუხლს, რომელიც ეხება დაზარალებულის ბრალს ზიანის დადგომაში. კერძოდ, კოდექსის 415-ე მუხლი უთითებს, რომ „თუ ზიანის წარმოშობას ხელი შეუწყო დაზარალებულის მოქმედებამაც, მაშინ ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება და ამ ანაზღაურების მოცულობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ უფრო მეტად რომელი მხარის ბრალით არის ზიანი გამოწვეული“. ამ მუხლის მეორე ნაწილში მითითებულია ისეთ შემთხვევებზე, როცა დაზარალებულის ბრალი გამოიხატება მის უმოქმედობაშიც.

დელიქტური ვალდებულებები ზიანის მიმყენებელს წარმოეშობა არა მხოლოდ დაზარალებულის მიმართ. დაზარალებულის გარდაცვალების შემთხვევაში, ზიანის ანაზღაურების უფლება აქვთ იმ პირებს, რომლებმაც დაზარალებულის გარდაცვალებით დაკარგეს მარჩენალი (სამოქალაქო კოდექსის მუხლი 1006).

ამავე კოდექსით განსაზღვრულია იმ პირთა წრე, რომლებსაც უფლება აქვთ მიიღონ ასეთი სარჩო, ასევე იმ პირთა წრეც, ვისაც ევალება ასეთი სარჩოს გადაება. კერძოდ ასეთი მოვალეობა აქვთ მშობლებს, რომლებიც მოვალენი არიან არჩინონ თავიანთი არასრულწლოვანი, აგრეთვე შრომისუნარო შვილები, რომლებიც დახმარებას საჭიროებენ. ამასთან, აღიშენის ოდენობის განსაზღვრა შეიძლება მოხდეს როგორც მშობელთა შეთანხმებით, ისე სასამართლოს მიერ (მუხლები 1212–1215). მშობლების მოვალეობა გასწიონ საბავშვო დაწესებულებაში მოთავსებული შვილის შესანახი ხარჯები. აქვეა მითითება შვილების მონაწილეობაზე შრომისუნარო მშობლების რჩენაში (1216–1219 მუხლები), დებისა და ძმების მოვალეობაზე არჩინონ თავიანთი დები და ძმები, ასევე შვილიშვილის საალიმენტო მოვალეობა როგორც შრომისუნარო ბებიისა და პაპის მიმართ, ასევე ბებიისა და პაპის ანალოგიური მოვალეობა შვილიშვილის მიმართ (1223–1225 მუხლები), მამინაცვლის, დედინაცვლისა და გერის საალიმენტო მოვალეობანი და ა.შ.

აღნიშნული მოვალეობები დგინდება სხვადასხვა ვადით. არასრულწლოვანებისათვის სრულწლოვანების მიღწევამდე, ინვალიდებისათვის – ინვალიდობის ვადამდე, პენსიონერებისათვის სიცოცხლის ბოლომდე და ა.შ. მოვალეობა გაიღოს თანხები, ზიანის მიმყენებელსაც წარმოეშობა იმავე ვადით.

დაზარალებულის გარდაცვალების შემთხვევაში მიყენებული ზიანის ანაზღაურება ხდება, როგორც წესი, ყოველთვიურად. ამის ნაცვლად დაზარალებულს შეუძლია მოითხოვოს ერთჯერადი ანაზღაურება თუ არსებობს ამისათვის მნიშვნელოვანი საფუძველი.

დასასრულს გვინდა აღვნიშნოთ, რომ დელიქტით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების ხანდაზმულობის ვადა სამი წელია. 1008-ე მუხლით გათვალისწინებული სამწლიანი ვადის ათვლა უნდა მოხდეს იმ მომენტიდან, როცა დაზარალებულმა შეიტყო ზიანის დადგომისა და ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებული პირის შესახებ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბოგატის ე., სამოქალაქო და სავაჭრო სამართალი, მ., 1996.
2. მარიამიძე გ., დელიქტური ვალდებულებანი, თბ., 2011.
3. ცინცაძე რ., პასუხისმგებლობა სატრანსპორტო საშუალებების ექსპლუატირების დროს წარმოშობილი ზიანისათვის, ჟურნალი „მეცნიერება და ცხოვრება“, №2(4), თბ. 2011.
4. ცინცაძე რ., პასუხისმგებლობა ნაგებობებიდან გამომდინარე მომეტებული საფრთხით გამოწვეული ზიანისათვის, ჟურნალი „მეცნიერება და ცხოვრება“, №1 (7), თბ., 2013.
5. წერეთელი თ., ტყეშელიაძე გ., მოძღვრება დანაშაულზე, თბ., 1969.
6. Гражданское и торговое право капиталистических стран, М. 1980.
7. Рене Давид, Основные правовые системы современности, М., 1967.
8. Саватье Р., Теория обязательств, М., 1972.

1. Церетели Т.В. Причинная связь в уголовном праве, Тб., 1957.
2. Deutsches Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz, Wolters Kluwer, Moskau, 2006.

რევაზ ცინცაძე
სამედიცინო დაწესებულებების მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურება
რეზიუმე

სამედიცინო დაწესებულებების პასუხისმგებლობის საფუძვლებისა და მოცულობის ანალიზით ვლინდება, რომ როგორც სამედიცინო დაწესებულების, ისე დელიქტური პასუხისმგებლობის სხვა შემთხვევებშიც, შესაბამის ზოგადი ხასიათის მუხლში (მუხლი 992) მითითებულია პასუხისმგებლობის საფუძვლების მხოლოდ ნაწილზე, რაც არასწორია და უნდა აღმოიფხვრას. ამ მიზნით, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლს უნდა დამატდოს მითითება პასუხისმგებლობის კიდევ ორ საფუძველზე - "რეალურად დამდგარ ზიანზე" და "მიზეზობრივ კავშირზე დამდგარ ზიანსა და მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას შორის".

გაანალიზებულია აგრეთვე ზიანის მიყენების მოვალეობა დაზარალებულის გარდაცვალების შემთხვევაში აუნაზღაუროს ზიანი იმ პირებს, რომელთა რჩენაც დაზარალებულს ევალებოდა.

განხილულია ასევე ევთანაზიის, ხანდაზმულობისა და სხვა საკითხები.

Revaz Tsintsadze
Compensation of the Harm Caused by Medical Institution
Summary

By the analysis of the basis and volume of the responsibility of medical institutions it is found out that both in case of medical institution, and in other cases of tortious liability, in corresponding clause of the general character (Article 992) it is pointed out only a part of the bases of the responsibility that is wrong and is a subject to elimination. With this purpose, to the article 992 of the civil code of Georgia it is necessary to add the instruction on two more bases of the responsibility - about «really caused harm » and about «a causal relationship between the caused harm and illegal act ».

Also it is analyzed the duty of tortfeasor, in case of death of the victim, to compensate harm to persons which maintenance was assigned to the victim.

Questions of death lethal injection, limitation of actions, etc are also considered.

Реваз Цинцадзе
Возмещение вреда, причиненного медицинским учреждением
Резюме

Анализом оснований и объема ответственности медицинских учреждений выясняется, что как в случае медицинского учреждения, так и в других случаях деликтной ответственности, в соответствующей статье общего характера (ст. 992) указывается лишь часть оснований ответственности, что является неправильным и подлежит устранению. С этой целью к статье 992 гражданского кодекса Грузии следует добавить указание на еще два основания ответственности – о «реально наступившем вреде» и о «причинной связи между наступившим вредом и противоправным деянием».

Анализируется также обязанность причинителя вреда, в случае смерти потерпевшего, возместить вред лицам, содержание которых возлагалось на потерпевшего. Рассматриваются также вопросы эвтаназии, исковой давности и т.д.

ნათელა მაისურაძე
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

სახელმწიფოს ინტეგრალური მართვის არსი და სამართლებრივი რეგულირების მეთოდები

სახელმწიფო მართვა, როგორც სოციალური სფეროს ინტეგრალური მართვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახე, ერთი მხრივ, მოიცავს მართვის მეთოდების მრავალფეროვნებას, ხოლო, მეორე მხრივ, მათი განვითარების შესაბამისობას საზოგადოებრივი განვითარების საერთო ტენდენციებთან. ამასთან, მისი სიღრმისეული კაპიტალისტური არსი - მოგება მაინც შენარჩუნებულია.

დღევანდელი კაპიტალისტურ-სოციალური დემოკრატია სახელმწიფო მართვის სრულიად ახალი და ინტეგრალური ფორმაა კაპიტალისტურისა და სოციალურის ინტეგრალური ერთიანობით, რომელიც, თავის მხრივ, მოითხოვს სახელმწიფო მართვის სრულიად ახალ მეთოდებს, რომელთა არსის კვლევის შესახებ საკითხებსაც შევეცდებით პასუხი გავცეთ.

ინტეგრალური ერთიანობა დღეს იმდენად ძლიერია, რომ მსოფლიო თითქმის ერთიან მთლიანობად არის გააზრებული. ინტეგრალურობის გამოხატულებაა საერთაშორისო სამართალი, რომლისადმი დაქვემდებარება აუცილებელია თითქმის ყველა ქვეყნის სამართლებრივი სფეროსათვის, განსაკუთრებით საერთაშორისო ორგანიზაციებში შემავალი სახელმწიფოებისათვის. ერთიანი სამართლებრივი სივრცის ინტეგრალურობის გამოხატულებაა ამ ბოლო დროს არსებული მისწრაფებისა - მოხდეს პრეცედენტული და კოდიფიცირებული სამართლებრივი სისტემების მნიშვნელოვანი მიღწევების გაერთიანება(1, 38).

სახელმწიფო მართვის არსიცა და საგანიც, მისი ინტეგრალური ბუნებიდან გამომდინარე, შეიძლება განხილულ იქნეს სხვადასხვა თვალსაზრისით: ისტორიულად, სამართლებრივად, ეკონომიკურად, ორგანიზაციულად, ინსტიტუციონალურად, ტექნოლოგიურად, ფსიქოლოგიურად, სოციოლოგიურად, ეთიკურად და ა.შ. აღნიშნული ურთიერთობები, როგორც ვ. ს. სოლოვიოვი მიუთითებდა, ორი ზნეობრივი ინტერესის - პირადი თავისუფლებისა და საერთო სიკეთის გაწონასწორებაში მდგომარეობს (5, 113). აქედან გამომდინარე, შეიძლება სამართლის არსის კვლევაში მორალურობისა და ზნეობრიობის ერთობლიობას განსაკუთრებული ადგილი და მნიშვნელობა მივაკუთვნოთ, რომლებიც აწონასწორებენ პირად თავისუფლებასა და საერთო სიკეთეს. სამართლებრივი მართვის მეთოდები კი, ერთი მხრივ, ეთიკურისა და ზნეობრივის, ხოლო, მეორე მხრივ, საერთო სიკეთის, ანუ სოციალურობის ინტეგრალური ერთიანობა უნდა იყოს. სამართალი აერთიანებს და ათანხმებს პიროვნულსა და საზოგადოებრივს, კონკრეტულსა და ზოგადსამართლებრივს. ამიტომ, როგორც ი. კანტი მიუთითებდა: "სამართალი - ეს არის სიკეთისა და სამართლიანობის ხელოვნება."

სამართალი, ისევე როგორც სახელმწიფო, ადამიანის კულტურული განვითარების შედეგია. კულტურა კი, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს წესრიგს თავისუფლებაში, პროგრესს, შემოქმედებასა და მიზანდასახულობას. მართალია, კულტურა ერთგვარი ნიღაბია სხვა ადამიანებთან ურთიერთობების დროს, მაგრამ სწორედ სახელმწიფო და სამართალია კულტურის ერთ-ერთი შემადგენელი ელემენტის - წესრიგისა და ადამიანის თავისუფლების გარანტი. სახელმწიფო - პლატონის აზრით, - სამართლის შეილია, რომელიც იცავს ადამიანებს სამართლის მეშვეობით. ამიტომ, როგორც ი. კანტი მოითხოვდა: სახელმწიფო უნდა იყოს სამოქალაქო საზოგადოების მსახური და არა ბატონი, რომელიც, ჰეგელის მიხედვით, ბატონობის მიზანია და არა საშუალება(3,12).

ინტეგრალური განვითარების, ყველა ევოლუციური და რევოლუციური სიახლის წარმოშობის ძირითადი და მნიშვნელოვანი ფაქტორია ქალაქი, განსაკუთრებით კი დედაქალაქი, სადაც თავს იყრიან როგორც ამ ქვეყნის, ასევე სხვა ქვეყნებიდან ჩამოსული გამორჩეულად გონიერი ადამიანები. სახელმწიფოსა და სამართლის წარმოშობაც და სახელმწიფო მმართველობაც ქალაქურ ყოფას უკავშირდება. სახელმწიფოც და სამართალიც მეტწილად ქალაქში ქმნის პროფესიონალთა აპარატს,

რომლებიც ადგენენ სახელმწიფო-სამართლებრივ ნორმებს ან დაკავებული არიან ხელისუფლებისა და მართვის ფუნქციების რეალიზაციით. სამართლებრივი რეგულირება კი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც სახელმწიფოებრივი მართვის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ის ლეგიტიმური მაკავშირებელია, რომელიც ანაწილებს მათ უფლებებსა და მოვალეობებს. ადამიანის, როგორც ბიოსოციალური არსების ბუნება არ არის მხოლოდ სიკეთისა და სიყვარულის შემცველი. იგი მოიცავს აგრეთვე ბოროტებასა და აგრესიულობას, რაც მოითხოვს მოქალაქეთა გადარჩენას, საზოგადოებაში ადგილის დამკვიდრებას და დაცვას ვინმესაგან ზემოდან. ამ თვალსაზრისით სახელმწიფო გამოდის სამართლის გარანტად და დამცველად, რომელიც არეგულირებს სახელმწიფოს სამართლებრივ ზემოქმედებას და შესაბამისობაში მოჰყავს მოთხოვნები და ნებართვები (4,122).

თანამედროვე პირობებში სახელმწიფოს მართვის სამართლებრივი რეგულირება აუცილებელია შეეხოს ისეთ საკითხებს, როგორცაა საბანკო კრედიტის გადახდის ხელშეწყობა, რომელიც, სამწუხაროდ, სრულიად იგნორირებულია სახელმწიფოს მხრიდან და სამომავლო პერსპექტივებშიც კი არ ითვალისწინებს საბანკო საპროცენტო განაკვეთების შემცირების რეგულირებას... მოქალაქეები კი, რომლებიც ვერ იხდიან ამ თანხას, ბანკები იძულებით ართმევენ მათ საცხოვრებელ ბინებს და ტოვებენ ღია ცის ქვეშ. ამასთან, სრულიად გაურკვეველია სამოქალაქო კოდექსის მოთხოვნით ყადაღადაუდებელი ქონება სად უნდა წაიღოს ადამიანმა, თუ მას არ დაუტოვებენ ერთ ოთახს მაინც. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული საკითხი სამართლებრივ მოწესრიგებას საჭიროებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ სულ მალე მივიღებთ უბინაოთა სახელმწიფოს, რომლის მოსახლეობის 90% სრულ სიღატაკში აღმოჩნდება. კარგი იქნებოდა ჩვენში ფუნქციონირებდეს მსოფლიოში ცნობილი ბანკების ფილიალები იმავე საპროცენტო მოთხოვნით, როგორც მათ სათავო ოფისებშია მიღებული.

სამართლებრივ მოწესრიგებას საჭიროებს აგრეთვე სესხის ხელშეკრულების დროს 10 წლიანი ხანდაზმულობის არსებობა. მიმაჩნია, რომ ეს ვადა უნდა გაიზარდოს 30 წლამდე, როგორც ეს დასავლეთის ქვეყნებშია.

სახელმწიფოებრივი მმართველობის დამახასიათებელი ნიშანია საზოგადოების მოთხოვნის აუცილებლობა - იყოს მართული. ხოლო მართვის სისტემის სუბიექტები და მოსამსახურეები, განსხვავებული სხვა სამართალურთიერთობების სუბიექტებისაგან არა მხოლოდ უფლებამოსილნი, არამედ ისინი ვალდებულიც არიან განახორციელონ თავიანთი ვალდებულებები და უფლებები. ამ სფეროში მოქმედებს პრინციპი: “დასაშვებია მხოლოდ ის, რაც კანონითაა დაშვებული და აკრძალულია ის, რაც კანონითაა აკრძალული“. ამიტომ ნებისმიერი სამართლებრივი უზუსტობა ან სიცარიელე უარყოფითად მოქმედებს მმართველობაზე, ამცრებს მის უფლება-მოვალეობებსა და ხელს უწყობს მასში ისეთი ნეგატიური ტენდენციების წარმოშობა-განვითარებას, როგორცაა თანამდებობის ბოროტად გამოყენება, თვითნებობა, კორუფცია და ა.შ.

ადამიანი სუბიექტია, რომლის არსებობის წესად, პოსტმოდერნისტული ონტოლოგიის მიხედვით, აღიარებულია თხრობა - ნარატივი. აქედან გამომდინარე, **სამართალი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც სუბიექტური ნარატივი**, რომელიც ადგენს ადამიანების სამართლებრივი აზროვნებისა და ფუნქციონირების წესებს. **სამართალი, როგორც სუბიექტური ნარატივი თავისუფალია გადაწყვეტოს, აირჩიოს, მოაწესრიგოს, არეგულიროს და გაათავისუფლოს, პატივი სცეს, ენდოს და ა.შ.** მასთან მიმართებაში მყოფი არსებული, იქნება ეს ადამიანი, ორგანიზაცია თუ სხვა ობიექტი სამყაროს გარდაქმნის ისევ და ისევ მის მიერვე შექმნილი სამართალით. ამასთან, როგორც აღრეულ ნაშრომებში არაერთხელ მივუთითებდით, კანონი არ შეიძლება იყოს ადამიანზე მეტი ღირებულების, თუნდაც იმის გამო, რომ იგი ადამიანის შექმნილია და ადამიანის მიერ აქვს მინიჭებული მარეგულირებლისა და მომწესრიგებლის სუბიექტური ბუნება.

სამართლის არსებობის წესში ვლინდება მისი მმართველობითი მეთოდები. ესენია: თავისუფალი არჩევანის განხორციელებისა და გადაწყვეტილების მიღების, პასუხისმგებლობის, პატივისცემის, ნდობის, გულწრფელობის, მოთხოვნის, სინამდვილის, ადამიანისა და საზოგადოების მოთხოვნათა დაძლევისა და სამართლიანად გარდაქმნის

მეთოდები (1,77-82), რაც პრაქტიკულ განხორციელებას სახელმწიფოსა და მისი ორგანოების მეშვეობით აღწევს.

მიუხედავად იმისა, რომ სამართალში სამართალშემოქმედის სუბიექტურობა ინახება, მისი მეთოდები მაინც საერთო-საკაცობრიოა. ამ თვალსაზრისით, ისეთი ზოგადსაკაცობრიო მიზნები, როგორცაა თავისუფლება, სამართლიანობა, ჰუმანურობა, მშვიდობა და სულიერი განვითარება, ჰიპერრეალური არსებობის საფუძვლებს ქმნის. სამართალი თავისი ბუნებით მკაცრიცაა, მაგრამ ეს სიმკაცრე ადამიანზე ზრუნვით უნდა იყოს განპირობებული.

სამართალი ღირებულებათა ინტეგრალური ერთიანობაა, რომელიც მოიცავს პიროვნულ, ეროვნულ და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს, ქმნის, იცავს და ანვითარებს მათ. ეს ღირებულებებია: ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები, ადამიანურობა, მიუკერძოებლობა, სამართლიანობა, უსაფრთხოება, თანასწორობა, სამართლებრივი წონასწორობის დაცვა საზოგადოებასა და პიროვნებას შორის, პასუხისმგებლობა და წესრიგი. სამართალი უდიდესი სიკეთეა, ამიტომ იგი საზოგადოებაში სიკეთის დამკვიდრების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორად შეიძლება განვიხილოთ, რომელიც ამას ახერხებს იმით, რომ ნებას აძლევს, ბრძანებას გასცემს ან უკრძალავს რაიმე მოქმედების შესრულებას ან მისგან თავის შეკავებას.

რაც შეეხება სახელმწიფოს, მას სამეცნიერო ლიტერატურაში უკვე კარგა ხანია მოიხსენიებენ, როგორც სამართალსუბიექტს. როგორც სახელმწიფოს შესახებ განმარტებაშია მითითებული, სახელმწიფოს სიმყარის საფუძველია საზოგადოება, რომელიც ქმნის კულტურულ, მორალურ, ქცევის თუ რელიგიური ქცევის წესებს. შესაბამისად საზოგადოებას აქვს ძალა გარიყოს ყველა, ვინც არ ემორჩილება მის ნებას. საზოგადოება კი ინდივიდებისაგან შედგება და პიროვნებების გავლენა მასზე უმნიშვნელოვანესია, თუ იგი საზოგადოების ინტერესებსა და მისწრაფებებს გამოხატავს. მაგრამ საზოგადოების მზაობას ამ იდეების მისაღებად და ცხოვრებაში მათ რეალიზაციას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ნებისმიერი იდეა განწირულია ან, საუკეთესო შემთხვევაში, სამომავლოდ არის გადადებული.

სახელმწიფო ხელისუფლების სამართლებრივი რეგულირების მმართველობის სფერო თავისი ბუნებით ინტეგრალურია და ასახავს მის მისიას დააკმაყოფილოს საზოგადოებაში არსებული ინტერესების თანასწორობა. თუმცა, შეუძლებელია ყველა ადამიანს ინტერესების თანასწორობა გააჩნდეს. ადამიანი განუმეორებელი ინდივიდია. მას დემოკრატიისა და საბაზრო ეკონომიკის პირობებში თვითონ უხდება არა მხოლოდ თავისი არსებობისათვის ბრძოლა, არამედ სახელმწიფოს შენახვისათვისაც იღწვის. ამ სიტუაციაში ყოველი კონკრეტული ადამიანი თავისი შესაძლებლობების ფარგლებში მოქმედებს. ეს შესაძლებლობები კი იმდენაირია, რამდენი ადამიანიც არსებობს. ამიტომ შეუძლებელია მათი ინტერესების თანასწორობა. ერთადერთი, რაც მათ შეიძლება საერთო ჰქონდეთ, ეს არის სიცოცხლის შენარჩუნებისათვის, მისი დახვეწისა და სულიერი ამაღლებისათვის ბრძოლა, მაგრამ ესეც ყველას ერთნაირად არც სურს და არც შეუძლია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მაისურაძე ნ., სამართლებრივი მართვის მეთოდები, თბ., 2014.
2. სავანელი ბ., იურიდიული მეთოდები, თბ., 2008.
3. Гегель Г. В. Ф., Философия истории. Соч. т. 8. М., 1835.
4. Миронов В. В., Метод философии права/ Под. ред В.С.Нерсисянца, М., 2010.
5. Соловев В. С., Оправдание добра, М., 1897-99.

**ნათელა მაისურაძე
სახელმწიფოს ინტეგრალური მართვის არსი და სამართლებრივი რეგულირების მეთოდები
რეზიუმე**

ნაშრომში განხილულია სახელმწიფოს ინტეგრალური მართვის არსი და შემოთავაზებულია სამართლებრივი რეგულირების ისეთი მეთოდები, როგორცაა: თავისუფალი არჩევანის

განხორციელებისა და გადაწყვეტილების მიღების, პასუხისმგებლობის, პატივისცემის, ნდობის, გულწრფელობის, მოთხოვნათა დაძლევისა და სამართლიანად გარდაქმნის მეთოდები. ასევე განიხილება ის პრობლემები, რომლებიც ქართულ სამართლებრივ სივრცეში არსებობს საბანკო სესხებისა და მათი ხანდაზმულობის ვადებთან დაკავშირებით.

Natela Maisuradze
The Essence of State Integral Management and Method of Legal Regulation
Summary

The article carefully deals with the nature of state integral management and methods of legal regulation such as: Free decision making, Responsibility, Respect, Confidence, Sincerity, Methods of legal transformation and overcoming of requirements. Also bank loans and its delay are discussed.

Натела Маисурадзе
Сущность интегрального управления государством и метод правового регулирования
Резюме

В статье рассматривается сущность интегрального управления государством правового регулирования и такие методы, как: метод свободы выбора реализации и принятия решений; Ответственность; Уважение; Уверенность; Искренность; Методы преодоления и правового преобразования требований. Также рассмотрены вопросы банковских кредитов с точки зрения их отсрочки.

ვაჟა აბაკელია
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი
თაღლითობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის
ზოგიერთი პრობლემა

თანამედროვე მსოფლიოში საკუთრების წინააღმდეგ დანაშაულთან ბრძოლის საკითხთა შორის ერთ-ერთი უმწვავესია თაღლითობის აღსაკვეთად სამართლებრივი მექანიზმის შემუშავება. მომძლავრებული თაღლითობის ანგლო-ამერიკული ნორმატიული მოდელი მიმართულია კაზუისტური დოგმების შემუშავებისაკენ. მან, ჯერჯერობით, ვერ დაძლია ინგლისის სასამართლო პრაქტიკაში წარმოშობილი წინააღმდეგობები. კოდიფიცირებული მიდგომის ბატონობის მიუხედავად ანგლო-ამერიკული მოდელის ზეგავლენით, რომანულ-გერმანული ტრადიციის ზოგიერთ ქვეყანაში ჩამოყალიბდა კაზუისტური ელემენტები. მაგალითად საფრანგეთში, გერმანიაში დაშვებულია თაღლითობის ცალკე სახეების სისხლისსამართლებრივი აკრძალვა.

რეფორმის შედეგად (საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის კოდექსი) საქართველოს კანონმდებლობამ გააგრძელა გერმანულ-რომანული სამართლის სისტემის ტრადიცია, რამაც დანაშაულის კვალიფიკაციის მიმართულებით დასახა ახალი ამოცანები.

უპირველეს ყოვლისა, საფუძველი ჩაეყარა ყველა დანაშაულის - მათ შორის თაღლითობის - შემადგენლობის ელემენტების ანალიზის თანმიმდევრობას, რაც განსხვავდებოდა საბჭოური მოდელისაგან. თანამედროვე თეორია ითხოვდა ჯერ ქმედების (ობიექტური და სუბიექტური) შემადგენლობის დადგენას, ხოლო მომდევნო ეტაპზე იმ სპეციალური საკითხების დადგენას, რომლებიც ეხებიან დანაშაულის სტადიებს, თანამონაწილეობას და ა.შ.

თავის მხრივ, რეფორმის შედეგად, თაღლითობის ობიექტური და სუბიექტური ნიშნები თეორიულად გაანალიზდა, რამაც, ქართული იურიდიული ლიტერატურის პრობლემური დებულებების ახლებურ გააზრებასთან ერთად, ამ კუთხით სასამართლო პრაქტიკის ხარვეზების გამოვლენაც შესაძლებელი გახდა.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსმა არ გაითვალისწინა საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობისათვის დამახასიათებელი თაღლითობის კაზუისტური განსაზღვრა და ცალკე არ გამოყო თაღლითობის ნაირსახეობა. სსკ-ის 180-ე მუხლში

მოცემული დეფინიცია უფრო რუსეთის მოდელს მიემხრო, მაგრამ, რუსეთის კანონთან შედარებით, მეტად დახვეწილია, რადგან “ბოროტად ნდობის გამოყენება”, როგორც მოტყუების ხერხი, არ არის ნორმის ტექსტში.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით საყურადღებოა, სისხლის სამართლის რეფორმის შედეგად სასამართლო პრაქტიკაში თაღლითობის ნორმის ჩამოყალიბებული მოდელის ქმედითუნარიანობა, ხოლო მეცნიერებაში – მისი გააზრების სიღრმე.

თაღლითობის ცნების სტრუქტურის გასარკვევად, უპირველეს ყოვლისა, დასადგენია მისი პირველი ნიშანი – ქმედების შემადგენლობა, რომელიც შედგება ქმედების ობიექტური და ქმედების სუბიექტური მხარისაგან.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 160-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად თაღლითობად ითვლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის დაუფლება ან ქონებრივი უფლების მიღება მოტყუებით. აქედან გამომდინარე, ქმედების ობიექტური შემადგენლობა შედგება შემდეგი ელემენტებისაგან: 1) სისხლის სამართლის კოდექსით დაცული სამართლებრივი სიკეთე – სხვისი ნივთი ან ქონებრივი უფლება; 2) ქმედება - მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის დაუფლება ან ქონებრივი უფლების მიღება მოტყუებით; 3) შედეგი - სხვისი ნივთის დაუფლება ან ქონებრივი უფლების მიღება; 4) მიზეზობრივი კავშირი.

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, თაღლითობის შემადგენლობის თავისებურება დაკავშირებულია ნივთთან ურთიერთობის სფეროსთან, რაც საკუთრებაში მთავარია. „ერთ-ერთი ამოსავალი დებულება საკუთრების ცნებაში, - აღნიშნავს ბ.ზოიძე,- ისაა, რომ საკუთრება უპირველეს ყოვლისა განამტკიცებს მოვლენათა სტატიკურ მდგომარეობას. ამდენად, საკუთრებაში მთავარია პირის ნივთთან ურთიერთობის ხასიათი, მისი შინაარსი და გარანტიები.“ ამიტომ, თაღლითობის გვარეობით ობიექტს წარმოადგენს საკუთრება.

ეკონომიკურ ურთიერთობებში საკუთრებითი ურთიერთობები ასრულებენ მთავარ როლს. მათი დაცვა უზრუნველყოფილია საქართველოს კონსტიტუციით. კერძოდ, კონსტიტუციის 21-ე და 23-ე მუხლების თანახმად, აღიარებულია საკუთრებისა და მემკვიდრეობის უფლება. კონსტიტუცია კრძალავს საკუთრების შექმნის, გასხვისების ან მემკვიდრეობით მიღების საყოველთაო უფლების გაუქმებას. საკუთრების ნაწილში კონსტიტუციის მიერ დადგენილ მართლწესრიგს იცავს სსკ-ის მე-8 კარის 25-ე თავის 177-189-ე მუხლები, რომელთა შორის განისაზღვრება თაღლითობა.

თაღლითობის ობიექტური შემადგენლობის დახასიათებისათვის მნიშვნელოვანია ქმედების საგნის დადგენა. ზოგადად ქმედების საგანი არის ის მატერიალური ნივთი, რომელზედაც უშუალოდ ზემოქმედებს ამსრულებელი.

იურიდიულ-ტექნიკური თვალსაზრისით საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული ქმედების საგნის კონსტრუქცია სხვა ქვეყნებისაგან განსხვავებით ახლოს დგას რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 159-ე მუხლის დეფინიცია, რომლის თანახმად თაღლითობის საგანია სხვისი ნივთი ან ქონებრივი უფლება. საზღვარგარეთის სხვა ქვეყნების ნორმებში თაღლითობის საგანი განისაზღვრება საგნის კონკრეტული ნაირსხეობის ჩამონათვალის სახით. მაგალითად, საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 313-1 მუხლი ქმედების საგნის სახით გამოყოფს ფულად სახსრებს, ფასეულობებს, ქონებას და ღოკუმენტს, რომელიც მოიცავს გარკვეულ ღოკუმენტს. გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 263-ე მუხლი (პარაგრაფი) ქმედების საგნის სახით გამოყოფს მარტო ქონებას, მაგრამ სხვა მუხლებში ხდება კონკრეტული საგნის დეტალიზაცია (კომპიუტერული დანაშაული – 263a მუხლი, სუბსიდიის მიღება თაღლითობით – 264-ე მუხლი და ა.შ.). ქმედების საგნის განსაზღვრა ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით გარკვეულად წააგავს გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის მიერ დადგენილ საგნის განსაზღვრას. ესპანეთის კოდექსის 248-ე მუხლი გამოყოფს პირველი აუცილებლობის საგნებს, ბინას, სხვა ქონებას, სამხატვრო, ისტორიული და კულტურის საგნებს, ჩეკებს, ვალდებულებებს და ა.შ. შვეიცარიის სისხლის სამართლის კოდექსი არ ასახელებს ქმედების საგანს, თუმცა ტექსტუალურად ის იგულისხმება. 140-ე მუხლში კანონმდებელი იფარგლება მარტო ქმედების აღწერით.

სსკ-ის 180-ე მუხლში გათვალისწინებული ქმედების საგანი თავისებურია, რადგან “ნივთის“ ცნებაში შედის როგორც მოძრავი, ასევე უძრავი ნივთიც. ამით თაღლითობის საგნის კონსტრუქცია განსხვავდება ქურდობისაგან (177-ე მუხლი), ძარცვისაგან (178-ე მუხლი), მითვისება ან გაფლანგვისაგან (182-ე მუხლი), სადაც გათვალისწინებულია მარტო სხვისი მოძრავი ნივთის დაუფლება. „ნივთის“ გარდა თაღლითობის საგანს წარმოადგენს ასევე სხვისი ქონებრივი უფლება. ამრიგად, აღნიშნული ქმედების კონსტრუქცია ითვალისწინებს საგნის სამ სახეს: მოძრავ ნივთს, უძრავ ნივთს და ქონებრივ უფლებას.

სსკ-ის 180-ე მუხლში საგნების სახეების განსაზღვრა სავსებით შეესაბამება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის დებულებებს. კერძოდ, კოდექსის 148-ე მუხლში მოძრავი და უძრავი ნივთები განიხილება ნივთის სახეებად, ხოლო 149-ე მუხლის გათვალისწინებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ უძრავ ნივთებს მიეკუთვნება მიწის ნაკვეთი მასში არსებული წიაღისეულით, მიწაზე აღმოცენებული მცენარეები, ასევე შენობა-ნაგებობანი, რომლებიც მყარად დგას მიწაზე. ხოლო ყველა დანარჩენი ნივთი შეიძლება ჩაითვალოს მოძრავ ნივთად (ფული, ფასიანი ქაღალდები, მატერიალური ღირებულების ეკვივალენტი და ა.შ.).

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 147-ე მუხლიდან გამომდინარე ქონებრივი უფლება შეიძლება განისაზღვროს როგორც ნივთისა და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთის (ანდერძის, სადაზღვევო პოლისის, მინდობილობის, პატენტის, სავაჭრო ნიშნის, პლასტიკური ბარათის და ა.შ.) ფლობის, სარგებლობისა და განკარგვის შესაძლებლობის მიღება. სისხლის სამართალი ძირითადად გამოყოფს ნებისმიერ დოკუმენტს, რომელიც ამსრულებელმა მოტყუებით ჩაიგდო ხელში, რითაც მას მიეცა ქონებრივი უფლების შესაძლებლობა.

შედარებითი ანალიზის შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ქმედების საგნის მოდელი, რომელიც აღწერილია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 180-ე მუხლში, სხვა ქვეყნებთან შედარებით უფრო დახვეწილია, რადგან თამიმდევრულად გამოყოფს სანივთო ურთიერთობების საკვანძო ელემენტებს: 1) ნივთს და 2) ქონებრივ უფლებას.

უნდა აღინიშნოს, რომ ერთ-ერთი პირველი, ვინც ნორმაში ქმედების საგნის დაწვრილებითი აღწერის მეთოდის წინააღმდეგ გაილაშქრა, იყო ცნობილი რუსი იურისტი ი. ფონინციკი. სისხლის სამართლის სჯულების 1665-ე მუხლის განხილვისას მან ყურადღება მიაქცია თაღლითობის დეფინიციის არსებით ნაკლზე. კერძოდ, სჯულება ქმედების საგნის სახით გამოყოფდა მარტო მოძრავ ნივთს, მაგრამ არაფერს ამბობდა უძრავი ნივთის დაუფლებაზე. ამის გარდა კანონის გარეშე რჩებოდა ქონებრივი უფლების მიღება. მართალია, როგორც წერს ი. ფონინციკი, სპეციალურ დადგენილებებში შეიმჩნეოდა ქონებრივი უფლების განმარტების ცდა, მაგრამ შემოთავაზებული კონსტრუქციები იყო იმდენად ბუნდოვანი, რომ აბნევდნენ მოსამართლეს. ავტორის აზრით თაღლითობის ცნებაში საკმარისია ძირითადად შემოვიფარგლოთ მოძრავი და უძრავი ნივთის დაუფლებისა და ამავე დროს ქონებრივი უფლების მიღების კონსტატაციით. დაწვრილებითი განმარტება, მისი აზრით, არ არის საჭირო, ვინაიდან სიცოცხლე მრავალსახოვანია, რაზეც მეტყველებს სასამართლო პრაქტიკა.

დასკვნის სახით აღსანიშნავია, რომ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის დადგენას მნიშვნელობა აქვს იმ იურიდიულად ადეკვატური ნიშნების განსაზღვრისათვის, რომლის საფუძველზე უნდა იყოს გამოტანილი ერთადერთი სწორი განაჩენი. სისხლის სამართლის ეს მოთხოვნა ეხება როგორც მაკვალიფიცირებელი ნიშნების დადგენას, ასევე სხვა შემადგენლობებისაგან თაღლითობის შემადგენლობის გამიჯვნას. გასაგებია, რომ მთლიანობაში ამ ამოცანის გადაწყვეტა შეუძლებელია სუბიექტური შემადგენლობის გარეშე. მაგრამ ამ შემთხვევაში ჩვენ ზოგადად გავამახვილებთ ყურადღებას იმ შეცდომებზე, რომელსაც უშვებს ზოგიერთი სასამართლო, რათა გამოვყოთ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის დადგენის აქტუალობა. სამაგალითოდ მოვიყვანოთ ო. ხუჯაძის საქმეს.

2002 წლის დასაწყისში ო. ხუჯაძე ხაშურის სავაგონო დეპოში ახდენდა ჩამოწერილი და ამორტიზებული ვაგონ-დანადგარების დაჭრას, რის შემდეგაც მიჰქონდა იგი ჯართის სახით, ამის თაობაზე მას გააჩნდა შესაბამისი დოკუმენტაცია და ნებართვა. 2002 წლის 27 იანვარს, დაახლოებით 11-12 საათზე, იგი თანმხლებ პირებთან: მცხეთის რაიონის სოფ. ძეგვში მცხოვრებ მიხეილ მჭედლიშვილთან და თერჯოლის რაიონის სოფ. აღისუბანში მცხოვრებ გონა ხუჯაძესთან ერთად მივიდა ხაშურის რაიონის სოფ. ოსიაურთან მდებარე ხაშურის სავაგონო დეპოს ყოფილ სადგურ „ხაშური-2-ში“, სადაც იგი ჭრიდა ვაგონდუმკარებს. მან იქ მიიყვანა ამწეკრანი, რომლის მძღოლი იყო მიღერ ხარაზიშვილი, ტრაილერის მძღოლი რამაზ მეტივიშვილი, ტრაქტორისტები – მურად და მამუკა ზღუდაძეები, რომლებსაც მოურიგდა, რომ დახმარებოდნენ ჯართის წამოღებაში და აუნახლავდნენ ხარჯებს, მანვე განუმარტა მათ, რომ სადგურ „ხაშური-2-ში“ მყოფ სავაგონო დეპოს დირექტორმა თ. კაკიაშვილმა იცოდა ყველაფერი, იყო საქმის კურსში და უნდოდა დაეტვირთა და წაეღო სხვა ვაგონების სავალი ნაწილების დეტალები. ვინაიდან დარაჯმა გელდიაშვილმა იცოდა, რომ ო. ხუჯაძე შესაბამისი დოკუმენტაციით აწარმოებდა ჯართის დამზადებას, ენდო მას, იფიქრა, რომ თ. კაკიაშვილს ეცოდინებოდა ყოველივე და წინააღმდეგობა არ გაუწევია, რის შემდეგაც, ო. ხუჯაძის მითითებით, მურად და მურმან ზღუდაძეებმა ტრაქტორებით დაიწყეს „ხაშური 2-ის“ ტერიტორიიდან ვაგონის სავალი ნაწილების გამოტანა სამანქანე გზაზე, სადაც ამწეკრანის მეშვეობით ტრაილერზე ტვირთავდნენ. მუშაობისას მათთვის ცნობილი გახდა, რომ იქ უნდა მისულიყო სავაგონო დეპოს დირექტორი თ. კაკიაშვილი, რომელმაც სინამდვილეში არაფერი იცოდა იმის შესახებ, რომ ო. ხუჯაძეს მიჰქონდა სავაგონო დეპოს ბალანსზე რიცხული ვაგონების სავალი ნაწილების დეტალები, რის გამოც მათ მიატოვეს ყველაფერი და მართლსაწინააღმდეგოდ დაეუფლნენ ტრაილერზე დატვირთულ, დაახლოებით 20 ტონამდე ჯართს, რომლის ღირებულებაც შეადგენს 1200 ლარს. ტრაილერი, ო. ხუჯაძის მითითებით, მიიყვანეს ხაშურის რკინიგზის სადგურის სატვირთო ეზოში, რათა დატვირთულიყო და გაგზავნილიყო.

ამის შესახებ ცნობილი გახდა სავაგონო დეპოს დირექტორ თ. კაკიაშვილისათვის, რომელსაც სავაგონო დეპოს ბალანსზე რიცხული ვაგონების სავალი ნაწილების დეტალები ჯართად არ ეცნო. ამის გამო ო. ხუჯაძის მითითებით ტრაილერი გადაყვანილ იქნა ხაშურის სატრანსპორტო ატეკაში, საიდანაც ტრაილერის მძღოლმა რ. მეტივიშვილმა ო. ხუჯაძესთან შეთანხმებით ტრაილერი გადაიყვანა ხაშურის რკინიგზის სატვირთო ეზოში, სადაც “ჯართი” მალულად ჩაიტვირთა სატვირთო ვაგონებში და დილით გაიგზავნა ქ. ბათუმში. რაიონული სასამართლოს შეფასებით, ო. ხუჯაძემ აღნიშნული ქმედებით ხაშურის დეპოს მიაყენა 1200 (ათას ორასი) ლარის მნიშვნელოვანი ზიანი.

ხაშურის რაიონულმა სასამართლომ 2006 წლის 20 ოქტომბრის განაჩენით, ჩვენი აზრით, ო. ხუჯაძეს შეცდომით მოუხსნა საქართველოს სსკ-ის 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“, „ბ“ ქვეპუნქტებისა და მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით (მითითებული რედაქცია) წაყენებული ბრალდება, რადგან ო. ხუჯაძე წინასწარ შეუთანხმდა მძღოლს რ. მეტივიშვილს და მალულად ჩატვირთული ვაგონების სავალი ნაწილების დეტალები გააგზავნა ქ. ბათუმში. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2007 წლის 30 მარტის განაჩენით ნაწილობრივ შეასწორა ეს შეცდომა, კერძოდ დატოვა ძალაში ქმედების კვალიფიკაცია 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“, „ბ“ ქვეპუნქტების საფუძველზე, მაგრამ კვლავ შეცდომით დატოვა ძალაში ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით წაყენებული ბრალდება, რადგან „დიდი ოდენობად“ 177-ე მუხლის თანახმად ითვლებოდა ნივთის ღირებულება ათი ათასი ლარის ზევით. მიყენებული ზიანი კი არ სცილდებოდა 1200 ლარს.

დაზუსტებას ითხოვს აგრეთვე ქმედების კვალიფიკაცია 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით. საქართველოს სსკ-ის მე-60 მუხლის საფუძველზე გაუქმდა წინა განაჩენით დანიშნული პირობითი სასჯელი და განაჩენთა ერთობლიობით, სასჯელთა ნაწილობრივი შეკრების პრინციპის გამოყენებით, ო. ხუჯაძეს სასჯელის საბოლოო ზომად განესაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 3 (სამი) წლის ვადით. ამ შემთხვევაში სასამართლოს არ უმსჯელია ფაქტზე, რომელიც საბრალდებო დასკვნამ შეაფასა

საქართველოს სსკ-ის 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, ე.ი. როგორც „არაერთგზისობა“. უფრო მეტი, ზუსტად უნდა ყოფილიყო მითითებული ნორმა, რომლის საფუძველზე განაჩენით იყო დანიშნული პირობითი სასჯელი და 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი (არაერთგზის ჩადენილი თაღლითობა). სამწუხაროდ ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოსაც ეს მომენტი გამორჩა მხედველობიდან.

აღსანიშნავია, რომ ხაშურის რაიონულმა სასამართლომ ბრალდების კვალიფიკაცია საქართველოს სსკ-ის 187-ე მუხლის პირველი ნაწილთ სწორად არ გაიზიარა, რადგან ნივთის განადგურებას და დაზიანებას არ ჰქონდა ადგილი. მიუხედავად ამისა სააკველაციო და საკასაციო სასამართლოებმა არ გაიზიარეს ეს პოზიცია და აღადგინა შეცდომით დაშვებული კვალიფიკაცია.

ანალოგიური მდგომარეობა გვაქვს ქმედების სხვა სახის კვალიფიკაციაში. ხაშურის რაიონულმა სასამართლომ სწორად არ გაიზიარა სსკ-ის 362-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“, „ბ“ ქვეპუნქტებით წაყენებული ბრალდება, რადგან ო. ხუჯაძეს დოკუმენტაციის გაყალბება არ ჩაუდენია. თუმცა ზემდგომმა სასამართლომ კვლავ დატოვა ძალაში ეს მცდარი კვალიფიკაცია.

ერთადერთი საკითხი, რომელმაც არ წარმოშვა პრობლემა, იყო ის, რომ ხაშურის რაიონულმა სასამართლომ მოხსნა საქართველოს სსკ-ის 218-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“, „ბ“ ქვეპუნქტების საფუძველზე წარდგენილი ბრალდება, რადგან გადასახადებისაგან თავის არიდება იყო უადგილო.

ხაშურის რაიონული სასამართლოს განაჩენით ო. ხუჯაძე სწორად იქნა ცნობილი დამნაშავედ სსკ-ის 180-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტის (2000 წლის 5 მაისის რედაქცია) საფუძველზე, რადგან ამ რედაქციით მნიშვნელოვანი ზიანი იყო შეფასებითი კატეგორია და სასამართლოს უფლება ჰქონდა მიეცა სათანადო შეფასება. სააკველაციო სასამართლომ ამ ქვეპუნქტზე არ გაამახვილა ყურადღება, როგორც საკასაციო სასამართლომ.

თაღლითობის თავისებურება გამოიხატება ქმედების ხერხში. პირი ეუფლება სხვის ნივთს ან იღებს ქონებრივ უფლებას მოტყუებით და ამ გზით აღწევს დასახულ მიზანს. სხვა დანაშაულისაგან, მაგალითად, ქურდობისაგან განსხვავებით, დაზარალებული უნებლიედ თვითონ მონაწილეობს ქმედების შემადგენლობის შესრულების პროცესში. თაღლითური მოტყუება არის სინამდვილის განზრახ დამახინჯება ან დაფარვა პირისათვის სიმართლის დამალვის მიზნით. მოტყუება, შეიძლება განხორციელდეს როგორც მოქმედებით (ე.წ. აქტიური მოტყუება), ასევე უმოქმედობით (ე.წ. პასიური მოტყუება).

აღნიშნული დახასიათება ზოგადად ასახავს თაღლითობის შემადგენლობის თავისებურებას. მაგრამ ცხოვრებაში თაღლითური მოტყუება მრავალფეროვანია და რთულია, რაც იწვევს მის განსხვავებულ ასახვას საზღვარგარეთის მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობაში. ზოგიერთ ქვეყანაში თაღლითობის სახეების მრავალფეროვნება შესაძლებლობას არ იძლევა უფრო მარტივად იქნეს ფორმალიზებული კერძო ნაწილის მუხლი, როდესაც კანონმდებელს სურს გააგრძელოს ეს თუ ის დეფინიცია მოტყუების გარკვეულ ჯგუფზე. სისხლის სამართლის რომანულ-გერმანულ სისტემაში თავს იჩენს ანგლო-ამერიკული სისტემისათვის დამახასიათებელი თაღლითური მოტყუების სახეების ასახვა ცალკე გამოყოფილ ნორმებში. ამიტომ თარღლითობის ობიექტური შემადგენლობა არაა მოცემული ერთი ნორმის სახით, ე.ი. ქმედების აღწერის ერთიანი დეფინიცია არ არსებობს, არსებობენ თაღლითობის ცალკეული შემთხვევების ამსახველი ნორმები.

სხვა ქვეყნებისაგან განსხვავებით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი იურიდიული ტექნიკის თვალსაზრისით უფრო დახვეწილია, რადგან თაღლითობის ძირითადი ნიშანი არის ლაკონურად ფორმალიზებული შემდეგი დეფინიციის სახით - „მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის დაუფლება ან ქონებრივი უფლების მიღება მოტყუებით“. მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის დაუფლება ან ქონებრივი უფლების მიღება გვხვდება სხვა სახის დანაშაულშიც. მაგრამ მათგან განსხვავებით თაღლითობის სუბსტანტია წარმოადგენს მოტყუება.

თაღლითობის სისხლისსამართლებრივი კვლევა ნათლად მოწმობს, რომ თაღლითობის შემადგენლობა თეორიისათვის და სასამართლო პრაქტიკისათვის ყოველთვის წარმოადგენს განსაკუთრებული კვლევის საგანს. ამასთანავე, ჩვენ შევეცადეთ გვეჩვენებინა, რომ ქმედების ობიექტური და სუბიექტური მხარეების გაგება სასამართლო პრაქტიკაში ნაკლებად პასუხს სისხლის სამართლის თეორიის მოთხოვნას. ძირითადი პრობლემები წარმოიშვება ქმედების კვალიფიკაციისას. განსაკუთრებით აქტუალურია თაღლითობის მაკვალიფიცირებელი ნიშნების გაგება და პრაქტიკაში მათი გამოყენება. პრობლემას წარმოადგენს თაღლითობისა და სხვა შემადგენლობების გამიჯვნის საკითხი.

თაღლითობის ობიექტური და სუბიექტური შემადგენლობა არის ქმედების გაგების ათვლის წერტილი. მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის დაუფლება ან ქონებრივი უფლების მიღება მოტყუებით მთლიანობაში წარმოადგენს თაღლითობის იურიდიულ ბუნებას. ქმედების კვალიფიკაციის პროცესმა უნდა გაითვალისწინოს ნორმაში აღწერილი კონსტრუქცია, რათა არ წაიშალოს თაღლითობის ცნების ზღვარი. მაგრამ ამით არ ამოიწურება თაღლითობის გაგება. როგორც სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ცხადყოფს, კოდექსის ზოგადი ნაწილის ცნებების გარეშე შეუძლებელია იმ მნიშვნელოვანი პრობლემების გადაწყვეტა, რომელიც უშუალოდ ეხება თაღლითობის მაკვალიფიცირებელ ნიშნებს.

ამრიგად, თაღლითობის ცნებას ფართო გაგებით ჩვენ ვიღებთ მარტო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი და კერძო ნაწილების კომპლექსური გამოყენების გზით. ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან შესაძლოა დავასკვნათ შემდეგი: თაღლითობის ცნების სტრუქტურას ქმნის სამი ნიშანი: ქმედების შემადგენლობა, ქმედების მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. ამ გზით ირკვევა თაღლითობის თავისებურება და ერთდროულად - სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის აუცილებელი და საკმარისი საფუძველი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გამყრელიძე ო., ანგარება თუ მითვისება – კრ.: ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, 1998, გვ. 2034-235.
2. გამყრელიძე ო., შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2004, № 3.
3. გამყრელიძე ო., საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბ., 2005.
4. ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის (კომენტარი), თბ., მერიდიანი, 1999.
5. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის განჩინება.
6. სისხლის სამართლის პროექტის კომენტარი. ეკონომიკური დანაშაული. თბ., 2000.
7. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. წ. 1, თბ., 2001.
8. სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი 1. თბ., 2005.
9. ტურავა მ., სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი), თბ., 2000.
10. წულაია ზ., ეკონომიკურ დანაშაულთა იურიდიული ანალიზი, თბ., 2001.
11. წულაია ზ., სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, თბ., 2001.
12. წერეთელი თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, თბ., 2007.
13. ჭანტურია ლ., შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბ., 1997.
14. [Basic Legal Concepts](#) - Journal of Accountancy .Retrieved 2013-12-18
15. California Civil Jury Instructions: 1900. Intentional Misrepresentation - .Judicial Council of California .Retrieved 2013-12-27.
16. Кирхмайер В. Афера «Флоутокеса» (пер. с немецк.) – «Немецкая волна», 18.12.2001.
17. Лимонов В. Н. Мошенничество. М., 2000.

ვაჟა აბაკელია
თაღლითობისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის
ზოგიერთი პრობლემა
რეზიუმე

დასავლეთის ქვეყნებში თაღლითობის შემადგენლობა განისაზღვრება ძირითადად თითოეული ქმედებიდან, ე.ი. ცალკეა გამოყოფილი თაღლითობის კაზუსტური განსაზღვრა, რაც არ არის საქართველოს ს.ს. კოდექსში.

ჩვენი ქვეყნის კოდექსის მიხედვით ცალკე არ არის გამოყოფილი თაღლითობის ნაირსახეობა. სსკ-ის 180-ე მუხლის დეფინიცია უფრო რუსეთის მოდელისაკენ იხრება, თუმცა უფრო დახვეწილია. მიგვაჩნია, რომ თაღლითობის შემადგენლობაში უფრო მყარად გაიმიჯნოს საკუთრივ თაღლითობა, როგორც მოტყუების ხერხი, ნდობის ბოროტად გამოყენებისაგან.

Vazha Abakelia
Some Problems of Criminal liability for Swindle
Summary

Basically, composition of swindle is defined from each action in Western countries, e.g. casuistic definition of swindle is separated unlike Georgian Criminal Code.

According to the code of our country varieties of swindle is not separated. Definition of the Article 180 of Criminal Code of Georgia is more similar to the model of Russia, though it is more refined. We think that as a tool of cheating the swindle itself should be more separated from the abuse of trust in the composition of swindle.

Важа Абакелия
Некоторые проблемы уголовной ответственности за мошенничество
Резюме

В странах запада состав мошенничества (аферы) в основном определяется отдельно взятыми действиями, т.е. отдельно выделено казуистическое определенте мошенничества, чего нет в УК Грузии.

В кодексе нашей страны отдельно не выделен вид мошенничества. Дефиниция 180-ая статья ЗУК близка русской модели, хотя и более утончённая. Считаём, что в понятии мошенничества (аферы) нужно более чётко разграничить собственно мошенничество, как средство обмана от злоупотребления доверием.

კახა კობერიძე
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის მოწვეული ლექტორი
ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტი

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მსგავსი ინსტიტუტი საქართველოში ჯერ კიდევ შუა საუკუნეებში არსებობდა. სხვადასხვა კატეგორიის დაევების, მათ შორის სისხლის სამართლის საქმეების, მოგვარებასა და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებაში მონაწილეობდნენ მხარეების ან ხალხის მიერ შერჩეული პირები, რომლებსაც საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში “რჯულის კაცებს”, “ბჭეებს”, “მორვარებს” და ა.შ. უწოდებდნენ. მათი გადაწყვეტილებები, როგორც წესი, სამართლიანი იყო და მოდავე მხარეებისათვის უპირობოდ შესასრულებელი. მოგვიანებით, რუსეთის იმპერიის დაშლის შემდეგ, საქართველოში 1917 წლის 21 სექტემბერს შემოიღეს “სასამართლო დაწესებულების დებულება”, შემდეგ ცვლილებები შევიდა “სისხლის სამართლის წარმოების წესდებაში”, ხოლო 1919 წლის 17 იანვარს კი საქართველოს მთავრობამ მიიღო კანონი “ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღების შესახებ”. ამ კანონის თანახმად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შედგებოდა ერთი მოსამართლის, 12 ძირითადი და 2 სათადარიგო ნაფიცი მსაჯულისაგან. უმნიშვნელოვანეს მოვლენას წარმოადგენდა ასევე კანონის აღსრულებაზე ზედამხედველი სენატის დაარსება, თუმცა 1921 წლის თებერვალ-მარტში ბოლშევიკური რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციამ გააუქმა საქართველოს პირველი რესპუბლიკა და მისი სასამართლო ორგანოები.

საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღების პროცესი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ გაგრძელდა, როდესაც 2004 წელს კონსტიტუციაში შესაბამისი ცვლილებები შევიდა, მაგრამ ინსტიტუტმა ფუნქციონირება მხოლოდ 2010 წელს, შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებების შედეგად დაიწყო.

ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ირგვლივ ყოველთვის არსებობდა არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება. ნაწილი ამ მოვლენას დადებითად აფასებს და მისი შემოღების მომხრეა, მეორე ნაწილი კი ამ ინსტიტუტის არსებობაში უარყოფითს უფრო ხედავს, ვიდრე დადებითს. ნებისმიერ შემთხვევაში, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მთავარი იდეა სასამართლოსადმი საზოგადოების რწმენისა და ნდობის ამაღლებაა. ხდებიან რა ნაფიცი მსაჯულები, რიგით მოქალაქეებს ეძლევათ შესაძლებლობა უკეთ ჩაიხედონ სასამართლო სისტემაში, გაიგონ, თუ როგორ ფუნქციონირებს იგი და თავად მიიღონ მონაწილეობა მართლმსაჯულების განხორციელებაში. ამგვარი ჩართვა ხელს უწყობს სასამართლო სისტემისადმი ნდობის ამაღლებას, ვინაიდან ამ შემთხვევაში პირთა გათვინობიერება გაცილებით მაღალ საფეხურს აღწევს და ისინი უფრო ობიექტურნი არიან სისტემის შეფასებისას. ბუნებრივია მიუკერძოებლობისა და დამოუკიდებლობის პრობლემები, რაც შეიძლება მოქალაქეთა მხრიდან სასამართლო გადაწყვეტილების სამართლიანობისადმი სკეპტიკური დამოკიდებულების მიზეზი გახდეს, გაცილებით ნაკლებია, თუ საზოგადოება თავად არის სამართალწარმოების მონაწილე.

თუმცა, აღნიშნული როდი ნიშნავს, რომ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ცალსახად დადებითი მოვლენაა; ინსტიტუტს, რა თქმა უნდა, გააჩნია პრობლემური მხარეები და მათ შორის ერთ-ერთი ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტია.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით, ნაფიცი მსაჯულებისათვის სასამართლო სხდომის თავმჯდომარე ამზადებს ვერდიქტის ორ ფორმას: გამამართლებელ ვერდიქტს და გამამტყუნებელ ვერდიქტს. ქიურის ერთხმად გამოაქვს ერთ-ერთი მათგანი თითოეულ წარდგენილ ბრალდებაზე და არც ერთ მსაჯულს არა აქვს უფლება თავი შეიკავოს ხმის მიცემისაგან. მსაჯულებს გადაწყვეტილება გამოაქვთ მოსამართლისაგან მიღებული სამართლებრივი განმარტებების საფუძველზე და სასამართლო სხდომაზე წარმოდგენილი მტკიცებულებების მიხედვით. მათ არა აქვთ უფლება ვერდიქტი დააყრდნონ დაუშვებელ ან გამოუკვლევებელ მტკიცებულებებს, საკუთარ ვარაუდებსა თუ შეხედულებებს. ამასთან, თუ არც ერთი მხარე არ აცხადებს უარს, ნაფიცი მსაჯულები მონაწილეობენ სასჯელის დანიშნვის პროცესშიც და იღებენ სასჯელის დამძიმების ან შემსუბუქების

რეკომენდაციას. სხდომის თავმჯდომარემ ეჭვი არ უნდა შეიტანოს ნაფიც მსაჯულთა მიერ გამოტანილ ვერდიქტში და არც სასჯელის შემსუბუქების ან დამძიმების რეკომენდაციაში. განსხვავებით ორდინალური სასამართლო გადაწყვეტილებისაგან, ნაფიცი მსაჯულების მონაწილეობით განხორციელებულ სისხლის სამართლის საქმეზე დადგენილი განაჩენის შემთხვევაში, სხდომის თავმჯდომარე მოსამართლე არ ასაბუთებს ვერდიქტს, არამედ მისი განაჩენი ნაფიც მსაჯულთა მიერ მიღებული სასჯელის შემსუბუქების ან დამძიმების რეკომენდაციის გათვალისწინებით მოტივირებული უნდა იყოს მხოლოდ სასჯელის ნაწილში. სწორედ აქ იკვეთება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტის სუსტი მხარეები. მაშინ როდესაც, მოსამართლეს, რომელიც პროფესიონალი იურისტი, ჩვეულებრივ სისხლის სამართლის პროცესში უწევს მის მიერ მიღებული განაჩენის ზედმიწევნითი დასაბუთება, რაც თავის მხრივ სამართლიანი სასამართლოს უფლების შემადგენელი ნაწილია, ნაფიც მსაჯულებს ვერდიქტის დადგენისას, ფაქტობრივად, უწევთ მხოლოდ იმ საკითხის გადაწყვეტა პირი დამნაშავეა თუ უდანაშაულო. რაიმე მოთხოვნა ვერდიქტის დასაბუთებულობისა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი არ არის. მიუხედავად იმისა, რომ ნაფიც მსაჯულად სამსახური ყოველი მოქალაქის საპატიო ვალი უნდა იყოს ქვეყნისა და მართლმსაჯულების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებულია არასათანადო მსაჯულის გამოვლენისა და პროცესს ჩამოშორების მრავალი შესაძლებლობა, ყოველთვის რჩება მსაჯულთა მხრიდან გულგრილობის ან წინასწარი განწყობის არსებობის შესაძლებლობა, მითუმეტეს, რომ მათ არ გააჩნიათ იმგვარი მოვალეობა-პასუხისმგებლობანი, როგორც მოსამართლეს .

დემოკრატიულ, სამართლებრივ სახელმწიფოში გადაწყვეტილების დასაბუთებულობა სამართლიანი სასამართლოს უფლების შემადგენელი ნაწილია, თუმცა ნაფიცი მსაჯულების მიმართ მოქმედებს პრინციპი, რომ გადაწყვეტილების მოტივაცია და თათბირი საიდუმლოა. აღნიშნული კი გამომდინარეობს იქიდან, რომ პირები, რომლებიც ნაფიც მსაჯულთა როლში გამოდიან, დაცულნი იქნენ იმ ნეგატიური შედეგებისაგან, რაც შეიძლება მათ მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას მოჰყვეს.

იმ ფაქტის საკომპენსაციოდ, რომ ისინი არაპროფესიონალები არიან, შესაბამისი იურიდიული განათლებისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის ცოდნის გარეშე, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მსაჯულებს მოსამართლე სხდომის გახსნისას და სათათბირო ოთახში გასვლამდე აძლევს შესაბამის განმარტებებს. აღნიშნული განმარტებები წინასწარ გადაეცემათ პროცესის მონაწილე მხარეებს და ეძლევათ შესაძლებლობა მასში ცვლილება-დამატებების შეტანის თაობაზე შუამდგომლობის დაყენებისა. ჟიურის განმარტება გამოსაყენებელი კანონი, ბრალდების შინაარსი, მსაჯულები ეცნობიან უდანაშაულობის პრეზუმფციის შინაარსს, მტკიცებულებათა სტანდარტს და შესაბამისად, ექმნებათ წარმოდგენა, თუ როგორ და რა საფუძვლით უნდა გამოიტანონ ვერდიქტი. ნაფიც მსაჯულს გაურკვევლობის შემთხვევაში დამატებით ეძლევა შესაძლებლობა მანდატურის მეშვეობით წერილობით მიმართოს მოსამართლეს ბუნდოვანი საკითხის გასარკვევად. მოსამართლე ვალდებულია დარწმუნდეს, რომ მსაჯულებმა ზუსტად აღიქვეს და გაანალიზეს საქმის ვითარება და მათზე დაკისრებული პასუხისმგებლობა. ყოველივე ამის მიზანი არის ის, რომ არ დაირღვეს ბრალდებულის უფლება სამართლიან სასამართლოზე, რომელიც მას მინიჭებული აქვს საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლითა და ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-6 მუხლით. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, სამართლიანი სასამართლოს უფლება უნდა უზრუნველყოფდეს პირის სრულყოფილ სამართლებრივ დაცვას. მიუხედავად იმისა, რომ არც კონვენციისა და არც კონსტიტუციის მუხლთა ტექსტი პირდაპირ არ მიუთითებს, სამართლიანი სასამართლოს უფლება დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ საქმის განხილვის უფლებასა და დასაბუთებული გადაწყვეტილების გამოტანის უფლებასაც მოიცავს. თუ არ არსებობს დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლო, რთულია ვიმსჯელოთ გადაწყვეტილების/განაჩენის მყარ დასაბუთებაზე, ხოლო ეს უკანასკნელი პირს უზღუდავს გასაჩივრების გამართული პროცედურის წარმოების შესაძლებლობას.

შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტი შესაძლოა ზემოაღნიშნული კონსტიტუციური უფლების რეალიზების შემაფერხებელი ფაქტორი გახდეს. ასევე, აღსანიშნავია, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ განიხილა პირიქითა შემთხვევაც, როდესაც საკონსტიტუციო მოსარჩელე მიუთითებდა, რომ ნაფიც მსაჯულთა გარეშე ჩატარებული სისხლის სამართლის პროცესი არღვევდა მის უფლებას სამართლიან სასამართლოზე. ვფიქრობ, გამართლებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ აღნიშნული სარჩელის არდაკმაყოფილება, ვინაიდან არც ნაფიც მსაჯულთა არსებობაა სამართლიანი განაჩენის პანაცეა და არც მათი არარსებობა ხდის სასამართლოს არასამართლიანს. მაგრამ დასაბუთებულობის საკითხი, ნებისმიერ შემთხვევაში პრობლემად რჩება.

შესაბამისად, ისმის კითხვა: რამდენადაა დაცული ბრალდებულთა კონსტიტუციითა და საერთაშორისო კონვენციებით გათვალისწინებული ძირითადი უფლებები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიერ საქმის განხილვის შემთხვევაში? იმის დასადგენად, საჭიროა თუ არა ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტის დასაბუთება, უმნიშვნელოვანესია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ამ თვალსაზრისით 2009 წლის გადაწყვეტილებაა საქმეზე “ტაქსკე ბელგიის წინააღმდეგ (Taxquet v. Belgium)”. რიჩარდ ტაქსკემ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წინაშე, სხვა საკითხებთან ერთად, დააყენა შემდეგი: იყო თუ არა მის წინააღმდეგ გამოტანილი გადაწყვეტილება დასაბუთებული და კონვენციის მე-6 მუხლთან შესაბამისი. ბელგიის სასამართლოში მსაჯულებს რამდენიმე კითხვა დაესვათ, რომელზეც მათ დადებითი პასუხი გასცეს ტაქსკეს საწინააღმდეგოდ. შესაბამისად, ბრალდებულს სასამართლომ 20 წლიანი პატიმრობა მიუსაჯა და როგორც ზემოთაც ვისაუბრეთ, სწორედ აქ მოხდა დასაბუთებულობისა და გასაჩივრების უფლებათა თანხვედრა, ვინაიდან ტაქსკე მიუთითებდა, რომ მის წინააღმდეგ გამოტანილმა დაუსაბუთებელმა გადაწყვეტილებამ ამ უკანასკნელს წაართვა განაჩენის სრულყოფილად გასაჩივრების შესაძლებლობა. ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნულთან დაკავშირებით განაცხადა, რომ დაუსაბუთებლობის შემთხვევაში შეუძლებელი ხდება გადაწყვეტილების კანონიერებასამართლიანობის შემოწმება, ამასთან, სახელმწიფოსათვის და მისი ყოველი მოქალაქისათვის მნიშვნელოვანია იმის გაგება, თუ რატომ, რა საფუძველით მივიდნენ ნაფიცი მსაჯულები კონკრეტულ ვერდიქტამდე. ტაქსკეს საქმის პირველადი განხილვისას მიღებული განჩინებიდან, ბუნდოვნად, მაგრამ მაინც იკითხებოდა მითითება იმის თაობაზე, რომ ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით წარმართულ სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება საჭიროებდა დასაბუთებას. ანუ ფაქტობრივად, სასამართლომ დაადგინა, რომ რიჩარდ ტაქსკეს უფლებები მართლაც დაირღვა მის წინააღმდეგ გამოტანილი დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილებით. საქმის ამგვარმა განვითარებამ, ბუნებრივია, დიდი მღელვარება გამოიწვია სხვადასხვა ქვეყნების იურიდიულ წრეებში, ვინაიდან განჩინების ასეთი ინტერპრეტირების შესაძლებლობა არასახარბიელო მდგომარეობაში ავდებდა მთლიანად ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტს და მის რესპექტაბელურობას.

ბელგიამ ევროპული სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება დიდ პალატაში გაასაჩივრა. დიდი პალატის წინაშე ერთი ძირეული საკითხი იდგა: მას უნდა განემარტა 2009 წელს მიღებული გადაწყვეტილების შინაარსი, რათა აღარ დარჩენილიყო ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სტანდარტის ორაზროვნად გაგების რესურსი. თუ ევროსასამართლო დაადასტურებდა იმ ნოვაციურ მოსაზრებას, რომ ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტს დასაბუთება სჭირდება, მაშინ იგი წავიდოდა მთელ რიგ ქვეყნებში მანამდე ჩამოყალიბებული და განმტკიცებული პრაქტიკის წინააღმდეგ, რაც თავის მხრივ სრულად შეცვლიდა ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის მიმართ არსებულ მიდგომებსა და წარმოდგენებს. განხილვაში ჩაერთვნენ გაერთიანებული სამეფოს, ირლანდიისა და საფრანგეთის მთავრობებიც. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ევროპაში არსებობს სხვადასხვა ტიპის სამართლებრივი სისტემების მქონე სახელმწიფოები: კლასიკური ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მქონე ქვეყნები, შერეული სისტემის ქვეყნები და ქვეყნები, რომლებსაც საერთოდ არ ჰქონდათ ნაფიც მსაჯულთა

სასამართლო. იმ ქვეყნებშიც კი, რომლებიც ცნობდნენ აღნიშნულ ინსტიტუტს, განსხვავებულად წყდებოდა ვერდიქტის გამოტანის საკითხი: პირველი ეს იყო მრავალი ზუსტი კითხვის დასმის მეთოდი, ხოლო მეორე კი, შედარებით მარტივი, ვერდიქტის წარდგენა. სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მისი როლი არ იყო ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენება ან არაპროფესიონალ მოსამართლეთა მიერ საქმის განხილვის სისტემების ჰარმონიზაცია და რომ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, თავისთავად, არ ეწინააღმდეგება კონვენციას. ამასთან, კონვენცია არ მოითხოვს ვერდიქტის დასაბუთებას; თუმცა, ნებისმიერ შემთხვევაში, ბრალდებულის მიმართ გამოტანილი ვერდიქტი გააზრებული უნდა იყოს ბრალდებულისა და საზოგადოებისათვის. ამიტომ, მიუხედავად იმისა, ევროსასამართლომ მიუთითა, რომ თავისთავად ნაფიც მსაჯულთა მიერ გამოტანილი დაუსაბუთებელი ვერდიქტი არ ნიშნავს პირის მიმართ სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევას, აუცილებელია გარკვეული სტანდარტების შემოღება ასეთ შემთხვევებში. პირველ რიგში კი საჭიროა ნაფიც მსაჯულთა მაქსიმალური გათვინობიერება განსახილველი საკითხის სამართლებრივ თუ ფაქტობრივ გარემოებებში. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ბელგიამ, რომლის წინააღმდეგაც მიმდინარეობდა დავა, საკანონმდებლო ცვლილებების საფუძველზე დაავალდებულა სხდომის თავმჯდომარე მოსამართლე დახმარებოდა ნაფიც მსაჯულებს ვერდიქტის დასაბუთებაში.

როგორც ვხედავთ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი შესაბამისობაშია ევროსასამართლოს გადაწყვეტილებასთან, უფრო მეტიც, ქართული სამართლებრივი სისტემა ითვალისწინებს არა მარტო გამამტყუნებელი განაჩენის განაჩივრებისა და საქმის ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე განხილვის უფლებას, არამედ სასამართლოს ანიჭებს უფლებამოსილებას გააუქმოს გამამტყუნებელი ვერდიქტი, თუ ეს უკანასკნელი აშკარად ეწინააღმდეგება მტკიცებულებათა ერთობლიობას, უსაფუძვლოა და გამამტყუნებელი ვერდიქტის გაუქმება სამართლიანი მართლმსაჯულების აღსრულების ერთადერთი შესაძლებლობაა.

როგორც უკვე ითქვა, საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღების მიზანი რიგითი მოქალაქეების მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩართვა და სასამართლოს ავტორიტეტის ამაღლება იყო, რაც თავისთავად მისასაღმებელია. მთავარია, მომავალში კარგად გავიზაროთ ამ სასამართლოს პერსპექტივა, მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები, არსებული რეალობა და ამ ინსტიტუტის შესაბამისობა საქართველოში დამკვიდრებულ სამართლებრივ სისტემასთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლო. საქმე „ტაქსკე ბელგიის წინააღმდეგ“ (საჩივარი №926/05). სტრასბურგი. 2010 წლის 16 ნოემბერი.
2. ბურჯანაძე გ., ნაფიც მსაჯულთა მიერ გამოტანილი ვერდიქტის დასაბუთებულობა: ევროპულ სტანდარტებთან საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა, სტატიათა კრებული “ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო”, თბ., 2011.
3. დოლიძე ა., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო საქართველოში და მისი შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან, სტატიათა კრებული “ადამიანის უფლებები და სამართლის უზენაესობა”, თბ., 2013.
4. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, თბ., 2014, 15 ნოემბრის მდგომარეობით.
5. სონგულია ნ., ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“. No. 1(32).

**კახა კობერიძე
ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტი
რეზიუმე**

საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემოღებამ იმთავითვე გამოიწვია საზოგადოების არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება. იურისტები და არა მარტო ისინი, აღნიშნავენ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს უდავოდ პოზიტიურ მხარეს – საზოგადოების მონაწილეობას მართლმსაჯულების განხორციელებაში, თუმცა, თითქმის ყველა აღნიშნავს, რომ ამ ინსტიტუტის დამკვიდრება რიგ პრობლემებთანაა დაკავშირებული. ერთ-ერთი სადაო საკითხია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტის დასაბუთებულობა, რის თაობაზეც სტატიაშია საუბარი და საქართველოს კანონმდებლობის გარდა, მიმოხილულია ამ საკითხზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები.

**Kakha Koberidze
Verdict of Jury Trial
Summary**

The introduction of jury trials in Georgia immediately triggered public reaction. Lawyers and not only they, denote the undoubtedly positive side of jury trial - public participation in the administration of justice, however, almost everybody notes that there are number of problems related to the establishment of this institution. One of the issues disputed is the validity of a jury verdict, which is reviewed in the article, in addition to the Georgian legislation and some of the resolutions by European Court of Human Rights.

**Каха Коберидзе
Вердикт суда присяжных
Резюме**

Введение суда присяжных в Грузии, сразу же вызвало неоднозначную реакцию в обществе. Юристы и не только они, несомненно отмечают положительную сторону суда присяжных - участие общественности в исполнении правосудия, однако, почти все отмечают, что создание этого института связано с многими проблемами. Один из спорных вопросов - это обоснованность вердикта присяжных. В данной статье обсуждены требования УПК Грузии и некоторые решения Европейского суда по правам человека на эту тему.

კუპანიზარული მხსნიარუბანი

ლია მენთემაშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი

ზეპირი მეტყველების პრობლემები

სალიტერატურო ენა უნდა ვითარდებოდეს, თანდათან იხვეწებოდეს და ლიტერატურული ნორმები იცვლებოდეს დროთა ვითარებაში. სალიტერატურო ენის სპეციფიკა ისაა, რომ ის ნორმირებულია როგორც სიტყვობრივი შემადგენლობის, ისე გრამატიკული ფორმების თვალსაზრისით. საყოველთაოდაა აღიარებული, რომ ლიტერატურული ნორმების განვითარება შეესაბამება ყოველი ენის შინაგანი კანონების განვითარებას. ენა ცვალებადია. თითქმის განუწყვეტლივ იცვლება ენის ლექსიკური შემადგენლობა, მისი გრამატიკული წყობა, რომელიც დროთა განმავლობაში აუმჯობესებს თავის წესებს და უფრო სრულყოფილი ხდება.

სალიტერატურო ენას არ უყვარს ფორმათა სიტყვლე და ნაირ-ნაირობა. ლიტერატურული ნორმები მტკიცედ ჩამოყალიბებულია და მოწესრიგებული. ენის ნორმალიზაცია გარკვეულ კანონზომიერებას ემორჩილება. ლიტერატურული ენის დახვეწასა და ჩამოყალიბებაში განუზომელი მნიშვნელობა აქვს მწერლობას. სიტყვის დიდოსტატები, ქართველი მწერლები აკანონებდნენ და ამკვიდრებდნენ ენობრივი წიაღიდან ისეთ სიტყვებსა და გრამატიკულ ფორმებს, რომლებიც ეგუებოდნენ დედაენის ბუნებასა და თვისებას.

ძნელია წარმოვიდგინოთ ჩვენი არსებობა მეტყველებისა და აზროვნების გარეშე. მეტყველება და აზროვნება ადამიანის, პიროვნების გონითი აქტივობაა. ადამიანი მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრებით ბავშვობიდან სიკვდილამდე განუყრელად არის დაკავშირებული მეტყველებასთან. მეტყველება აყალიბებს ადამიანს როგორც პიროვნებას, საზოგადოების აქტიურ წევრს. მეტყველების საშუალებით შეიძლება ფიქრისა და სურვილის, ნააზრების გადმოცემა, ადამიანებთან, ბუნებასთან კავშირის დამყარება, აზრთა გაცვლა-გამოცვლა.

მეტყველება აუცილებლად ნორმული, გასაგები, უბრალო უნდა იყოს და არა ხელოვნურად გართულებული. ქართული მწერლობის უდიდესი წარმომადგენლები დაუღალავად იბრძოდნენ წარსულში ქართული ენის შელახული უფლებების აღდგენისათვის. დიდი ქართველი მწერლები და საზოგადო მოღვაწეები ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, იაკობ გოგებაშვილი არა მარტო ენობრივი პრაქტიკით, არამედ თეორიული ხასიათის ნაშრომებითაც ხელს უწყობდნენ ქართული ენის განვითარებას წერით და დაუნდობლად ამხედდნენ მშობლიურ ენაზე მეტყველების დამახინჯების ფაქტებს.

საზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ზეპირი მეტყველება უაღრესად ინდივიდუალური, პიროვნული ქმედებაა, იგი სუბიექტის შემოქმედებითი, გონებრივი შესაძლებლობაა. არაიშვიათია ჩვენს მეტყველებაში დამახინჯებული, გაუმართლებელი, ქართული ენისათვის მიუღებელი ფორმების გამოყენება. აღნიშნული სახის შეცდომები უკულტურობის დაღს ასვამს ზეპირმეტყველებას, ხელს უწყობს ენის სიწმინდის დარღვევას.

ზეპირმეტყველების კულტურა, უპირველეს ყოვლისა, ესაა პიროვნების საერთო კულტურის, განათლების, ფართო ერუდიციის მაგალითი, სულიერების გამოხატულება. იგი ხასიათდება წარმოთქმის სრული ფონემატურობით და მდიდარი ლექსიკური შესაძლებლობებით.

როდესაც ზეპირმეტყველების კულტურის პრობლემებზე ვლაპარაკობთ, მხედველობაში უნდა გვქონდეს აუცილებლად ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების მდგომარეობა საჯარო სკოლებში. სასკოლო განათლების პირველივე საფეხურზე სწავლების პროცესში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს გამართული

ზეპირმეტყველების ჩვევების ჩამოყალიბებას. სკოლებში არამარტო ქართული ენის, არამედ ყველა საგნის მასწავლებლის უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა ზეპირმეტყველების კლუტურის ამადლებაზე ზრუნვა.

დახვეწილ ქართულს ნაკლებად ვისმენთ მოსწავლეებისა თუ სტუდენტებისაგან, ტელეეკრანებიდან და ყოველდღიურ ურთიერთობაში. ამის მრავალი მიზეზი არსებობს. სკოლებში ჯეროვანი ყურადღება არ ეთმობა ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლებას. ჩვენი აზრით, საკმარისი საათები არა აქვს დათმობილი აღნიშნული დისციპლინების შესწავლას. ყურადსაღებია აგრეთვე უცხოენოვანი გავლენა ქართულ ზეპირმეტყველებაზე, რომელიც საკმაოდ ძლიერია.

ისტორიულად ცნობილია, რომ ნასესხები სიტყვები გარკვეული დოზით დამკვიდრდა ქართულ ენაში ჯერ კიდევ სპარსულიდან, ბერძნულიდან თურქულიდან და რუსულიდან. დღეს მძლავრად იგრძნობა ინგლისური ენის “შემოტევა” ქართულ ენაზე. ქართული ენა თავისი გამომსახველობით ძალიან მდიდარია. ქართული ენისი ლექსიკურ მარაგში ყველა მოვლენის, საგნის ამსახველი სიტყვა არსებობს. ბევრ უსუნაღისტს ჰგონია, რომ ნებისმიერი ქართული სიტყვის ნაცვლად მის შესატყვის უცხოენოვან (ძირითადად ინგლისურენოვანს) სიტყვას თუ გამოიყენებს, ეს მაღალი პროფესიონალიზმის მაჩვენებელია და ამით უფრო პოპულარულიც გახდება. ახალგაზრდებიც ძალიან ხშირად ხმარობენ საურთიერთოდ უცხოენოვან სიტყვებს. ეს ყველაფერი იმის დასტურია, რომ გლობალიზაციის შედეგები მძლავრად აისახა ზეპირმეტყველებაშიც. ენის ლექსიკური მარაგი არამც და არამც არ უნდა გამდიდრდეს კალკირებისა და სიტყვათა დიდი რაოდენობით სესხებით.

ქართულ ენას განვითარების თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებული ყურადღება სჭირდება, რათა ენის სტრუქტურულ შემადგენლობაზე მნიშვნელოვანი ანაბეჭდი არ დატოვოს უცხოენოვანმა სიტყვებმა. როგორც ცნობილი ქართველი მეცნიერი, პროფ. ა. არაბული მიუთითებს: “ერთი ენის ზეგავლენა მეორე ენაზე მხოლოდ სიტყვათა პირდაპირი სესხებით არ ამოიწურება. ამგვარ გავლენას ხშირად უფრო ღრმა შედეგები აქვს და ის მიმდები ენის სტრუქტურულ თავისებურებებზე ტოვებს ანაბეჭდს. ერთი ენის სიღრმისეული სტრუქტურული ზეგავლენა მეორეზე, ჩვეულებისამებრ, უფრო სახიფათო ტენდენციად მიიჩნევა; ჯერ ერთი, ის ენის შინაგან ბუნებას, მის სპეციფიკურ წყობას შეეხება; მეორეც: თუკი ლექსიკური ნასესხობა ენის ნებისმიერი მომხმარებლებისათვის თვალში საცემია, სტრუქტურული ხასიათის ზეგავლენა ძნელად შესამჩნევია არა მხოლოდ ენის რიგითი მატარებლისათვის, არამედ სპეციალისტებისათვისაც კი” (1, 238).

ქართულ ენას განსაკუთრებული მოვლა-პატრონობა სჭირდება. ენის სიწმინდის დაცვა ყოველი ჩვენთაგანის ვალია, მაგრამ რეალურად ასე არ ხდება. არამარტო უცხოენოვანი სიტყვებია მოჭარბებულად დამკვიდრებული, არამედ თავად ქართველები ამახინჯებენ ქართულ სიტყვებს. ერთ-ერთი რეიტინგული ტელეკომპანიის გადაცემიდან (შეგნებულად არ ვასახელებთ ტელეკომპანიას და კონკრეტულ გადაცემას) მოვისმინე “ფილმს დიდი ყურებადობა ჰქონდა”; “ვინები არიან”; “ვიცინივარ”; “გავლადი” და ა.შ. ქართული სიტყვების ასეთ არასწორ ფორმებს საინტერესოა ვინ აწარმოებს, საიდან მოაქვთ აქ დასახელებული და სხვა მსგავსი დამახინჯებული ფორმები.

ენის ნორმების დაცვას ზეპირმეტყველებაში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს. მრავალი ქართველი ენათმეცნიერი და საზოგადო მოღვაწე, მთავრობა ზრუნავდა წარსულში ქართული ენის სიწმინდის დაცვისათვის.

ამასთან დაკავშირებით საინტერესო ინფორმაციას გვაწვდის პროფ. ა. არაბული თავის ნაშრომში „ქართული მეტყველების კულტურა“. ჯერ კიდევ 1921 წელს დაარსდა ტერმინოლოგიის შემქმნაველი სამეცნიერო საბჭო დიდი ქართველი მეცნიერის ივანე ჯავახიშვილის თავმჯდომარეობით, შემდეგ სატერმინოლოგიო კომისია იყო ვუკოლ ბერიძის ხელმძღვანელობით, ხოლო 1934 წელს დაარსდა ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი რესპუბლიკური კომისია. 1953 წელს საქართველოს მინისტრთა საბჭოსთან შეიქმნა თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი კომისია, 1998 წელს შეიქმნა სამთავრობო დონეზე სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების, ქვეყანაში სპეციალური მაკონტროლირებელი ორგანო – “საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატა (1, 32-34).

შეიძლება ითქვას, რომ ეს ყველაფერი წარსულში იყო. დღეს საკმაოდ დაუცველია ჩვენი ენა ქართული და აქედან გამომდინარე, მრავალი პრობლემაა ზეპირმეტყველებაში.

ზეპირმეტყველებაში არსებული ხარვეზების აღმოსაფხვრელად აუცილებელია სკოლებში ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლებას მეტი ყურადღება დაუთმოს; მიზანშეწონილად მიგვაჩნია უმაღლეს სასწავლებლებშიც წერითი კულტურის შესწავლას მეტი საათები დაეთმოს, რადგან ეს საგანი არამარტო წერის კულტურას, არამედ გამართული ზეპირმეტყველების დაუფლებასაც შეუწყობს ხელს; პრესა, ტელევიზია მთელი სერიოზულობით, უდიდესი პასუხისმგებლობით უნდა მოეკიდოს სატელევიზიო გადაცემებს და ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული წერილების დონეს, რადგან იქ დაშვებული შეცდომების გაუზრებლად, გაუნაღიზებლად ათვისება ხდება მკითხველთა და ტელემყურებელთა მიერ. ეს მნიშვნელოვან უარყოფით გავლენას ზეპირმეტყველებაზე; გარდა აღნიშნულისა, აუცილებელია მომავალი თაობის, ახდენს წიგნიერების დონის ამაღლება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. არაბული ა., ქართული მეტყველების კულტურა, თბ., 2008.
2. აფრიდონიძე შ., ჩვენი ენა ქართული, თბ., 2002.
3. სულაბერიძე ტ., მოსწავლეთა მართლმეტყველების განვითარების პრაქტიკული საკითხები, კრებული “ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების საკითხები”, თბ., 1987.
4. ქართული მეტყველების კულტურის საკითხები (დამხმარე სახელმძღვანელო არასპეციალური ფაკულტეტების სტუდენტებისათვის) თბ., 1998.
5. ძიძიგური შ., ქართული ენის თავგადასავალი, თბ., 1990.

**ლია მენტეშაშვილი
ზეპირი მეტყველების პრობლემები
რეზიუმე**

ძნელია წარმოვიდგინოთ ჩვენი არსებობა მეტყველებისა და აზროვნების გარეშე. მეტყველება აყალიბებს ადამიანს როგორც პიროვნებას, საზოგადოების აქტიურ წევრს. მეტყველება აუცილებლად გასაგები, უბრალო უნდა იყოს და არა ხელოვნურად გართულებული. ზეპირმეტყველების კულტურა, უპირველეს ყოვლისა, ესაა პიროვნების საერთო კულტურის, განათლების, ფართო ერუდიციის გამოხატულება.

დახვეწილ ქართულ მეტყველებას ნაკლებად ვისმენთ დღეს. ზეპირმეტყველებაში არსებული ხარვეზების აღმოსაფხვრელად აუცილებელია სკოლებში ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლებას განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს; უმაღლეს სასწავლებლებში მეტი საათები დაეთმოს წერითი კულტურის შესწავლას, რადგან ეს საგანი არა მარტო წერის კულტურას, არამედ გამართული ზეპირმეტყველების დაუფლებასაც შეუწყობს ხელს და ა.შ.

**Lia Menteshashvili
Problems of Spoken Language
Summary**

It is difficult to imagine our existence without speech and thinking. Speech forms a man as personality, as an active member of society. Speech must be clear and not complicated artificially. Culture of speech, first of all, is expressed in person's culture, education and erudition.

Today we hear fluent Georgian less and less. To eradicate blanks in spoken language we must pay attention to teaching Georgian language and literature at schools, must be more hours in Georgian writing culture at the institutes as this subject will help not only in writing culture, it will improve spoken language as well.

Лия Ментешавили
Проблемы устной речи
Резюме

Трудно представить себе наше существование без речи и мышления. Речь формирует человека как личность, как активного члена общества. Речь обязательно должна быть понятной, и не должна быть искусственно усложнённой. Культура устной речи – это, в первую очередь, проявление образованности, широкой эрудиции, общей культуры личности.

Сегодня мы всё меньше слышим правильную грузинскую речь. Для искоренения пробелов в устной речи, особое внимание в школах должно уделяться изучению грузинского языка и литературы.

В высших учебных заведениях больше часов должно быть отведено для обучения культуре письма, так как этот предмет поможет не только обучению культуре письма, но и будет способствовать более глубокому овладению культурной речи.

თამარ ჯანგულაშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ტექნოლოგიური ცვლილების გავლენა ადამიანის მორალურ განვითარებაზე
(მერი შელის „ფრანკენშტეინის“ მიხედვით)

მე-19 საუკუნე მიიჩნევა, როგორც დიდი სოციალური, პოლიტიკური და სამეცნიერო ცვლილებების საუკუნე. იმპერიალიზმის ზრდამ და ბრიტანეთში სამრეწველო რევოლუციამ ცვლილებები გამოიწვია მრეწველობაში. ამავე დროს, გაჩნდა რომანტიზმისა და ვიქტორიანიზმის ლიტერატურული მოძრაობები. რომანტიზმი ეხებოდა რეალურ თემებს, ეწინააღმდეგებოდა ილუზიას და წარმოაჩენდა ადამიანს, როგორც ბუნების წინააღმდეგ მებრძოლს. მერი შელი თავის რომანში - „ფრანკენშტეინი“, რომელიც იმ პერიოდის ლიტერატურულ შედეგს წარმოადგენს, ყურადღებას ამახვილებს ადამიანისა და ბუნების წინააღმდეგობაზე, კერძოდ კი, სამეცნიერო განვითარების თემაზე და მის კონტრასტზე ბუნებასთან. როდესაც სამრეწველო რევოლუცია მთელს ევროპულ და ბრიტანულ საზოგადოებას შეეხო, მერი შელი სვავს რამდენიმე კითხვას: რამდენად შესაძლებელია ტექნოლოგიურმა წინსვლამ შეძლოს ადამიანის პირადი და სულიერი ზრდის ხელშეწყობა? როდესაც ადამიანი ტექნოლოგიაზე ზედმეტად დამოკიდებული გახდება, შესაძლებელია ტექნოლოგიურმა პროგრესმა საფრთხე შეუქმნას მის სულიერ ზრდას? იკარგება თუ არა პირადი თავისუფლება, როდესაც ადამიანი ტექნიკის მონა ხდება? რომანის გმირი, ვიქტორი ატარებს საშინელ ექსპერიმენტს გარდაცვლილზე და კარგავს თავის მორალურ ვექტორს, როდესაც ის შეპყრობილია იდეით რომ გააცოცხლოს გარდაცვლილი. ვიქტორმა, რომელმაც მეცნიერება ბოროტად გამოიყენა, ვერ გაიაზრა ის რეალობა, რომ ექსპერიმენტს შესაძლოა არ მოჰყოლოდა სასურველი ეფექტი.

მერი შელის „ფრანკენშტეინი“ ლიტერატურულ წრეებში სამართლიანად მიიჩნევა, როგორც მეცნიერებისა და პროგრესის შიში. ტექნოლოგიური დისტოპიანიზმის კლასიკურ მაგალითს წარმოადგენს ფრანკენშტეინის მონსტრი, რომელიც გააცოცხლა გიჟმა მეცნიერმა საიდუმლო ტექნოლოგიური ხელსაწყოებით და რომლის თავდაპირველი, უწყინარი ქმედებები გადაიზარდა სისასტიკეში. პროფესორის აღმოჩენას შედეგად მოჰყვა რამდენიმე ადამიანის სიკვდილი. შედეგი კატასტროფულია, თუმცა შელის რომანში სიახლეა ის, რომ ფრანკენშტეინს უნდა რომ შეცვალოს ადამიანი განსხვავებით ბევრი სხვა მწერლის გმირისა, რომელთა მიზანია შეცვალონ სამყარო მისი ფიზიკური და სოციალური სტრუქტურის შემთხვევაში (შემდეგ შეიცვლება ადამიანიც).

თუ რომანის შინაარსს ჩაფუძრავდებით აღმოვაჩინოთ, რომ მას ლაიტმოტივად გასდევს შემდეგი აზრი: ადამიანებმა უნდა იცხოვრონ საკუთარ საზღვრებში და ბევრ რამეს არ მიაქციონ ყურადღება. ტექნოლოგიურ ცივილიზაციასთან დაკავშირებით მიმდინარე დებატები კვლავ განხილვის ეტაპზეა როგორც უტოპიის, ისე დისტოპიის მიმართულებით. მაშინ როცა მე-19 საუკუნე ითვლებოდა უტოპიის საუკუნედ, პროგრესი

გარდაუვალი იყო, მე-20 საუკუნე სავსე იყო გაურკვევლობებით. შეიძლება ითქვას, რომ მე-20 საუკუნე შესაძლოა გამორჩეული ყოფილიყო სამეცნიერო-ტექნოლოგიური კატასტროფებით, ბირთვული ომით და ა.შ. მაგრამ მნიშვნელოვანი იყო ის ვარაუდები, რომ ტექნოლოგია გავლენას ახდენს ჩვენზე, ცდილობს ჩვენს შეცვლას ჩვენი კონტროლისა და ცნობიერების გარეშე. „არაფერია ისეთი მტკივნეული ადამიანის გონებისათვის, როგორც დიდი და მოულოდნელი ცვლილება“ (მერი შელი, „ფრანკენშტეინი“). რომანი, რომელიც მე-19 საუკუნეში დაიწერა, აღწერს ადამიანების ურთიერთობას ტექნოლოგიასთან და ტექნოლოგიის შემოჭრას თანამედროვე ცხოვრებაში. ავტორი ეხება ისეთ საკითხებს, როგორცაა ცოდნის გამოყენება კარგი ან ბოროტი მიზნებისათვის, ღარიბებთან და გაუნათლებლებთან ურთიერთობა და ა.შ.

დღეს ტექნოლოგიურ პროგრესთან დაკავშირებით საკითხი შეიძლება დაისვას ამგვარად: გარდაუვალია თუ არა ტექნოლოგიური დისტოპიანიზმი 21-ე საუკუნეში? ყველაზე მეტად რისი გვეშინია დღეს? გლობალური განადგურების (ბირთვული, ქიმიური იარაღი და ა.შ.) შიშის გარდა, რომელიც სამართლიანად იკავებს მნიშვნელოვან ადგილს ადამიანთა ცხოვრებაში, არის კიდევ შიში – ხელოვნური ინტელექტის შიში. შევქმნით ისეთ არსებებს, რომლებიც ჩვენზე უფრო ძლიერები და ჭკვიანები იქნებიან? დაიკავებენ ისინი პლანეტის მმართველების ადგილს? რამდენად ახლოს ვართ გავხდეთ დოქტორი ფრანკენშტეინი, რომელიც სასიკვდილოდ გაწირა მისსავე შექმნილმა არსებამ? დაგვარგავთ ადამიანობას?

მიუხედავად იმისა, რომ შელი არ აჩვენებს მეცნიერების ბედს მომავალში, მან მაინც გამოხატა მღელვარება სამეცნიერო სფეროში ახალი აღმოჩენების მიმართ მე-19 საუკუნეში. კიდევ ერთხელ შეახსენა საზოგადოებას, რომ ტექნოლოგიური პროგრესი, რომელიც მორალური შეფასების საგანია და მიიჩნევა, როგორც საშუალება გახდეს სამყარო უკეთესი (უტოპისტების მიდგომა) ან პირიქით, ის წარმოადგენს რეალურ საფრთხეს კაცობრიობისათვის, მისი სოციალური სტრუქტურა, მორალური განვითარება და ჰუმანურობის დაკარგვა (დისტოპისტების მიდგომა). ასეა თუ ისე, იმ პერიოდის ბევრი რომანი წარმოადგენს მღელვარებას ტექნოლოგიური ცვლილებების მიმართ, თუმცა დღეს ყველა ელოდება, რომ უწყვეტი ტექნოლოგიური პროგრესი ყველა თავისი დადებითი თუ უარყოფითი თვისებებით კვლავ გაგრძელდება. ვფიქრობთ, მომავალი უფრო მეტად იქნება სავსე სიურპრიზებით, ვინაიდან ცვლილებების ტემპი დაჩქარებულია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Mellor, Anne K. *“Mary Shelley: Her Life, Her Fiction, Her Monsters”*. New York: Routledge, 1988;
2. Botting, Fred: *Making monstrous. Frankenstein, criticism, theory*. Manchester University Press. 1991;
3. <http://www.sparknotes.com/lit/frankenstein/>
4. <http://knarf.english.upenn.edu/Articles/mellor2.html>

**თამარ ჯანგულაშვილი
ტექნოლოგიური ცვლილების გავლენა ადამიანის მორალურ განვითარებაზე
(მერი შელის „ფრანკენშტეინის“ მიხედვით)
რეზიუმე**

სტატიაში მერი შელის „ფრანკენშტეინის“ მაგალითზე განხილულია ტექნოლოგიური ცვლილებების გავლენა ადამიანზე თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენების კონტექსტში. რომანში ყურადღება გამახვილებულია ადამიანისა და ბუნების წინააღმდეგობაზე, კერძოდ კი, სამეცნიერო განვითარების თემაზე და მის კონტრასტზე ბუნებასთან. აღწერილია ადამიანების ურთიერთობა ტექნოლოგიასთან და მისი შემოჭრა თანამედროვე ცხოვრებაში. განხილულია ისეთი საკითხები, როგორცაა ცოდნის გამოყენება კარგი ან ბოროტი მიზნებისთვის და ტექნოლოგიური პროგრესის გარდაუვალობა მომავალში.

Tamar Jangulashvili
Influence of Technological Change on Moral Development of a Man
(According to the Novel of “Mary Shelley “Frankenstein”)
Summary

The article deals with the influence of technological change in the context of modern technology. Mary Shelley’s “Frankenstein” focuses on the man versus nature, particularly, the theme of scientific development and its contrast to nature. The article shows relations between men and technology and invasion of technology in modern life. The author deals with the issues concerning the usage of knowledge for good or evil purpose etc. and the inevitability of technological progress in the future.

Тамар Джангулашвили
Влияние технологических изменений на развитие морального облика человека
(На материале «Франкенштейна» Мэри Шелли)
Резюме

В статье на примере «Франкенштейна» Мэри Шелли рассмотрено Влияние технологических изменений на человека в контексте использования современных технологий. В романе внимание заострено на сопоставлении человека и природы, а конкретно на теме научного развития и его контраста с природой. Описано отношение человека к современным технологиям и их проникновение в жизнь. Рассмотрены такие вопросы, как использование знаний в добрых и злых целях и необратимость технологического прогресса в будущем.

ელენე ზურაბაშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

XIX საუკუნის II ნახევრის ქართული პროზის თავისებურებები

ქართული პროზის ტრადიციები ქართულ მწერლობასავეთ ძველი და ცხოველმყოფელია. საუკუნეთა მანძილზე ლიტერატურის განვითარება გვიჩვენებს, რომ პროზის როლი და ადგილი კონკრეტული ისტორიული ვითარებით იყო გამოწვეული.

ეროვნული სატკივრის ჭირისუფლობა ადრეული საუკუნეებისა და საერთოდ, ყველა ეპოქის ქართული მწერლობის უმნიშვნელოვანესი თემაა. როგორც პროფესორი გრიგერ ფარულავა აღნიშნავს, “ჰაგიოგრაფთა ყურადღების ცენტრში ექცევა თანამედროვეობისათვის საინტერესო მრავალი საკითხი, ამ ნაწარმოებებს, და საერთოდ, ქრისტიანულ ხელოვნებას, აქვს სხვა, თავისთავადი მნიშვნელობაც. იგი ადამიანის სულის მწერლობაა. გამჭვირვალე რელიგიურ სამოსელს მიღმა ჩანს ადამიანის სულიერი ასოვანება” (7,5).

XIX საუკუნის II ნახევრის პროზა როგორც ზოგადი ნიშან-თვისებებით, ისე მხატვრული აზროვნებითა და მხატვრული გამომსახველობით, ჯანსაღი ფესვებით საზრდობდა. ეროვნული პროზის შემდგომ განვითარებაში აღიარეს ტრადიციების მნიშვნელობა, ეძებდნენ ფაქტობრიობისაგან თავის დასაღწევ გზებს. ამ პერიოდში ახალი ენერგიით ცოცხლდება წარსულის “გაიდევლების” მოთხოვნილება, წინაპართა დიდი საქმეების წარმოჩენა, თანამედროვეობის სამსახურში ჩაყენება. მძიმე აწმყოში ერის დიდებული წარსულის გახსენება ეროვნული სიამაყის, სიმტკიცის, უკეთეს მომავალზე ოცნებისა და იმედების წყაროდ იქცა.

ამ პერიოდში ქართულ მწერლობაში ყალიბდება და ხორცი ესხმება ლიტერატურის ეროვნულობის პრინციპს, ლიტერატურულ მემკვიდრეობას პრაქტიკული შემოქმედებითი ფუნქცია ეკისრება. სასიცოცხლო მნიშვნელობას იძენს ძველი ნაწერების შეკრება, შესწავლა და გამოცემა

ქართული კრიტიკული რეალიზმი სრულყოფილებას აღწევს ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, გიორგი წერეთლისა და სხვათა პროზაში. გამოჩნდა ახალი ქართული სალიტერატურო ენის ბრწყინვალეობა და შესაძლებლობანი. დასახელებული მწერლებიდან თითოეული მათგანი ცდილობდა ჩამოეყალიბებინა საკუთარი იდეურ-ლიტერატურული პოზიცია.

სამოციანელთა პროზაში კრიტიკული რეალიზმის გვერდით თავს იჩენს “შეუფერავი რეალიზმი”, “ნატურალიზმი”, “ხალხოსნური რეალიზმი”, პუბლიცისტურობა, ფსიქოლოგიზმი, “ლირიკული ნაკადი”, ისტორიული ეტიუდი, ნოველა და სხვ. უშუალოდ ამ პერიოდის ლიტერატურული ცხოვრება გაითავისეს და შემოქმედებითი წრთობა მიიღეს, წინა თაობის კვალს გაჰყვნენ ქართული პროზის ისეთი თვალსაჩინო წარმომადგენლები, როგორებიც არიან: ალექსანდრე ყაზბეგი, ვაჟა-ფშაველა, დავით კლდიაშვილი, ეკატერინე გაბაშვილი, ნიკო ლომოური, სოფრომ მგალობლიშვილი, შიო არაგვისპირელი, ეგნატე ნინოშვილი და სხვ.

ისტორიას ჩვენში ეროვნული გრძნობის გაღვივების, ეროვნული სიამაყის აღზრდის ფუნქცია ჰქონდა დაკისრებული. ამ მოვალეობას იგი საუკუნეთა განმავლობაში წარმატებით ასრულებდა. მხატვრულ მწერლობას თავისი წვლილი შეჰქონდა საისტორიო მწერლობის განვითარებაში. აკადემიკოსი კორნელი კეკელიძე აღნიშნავდა: “ჰაგიოგრაფიულ მწერლობას არანაკლები მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე წმინდა საისტორიო მწერლობას. ჰაგიოგრაფიულ ძეგლებში, რომლებიც წმინდანთა ცხოვრება-მარტვილობას შეიცავენ, ავტორებს ისეთი დეტალები და ცნობები დაუტოვებიათ, რაც ნაფიც ქრონიკებსა და მემატიანეს უყურადღებოდ რჩებოდათ ხოლმე” (3,251).

XIX საუკუნის II ნახევრის პროზა აღვივებდა ჯანსაღ პატრიოტულ გრძნობას, მკითხველს განუმტკიცებდა ეროვნული ღირსების სულისკვეთებას. “მამულის სიყვარულის” ჩანერგვა პრესისა და ლიტერატურის უპირველესი მიზანი იყო. ამ მიზნით იბეჭდებოდა საქართველოს ისტორიის მასალები; წარსულის მაგალითებით ცდილობდნენ გაემხნეებინათ თანამედროვენი, თუმცა, პრესა შიშველი პროპაგანდისა და ეროვნული თვითრეკლამის გზას არ დადგომია; მიზნის მისაღწევად წარსული ცხოვრების კრიტიკული ანალიზი და მასზე დამყარებული ეროვნული შეგნება მიაჩნდა.

XIX საუკუნის II ნახევარში ეროვნულ-სოციალური იდეალების განმახორციელებლად მწერლებსა და საზოგადო მოღვაწეებს ხალხი მიაჩნდათ. მათ წამოაყენეს საქართველოს ეროვნული ისტორიის შექმნის საკითხი. პროგრამული მნიშვნელობა ჰქონდა ნიკო ნიკოლაძის სიტყვებს: ”ჯერ-ჯერობით საქართველოს ხეირიანი ისტორიის დაწერა შეუძლებელია. ჩვენ გვაკლია მასალები, რომლის შემწეობით უნდა შეგვეძლოს აზრის შედგენა მაშინდელ ხალხის მდგომარეობაზე, მოქმედებაზე, მიმართულებაზე, მაშინდელ ჩვეულებებზე, ზნეზე, რა სჭირდა, რა უნდოდა ხალხს, რას ეძებდა, რას - არა. ხალხი ხომ ისტორიის შემოქმედი” (4).

ახალ შინაარსობრივ და მხატვრულ მიმართულებას იძენს ისტორიული თემა, ახლებურად ისმის წარსულის ხმა, ახალი დრო წარსულს დღევანდელობის თვალსაზრისით აფასებს რეალისტურად.

ილიას წარსულის დიდება არ აკმაყოფილებს, მისი იდეალია წარსულზე დაშენდეს მომავალი, ეს რეალისტური თვალსაზრისი მუდამდებდა დიდი მწერლის პროზაშიც. XIX საუკუნის II ნახევრის ყველა პერიოდული გამოცემა, ყველა თვალსაჩინო მწერალი და კრიტიკოსი იდეურ-ლიტერატურული პოზიციის მიუხედავად, მხარს უჭერდა ისტორიულ თემატიკას, ისტორიული პროზის აღმავლობას. ამ პერიოდის ლიტერატურაში დიდ ადგილს იჭერს ისტორიული ამბები, გადმოცემები, მოთხრობები, სურათები, ეტიუდები, ნოველები, ქრონიკული ფრაგმენტები, ეპიზოდები, რომლებიც მიზნად არ ისახავდნენ ვრცელი ისტორიული ეპოქის მრავალმხრივ ასახვას.

ისტორიულ ნაწარმოებებში წინა პლანზეა წამოწეული ზნეობრივი მოტივი, კანონიერების, სამართლიანობის, მოვალეობის, პასუხისმგებლობის, უანგარობის, თავდადების, ერთგულების მაგალითები.

ჩვენს ისტორიულ მწერლობაში მუდამ განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა ერთსულოვნების, თანხმობის, ეროვნული მთლიანობის ქადაგებას.

ეროვნულ-ზნეობრივი აღზრდის ამოცანებს პასუხობდა ისტორიული მოთხრობები და ნოველები, რომლებიც სისტემატურად ქვეყნდებოდა. ავტორები ამხელდნენ, კიცხავდნენ შინააშლილობას, დაქუცმაცებას, ქვეყნის დაქვეითებისა და უბედურების მთავარ მიზეზს. ზოგიერთ ისტორიულ ნაწარმოებს საფუძვლად უდევს ლეგენდა, გადმოცემა და ზოგჯერ უმნიშვნელო ამბავიც.

ისტორიული პროზის მონაპოვრები და ძიებანი საუკუნის ბოლოს კლასიკურ სრულყოფას აღწევს ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედებაში. მისი ყველა რომანი: „ელგუჯა“, „ხევისბერი გოჩა“, „ელისო“ ყურადღებას იქცევს ფსიქოლოგიური ანალიზითა და პუბლიცისტური მსჯელობით. მან წარმოგვიდგინა ამ პერიოდის ძირითადი მისწრაფებები: გვიჩვენა სახალხო გმირები, მამულისათვის თავდადებულები, ერთგულების იდეალი, ღალატის სამარცხვინო მხარე. ისტორიული სახეების სიძლიერეს განაპირობებდა რეალიზმი: „მან ეს რომანტიკული სამყარო კი არ გამოიგონა, არამედ აღმოაჩინა, შეითვისა და წარმოსახა, როგორც ჭეშმარიტი, შინაგანად კანონზომიერი რეალობა“ (1,354).

ამ პერიოდიდან ცნობილი ხდება ვასილ ბარნოვის პირველი ნაწარმოებები, რომლითაც ქართული ისტორიული რომანის ახალი ეპოქა იწყება. ადამიანის შინაგანი სამყაროს გახსნა იყო, არის და იქნება ლიტერატურის აუცილებელი პირობა.

ყველა დიდი მწერალი დიდი ფსიქოლოგიცაა. თუმცა სხვადასხვა ეპოქაში, სხვადასხვა სტილის გაბატონებისას, სუსტდებოდა ან ძლიერდებოდა ლიტერატურაში ფსიქოლოგიზმის მნიშვნელობა. ქართული მწერლობა, ქართული ლიტერატურული აზრი არასოდეს დარჩენილა ევროპული, მსოფლიო სიახლეებისაგან მოწყვეტილი. „ფსიქოლოგიურმა სკოლამ“ მე-19 საუკუნის ბოლოს თავისი კვალი დააჩნია ქართულ მწერლობას. ეს ტენდენცია კი პასუხობდა კრიტიკული რეალიზმის განვითარების ამოცანებს, გამოცოცხლების, გადრეკილების ინტერესებს. ქართველი მწერლები, კრიტიკოსები, მოწინავე ლიტერატურული საზოგადოება დიდ ყურადღებას იჩენდა „ფსიქოლოგიური სკოლის“ მიმართ. საკმარისია გავიხსენოთ ილია ჭავჭავაძის პირადი ბიბლიოთეკის ჩვენამდე მოღწეული წიგნები, რომ შევძლოთ გაგება რას კითხულობდნენ, რა სიახლეებს აღეგნებდნენ თვალს დიდი ქართველი მწერლები წარსულში. მათ მხედველობიდან არ რჩებოდათ მსოფლიო ფილოსოფიის, ეთიკის, ხელოვნებისა და ლიტერატურის უკანასკნელი მიღწევები.

ილია და მისი თანამოაზრენი კარგად იცნობდნენ არტურ შოპენჰაუერის ფილოსოფიურ-ფსიქოლოგიურ ნაშრომებს. ცნობილია ილია ჭავჭავაძის წარწერები ამ წიგნებზე: „ინსტიქტი და მხატვრული მიდრეკილება“, „ნებისყოფის თავისუფლება და მორალის საფუძვლები“ და სხვ. მაგრამ მათ იდეებს ამ პერიოდის პროზაზე კვალი არ დაუტოვებია. სამაგიეროდ, იპოლიტ ტენის, ბრანდესის, ვილჰელმის, ფრიდრიხ ლანგეს, ლესინგსა და სხვათა შემოქმედებას გარკვეული წვლილი შეჰქონდა ჩვენი ლიტერატურის განვითარებაში.

ამ პერიოდის ქართულ პროზაში ფსიქოლოგიზმი მოღწერი მიმდინარეობის ხასიათს იძენს, მისი ნიშან-თვისებები გვხვდება თემატურად და პრობლემურად ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ნაწარმოებებში.

კრიტიკოსები გაბედულად იჭრებიან მწერლის შემოქმედებით ლაბორატორიაში, ხდებიან თანაშემოქმედნი და არა უბრალო ინტერპრეტატორები. კამათობენ ურთიერთგამომწვევ წარმოსახვაზე, გრძნობებზე, ფანტაზიის ძალაზე.

ფსიქოლოგიურ ნაკადს მე-19 საუკუნის ბოლოს ქართულ პროზაში უნაყოფოდ არ ჩაუვლია. ამიტომაც ალექსანდრე ყაზბეგის, ვაჟა-ფშაველას, შიო არაგვისპირელის, დავით კლდიაშვილის, ვასილ ბარნოვისა და სხვა პროზაიკოსების შემოქმედებაში პიროვნების შინაგანი სამყაროს ფსიქოლოგიური გახსნა პრინციპულ როლს ასრულებს.

იმ პერიოდის კრიტიკა გადაჭრით ითხოვს ხასიათისა და ვითარების ფსიქოლოგიურ ანალიზს. „იყო დრო, როდესაც რომანებში, მოთხრობებში, დრამებში დასდასად აწყობდნენ გმირებს, ხოლო მეორე მხარეს - ბოროტებს. კეთილი გმირი გამოჰყავდათ ხორცშესხმულ ანგელოზად, ხოლო ბოროტი - ხორცშესხმულ ეშმაკად. ცრუ მიმართულებას კარგა ხანია მაზანდა დაეკარგა... შეიძლება ვინმე მოსაწონი იყოს

ფიზიკურად და უკუღმართი სულიერად“... აღნიშნავდა თანამედროვე ევროპულ ლიტერატურას ნაზიარები იონა მეუნარგია (5).

ქართული პროზის ზეიმად უნდა ჩაითვალოს „ივერიაში“ ალექსანდრე ყაზბეგის „ელისოს“ დაბეჭდვა. მწერალს ქართულ პროზაში შემოაქვს თითქოს მივიწყებული პრობლემები: სიყვარული - გაანალიზებული ეროვნულ და ფსიქოლოგიურ ასპექტში. ეს საშუალებას აძლევს მეტი სიმბაფრით, კონცენტრირებულად ამხილოს მახინჯი სოციალური სინამდვილე. ამას მოჰყვა „ციკო“ და „მოძღვარი“.

ამ პერიოდის ბოლო წლებიდანვე ხდება პროზის ნიშან-თვისებების სინთეზირება. ყოველივე დაგვირგვინდა ალექსანდრე ყაზბეგის ნაწარმოებებით: „ელისო“, „ბედშავი“, „ბერდია“, „ელბერდ“, „ელგუჯა“, „ელეონორა“, „მამის მკვლელი“, „ნამწყემსარის მოგონება“, „ნინო“, „სცენები“, „ფათი“, „ჩინოვნიკი ირიძე“, „ციცია“, „ციცკა“, „ხევისბერი გოჩა“. კრიტიკამ იმთავითვე ღირსეულად და სწორად შეაფასა ეს მოვლენა. დაასაბუთა, რომ ალექსანდრე ყაზბეგის ეს ფსიქოლოგიური ძიებები მხატვრული დახელოვნების სკოლად იქცა.

რეცენზენტებმა და კრიტიკოსებმა ტაქტიანად, ცოდნით წარმოაჩინეს ყაზბეგის ფსიქოლოგიური არსი. იონა მეუნარგიამ ალ. ყაზბეგის პროზის მაგალითზე მკითხველს დაანახა რა მნიშვნელობა ჰქონდა და რა მოეთხოვებოდა მწერალ-ფსიქოლოგს: „ალ. ყაზბეგმა ისე ხელოვნურად აამუშავა თავისი მარჯვენა, რომ მის ხელში კალამი ბურღს დაემსგავსა, რომელმაც გააპო მთიულის მაგარი და სქელი კანი და დაგვანახა რბილი და ნორჩი მისი გული, ღრმად მგრძნობიარე, პატიოსანი... არ ვიცი, რას მივცე უპირატესობა - ხალხის ზნეობის აღწერას, კაცის სულის მოძრაობის გამოხატვას თუ ბუნების გამოსახვას“ (5).

„დროებაში“, „კრებულში“, „ივერიაში“ მეტნაკლები სისრულით ჰპოვა გამოხატულება XIX საუკუნის II ნახევრის პროზის ყველა ღირსებამ და ნაკლამი.

ისტორიულობა და ფსიქოლოგიზმი ამ პერიოდის ქართული პროზის ის პრინციპული ნიშან-თვისებებია, რომლებიც კრიტიკული რეალიზმის გაღრმავებასა და ახალ აღმავლობაზე მეტყველებენ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ასათიანი გ., ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. IV, თბ., 1974.
2. ბარამიძე გ., ლიტერატურული პარადელები, თბ., 2002.
3. კეკელიძე კ., ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. II, თბ., 1959.
4. „დროება“, თბ., 1872, № 10.
5. „დროება“, თბ., 1881, № 269.
6. სირაძე რ., ქართული კულტურის ქრისტიანული საფუძველი, თბ., 2000.
7. ფარულავა გ., მხატვრული სახის ბუნებისათვის ძველ ქართულ პროზაში, თბ., 1982.

ელენე ზურაბაშვილი XIX საუკუნის II ნახევრის ქართული პროზის მოკლე მიმოხილვა რეზიუმე

ქართული პროზის ტრადიციები ქართულ მწერლობასავით ძველი და ცხოველმყოფელია. საუკუნეთა მანძილზე ლიტერატურის განვითარება გვიჩვენებს, რომ პროზის როლი და ადგილი კონკრეტული ისტორიული ვითარებით იყო გამოწვეული. ეროვნული სატკიერის ჭირისუფლობა ადრეული საუკუნეების, და საერთოდ, ყველა ეპოქის ქართული მწერლობის უმნიშვნელოვანესი თემაა.

XIX საუკუნის II ნახევრის პროზა როგორც ზოგადი ნიშან-თვისებებით, ისე მხატვრული აზროვნებითა და მხატვრული გამომსახველობით ჯანსაღი ფესვებით საზრდოობდა.

Elene Zurabashvili
Brief Overview of Georgian Prose of the 2nd Half of 19th Century
Summary

Traditions of Georgian prose are as old and vivid as Georgian literature in general. Development of literature for many centuries shows that the role of prose was determined by the specific historical situation. Concern about national problems is the most significant theme of Georgian writing of early centuries and generally, of all periods.

Prose of the 2nd half of the 19th century was fed by the sound roots of general signs, as well as creative thinking and creative expression.

Елене Зурабашвили
Краткий обзор грузинской прозы второй половины XIX века
Резюме

Традиции грузинской прозы такие же древние и животрепещущие, как и сама грузинская литература. Развитие литературы на протяжении веков показывает, что роль и место прозы определялись конкретными историческими обстоятельствами. Забота о национальных нуждах является самой значительной темой грузинской литературы как древних веков, так и всех эпох.

Проза второй половины XIX века, как общими характеристиками, так и художественным мышлением и художественной изобразительностью, питалась здоровыми корнями.

გიორგი იაკობაშვილი
ფილოლოგიურ მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი

ლიანა სუთიძე
საინჟინრო მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი

მეტყველებისა და წერის კულტურა თანამედროვე ქართულ ენაში

1. შესავალი

ჟურნალისტი, ისევე როგორც ფილოლოგი მართლწერისა და სწორი მეტყველების საკითხებში არ უნდა სცოდავდეს. თუმცა, სალიტერატურო ენაში სპონტანურად შემოტანილი არასწორი ტერმინებისა და აღნიშვნებისთვის პასუხისმგებლობას არავინ იღებს და ასე მკვიდრდება სიმახინჯეები ჩვენს ქართულ ენაში.

ცოცხალ მეტყველებასა და წერის კულტურაში ბევრი მოსაგვარებელი საკითხი დაგროვდა. ამდენად, როგორც რიგითი არაფილოლოგი მკითხველის, ისე ფილოლოგისა და ჟურნალისტის დაინტერესება სალიტერატურო ენაში ახალი ფორმების დამკვიდრების საკითხით დროული და უპრიანია.

სმირია შემთხვევა, როდესაც ერთხელ დაშვებული უზუსტობა სწრაფად ვრცელდება ბეჭდვით გამოცემებში და სრულიად უსაფუძვლოდ მკვიდრდება სალიტერატურო ენაში. ამ მხრივ განსაკუთრებით სცოდავენ ჟურნალისტები და სად არიან ამ დროს ფილოლოგები? კორექტურაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია.

2. ძირითადი ნაწილი

პოპულარული ჟურნალ-გაზეთების ფურცლებზე დაბეჭდილი ინფორმაციებისა და სტატიების ლიტერატურული და გრამატიკული უზუსტობები შესაძლებელია მკითხველისათვის, განსაკუთრებით კი სკოლის მოსწავლეთათვის გახდეს სანიმუშო, სწორი. აბიტურიენტი, რომელიც არ ემზადება რეპეტიტორთან, რა თქმა უნდა, დაიჯერებს და შემდგომ, თავის ნაშრომში გამოიყენებს ავტორიტეტულ მედიასაშუალებებში გამოყენებულ ტერმინოლოგიას, გამოთქმას... ასეთი მაგალითი ძალზედ ბევრია.

განისილთ რამდენიმე მაგალითი.

როგორ გაიგოს მკითხველმა წინადადება, რომელშიც ერთბაშად რამდენიმე შეცდომაა? „...მაგალითად, შაორის ტბა 13 მილიონი კუბური კვადრატული მეტრია“ („კვირის პალიტრა“ – 2011 წლის 4-10 ივლისი, ეკა ასათიანი. ინტერვიუ მანანა ქონლაძესთან).

ნებისმიერი მოსწავლე დაიბნევა ასეთი აბსურდის წაკითხვისას – “კუბური კვადრატული მეტრი”!!! ამასთან, შაორი არ არის ტბა, იგი წყალსაცავია. თუ რესპონდენტმა დაუშვა შეცდომა (რაც ნაკლებ სარწმუნოდ მიგვაჩნია), რატომ არ გაასწორა ჟურნალისტმა? თუმცა, ზოგიერთი ჟურნალისტი მოცულობის ერთეულს ასე წერს – კბ/მ. თუ საკითხი ეხებოდა წყალსაცავში წყლის მოცულობას, მაშინ უნდა დაეწერათ შემოკლებით – კუბ.მ. ან მ³, ხოლო ზედაპირის ფართობის აღსანიშნავად – კვ.მ ან მ².

გამონაკლისი ყველგან და ყველაფერში შეიძლება შეგვხვდეს, რაც დასაშვებია. მაგალითად მრავალი ტერმინი შეიძლება გავისხენოთ, რომელიც კარგად ჩაეწერა სალიტერატურო ენაში და მკითხველმაც მიიღო. განა არ ვწერდით: 1 იანვარი, 1 ივნისი, 1 სექტემბერი, 1 აპრილი... და ვკითხულობდით: პირველი იანვარი, პირველი ივნისი, პირველი სექტემბერი, პირველი აპრილი... ახლა კი ამ გამონაკლისს უმართებულოდ მოვექცით და ძალზე გაუარესებული (უფრო სწორად – გაუგებარი) გამონაკლისის სახით ვხმარობთ 1-ელი. აქაც 1-იანი “პირველის” მნიშვნელობით იკითხება და “-ელი” რა შუაშია, გაუგებარია: სიტყვა “პირველი” თავის თავში უკვე შეიცავს “ელ”-ს. მაშასადამე, “1-ელი” არც ვიზუალურადაა მოსაწონი და არც გრამატიკულად.

ქართულ სალიტერატურო ენაში მიღებულია პიროვნების მოხსენიება ჯერ სახელით, შემდეგ გვართ. მართებულია, როდესაც განცხადებას ხელს აწერს განმცხადებელი ჯერ სახელით, შემდეგ გვართ. მაგალითად, არჩილ არაბიძის ან ირაკლი გვასალიას განცხადება და არა არაბიძე არჩილის ან გვასალია ირაკლის განცხადება. თუმცა, აქ თავს იჩენს სახელის ხმოვანი დაბოლოების შეკვეცის აუცილებლობა პირველში და მეორეში კი არა. ესეც ქართული სახელების სპეციფიურობიდან გამომდინარეობს და არა გრამატიკული მოთხოვნიდან.

ახლა ვნახოთ როგორ ჯობს გვარ-სახელის ჩანაწერის გაკეთება დოკუმენტებში, მაგალითად, დაბადების მოწმობაში. სახელი – დავითი, არჩილი, ირაკლი... გვარი – ოშიაძე, არაბიძე, გვასალია... სინამდვილეში კი ჩვენ ვხვდებით სახელის ჩანაწერს ხმოვანშეკვეცილი ფორმით, რაც, ჩვენი აზრით, არ არის სწორი. ჩანაწერი უნდა გაკეთდეს სახელობით ბრუნვაში და მას არ უნდა ჰქონდეს მიმართვის ფორმა (ანუ არა წოდებით ბრუნვაში). რა თქმა უნდა, როდესაც საქმე ეხება მიმართვას პიროვნებისადმი, მაშინ აუცილებელია სახელის ჩაყენება წოდებით ბრუნვაში, რომელშიც ზოგიერთი სახელის ბოლო ხმოვანი არ იკვეცება: დავით!, არჩილ!, მაგრამ ირაკლი! და ესეც გამონაკლისია.

როდესაც საჭიროა რამოდენიმე გვარ-სახელის ჩამონათვალი ანუ სია, იგი აუცილებლად უნდა შედგეს აღფავიტის დაცვით, რათა ადვილი იყოს პიროვნების მოძებნა. მაშასადამე, სია (მაგ. აკადემიური ჯგუფის) არის წასაკითხი, დოკუმენტი, რომელშიც პიროვნება სახელობით ბრუნვაში უნდა იყოს დაფიქსირებული: არაბიძე არჩილი, ოშიაძე დავითი... და არა არაბიძე არჩილ, ოშიაძე დავით (მიმართვის ფორმა).

ქართულ სალიტერატურო და სასაუბრო ენაში დამკვიდრებული გამონაკლისების მიმართ შეიძლება გამოვიყენოთ ასეთი შედარება: ქალაქის უბნებში კეთდება სკვერი ან ბაღი პროექტის მიხედვით. შემდეგ, უკვე მზა სკვერსა და ბაღში ჩნდება მოკლე და მოხერხებული გზა-ბილიკები, რომლებსაც ირჩევს ადამიანი და რომლებიც, ხშირ შემთხვევაში, არ ემთხვევა პროექტის მიხედვით გაკეთებულს. ამიტომ, ხომ არ აჯობებს, რომ წინასწარ მოხაზულ-მონიშნულ სარეკრეაციო ფართობებზე ჯერ გზა-ბილიკები გაჩნდეს და ამის შემდეგ მოხდეს მათი განაშენიანება-გამწვანება? ასე ხომ თავიდან ავიცილებთ უკვე გაკეთებულის განადგურებას და დამახინჯებას!

ასევეა ენაშიც. ადამიანი ირჩევს სიტყვის (ტერმინის) იმ ფორმას, რომელიც ადვილად წარმოითქმის და ჰარმონიაშია მის ფუნქციასთან მოცემულ წინადადებაში. გრამატიკა გარკვეულ შემთხვევებში მოითხოვს სიტყვის შეკვეცას, თუმცა შეკვეცილი ფორმით ზოგიერთი სიტყვის წარმოთქმა არ არის ჰარმონიული და იღებს არასტანდარტულ ფორმას. მაგალითად, ხშირად ვხვდებით ტერმინს “მკვლევრები”, რომელიც “მკვლევარის” მრავლობითი რიცხვის ფორმაა და წარმოთქმის სირთულისა და შინაარსობრივი ბუნდოვანების გამო (განსაკუთრებით სკოლის მოსწავლეთათვის) უმჯობესია შევცვალოთ “მრავალი მკვლევარი”-თ. “ფანჯარაც არ უგავდა ფანჯარას, პატარა სარკმელები ჰქონდა” (ცირილ კოსმაჩი, “საყვირისა და ღრუბლის ბაღადა”) – აქ ყველაფერი კარგად არის

წარმოდგენილი: სარკმელები (და არა სარკმელები) და ღრუბლის (და არა ღრუბლის) – შეკვეცა და არშეკვეცა.

აი, როგორ წერდა “კვირის პალიტრა” (20...26/II.2012 წ.) ერთ-ერთი უსწრაფესი ფრინველის (და არა ფრინველის) შევარდნის შესახებ: “შევარდნისთვის საჭიროა სივრცე”; “შევარდნის რაოდენობა ძალიან შემცირდა”. შეფასება მკითხველისთვის მიგვიჩვენებს.

უნებლიეთ თუ უნებლიედ?

დღეს ყველგან იხმარება დაბოლოება “თ”, რადგანაც განმარტებით ლექსიკონებში სწორედ ასეა მითითებული. ნუთუ არ გვაქვს უფლება, რომ საკითხს სხვაგვარად შევხედოთ? ჩვენ ვთვლით, რომ ეს ტერმინი ფუნქციონალურად მიგვანიშნებს მოქმედების ხასიათზე, ისევე როგორც – “კარგად”, “ცუდად”, “ხშირად”, “ვერაგულად”... მაშინ, რატომ “უნებლიეთ” და არა “უნებლიედ”? თუ კარგად დავაკვირდებით, წარმოთქმის პარამონიულობაც ამას მიგვანიშნებს.

გადაწყვეტილება თუ გადაწყვეტა?

“დღეს ქალაქის განვითარების უამრავი საშუალება არსებობს, რაც ასევე არქიტექტორისთვის საუკეთესო ფორმაა ქალაქის ახლებურად წარმოჩენისათვის, ახალი მხატვრული გადაწყვეტილებისათვის” (ერთ-ერთ კონფერენციაზე გაკეთებული მოხსენებიდან).

“მხატვრული გადაწყვეტილება”, როგორც ასეთი, არ არსებობს. უნდა იყოს “მხატვრული გადაწყვეტა”, ისევე როგორც “კონსტრუქციული გადაწყვეტა” და სხვ. ამავე წინადადებაში შეუსაბამოდაა გამოყენებული ტერმინები “საშუალება” და “ფორმა”. მათი ადგილების შეცვლით ყველაფერი ადგილზე დადგება. აღსანიშნავია ამავე წინადადებაში შეკვეცილი (არქიტექტურისთვის) და შეუკვეცავი (წარმოჩენისათვის) სიტყვების თანაარსებობა, რაც ჩვენი აზრით, მისაღებია. ანალოგიურად, ხშირად არასწორად იხმარება ტერმინი “მოთხოვნილება”. საკონსტრუქტორ პროექტს ან ტექნიკურ მოწყობილობას არ შეიძლება გააჩნდეს ან წაეყენოს მოთხოვნილება. აქ უნდა გამოვიყენოთ ტერმინი “მოთხოვნა”.

დიდი ხანია ყურს ცუდად ხედება სპორტული თამაშების კომენტარებისას გამოყენებული ზოგიერთი ტერმინი. აი, რამდენიმე მაგალითი: “ვიტორ სანიკიძემ ტენა და ტენა კალათში ბურთები, ზაზა ფაჩულიას ვერ აკავებდნენ, სროლები გიორგი ცინცაძესა და მანუჩარ მარკოიშვილსაც წაუვიდათ”.

არ ვიცით, ვინ და როდის წარმოთქვა ეს სრულიად მიუსადაგებელი ტერმინი “წაუვიდათ” პირველად, მაგრამ, მისი დამკვიდრება, ცხადია, არ შეიძლება. უმჯობესია, იგივე კონტექსტში გამოვიყენოთ: “გამოვიდა თუ არა თამაში”, “გამოვიდა თუ არა ბურთის ტყორცნა შედეგიანი” და ა.შ.

“რუსთავი 2”-ის ჟურნალისტმა, მარიამ გაფრინდაშვილმა ერთხელ ასეთი ინფორმაცია მოგვაწოდა მაყურებელს: “დარბაზში ჩაქრა ელექტროენერჯია”... ელექტრობაში და, საერთოდ, ფიზიკაში ჩაუხედავი ადამიანიც კი მიხვდება ამ წინადადების უაზრობას – შეიძლება გაითიშოს დენი და ჩაქრეს შუქი, მაგრამ არა – ელექტროენერჯია.

ჩვენს სალიტერატურო ენაში, თითქოსდა მართებულად დამკვიდრდა “მანქანა მყავს”, “მანქანა ჩამოვიყვანე”, “ტრაქტორი მივიყვანე”... თითქოს, მანქანა და ტრაქტორი გავასულიერეთ, თუმცა ამას ვერ ვიტყვი საკერავ, საქსოვ, სარეცხ და ხორცსაკეპ მანქანებზე. მობილური მანქანის გადაადგილება ხშირ შემთხვევაში დაკავშირებულია ადამიანთან და ამდენად, მისი მიყვანა-მოყვანა-ჩამოყვანა შეიძლება საინტერესო გამონაკლისად მივიჩნიოთ. ხშირად გვსმენია “მაგალითი მოიყვანა”, რაც, ჩვენი აზრით, უმართებულოა. უნდა ვთქვათ “მაგალითი მოიტანა”. ამასთან, არ შეიძლება სადავო გაეხადოთ, ვთქვათ, ელმაველის ქონა: “რამდენი ელმაველი აქვს (და არა – ჰყავს) თბილისის რკინიგზას”.

ენა თავისთავად აწესრიგებს ტერმინთა შესაბამისობას და ზოგჯერ ცუდია მათი მკაცრად მოქცევა გრამატიკის ჩარჩოებში. მაგალითად:

...მაშინ, როდესაც და..., მაშინ როდესაც.

ამ ორ უწყინარ სიტყვას შორის დასმული სასვენი ნიშანი მთლიანად ცვლის წინადადების შინაარსს როგორც დროის, ასევე მოქმედების ვითარების კონტექსტში. სამწუხაროდ, ბოლო ხანებში ამას ყურადღება არ ექცევა და სასვენი ნიშანი, უმეტესად,

გვხვდება ისე, როგორც პირველ შემთხვევაში. ვფიქრობთ, ამაში მხოლოდ “როდესაც” არ არის დამნაშავე, რომელიც, გრამატიკის წესების მიხედვით, წინ სასვენ ნიშანს – “შიმიქს” ითხოვს. ამ შემთხვევაში “მაშინ” განსაზღვრავს, დროს, როდესაც ხდება მოქმედება. მაგალითად: “ეს სახელწოდება მით უფრო მისაღები ხდება მაშინ, როდესაც იმდროინდელი ადამიანის შემოქმედებას ეცნობი”.

ახლა, ვნახოთ სხვა წინადადებაში დასმული სასვენი ნიშნის სისწორე: “ხელოვნურად წელავს ჩემი მკურნალობის დაწყებას მაშინ, როდესაც ოპერატიული სამედიცინო ჩარევაა საჭირო” (ც. გამსახურდიას წერილიდან).

წავიკითხოთ ეს წინადადება ნელა, დავისვენოთ სასვენი ნიშნის შემდეგ, გავაგრძელოთ კითხვა ბოლომდე და დავსვათ კითხვა – “როდის?” პასუხი არ არის. ახლა, წავიკითხოთ იგივე წინადადება “მაშინ”-ის წინ დასმული სასვენი ნიშნით: “ხელოვნურად წელავს ჩემი მკურნალობის დაწყებას, მაშინ როდესაც ოპერატიული სამედიცინო ჩარევაა საჭირო”.

სასვენმა ნიშანმა არ გათიშა “მაშინ” და “როდესაც”, რის შედეგადაც მივიღეთ ის გარემოებითი ვითარება, როცა მოქმედებაა საჭირო.

აქედან დასკვნა: წინადადების შინაარსს სწორად დასმული სასვენი ნიშანი განსაზღვრავს, რაც უნდა გააკეთოს კიდევ ავტორმა.

“ეს იყო...” სატელევიზიო-საინფორმაციო გამოშვებებიდან გაუთავებლად გვესმის შესხენება, თუ ვინ გვესაუბრებოდა სიუჟეტში, რომელიც ეს-ესაა ვნახეთ. “ეს იყო ნათია გოგსაძე”, “ეს იყო ნინო სამყურაშვილი”... საქმე გვაქვს რუსულ კალკთან. სიუჟეტის ან რეპორტაჟის ავტორს, როგორც წესი, თავიდანვე გვაცნობენ და რა აუცილებელია მისი გამეორება “ეს იყო”-ს ფორმით?! და თუ მაინც გვსურს, რომ მაყურებელს შევასხენოთ ავტორის ვინაობა, ამის გაკეთება, ყოველგვარი რუსული კალკის გარეშე, ქართულადაც მშვენივრად შეიძლება – “გვესაუბრებოდა ნათია გოგსაძე” ან “რეპორტაჟს უძღვებოდა ნინო სამყურაშვილი”.

3. დასკვნა

ჩვენ მხოლოდ რამდენიმე მაგალითი ვაჩვენეთ, თუ როგორ არ უნდა წეროს და იმეტყველოს ჟურნალისტმა და, მით უმეტეს – ფილოლოგმა, ხოლო რაც შეეხება სპონტანურად დამკვიდრებულ გამონათქვამებს და გრამატიკის წესების გვერდის ავლას ზეპირ მეტყველებასა და დამწერლობაში, აქ ფილოლოგებმა უნდა თქვან თავისი სიტყვა.

და თუ სადმე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დარღვევათა შემთხვევებია დაფიქსირებული და სანაცვლოდ სწორი ფორმებია შემოთავაზებული, მაშინ ვის დავაბრალოთ ის უამრავი დარღვევა, რასაც მედიასაშუალებებში ვხვდებით?

ამ სტატიას დავასრულებთ პროფესორ თემურ ჯაგოდნიშვილის სიტყვებით: “თუ ამ წერილში დასმულ პრობლემას კიდევ უფრო ჩაუდრმაგვებით, ერთი, და არსებითი ხასიათის ასპექტიც იჩენს თავს. ესაა თავად სალიტერატურო ენის... ცალკეული საკითხების მოგვარების აუცილებლობა”.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. სუთიძე ლ., იაკობაშვილი გ., “გადაარჩენ მშობლიურ ენას – გადაარჩენ სამშობლოს”. “ქალი და XXI საუკუნე” - საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია. შრომები, თბ., 2011.
2. ჟურნალ-გაზეთები, სატელევიზიო გამოსვლები.

**გიორგი იაკობაშვილი, ლიანა სუთიძე
მეტყველებისა და წერის კულტურა თანამედროვე ქართულ ენაში
რეზიუმე**

თანამედროვე ქართულ ენაში მრავალი უცხო ტერმინი შემოედინება, თუმცა თავად არც ქართულ მეტყველებასა და წერის კულტურას ადგას კარგი დღე. ბეჭდვითი გამოცემები და რადიო-სატელევიზიო გადაცემები საგსეა არასწორი გამოთქმებითა და გრამატიკულად გაუმართავი წინადადებებით, რაზეც პასუხისმგებლობას არავინ იღებს.

Giorgi Iakobashvili, Liana Sutidze
Culture of Speech and Writing in Modern Georgian Language
Summary

There is a rapid flow of foreign noun terms in Georgian language. Furthermore, Georgian speech and writing culture itself is not in a good condition. Print publications and radio - TV programs are full with grammatically incorrect expressions and clauses and no one takes responsibility.

გიორგი იაკობაშვილი, ლიანა სუტიძე
Культура Речи и письма в современном Грузинском языке
Резюме

В современном грузинском языке, кроме того, что наблюдается прилив множества иностранных терминов, заметно ухудшается речевая и письменная культура и за это никто не несет ответственность.

ნინო სანაია
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

დერივაციულად ბმული მნიშვნელობა და მისი ადგილი ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიაში

ენობრივი სინთეზის მოდელების ჩამოყალიბებასა და სიტყვების კომბინატორული თვისებების კვლევაში ლექსიკური მნიშვნელობის პრობლემას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიისადმი დღესდღეობით არსებულ სხვადასხვა მიდგომათა შორის ჩვენთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ვ. ვინოგრადოვის, ვ. თელიასა და ი. შმელიოვის შეხედულებები, რომელთაც თანმიმდევრულად განვიხილავთ სტატიაში.

ვ. ვ. ვინოგრადოვა (1, 184-185) ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიის დასადგენად გამოიყენა შემდეგი კრიტერიუმები:

1. დამოუკიდებელი ნომინაციური ფუნქციის არსებობა/არარსებობა და შედეგად სიტყვათა შეთანხმების თავისუფალი/არათავისუფალი ხასიათი; 2. ექსპრესიული ფუნქციისა და სტილისტური სპეციალიზაციის არსებობა/არარსებობა; 3. სინტაქსური ხორცშესხმისას ამ ფორმაში გამოვლენილი დისტრიბუციულად გამყარებული რეალიზაცია:

1) პოზიციურ-სინტაქსური, 2) ლექსიკურ-კომბინატორული, 3) კონტრასტულ-სინტაქსური.

(1)-ის თანახმად ვინოგრადოვი გამოყოფს სიტყვის „ძირითად“ და „წარმოებულ“ მნიშვნელობებს. ყველა დანარჩენი მნიშვნელობის დადგენა შესაძლებელია ორი კრიტერიუმის საშუალებით; (2)-ის საფუძველზე ერთ კლასში ერთიანდება ყველა ექსპრესიულ-სტილისტური მნიშვნელობა; ხოლო (3)-ის თანახმად დგინდება კიდევ 3 ტიპის მნიშვნელობა: 1) სინტაქსურად განპირობებული; 2) ფრაზეოლოგიურად დაკავშირებული (მკაცრ ფრაზეოლოგიურ კონტექსტში მოქცეული); 3) კონსტრუქციულად განპირობებული.

ფაქტობრივად ვ. ვ. ვინოგრადოვი (იქვე) ადგენს ძირითადი ტიპის შემდეგ მნიშვნელობებს:

1) პირდაპირ-ნომინაციურს; 2) წარმოებულს; 3) ფრაზეოლოგიურად დაკავშირებულს; 4) სინტაქსურად განპირობებულს. აქ ყველა ეს მნიშვნელობა შეიძლება დაფარულ იქნეს კონსტრუქციულად – განპირობებული ფუნქციით ან ექსპრესიულ – სტილისტური ინფორმაციით. ავტორი იქვე დასძენს, რომ წარმოებული მნიშვნელობები მხოლოდ და მხოლოდ ფიქსირებული შესიტყვებების კომპონენტებად გამოიყენება და მათ რეალიზაციის სხვა სფერო არ გააჩნიათ.

ვ. თელიას ტერმინი „დაკავშირებული“ (Связанное значение слова, ქართულად – სიტყვის ბმული მნიშვნელობა, ფრანგულად – signification liée du mot) ვინოგრაფიკისაგან აქვს ნასესხები (2) და უფრო დეტალურად გამოკვლეული. იგი შემდეგნაირად განსაზღვრავს მნიშვნელობის ბმულ ტიპს: „სიტყვის დაკავშირებული (ბმული) მნიშვნელობა წარმოადგენს მეორადი ნომინაციის განსაკუთრებული ხერხის – ირიბი ნომინაციის შედეგს, რომელიც მიმართავს სიტყვათა შესამების კომბინატორულ ტექნიკას სახელდების ახალი ერთეულების წარმოსაქმნელად. იყენებს რა სამყაროს აღნიშვნის გაშუალებულ (опосредованный) ხერხს, ირიბ-წარმოებული მნიშვნელობა სინამდვილეს მისთვის სემანტიკურად ღირებულ სხვა სიტყვებთან ერთად ასახავს“ (2, 120). ენათმეცნიერი ამ ტერმინის ხმარებაში ფრაზეოლოგიურ შესიტყვებაში შემავალ წარმოებულ მნიშვნელობებს ანალიტიკური ტიპის შესიტყვებების მნიშვნელობებისაგან არ განასხვავებს და ისინი ასევე დაკავშირებულად მიაჩნია.

ანალიტიკური ტიპის შესიტყვებებში შემავალი დაკავშირებული მნიშვნელობების საილუსტრაციოდ, თელიას მოჰყავს ადამიანის ფსიქიკური გამოვლინების აღმნიშვნელი ნომინაციური ერთეულების შემდეგი პარადიგმები, რუსული ენის მასალაზე დაყრდნობით: мысли (думы) ворочаются, вертятся, крутятся, проносятся в голове; мысль (или мечта) влечет, зовет, томит и т. п.; мысль (мечта, дума) приходит (ят) в голову; мечты (фантазии, грезы) разгораются, загораются, зарождаются; мысли (думы, мечты, фантазии, грезы) рассеиваются, исчезают, уходят; мысли (думы, мечты) овладевают кем-то, пленяют кого-то; мысли гложут, грызут, мучают, терзают, изнуряют; кто-то уходит, погружается в мысли (думы) или предается мыслям (думам, мечтам, фатназиям, грезам); расставаться с мыслью (думой, мечтой) ; выбрасывать из головы какую-либо мысль (думу, мечту, фантазию); вынашивать какую-либо мысль (думу, мечту); лелеять мечту; хранить, сохранить мысль (мечту) о чем-либо; таить какую-либо мысль (думу, мечту); пробуждать, возбуждать, будоражить какую-либо мечту (думу, мысль, фантазию); рассеивать какие-либо мысли (думы, мечты, фантазии, грезы); разбивать мечту, губить какую-либо мысль (мечту), гасить, погасить какие-либо мысли (думы, мечты, фантазии, грезы); хоронить, похоронить мысль (мечту) о чем-либо; подавить в себе или в ком-либо мысли (мечты) (2, 144-145).

ანალოგიური ზმნური ჯგუფები არსებობს ქართულ ენაშიც. ესენია: [გახურებულ] აზრს მიაქანებს (ჯავახიშვილი); უცებ აზრმა გაჰკრა: . . . (ჯავახიშვილი); [ფიქრის ძაფი] გავეწვიტე (ჯავახიშვილი); მის თავში ერთი აზრიც აღარ ბუღობს; შემდეგ . . . აზრიც ამოიგდო თავიდან; . . . განადგურდა ფიქრი ლადი (გალაკტიონი); აზრი [დაღვრილი წყალივით] ევანტებოდა; ერთმა აზრმა გაუელვა თავში; გაგვიჩნდა აზრები; . . . თავქარიანი აზრები ებადებათ; თავში (ათასი) ფიქრი მოსდიოდა; . . . ფიქრი ფიქრზე თითქო სცურავენ უსიტყვო ტბაში . . . (გალაკტიონი); [ფიქრის ძაფი] გაწვევტილი, დახლართული, არეულ-დარეული მქონდა; ლურსმანივით ჩაუჯდა ფიქრი . . . აზრის გაზიარება; ფიქრებში ჩაეფლო; ფიქრი აიტანს, წაიღებს, მოიცავს, გაიტაცებს; ფიქრებს ვთესავდი დედამიწაზე, რომ გაზაფხული ამომეყვანა (მირცხ.) ამედევნენ ფიქრები და ამ ფიქრთა დედოფალი შენა ხარ; ფიქრი განდევნა; ფიქრები დასტრიალებენ; ფიქრი უტრიალებს, დასტრიალებს; ფიქრი აეშალა; შენზე ფიქრმა დამლია (ვაჟა);

ჩვენი კვლევის საგნად არჩეული ფრანგულ ენაში არსებული მენტალური ზმნური მეტაფორული შესიტყვებების ანბანური სია კი ასე გამოიყურება : (s) abandonner à de (vagues) pensées ; (s) abîmer dans les pensées ; (s) absorber dans la méditation, ~dans ses pensées, ~dans ses réflexions ; aiguïser de (fines) pensées ; aller (jusqu'au bout de la pensée) ; balayer des pensées (criminelles, malfaisantes) de l'esprit ; chasser des pensées de l'esprit ; ciseler de (fines) pensées ; détacher la pensée de qqn ou de qch. ; (s) enfoncer dans une idée ; (une) idée s'échappe, ~éclaircit l'esprit, ~passe (par la tête), ~se présente, ~traverse (l'esprit), ~vient (à la pensée) ; il me vient une idée ; laver son imagination des pensées ; (se) livrer à de (vagues) pensées ; (se) mettre dans l'idée ; mûrir les pensées (criminelles, malfaisantes) dans sa tête ; nourrir les pensées dans son cerveau ; (la) pensée s'assoupit, ~bondit, ~chemine, ~ (s')enlace, ~erre, ~(se)joue, ~lancine, ~ (se) mêle, ~poursuit., ~surgit, ~traverse (l'esprit), ~trotte (par l'esprit), ~vagabonde ; (les) pensées s'abattent, ~assiègent qqn., ~(s'en) détournent, ~défilent (sur le front), ~dispersent, ~(s') égarent, ~obsèdent qqn. , ~reviennent, ~tournent (autour de...), ~viennent, ~vont (vers)... ; partager la pensée... ; perdre (le fil de ses idées) ; (se) perdre dans ses pensées, ~en considération ; (se) plonger dans ses pensées, ~dans la méditation ; porter (dans son cerveau)

des pensées (criminelles, malfaisantes) ; rouler de (tristes, profondes) pensées ; leurs réflexions se croisent , ~se détruisent ; sauter d'une idée à l'autre ; suivre (le fil de ses idées).

ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიის პრობლემის გადაჭრა სცადა ასევე რუსმა ენათმეცნიერმა შმელიოვმა (3), რომელიც სინტაქსურად განპირობებული და ფრაზეოლოგიურად დაკავშირებული მნიშვნელობებისაგან ასხვავებს **დერივაციულად დაკავშირებულს**, ანუ **სემანტიკური დერივაციის გზით მიღებულ ბმულ მნიშვნელობას** (3, 208) ; ეს ტერმინი ჩვენთვის სახსრებით მისაღებია, რადგან ის ზუსტად ასახავს ბმული ანალიტიკური შესიტყვების ლექსიკური მნიშვნელობის ტიპს.

შმელიოვი ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიაში გამოყოფს სამ ტიპს: 1.სინტაქსურად განპირობებულს; 2. დერივაციულად ბმულს; 3. ფრაზეოლოგიურად ბმულს (3, 208).

როგორც ვხედავთ, ამ გრადაციაში დერივაციულად ბმულ მნიშვნელობას გარდამავალი, შუალედური ადგილი უჭირავს სინტაქსურად და ფრაზეოლოგიურად დაკავშირებულ მნიშვნელობათა შორის.

მიგვაჩნია, რომ დერივაციულად ბმული ტიპის მნიშვნელობას შემდეგი **არსებითი და მეორადი ნიშნები უნდა ახასიათებდეს :**

– ერთ-ერთ არსებით ნიშანს წარმოადგენს მისი **დაკავშირებულობა, ბმულობა**, რაც სინამდვილის აღნიშვნის პროცესში სიტყვების კომბინატორულ ტექნიკაში ვლინდება. ეს ნიშანი დერივაციულად ბმულ მნიშვნელობას აერთიანებს სხვა ბმულ მნიშვნელობასთან, ფრაზეოლოგიურად ბმულ მნიშვნელობასთან. სწორედ ეს ნიშანი აახლოვებს ზმნურ მეტაფორულ შესიტყვებებს ფრაზეოლოგიზმთან.

ამ ტექნიკაში უნდა ვიგულისხმოთ არა იმდენად შესიტყვების სემანტიკური საყრდენის უნარი დაუკავშირდეს რომელიმე სხვა სიტყვას, არამედ სატელიტი ელემენტის („სიტყვა პარამეტრის“) კომბინატორული თვისება.

– ასევე არსებით ნიშანს წარმოადგენს **სინსემანტიკურობა**. ეს თვისება ვლინდება როგორც ორელემენტობის ნომინაციური ერთეულის შინაარსობრივი სპეციფიკა, ანუ ორი ენობრივი ნიშნის შეერთებით მიღებული შინაარსი. სინსემანტიკურობა, თავის მხრივ, ეყრდნობა სიტყვა-პარამეტრის არაავტონომიურობას რეფერენციალურ ასპექტში. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, შინაარსის სინსემანტიკურობა ორელემენტობის ნომინაციურ ერთეულებში, ანალიტიკური სტრუქტურების შემთხვევაში, **მიიღწევა ორგვარი, გრამატიკული და სემანტიკური ტრანსპოზიციის გზით** ანუ ორივე წევრი ტრანსპოზიციის რომელიმე სახეს წარმოადგენს. ბმულ ანალიტიკურ სტრუქტურებში შემავალი ელემენტები ორივე შემთხვევას წარმოადგენენ. **სემანტიკური საყრდენი** (pensée(s), idée(s), réflexion(s), méditation(s)) **გრამატიკულ ტრანსპოზიციას, ხოლო სიტყვა-პარამეტრი** (s'enfoncer, se perdre, se plonger etc...) – **სემანტიკურს**. **პირველი – გრამატიკული მეტაფორაა, ხოლო მეორე – ლექსიკური მეტაფორა**.

ამგვარად შეიძლება ვთქვათ, რომ დერივაციულად დაკავშირებული მნიშვნელობის სინსემანტიკურობა მიიღწევა ორმაგი მეტაფორიზაციის გზით – ერთი მხრივ, გრამატიკულისა და მეორე მხრივ, ლექსიკურისა.

– დერივაციულად დაკავშირებული მნიშვნელობის, როგორც ირიბი ნომინაციის შედეგის კიდევ ერთ არსებით ნიშანს მისი **ირიბ-წარმოებულობა** წარმოადგენს. ის თვისება ამ ნომინაციური ერთეულის დინამიკურ ასპექტს ასახავს ;

– დერივაციულად ბმული მნიშვნელობის, როგორც წარმოებული მნიშვნელობის ერთ-ერთ არსებით ნიშნად მისი **მოტივირებულობა** და მის შინაარსში **შიდაფორმის არსებობა** მიგვაჩნია.

– მას **კონოტატურობაც** ახასიათებს, რომელიც ამ ნომინაციური ერთეულის შიდაფორმაზე, როგორც მისი წარმოქმნის ასოციაციურ-მოტივირებულ ნიშანზე დაყრდნობით შესიტყვების შინაარსის ემოციურ-პრაგმატული ინფორმაციის დაშრეგებას წარმოადგენს. ვთვლით, რომ ამ ტიპის ინფორმაცია არ უნდა იყოს არსებითი ბმული მეტაფორული მნიშვნელობისათვის, იგი – მეორადია. მაგალითად, შესიტყვებებში: les pensées viennent, reviennent, s'égarrent, s'échappent ; les idées traversent son esprit – მნიშვნელობა არ ხასიათდება კონოტატურობით და ფაქტის მშრალ აღწერას წარმოადგენს. ხოლო ისეთ

შესიტყვებებში, როგორცაა : *une idée éclaircit son esprit* დერივაციულად ბმული მნიშვნელობა შეიცავს დადებით, სუბიექტურ – დამოკიდებულებით ინფორმაციას, ანუ დადებით კონოტაციას : მეტაფორა – *éclaircit* აზრს ახასიათებს, როგორც ნათელს და კარგს „*claire*“.

კონოტატური ინფორმაციის აღმოცენება შესაძლებლად მიგვაჩნია მხოლოდ შიდაფორმის ემოციური ან ემოციურ-სტილისტური ინტერპრეტაციის შემთხვევაში, რაც გამოირიცხებოდა, თუ შიდაფორმა ლოგიკური ტიპისაა.

– კონოტატურად განპირობებული დერივაციულად ბმული მნიშვნელობის აუცილებელ ნიშნად წარმოგვიდგება **ხატოვნება**, როგორც კონოტაციისათვის აუცილებელი ფსიქოლოგიური გამაღიზიანებელი.

– ასევე არაარსებით ნიშანს წარადგენს გამონათქვამის **საკომუნიკაციო პერსპექტივის შეცვლა**. მაგალითად, შევადართ : *Il a réfléchi toute la nuit* და *Les pensées l'obsédaient toute la nuit*.

ამრიგად, დერივაციულად ბმული მნიშვნელობა დაკავშირებული მნიშვნელობის ერთ-ერთ სახეობას წარმოადგენს და მის არსებით ნიშნებად უნდა ჩაითვალოს : დაკავშირებულობა (ბმულობა), ირიბ-წარმოებულობა, სინსემანტიკურობა, სიტყვა-პარამეტრის ნიშნობრივი არაავტონომიურობა – მოტივირებულობა (შიდაფორმის აუცილებლობა).

არაარსებით, მეორად ნიშნებად განვიხილავთ ხატოვნებას, კონოტატურობასა და საკომუნიკაციო პერსპექტივის შეცვლას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Виноградов В. А., Основные типы лексических значений слов , М., ВЯ, №5, 1953.
2. Телия В. Н., Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке, М., 1981.
3. Шмелев, Д. Н., Проблема семантического анализа лексики, Л., 1973.

ნინო სანაია

დერივაციულად ბმული მნიშვნელობა და მისი ადგილი ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიაში რეზიუმე

ენობრივი სინთეზის მოდელის ჩამოყალიბებასა და სიტყვების კომბინატორული თვისებების კვლევაში ლექსიკური მნიშვნელობის პრობლემას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია.

ლექსიკურ მნიშვნელობათა ტიპოლოგიაში სამ ტიპს განასხვავებენ: 1. სინტაქსურად განპირობებულს; 2. დერივაციულად ბმულს; 3. ფრაზეოლოგიურად ბმულს.

როგორც ვხედავთ, ამ გრადაციაში დერივაციულად ბმულ მნიშვნელობას გარდამავალი, შუალედური ადგილი უჭირავს, სინტაქსურად და ფრაზეოლოგიურად დაკავშირებულ მნიშვნელობათა შორის.

Nino Sanaia

The Derivationally Linked (connected) Meaning and its Place in the Typology of Lexical Meanings Summary

Lexical meaning is the millstone in developing the models of language syntheses as well as studying characteristics of phrase formation. The three types of lexical typology are distinguished: 1. syntax conditioned; 2. derivationally linked; 3. phraseologically linked. As reflected, the meaning, derivationally linked, holds gradual position in the gradation between the meanings linked by syntax and phraseology.

Нино Саная
Деривационно связанное значение и его место в типологии значений
Резюме

Проблема лексического значения является одной из важнейших в становлении моделей синтеза и в исследовании комбинаторных свойств слова.

Различают три типа лексических значений: 1. Синтаксически обусловленное; 2. Деривационно связанное; 3. Фразеологически связанное.

Тем самым, деривационно связанное значение занимает переходное место между синтаксически и фразеологически обусловленными значениями

ქეთო გალობერი
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ფრანგული და ქართული ბიბლიური გამონათქვამების კომპარატიული ანალიზი

„ბიბლია“ წარმოდგება მოდის ბერძნული სიტყვიდან „ბიბლია“, რაც ნიშნავს „წიგნებს“. ეს წიგნები იყოფა ძველი აღთქმის 46 და ახალი აღთქმის 27 წიგნად (სულ 73 წიგნი). ბიბლიურ წიგნთა ასეთი დაყოფა განპირობებული იყო მათი მიმართებით ბიბლიის მთავარი იდეის მესისა და მესინიზმისადმი.

ძველი აღთქმა ეწოდება იმ ბრძანებებსა და მცნებებს, რომლებიც ღმერთმა მოსეს მიერ მისცა ებრაელებს. მოსეს სჯული შეეხება ებრაელთა ცხოვრების ყოველ წერილმანს. მისი უმთავრესი შინაარსი კი ათ მცნებაშია მოთავსებული.

მოსეს სჯულის ზნეობრივი კანონები და მცნებები სავალდებულოა ქრისტიანთათვისაც, რადგანაც ქრისტემ მიიღო და შეავსო ეს მცნებები.

სჯული სახარებისა, ანუ ახალი აღთქმისა, არის ქრისტეს მიერ მოცემული სჯული, რომელიც ქვეყანაზე მისმა მოციქულებმა გაავრცელეს. სჯული სახარებისა არის ყოველად სრული და ჭეშმარიტი.

ბიბლია იწერებოდა ძვ.წ.აღ.-ის 1000 წლიდან ახ.წ.აღ.-ის 100 წლამდე. ებრაულ, არამეულ (ამ ენაზე ლაპარაკობდა ქრისტე) და ბერძნულ ენებზე. გადმოცემით კი ბევრად უფრო ძველია. ქართველი მეცნიერი ზ. კიკნაძე აღნიშნავს: „ბიბლია არის საუკუნეთა მანძილზე, სხვადასხვა დროში შექმნილ წიგნთაგან შემდგარი, ძველი აღმოსავლეთის სამყაროდან დღემდე ცოცხლად მომავალი ძველი, რომლის პერსონაჟებია ღმერთი, ადამიანი, ერი, კაცობრიობა. იგი მოგვითხრობს ადამიანის ამალეებაზე და დაცემაზე, მის გასაჭირზე, სასოწარკვეთაზე და საბოლოო იმედზე... ბიბლიაში ერთ ძველ ერზეა ლაპარაკი, მაგრამ მის თავგადასავალში მთელი კაცობრიობის ბედი იხატება“(1, 14).

„რა საზომითაც არ უნდა მიუდგე ბიბლიას, იგი ყველა თვალსაზრისით უნიკალური წიგნია. ეს წიგნი თხრობას ქვის ხანით იწყებს და რომაული კულტურის ეპოქით ამთავრებს. მისი ყველაზე გვიანდელი წიგნი ორი ათასი წლისა მაინც არის. მიუხედავად ამისა, ჩვენს დროშიც მილიონობით ადამიანი კითხულობს ბიბლიას, იძენენ რა მისგან ყოველდღიური ცხოვრებისათვის საჭირო ძალას.

რატომ ხდება ისე, რომ ეს ძველთუძველესი წიგნი, რომელიც დიდი ხნის წინ და სადღაც უცხო მხარეებში მომხდარ ამბებზე მოგვითხრობს, ჩვენ თანამედროვე ადამიანებს ესოდენი ძალით გვიზიდავს?

დაიწყეთ დასავლური ცივილიზაციის საფუძვლების კვლევა და თქვენ მაშინვე ბიბლიას მიადგებით. მრავალი საუკუნის განმავლობაში მისი გავლენით ყალიბდებოდნენ დასავლური კანონები, განათლების სისტემა, დემოკრატიული იდეალები, ადამიანთა უფლებების ჩვენეული კონცეფცია. დიდი ევროპელი რეფორმატორების უმრავლესობა პოლიტიკურ, სოციალურ და რელიგიურ სფეროში ბიბლიით იყვნენ შთაგონებულნი. თუ ბიბლიას არ მივიღებთ მხედველობაში, უბრალოდ, შეუძლებელიც კია თანამედროვე დასავლეთის სულიერი წყობის გაგება.

ბიბლია დღესაც კაცობრიობის კულტურის ცენტრში დგას. მას მიმართავენ ახლად აღმოცენებული ერები, რომლებსაც საკუთარი თავის შეცნობის წყურვილი ამოძრავებთ. ჩვენს დროში ბიბლიური სიტყვა ხშირად სამხრ. ამერიკის, აფრიკისა თუ აზიის სხვადასხვა ქვეყნებში. კითხულობენ რა ბიბლიას, სხვადასხვა ქვეყნის მილიონობით ადამიანი ეხმიანება მოწოდებას - გვამდეთ ღმერთი“ (3, 2). - ასეთ განმარტებას გვაძლევს ბიბლიის ენციკლოპედია.

„ბიბლია, როგორც გამოკვლევის ობიექტი, ხანგრძლივი დროის მანძილზე მეცნიერთა დიდ ინტერესს იწვევს იმდენად, რამდენადაც ბიბლიური სიუჟეტები მრავალი ძაფით არიან დაკავშირებული არა მხოლოდ ენასთან, არამედ ხელოვნების სხვადასხვა დარგებთან. ფართოდ აისახება სახვით ხელოვნებაში, მუსიკაში და, რა თქმა უნდა, ლიტერატურაში, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ის მჭიდროდ არის დაკავშირებული ევროპულ ქრისტიანულ კულტურასთან. აქვს უდიდესი კულტუროლოგიური მნიშვნელობა“ (3, 88).

ბიბლიური წარმოშობის სიუჟეტებს, ციტატებს, ხატოვან გამონათქვამებს „ბიბლიზმები“ ეწოდება. ისინი ფართოდაა გავრცელებული ქრისტიანული აღმსარებლობის ევროპულ ენებში.

სპეციალურ ლექსიკონებში ტრადიციულად „ბიბლიზმები“ გაიგება, როგორც ფრაზეოლოგიური ერთეულები, აფორიზმები ან ხატოვანი გამონათქვამები ბიბლიიდან. ზოგ მეცნიერს ბიბლიზმები ესმის, როგორც ბიბლიიდან მომდინარე „ცალკეული სიტყვები, მყარი სიტყვათშეთანხმებები (შესიტყვებები), მთლიანი გამონათქვამები და ფრაზებიც კი, რომლებიც ან ნასესხებია ბიბლიიდან, ან განიცადეს ბიბლიური ტექსტის სემანტიკური გავლენა, მათ შორისაა ისინიც, რომლებიც არ ასოცირდებიან ბიბლიასთან თანამედროვე ენობრივ შეგნებაში“ (6).

ლინგვისტური ტერმინოლოგიის ლექსიკონების უმრავლესობაში „ბიბლიზმის“ ცნება მოცემული არ არის.

დღესდღეობით ინტერესი ბიბლიისა და ბიბლიზმების მიმართ არ ცხრება, პირიქით, ყოველდღიურად იმატებს, კერძოდ, ფრანგულენოვან გარემოში. ეს განპირობებულია ზნეობრივი დიდაქტიკური პოტენციალით, ასევე ბიბლიური ფრაზეოლოგიზმების შეუზღუდავი სტილისტური შესაძლებლობებით. ბიბლიური ფრაზეოლოგიზმები შეიძლება ჩაითვალოს ევროპული ენების შემაერთებელ რგოლად.

ბიბლიური ტექსტები იყო ენაში წარმოშობილი ანდაზების, გამოთქმების, ხატოვანი გამონათქვამების ერთ-ერთი პირველი და ძირითადი წყარო. ნაციონალურ-კულტურული სპეციფიკა, ყოველდღიური საყოფაცხოვრებო შეგნების სტრუქტურები ასახულია ფრაზეოლოგიზმებში.

სტატიაში განვიხილავთ ბიბლიურ გამონათქვამებს თანამედროვე ფრანგულ და ქართულ ენებში, მათ შორის არსებულ მსგავსებებსა და განსხვავებებს. აქ განსახილველი ორი კულტურის განვითარების სპეციფიკიდან დამოუკიდებლად შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ არსებობს საერთო ფაქტორი მათ განვითარებაში - რელიგიური აზროვნება და ქრისტიანული ტრადიცია.

ბუნებრივად შექმნილი ნაციონალური ენის სტრუქტურა თავის განვითარებაში განიცდის ცვლილებებს და გავლენებს სხვა ენებისაგან, ამიტომ ენობრივ ქცევაში არსებობს როგორც მსგავსებები, ასევე თავისებურებებიც.

პირველ რიგში ჩვენ დავინტერესდით, რით არის გამოწვეული ეს სხვაობა ფრანგული და ქართული კულტურის სისტემაში. როგორია ადამიანთა მორალურ-ეთიკური, ფსიქიკური, ინტელექტუალური თვისებების ნიშანთა შეფასებითი კოეფიციენტი.

ფსიქოლოგებმა გამოიკვლიეს ხატოვანი გამონათქვამების კონოტაციურობა, გამოყოფენ რამდენიმე ძირითად ფაქტორს, რომელიც უნივერსალურია ყველაზე განსხვავებული კულტურებისთვისაც. ეს არის - შეფასება, ძალა, მნიშვნელობა.

დიდი ხანია, რაც ყურადღებას იპყრობს ენებს შორის შეპირისპირების საკითხი, როგორც ლინგვისტური, ასევე მეთოდური მიზნებისათვის. შეპირისპირება-შედარება, როგორც კვლევის მეთოდი, ენათმეცნიერებაში არ არის ახალი. მოცემულ საკითხზე მოიპოვება უძველესი პერიოდის ნაშრომები.

ენათა ტიპოლოგიას, როგორც მეცნიერების ერთ-ერთ განხრას ენათა შესახებ, საფუძველი ჩაეყარა XVIII ს-ის ბოლოსა და XIX ს-ის დასაწყისში. ჩამოყალიბებულ იქნა

მსოფლიოს ენათა კლასიფიკაცია სიტყვის სტრუქტურის ნიშან-თვისების მიხედვით. მიუხედავად მათი ნათესაობისა, მსოფლიოს ყველა ენა დაყოფილ იქნა მორფოლოგიურ ტიპებად, სიტყვის მორფოლოგიური წყობის შესწავლის საფუძველზე.

თავის დროზე ბოდუენ დე კურტენე წერდა: „ჩვენ შეგვიძლია შევადაროთ ენები, დამოუკიდებლად ნათესაობისა და მათ შორის არსებული ისტორიული კავშირისა. ჩვენ ყოველთვის ვპოულობთ ერთნაირ თვისებებს, ერთნაირ ისტორიულ პროცესებსა და გარდაქმნებს ენებში, რომლებიც უცხოა ერთმანეთისათვის ისტორიული და გეოგრაფიული თვალსაზრისით“ (6).

„საქართველოში უცხოური ენების სწავლებას უძველესი ტრადიციები აქვს. მიიჩნევენ, რომ ბერძნული ენა IV ს-ის დასაწყისიდან ისწავლებოდა. აკად. ს. ყაუხჩიშვილის ვარაუდით, დასაველეთ საქართველოს ტერიტორიაზე არსებობდა კოლხეთის რიტორიკული ორენოვანი, ქართულ-ბერძნული სკოლა, სადაც უმაღლესი ფსიქოლოგიურ-რიტორიკული განათლების მისაღებად თვით უძველესი და უმდიდრესი კულტურის მქონე ბერძნებიც კი მოდიოდნენ. უფრო მოგვიანებით იწყება სხვა ენების (თურქული, არაბული, სპარსული, რუსული) სწავლებაც, ხოლო ფრანგული ენის სწავლება XVIII საუკუნის 20-იანი წლებიდან ივარაუდება, როდესაც ქვეყნის კულტურულ-საგანმანათლებლო მოღვაწეობაში აქტიურად ებმებიან იტალიელი და ფრანგი კათოლიკე მისიონერები“ (5, 6).

ფრანგული ენა ერთ-ერთი გავრცელებული შესასწავლი უცხოური ენაა, იმ ხალხის ენა, რომელმაც უდიდესი როლი შეასრულა მსოფლიო კულტურის, ლიტერატურის, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებაში.

კვლევაში აჩვენა, რომ ფრანგულ და ქართულ ენებში ხშირად გამოიყენება ისეთი ერთნაირი ფრაზეოლოგიური შესიტყვებები, როგორიცაა:

1. Terre promise - აღთქმული ქვეყანა.
2. Qui sème peu, peu récolte - რასაც დათესავ, იმას მოიძი.
3. Qui sème le vent, récolte la tempête - ქარის დამთესავი ქარიშხალს იძი.
4. Bouc émissaire - განტყვევის ვაცი.
5. Tomber de la lune - ციდან ჩამოვარდნა.
6. Manne céleste (ou cachée) - ზეციური მანანა.
7. Garder comme la prune de ses yeux - თვალის ჩინივით გაფრთხილება.
8. Le fruit défendu - აკრძალული ხილი (ნაყოფი).
9. Monter (être, tomber) au pinacle - მწვერვალზე ასვლა (ყოფნა, ჩამოვარდნა), წარმატების ზენიტში ყოფნა.
10. Enfant prodigue - უძღები შვილი.

ქართულში ხშირად ვხვდებით ასეთ ბიბლიურ ციტატებსა და გამოთქმებს: „მრავალნი არიან ჩინებულ და მცირედნი რჩეულ“; „ეძიებდე და ჰპოვებდე“; „ითხოვდე და მოგეცეს“; „ნუ დაუფენთ მარგალიტებს ღორებს“; „მოთმინებითა შენითა მოიპოვე სული შენი“; „მამა აბრაამის ბატკანი“; „ურწმუნო თომა“.

მეორე მხრივ, არსებობს ფრანგული გამოთქმები ბიბლიურ იგავთა საფუძველზე, ფრთიანი სიტყვები ბიბლიურ სიუჟეტებზე, რომლებიც ქართულ ენაში არ გვაქვს. მაგალითად:

1. Avez-vous lu la Barouch? - წავიკითხავთ ბარუქი? - გამოიყენება უცნობი ავტორის ნაწარმოებით აღფრთოვანების შემთხვევაში.
2. Renvoyer qn de Caiphe a Pilate (Renvoyer d'Hirode a Pilate) - გააგზავნო კაიაფასგან პილატესთან - ნიშნავს გააგზავნო ტყუილად ერთიდან მეორესთან (ლუკ. 23).
3. Regretter les augnons d' Egypte - ეგვიპტის ხახვი გენატრებოდეს, ანუ მისტიროდე დაკარგულს (მოსეს წ. - გამოსვლა).
4. Jeter le manteaux de Noï sur qn - დააფარო ნოეს მოსასხამი, ანუ დამალვა რამის, არ თქმა (მოსეს წ. - დაბადება).
5. Lesser son manteau - დატოვო მოსასხამი, ნიშნავს გაქცევას, სწრაფად გაცლას. იგავი იოსებზე და მის ცოლზე - პოტიფარზე (მოსეს წ. - დაბადება 39:12).
6. Garder les manteaux - მოსასხამების შენახვა - ანუ განზე გადგომა, მონაწილეობის არ მიღება. იგავი წმ პავლეზე და წმ. სტეფანეზე.
- 7.

8. De l'abondance du coeur la bouche parle - სავსე გულით ბაგე მეტყველებს (მთ. 12:34). ეს ბიბლიური ციტატა საფუძვლად დაედო გამოთქმას „არღერ დ'აბონდანცე“ - ადვილი, თავისუფალი ლაპარაკი.
9. ჩრიერ (ცორნერ, პუბლიერ) სურ ლეს ტოს - ყვირილი (შეტყობინება, გამოცხადება) სახურავიდან - ე.ი. ყველას გასაგონად თქმა (ლუკ. 12:2,3).
10. Ce fut un tolli - ეს იყო გმინვა - გამოყენება შეშფოთებული ხალხის ყვირილის მნიშვნელობით. ალუზია სიუჟეტზე პილატეს გადაწყვეტილების შესახებ. მას შეეშინდა ბრბოს განრისხებისა და დათანხმდა ქრისტეს ჯვარცმას და არა ბარაბასი (ლუკ. 23:18).
საინტერესოდ წარმოგიდგება „ფრთიანი“ სიტყვების გამოყენება, რომელთაც საფუძვლად უდევს ბიბლიური იგაგები:

ფრანგულ გამონათქვამს - `Vieux comme Adam~ - ადამივით მოხუცი ან `Vieux comme Hirode~ იროდივით მოხუცი, - შეესაბამება ქართული: „სამყაროსავით ძველი (ბებერი)“. ხოლო გამოთქმას - `Vieux comme Mathusalem~ - მათუსალასავით მოხუცი, - ქართულში აქვს ანალოგი - „მათუსალას ასაკი“.

ფრანგული ფრაზეოლოგიზმის - `Bran de Judas~ და „poil de Judas~ - იუდას თმა, შესატყვისი ქართულ ენაში არ გვაქვს, ნიშნავს ჭორფლებს და აღისფერ თმას. როგორც ცნობილია, იუდა მწითური იყო.

იმ სამი მოგვიდან, რომელთაც ახალშობილ ქრისტეს ბეთლემში ძღვენი მიართვეს, ერთ-ერთის სახელი გვხვდება გამონათქვამში - `Avaler le Gaspard~ - გასპარის გადაყლაპვა, რაც მდაბიურ ენაზე ნიშნავს - ზიარებას.

უნდა აღინიშნოს, რომ ფრაზეოლოგიზმები ბიბლიიდან ხშირად გამოიყენება არგოში ან მდაბიურ მეტყველებაში ირონიის, დაცინვის, სარკაზმის გამოსახატად. მაგალითად:

`Fourchette d' Adam (peigne, mouchoir)~ - სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს ადამის ჩანგალს, სავარცხელს, ცხვირსახოცს და იგულისხმება „თითები“. ხოლო გამოთქმა `Aller a l'arche~ - არის „კიდობანში შესვლა“ (ნოეს კიდობანი) და ნიშნავს საშოვარზე წასვლას, ფულის საშოვნელად წასვლას.

`Amis de Job~ - იობის მეგობრები, ანუ ცუდი მეგობრები (იობის წიგნი).

`L' enfant de Melchisedech~ - მელქისედეკის შვილი, ნიშნავს უგვარტომო ადამიანს.

ცხადია, ასეთი მაგალითების მოყვანა უსასრულოდ შეიძლება, რადგან წიგნი, რომელზეც ვსაუბრობთ, ამოუწურავია თავისი შესაძლებლობებით.

მოცემულ ეტაპზე ზემოთქმულიდან გამომდინარე შეიძლება ვისაუბროთ ამ ორი ენობრივი კულტურის ბიბლიურ გამონათქვამებში არსებული განსხვავებების მიზეზებზე. ესენია:

1. განსხვავება მართლმადიდებლურ და კათოლიკურ, ასევე პროტესტანტულ სწავლებას შორის. გარკვეული ხატის შექმნა ღვთისა და ადამიანის ურთიერთობაზე;
2. სოციოკულტურათა ისტორიული განვითარება, მათი ურთიერთგავლენა, აღქმისა და გონება-განწყობილების მანერა;
3. ენების ბუნებრივი ორგანიზება, მათი ტენდენციები და სხვაობები, არა როგორც სხვადასხვანაირად აღნიშვნა ერთი და იმავე საგნისა, არამედ მისი სხვადასხვაგვარად ხედვა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბიბლიის ენციკლოპედია – გაერთიანებული ბიბლიური საზოგადოებები, საქართველოს წარმომადგენლობა, თბ., 1998.
2. ვალობერი ქ., ფრანგული და ქართული ფრაზეოლოგიური ერთეულების შედარება-შეპირისპირებითი ანალიზი. თბ., 2005.
3. კიკნაძე ზ., საუბრები ბიბლიაზე, თბ., 1989.
4. მართლმადიდებლური ეკლესიის კატეხიზმოს შესასწავლად, თბ., 1994.
5. შელია მ., სიტყვაწარმოების თავისებურებანი თანამედროვე ინგლისურ ენაში და მათი სწავლება უმაღლეს სასწავლებლებში, თბ., 2005.
6. Климович Н.В. , К вопросу об определении библеизма в лингвистике , 2006.
7. La Bible. Ancien et Nouveau Testament, Paris, 1992.

ქეთო გალობერი
ფრანგული და ქართული ბიბლიური გამონათქვამების კომპარატული ანალიზი
რეზიუმე

ბიბლია დღესაც კაცობრიობის კულტურის ცენტრში დგას. მას მიმართავენ ახლად აღმოცენებული ერები, რომლებსაც საკუთარი თავის შეცნობის წყურვილი ამოძრავებთ.

კვლევამ აჩვენა, რომ ფრანგულ და ქართულ ენებში ხშირად გამოიყენება ისეთი ერთნაირი ფრაზეოლოგიური შესიტყვებები, როგორცაა: თერრე პრომისე - აღთქმული ქვეყანა, Qui sème peu, peu récolte - რასაც დათესავ, იმას მოიმიკი და ა.შ.

მოცემულ ეტაპზე შემოთქმულიდან გამომდინარე შეიძლება ვისაუბროთ ამ ორი ენობრივი კულტურის ბიბლიურ გამონათქვამებში არსებული განსხვავებების მიზეზებზე. ესენია:

1. განსხვავება მართლმადიდებლურ და კათოლიკურ, ასევე პროტესტანტულ სწავლებას შორის. გარკვეული ხატის შექმნა ღვთისა და ადამიანის ურთიერთობაზე;

2. სოციოკულტურათა ისტორიული განვითარება, მათი ურთიერთგავლენა, აღქმისა და გონება-განწყობილების მანერა.

3. ენების ბუნებრივი ორგანიზება, მათი ტენდენციები და სხვაობები, არა როგორც სხვადასხვანაირად აღნიშვნა ერთი და იმავე საგნისა, არამედ მისი სხვადასხვაგვარად ხედვა.

Keto Galoberi
Comparative Analysis of French and Georgian Biblical Expressions
Summary

Biblical texts are one of the first and main sources of forming proverbs and saying stable figurative expressions and national – cultural specifics of a language. Structures of everyday consciousness are reflected in phraseologisms. In one saying the expression of the whole text sense is found and consequently, Biblical quotation in a contemporary context being peculiar form interpretation of some conceptions of some meaning there others.

The same Biblical sayings are often used in French and Georgian languages and etc. But such sayings as *Avez* and etc. are not met in the Georgian language.

There are following reasons of differences in the sphere of using of Biblical sayings in two lingual cultures.

1. The difference of Orthodox and Catholic tradition, and also Protestant dogmas.
2. Historical development of socioculture and their interinfluence.
3. Natural organization of languages, their tendency and development, different visions of the same thing.

Кето Галобери
Компаративный анализ библейских изречении французского и грузинского языков
Резюме

Библейские тексты являются одним из первых и основных источников возникновения в языках пословиц и поговорок, устойчивых образных выражений, а национально- культурная специфика языка, структуры обыденного житейского сознания отражены во фразеологизмах. В одном изречении находит выражение смысл целого текста, и следовательно, библейская цитата в современном контексте играет роль прототекста, являясь своеобразной формой рефлексии, понимаемой как осмысление одних представлений о значении через другие.

Во французском и грузинском языках часто употребляются одинаковые библейские выражения: *Terre promise*; *Vous émissaire* и т.д. но, такие выражения как *Avez-vous lu Barouch?*; *Regretter les oignons d’Egipe* и т. п. в употреблении не встречаются в грузинском языке.

Выделяются следующие причины расхождений в сфере употребления библейских выражений в двух языковых культурах:

- 1) Разница между традициями православной и католической, а также протестантского вероучения;
- 2) Историческое развитие социокультур и их взаимовлияние;
- 3) Естественная организация языков, их тенденции и различия, разные видения одного и того же предмета.

ომარ შურღია
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი
ლიდერობის საზღაური

ხალხის ცხოვრებასთან თანაზიარობა, მისი კეთილდღეობით დაინტერესება, გასაჭირისა და სატკივრის გათავისება ოდითგანვე იყო ქართული სახელმწიფოს, მისი საჭეთმპყრობელების, ჩვენი დედა-ეკლესიის, მთელი საზოგადოების ერთ-ერთი უპირველესი და უმთავრესი საზრუნავი. ამის შესანიშნავი გამოხატულებაა ძველ ქართულ საზოგადოებაში ფართოდ გაჩაღებული „გლახაკათვის მშრომელობა“, „გლახაკათვის მოღვაწეობა“. სახელმწიფოს მხრიდან შეჭირვებული მოსახლეობის დასახმარებლად შექმნილი იყო მყარი სულიერი, ფინანსური და ინსტიტუციური საფუძვლები. მოყვასის თანადგომა, მისი თანადგობა ქართული სახელმწიფოს მესვეურთა არა მარტო სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობის, არამედ პირადი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილიც იყო.

ამ ძირძველ ეროვნულ ფასეულობებს დღემდე არ დაუკარგავს აქტუალურობა, პირიქით, გლობალიზაციისა და ფასეულობათა საყოველთაო გადაფასების, გაუფასურებისა და აღრევის პირობებში ისინი სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენენ, ერთი მხრივ, სახელმწიფოს მიერ თავისი სამოქალაქო და სოციალური ფუნქციებისა და პასუხისმგებლობის, ხოლო, მეორე მხრივ, პოლიტიკური, შემოქმედებითი და ინტელექტუალური ელიტის, საერთოდ, ე.წ. ცნობადი სახეების მიერ თავიანთი ცხოვრების პირადი მაგალითის, თავიანთი მორალურ-ზნეობრივი თვისებების, ქვეყნის, ხალხისა და საზოგადოების წინაშე თითოეულის მიერ საკუთარი მამულიშვილური, მოქალაქეობრივი და სოციალური პასუხისმგებლობის ღრმა და ყოველმხრივი გაცნობიერება სულ უფრო განმსაზღვრელ გავლენას ახდენს როგორც ქვეყნის მდგრად განვითარებაზე, ისე ერის სულიერებაზე, მისი ცხოვრების წესსა და ყოფაზე.

სახელმწიფოც, მით უფრო სოციალურად ორიენტირებული, სახელისუფლებო ინსტიტუტები, სტრუქტურები, საჯარო მოხელეები და, რაღა თქმა უნდა, სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლები ხალხის ცხოვრებით უნდა ცხოვრობდნენ, უზუსტესად განსაზღვრავდნენ უმთავრეს მოკლევადიან და გრძელვადიან სოციალურ პრიორიტეტებს, უპასუხებდნენ საზოგადოების უპირველეს მოთხოვნილებებსაც და მოთხოვნებსაც. მათი საქმიანობის ეფექტიანობა, ძალისხმევა, სახელმწიფოებრივი სიბრძნე უნდა აისახებოდეს ხალხის კეთილდღეობაზე, ხოლო სახელმწიფოებრივი რესურსები – მატერიალურიც, ფინანსურიც, შრომითიც და ინტელექტუალურიც – არა მოხვენებითი კეთილდღეობის, ადამიანთა რომელიმე ჯგუფის გართობა-დასვენების, პიარაქციების დაფინანსებას, არამედ ყველაზე აუცილებელი, გადაუდებელი საზოგადოებრივი საჭიროებების დაკმაყოფილებას უნდა ემსახურებოდეს. მხოლოდ ამ შემთხვევაში გაუჩნდება ხალხს სახელმწიფოს, ხელისუფლების მიმართ ნდობის, პატივისცემის, თანაზიარობის, პარტნიორობისა და სოციალური სოლიდარობის განცდა.

კაცობრიობის ისტორიულ მესხიერებას შემოუნახავს დიდ ხელისუფალთა, სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწეთა, გამორჩეულ პიროვნებათა მხრიდან ხალხის ცხოვრებით მისაბაძი მაგალითები.

„რომის იმპერატორ ტრაიანეს მმართველობა მის თანამედროვეთ აცვიფრებდა, არც ერთ წინამძველ იმპერატორს იგი არ ჰგავდა. იმპერატორი რომის ქუჩებში დაცვის გარეშე ფეხით დადიოდა, განსხვავებით წინამორბედ იმპერატორთაგან, რომელთაც ტახტრევანით დააბრძანებდნენ. ყოველ მოქალაქეს შეეძლო მასთან მისვლა და გამოლაპარაკება. მისი სასახლის კარი ყოველთვის ღია იყო. იმპერატორის უსაფრთხოებას და სიმშვიდეს ხალხის სიყვარული იცავდა და არა გვარდიის ჯარისკაცები.“

იგი ყველასგან გამოირჩეოდა სამართლიანობით, სიმამაცით და უბრალოებით... მას არავისი შურღია, არავინ დაუსჯია უსამართლოდ, პატივს მიაგებდა და აწინაურებდა ყველა ღირსეულ ადამიანს, ვინც არ უნდა ყოფილიყო იგი. ცილი არავისთვის დაუწამებია, დასმენებისთვის ყურადღება არასდროს მიუქცევია... არ თაკილობდა უბრალო ადამიანებთან ურთიერთობას, მათთან ერთად ნადირობდა და სუფრას უჯდა, სვამდა

ნებისამებრ და მუდამ ფხიზელ გონებას ინარჩუნებდა... უყვარდა მოქალაქეთა სტუმრობა დაცვის გარეშე“...

ამბობდნენ, ერთხელ სალაშქროდ მიმავალი იმპერატორი ერთმა ქალმა გააჩერა და შესჩივლა, რომ მისი შვილი უსამართლოდ იყო პასუხისგებაში მიცემული. იმპერატორმა მსვლელობა შეაჩერა, ჩამოხდა ცხენიდან, გაჰყვა მთხოვნელს სასამართლოში და მხოლოდ იმის შემდეგ განაგრძო მსვლელობა, როცა საქმე ქალის სასარგებლოდ გადაწყდა..

ტრაიანე ამბობდა:

„მე მსურს ისეთი იმპერატორი ვიყო, როგორსაც ვისურვებდი, ქვეშევრდომი რომ ვყოფილიყავი“ (3,11) *(ხაზგასმა ჩვენია, ო. შ.)*.

ხალხის, ქვეყნის საწუხარ-საფიქრალის გათავისება, მისთვის თავდადება, სამართლიანობა, მოყვასის თანადგომა და განკითხვა, ადამიანური უბრალოება, მათი ჩვეულებრივი, ყოველდღიური ცხოვრებით ცხოვრება ქართველი გვირგვინოსნების ტრადიციული, მამა-პაპიდან დამკვიდრებული ცხოვრების წესი იყო. ისინი უშუალოდ, პირადი გარჯითა და ქონების გაღებითაც აქტიურად მონაწილეობდნენ ღარიბ-ღატაკი მოსახლეობის ყოფაცხოვრების გაუმჯობესებაში. არც მოკრძალებული ყოფა და შეზღუდული პირადი მოთხოვნილებები ყოფილა მათთვის ოდესმე უცხო და მიუღებელი.

დავით აღმაშენებელი სწეულებთან, უძღურებთან და დავრდომილებთან ქსენონში „...თუთ მივიდის და მოიხილნის, მოიკითხნის და ამბორს უყვის თუთოეულსა, აფუფუნებდის მამებრ, სწყალობდის და ნატრიდის, განამკნობდის მოთმინებისა მიმართ, მონახის თუსითა ჳელითა ცხედრები, სამოსლები და საგებელი მათი, პინაკი და ყოველი საჭმარი მათი, მისცის თუთოეულსა ოქრო საყოფინი, და განაკრძალნის ზედამდგომელნი მათნი. და განაგის ყოველი საქმე მათი დიდად შუენიერად და ღმრთის-მსახურებით“ (5,331) *(ხაზგასმა ჩვენია, ო. შ.)*.

ასეთი იყო თამარ მეფეც. იგი „უკეთუ მათგანი ვინმე იყვის უძღურ, თუთ მივალნ მოხილვად და ნუგეშინის ცემად, და თუთ განუმზადებნ ცხედარსა და სარეცელსა“ (6,147) *(ხაზგასმა ჩვენია, ო. შ.)*.

თელავში სამეფო სასახლის 10 კვადრატულმეტრიან ოთახში დაიბადა და ამავე ოთახშივე აღესრულა ერეკლე მეორე, საქართველოს უკანასკნელი დიდი და ამაგდარი მეფე.

წარმოუდგენლად ძნელი, მძიმე, აუტანელი, შეიძლება ითქვას, პირდაპირ ბედისწერაა, იყო ერის *(მით უფრო, მცირერიცხოვანის)* ლიდერი, საზოგადო მოღვაწე, დიდი, გამორჩეული შემოქმედი, ხელოვანი, მეცნიერი, „ზეცის ბინადარი“ (ი. სტალინი), საერთოდ, ე.წ. ცნობადი სახე, მით უმეტეს ასლა – დიდი ისტორიული გარდაქმნებისა და კატაკლიზმების ეპოქაში.

საქართველოს დიდმა სულიერმა მამამ, ილია ჭავჭავაძემ თავის დროზე ნათლად და მკაფიოდ ჩამოაყალიბა ერის წინამძღოლობისათვის აუცილებელ საქმიან ღირსებათა და პიროვნულ ნიშან-თვისებათა მთელი კრებული. შემთხვევითი არც ის ყოფილა, რომ იგი ერის წინამძღოლად, მისი სვე-ბედის გამომხატველად, უწინარესად, სამშობლოსთან „ბუნებით შეუდლებულ“ ხელოვანს, შემოქმედს წარმოისახვდა. დიდი მამულიშვილი თავის საპროგრამო ლექსში „პოეტი“ წერდა:

„მისთვის არ ვმღერ, რომ ვიმღერო, | ვით ფრინველმა გარეგანმა;

არა მარტო ტკბილ ხმათათვის | გამომგ ზავნა ქვეყნად ცაბა.

მე ცა მნიშნავს და ერი მზრდის, | მიწიერი ზეციერსა;

ღმერთთან მისთვის ვლაპარაკობ, | რომ წარვუძღვე წინა ერსა.

დიდის ღმერთის საკურთხევლის | მისთვის ღვივის ცეცხლი გულში,

რომ ერისა მოძმედ ვიყო | ჳმუნვასა და სიხარულში;

ერის წყლული მანდეს წყლულად, | მეწოდეს მის ტანჯვით სული,

მის ბედით და უბედობით | დამედაგოს მტკიცე გული...
მაშინ ცილამ ნაპერწკალი | თუ აღმიფეთქს გულში ცეცხლსა,

მაშინ ვიმღერ, მხოლოდ მაშინ | მოვსწმენდ ერსაც ტანჯვის ცრემლსა!“ (8,103).

მეტად მრავალფეროვანია პოლიტიკური, შემოქმედებითი და ინტელექტუალური ელიტის, საერთოდ, ე.წ. ცნობადი სახეების ლიდერობისათვის აუცილებელი საქმიანი, პროფესიული, პიროვნული ნიშან-თვისებები და ღირსებები. განსაკუთრებით მძიმე, რთული, მრავალ განსაცდელსა და გამოცდასთანაა დაკავშირებული

პირველკაცობისათვის გასაღები საზღაური, რაც მოითხოვს ისეთ მაღალ მორალურ და ზნეობრივ თვისებებს, როგორცაა: საქვეყნო საქმისთვის თავგანწირვა, მოყვასის ტკივილების, საწუხარ-გასაჭირის გათავისება, საკუთარი ნიჭის, ტალანტის, შემოქმედების მსხვერპლად შეწირვა, ქვეყნის უნიკალურობის, მისი წარსულის, აწმყოსა და მომავლის, იდეალებისა და მისწრაფებების, საკაცობრიო მისიისა და ფუნქციების გასიგრძელება. საჭიროების შემთხვევაში ლიდერს უყოყმანოდ უნდა შეეძლოს საერთო-ეროვნული ინტერესებისათვის წინამძღოლობის დათმობა, თავის დამდაბლება და დამცრობა, ამქვეყნიურ სიკეთეებზე, პირად თუ საოჯახო კეთილდღეობაზე უარის თქმა, ხალხის ცხოვრებით ცხოვრება, თავისი ბედნიერების მის ბედნიერებაზე დაფუძნება. სამშობლო უნდა იყოს მისი პირადულიც და საზოგადო საზრუნავიც, საკუთარ სიცოცხლეზე მეტად უყვარდეს მშობელი ქვეყანა და ხალხი, სტკიოდეს მისი ტკივილი, ყური ეღოს მის მაჯისცემაზე, პირად ტრაგედიადა აღიქვამდეს საყდრისის მიწისაგან პირისა აღგვას თუ ბაგრატის პირველშობილი იერ-სახის შებღალვას და თანამედროვე სამოსელით შემოსვასა და ინფრასტრუქტურით გაწყობას, თუნდაც, ქვეყნის დანარჩენი ნაწილის კეთილდღეობისათვის რაჭაში, ლეჩხუმში, ქვემო სვანეთში, იმერეთში, მაღალმთიან აჭარასა თუ სამცხე-ჯავახეთში პირდაპირი ქართული სოფლების დედაბუდიან-ტაძრიან-საფლავიანად წყალში ჩახრჩობა-მოკვდინებას, უბედურებად მიაჩნდეს უცხოელ გადამთიელებზე ათასობით ჰექტარი მშობლიური მიწის გასხვისება და ახალი შეყოვნებული მოქმედების ნაღმიანი ანკლავების აღმოცენება შინაგანი კონფლიქტებით ისედაც დაუძღურებულ-დასნებოვნებული ქვეყნის ორგანიზმში.

საბედნიეროდ, XXI საუკუნის გარიჟრაჟზეც აქა-იქ ჯერ კიდევ კანტიკუნტად გაიელ-გებს ამის მაგალითები.

1990 წლის 14 სექტემბრის ღამეს აკაკი ბაქრაძეს წყნეთში, თავისი ცოლისძმის სა-ხლში დასასვენებლად მყოფს, ჯაბა იოსელიანი ემუსაიფებოდა და ჩახჩინებდა, გამსა-ხურდიას არ შეეკრაო. სწორედ ამ დროს ბაქრაძესთან ზვიადი ამოვიდა თბილისიდან ოთხი თუ ხუთი მანქანით – გავერთიანდეთ, სიაში შენ იყავი პირველი ნომერი, კომუნისტებს ერთიანი ძალით შეეუტიოთ და უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარეც შენ გახდიო! (1,22).

ეროვნული მოძრაობის საყოველთაოდ აღიარებულ ლიდერს, ზვიად გამსახურდიას დაუფიქრებლად, უყოყმანოდ შეეძლო „მონომახის ქული“ სხვისთვის დაეთმო, რადგან, როგორც მისი ქრისტესმიერი ძმა, მერაბ კოსტავა იტყოდა, მას უპირველესად, ეროვნული მოძრაობა უყვარდა და არა საკუთარი თავი ამ მოძრაობაში (7,61), მისი სიცოცხლის მი-ზანი, მოწოდება, ამქვეყნიური დანიშნულება თავკაცობა კი არ იყო, არამედ თავისი სათა-ყვანებელი სამშობლოსათვის თავისუფლების მოპოვება, ღვთისმშობლის წილხვედრი ქვეყ-ნისათვის საკაცობრიო მისიის, ფუნქციების დაბრუნება.

ილიას მიერ საოცარი სიზუსტით ფორმულირებული ნიშან-თვისებები უნდა ასულდგ-მულებდეს ქართველი ხალხის დღევანდელი და მომავალი ლიდერების ცნობიერებას, მათი ცხოვრების წესს, ქცევას, მოქმედებას. ეს თანაბრად შეეხება საქართველოს პრეზიდენ-ტსაც, პრემიერ-მინისტრსაც და პარლამენტის თავმჯდომარესაც, პარლამენტის წევრებსაც, მინისტრებსაც და უწყების ხელმძღვანელებსაც, გუბერნატორებსაც, მერებსაც და გამგებლებსაც, შემოქმედებსაც, კულტურისა და ხელოვნების მოღვაწეებსაც, მეცნიერებსაც, სპორტსმენებსაც და ბიზნესმენებსაც, საერთოდ, ყველას, ვინც გადაწყვეტს, „წარ-უძღვეს წინა ერსა“, თუმცა, ეს, უპირველეს ყოვლისა, მაინც პოლიტიკოსებზე ითქმის, რომლებსაც სწორედ ხალხის, ქვეყნის, მისი ინტერესების მსახურებისათვის უხდის სა-ხელმწიფო ხელფასს და, ამგვარად, ხალხის, ქვეყნის მსახურება მათ მიერ ნებაყოფლობ-ით, საკუთარი სურვილით ნაკისრი უშუალო, პირდაპირი სამსახურებრივი მოვალეობაა, ხოლო სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მიღებული ხელფასი – ხალხისათვის, ქვეყნისათვის გა-წეული შრომის ანაზღაურება.

ერის წინამძღოლს, ლიდერს საჯარო სამსახურისადმი ინტერესს, სტიმულს, მისწ-რაფებას, მოთხოვნილებას ძალაუფლებით ტკობა, მაღალი საზოგადოებრივი მდგომა-რეობა, ამქვეყნიური სიკეთეების დაუფლება, მაღალი გასამრჯელო, სახელფასო დანამა-ტები, პრემიები, სხვა წმინდა მერკანტილური, ქვენა გრძნობები, პირადი გამორჩენა, წვრი-ლმანი ანგარიშიანობა თუ ვაჭრული ანგარებიანობა კი არ უნდა აღუძრავდეს, არამედ

მალალი ქრისტიანული იდეალეები: სამშობლოსა და მშობელი ხალხის უსაზღვრო ერთგულება, ზნეობრივი სრულყოფილება, სამართლიანობის გამბაფრებული გრძნობა, მომოყვასის სიყვარული და თანადგომა, საზოგადოების წინაშე მისი პასუხისმგებლობის ღრმა გაცნობიერება. მხოლოდ ეს შეაძლებინებს უანგაროდ, უღრტვინველად, თავდაუზოგავად ემსახუროს მშობელ ხალხსა და ქვეყანას, ცხოვრობდეს ხალხის ცხოვრებით, ხარობდეს მისი ბედნიერებით, მის ბედნიერებაზე აფშენებდეს საკუთარ ბედნიერებას, სტკიოღეს მისი ტკივილი, იზიარებდეს მის ზირვარბას.

სწორედ რწმენა, დასახული მიზნების ერთგულება, თავგანწირვა იყო საქართველოს პირველი პრეზიდენტის, ზვიად გამსახურდიას პური არსობისა. მან შესანიშნავად იცოდა, რა არის ლოცვა და სულიერი პური, ცილისწამებას, გაკიღვას სიყრმიდანვე შერიგებული, ღრმა ქრისტიანულ მოძღვრებაზე აღზრდილი დევნილი დიდი მამულიშვილისათვის ხშირად მხოლოდ რწმენას და ლოცვას შეუძლებია საჭმელ-სასმელი, ფიზიკური საზრდელი და სულიერი პურით დანაყრებულა (8,15).

უპირველეს ყოვლისა, სამშობლო იყო ჩვენს დიდ მამულიშვილთა უმთავრესი პირადულიც და საზოგადო საზრუნავიც, მისი კეთილდღეობა – საკუთარ კეთილდღეობაზე ფრიად აღმატებული.

„...ქალაქში ხმა დაირხა, ეღუარდ შევარდნაძემ დიდი მეცნიერი პავლე ინგოროყვა უნდა მოინახულოსო. ბატონი პავლე იმ დროს ავად იყო და გარეთ ვერ გადიოდა. ახლობლებმა გააფრთხილეს, შევარდნაძე რომ მოვა, შეგეკითხება, რაიმე თუ გნებათ, დამავალეთ და შეგისრულებთო, – უთხარი, ბინა მიწდა-თქო. პავლე დაჰპირდა, ვეტყვიო. ერთ მშვენიერ დღეს შევარდნაძე მართალაც მივიდა ბატონ პავლესთან, ისაუბრეს. დამშვიდობებისას ჰკითხა, ბატონო პავლე, რაიმე ხომ არ გნებათ, დამავალეთ, შეგისრულებთო. ბატონმა პავლემ დაუფიქრებლად უპასუხა, არაფერი მინდა, საქართველოს მიმინებელი“ (ხაზგასმა ჩვენია, ო.შ.) (2,22).

განსაკუთრებით მძიმეა ლიდერობის საზღაური თანამედროვე ეპოქაში. ერთი მხრივ, დიდი იმპერიული სახელმწიფოების მიერ გლობალიზაციის გზაზე შეყენებულ მსოფლიოში სულ უფრო შეუქცევადი ხდება ფუნდამენტურ, უნივერსალურ ფასეულობათა მსხვრევა, ქვეყანა გაჯერებულია ფსევდოდემოკრატიული სტრუქტურებით, უცხოური გრანტებით დაფინანსებული არასამთავრობო ორგანიზაციებით, მომრავლებულია ურთიერთ საწინააღმდეგო აზრის, შეხედულების, მრწამსის, ქცევის, მიდრეკილების, ორიენტაციის ადამიანები, ხოლო, მეორე მხრივ, წარმოუდგენლად გართულებულია ეროვნული იდენტობის, უნიკალური სულიერი და მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის – ეროვნული ტრადიციების, ფასეულობების, სიწმინდეების, წარსულის „რაიმე სახსოვარის“ (გალაკტიონი) დაცვა-შენარჩუნება. ერის წინამძღოლთა მამულიშვილური, „ქართული მოვალეობა“ (ეჭეთიმე ღვთისკაცი (თაყაიშვილი), უთუოდ იპოვონ ამ შრთულსი დიღემის ბაღაყვებთს, ერთი შეხედვით, შეუთაფსებელ მხარეთა მორიბების ოქროს ბასაღები. ამის გარეშე შეუძლებელი იქნება ურთიერთშორისი მშვიდობა, საყოველთაო კეთილდღეობა, ქვეყნის სტაბილური განვითარება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. „ასავალ-დასავალი“, №39 (989), 30 სექტემბერი – 6 ოქტომბერი, 2013.
2. „ასავალ-დასავალი“, №16 (1017), 21-27 აპრილი, 2014.
3. კიკნაძე ზ., სიტყვითა და საქმითა. WEEKEND, 27 იანვარი – 2 თებერვალი, 2012, №1 (82), („24 საათის“ დამატება (27 იანვარი, 2012, №2928 (19).
4. „პრეზიდენტი“. №1, 4 ოქტომბერი, 2004.
5. ქართლის ცხოვრება, ტ. I, თბ., 1955.
6. ქართლის ცხოვრება, ტ. II, თბ., 1959.
7. შავლეგო, თბ., 1990.
8. ჭავჭავაძე ი., თხზულებათა სრული კრებული ოც ტომად, ტ. I. თბ., 1987.

**ომარ შურღაია
ლიდერობის საზღაური
რეზიუმე**

მეტად მრავალფეროვანია პოლიტიკური, შემოქმედებითი და ინტელექტუალური ელიტის, საერთოდ, ე.წ. ცნობადი სახეების ლიდერობისათვის აუცილებელი საქმიანი, პროფესიული, პიროვნული ნიშან-თვისებები და ღირსებები. განსაკუთრებით მძიმე, რთული, მრავალ განსაცდელსა და გამოცდასთანაა დაკავშირებული პირველკაცობისათვის გასაღები საზღაური, რაც მოითხოვს ისეთ მაღალ მორალურ და ზნეობრივ თვისებებს, როგორცაა: საქვეყნო საქმისათვის თავგანწირვა, მოყვასის ტკივილების, საწუხარ-გასაჭირის გათავისება, საკუთარი ნიჭის, ტალანტის, შემოქმედების მსხვერპლად შეწირვა, ქვეყნის უნიკალურობის, მისი წარსულის, აწმოსა და მომავლის, იდეალებისა და მისწრაფებების, საკაცობრიო მისიისა და ფუნქციების გასიგრძელები. საჭიროების შემთხვევაში მან უყოყმანოდ უნდა შეეძლოს საერთო-ეროვნული ინტერესებისათვის ლიდერობის დათმობა, თავის დამდაბლება და დამცრობა, ამქვეყნიურ სიკეთეებზე, პირად თუ საოჯახო კეთილდღეობაზე უარის თქმა, ხალხის ცხოვრებით ცხოვრება, თავისი ბედნიერების მის ბედნიერებაზე დაფუძნება, სამშობლო უნდა იყოს მისი პირადულიც და საზოგადო საზრუნავიც, მით უფრო ღიღია ლიდერობის ტვირთი გლობალიზებულ მსოფლიოში, როდესაც წარმოუდგენლად გაძნელებულია ერის იდენტობის, მისი სულიერი და მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის, ცხოვრების წესისა და ეროვნული ტრადიციების, ფასეულობების, სიწმინდეების, წარსულის სახსოვარის შენარჩუნება.

**Omar Shurghaia
Reward for Leadership
Summary**

Very diverse are the business, professional, personal features and dignities necessary for leadership of political, creative and intellectual elite, generally, of so called known persons. Especially, the reward for being the first is connected with heavy, complicated, threats and tests, which require such a high moral and ethic feature, as sacrificing for the worldly affair, to share and experience the pain, sorrow, trouble of his close person as his own, to sacrifice his own talent, creative work, understand and think well the uniqueness of the country, its past, present and future, ideals and aspirations, mankind mission and functions. In case of necessity the leader should be able to concede without hesitation the leadership for the general national interests, both to humiliate and humiliation, refuse to receive the worldly goods or family welfare, live by the life of people, to found his happiness on others' happiness, the motherland should be his personal and public care as well, the burden of leadership is more greater in the globalized world when it is unimaginable complicated to maintain and develop the identity of the nation, its spiritual and material heritage, life-style and national traditions, validities, sanctities, memory of the past.

**Омар Шургая
Плата за лидерство
Резюме**

Весьма многообразен перечень деловых, профессиональных, личных качеств и достоинств, которые должны быть присущи лидерам политической, творческой и интеллектуальной элиты и, в целом, известным личностям. Особенно тяжела плата за лидерство нации, с которым связана масса испытаний и искушений. Оно требует наличия таких высоких моральных качеств как: самопожертвование во имя общего дела, умение превращать боль, трудности и тревоги своих соотечественников в свои собственные, готовность положить на алтарь Отечества свой творческий дар и талант, осознание уникальности своей страны, ее прошлого, настоящего и будущего, идеалов и устремлений своего народа, осмысление его общечеловеческой миссии и функции. Надо быть готовым к тому, чтобы безо всяких колебаний уступить свое лидерство, если этого потребуют общенациональные интересы, проявить здравый смысл, отказаться от личного и семейного благополучия ради всеобщего процветания, жить жизнью своего народа, строить собственное счастье на счастье Родины, превратив заботу о ней в свой личный и общественный долг. Неизмеримо возрастает тяжесть лидерства в эпоху глобализации, когда стало невероятно сложно сохранять национальную идентичность, наследия духовной и материальной культуры, нравственные нормы и традиции, ценности и святыни, историческую память нации.

ნაირა ბერია
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი

თამარ მუმლაძე
ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი

სიტყვები და საგნები

უპირველეს ყოვლისა, ძალიან მოკლედ, გვინდა გავიხსენოთ სიტყვის, სახელისა და საგნის რაობა. „სიტყვა არის ბგერითი მატერიალური გარსი, რომლის საშუალებითაც ენა არეგისტრირებს და აფიქსირებს აზროვნების შედეგებს, ადამიანის შემეცნებითი მუშაობის წარმატებებს, და რომელიც შესაძლებელს ხდის ადამიანებს შორის აზრების გაცვლას“ (3, 549). „სახელი სიტყვის ან სიტყვათა ერთობლიობის ენობრივი გამოსახულებაა, რომელიც უშუალოდ აღნიშნავს გარკვეულ ობიექტებს - საგნებს, მოვლენებს, პროცესებს...“ (3, 196). „სახელი (ლოგიკაში) არის ბუნებრივი ან ხელოვნური, ფორმალური ენის გამოსახულება, რომელიც აღნიშნავს საგანს ან საგანთა სიმრავლეს. ტრადიციული ლოგიკის ტერმინოლოგიით, სახელდებული საგანი ან საგანთა კლასი არის მოცულობა (ექსტენსიონალი) ცნებისა, რომელიც ამ სახელს „ატარებს“. თანამედროვე ფორმალურ ლოგიკაში, რომელიც ემხრობა გ. ფრეგე - ა. ჩერჩის ლოგიკური სემანტიკის ტერმინოლოგიას, ამ საგანს (კლასს) ეწოდება მოცემული სახელის დენოტატი, ან მნიშვნელობა, რომელიც განასხვავებს სახელის მოცულობით თვისებას შინაარსობრივისაგან (ინტენსიონალურისაგან)...“ (5, 205). „საგანი არის კატეგორია, რომელიც აღნიშნავს რაღაც მთლიანობას სამყაროდან გამოყოფილი ობიექტებისას ადამიანის შემოქმედებისა და შემეცნების პროცესში. საგნის ცნება ხშირად გამოიყენება ნაკლებად მკაცრი აზრით, როცა მას აიგივებენ ობიექტის ან ნივთის ცნებასთან. ობიექტის მატერიალურ და იდეალურ ბუნებასთან შესაბამისად, რომელიც თანაფარდობაშია მოცემულ საგანთან, უკანასკნელი შეიძლება იყოს მატერიალური (მაგ., ცოცხალი ორგანიზმი, ელექტრომაგნიტური ველი ან გალაქტიკა, როგორც შემეცნების საგანი) ან იდეალური (მათემატიკური ფორმულა ან კონცეფტუალური სახე, როგორც შემეცნების საგანი). ერთი და იგივე ობიექტი შეიძლება იყოს კვლევის სხვადასხვა სახეების საგანი: მაგ., ერთი სახეობის ორგანიზმების ერთობლიობა შეიძლება იყოს მათემატიკური, გენეტიკური, ეპიდემიოლოგიური და სხვა კვლევების საგანი. ობიექტის ერთიანი თეორიის აგების მიზნით განსხვავებული საგნების სინთეზირება მოითხოვს სისტემურ მიდგომას და ხშირად იწვევს ახალი მეცნიერული დისციპლინის შექმნას (მაგ., მეცნიერების შესავალი, რომელიც აერთიანებს მეცნიერების სხვადასხვა საგნობრივ მხარეებს როგორც სისტემებს; ბიოგეოცენოლოგია, რომელიც სწავლობს ბიოსფეროს ბიოლოგიურ, ფიზიკურ, გეოლოგიურ და კოსმიურ ასპექტებს)... ლოგიკაში საგნის ქვეშ იგულისხმება რომელიდაც კლასის ელემენტი, ასევე სუბიექტი პრედიკატთან თანაფარდობაში“ (5, 525).

მეტყველება (ენა) წარმოადგენს აბსტრაქტული აზროვნების აუცილებელ პირობას. შემთხვევითი არ არის, რომ ამ აზროვნებას, რომელიც ადამიანის ნიშანდობლივ თავისებურებას წარმოადგენს, უწოდებენ „აზროვნებას ცნებებით“. ენა ცნობიერებასა და აზროვნებასთან ერთად წარმოიშობა. როგორც აზროვნება, ენაც დიალოგურია. ის არსებობს ცალკეული ადამიანისათვის იმდენად, რამდენადაც არსებობს სხვებისათვის.

აზროვნების ლოგიკურ ანალიზს ყოველთვის აქვს ენის კვლევის ფორმა, რომლის (ენის) გარეშეც ის ფაქტიურად შეუძლებელია. ამ გაგებით ლოგიკას, როგორც მეცნიერებას აზროვნების შესახებ, თამამად შეგვიძლია ვუწოდოთ მეცნიერება ენის შესახებ.

აზროვნება და ენა (ენის გამოყენება) არის ორი მხარე, რომლებიც ერთმანეთს გულისხმობენ როგორც შემეცნების, ასევე ურთიერთობის პროცესში. ენა მონაწილეობს არა მხოლოდ აზრის გადმოცემაში, არამედ მის ჩამოყალიბებაშიც. მაგრამ, ამასთან ერთად, ენა და აზროვნება არ არის ერთი და იგივე, იგივეობრივი. ერთიანობის

თითოეული მონაწილე ასე თუ ისე დამოუკიდებელია და საკუთარი სპეციფიკური კანონები აქვს.

ენა არის ნიშანთა სისტემა, რომელსაც ვიყენებთ კომუნიკაციისა და შემეცნებისათვის. სისტემურობა ენისა გამოისახება ყველა ენაში გარდა ლექსიკონისა, სინტაქსისა და სემანტიკისა.

ენის სინტაქსური წესები ადგენენ მარტივიდან რთული გამოსახულებების წარმოქმნის ხერხებს. ეს წესები განსაზღვრავენ ნიშანთა წყობას, აღნაგობას, მათგან რთულ ნიშანთა სისტემის წარმოშობის საშუალებებს.

სემანტიკური წესები კი აკავშირებენ ენას მისი საშუალებით აღწერილი სინამდვილის სფეროსთან. ისინი აფიქსირებენ დამოკიდებულებას ნიშნებსა და იმ ობიექტებს შორის, რომლებსაც გამოსახავენ ან მიუთითებენ ეს ნიშნები. მოკლედ, ამ წესების ამოცანაა ენის გამოსახულებებისათვის მნიშვნელობების მინიჭების ხერხების განსაზღვრა.

ყველა ენა, როგორც ცნობილია, იყოფა ბუნებრივ, ხელოვნურ და ნახევრად ხელოვნურ ენებად. პირველი, რომელსაც ასევე უწოდებენ „ყოველდღიურ“, „სალაპარაკო“, „ჩვეულებრივ“ ენას, ყალიბდება სტიქიურად და თანდათანობით. ყოველი ასეთი ენის ისტორია განუყოფელია იმ ხალხის ისტორიისაგან, რომელიც ამ ენას ფლობს.

ხელოვნური ენები შეგნებულად იქმნება ადამიანების მიერ რაიმე სპეციალური მიზნებისათვის. ასეთებია, მაგალითად, მათემატიკის, ლოგიკის, შიფრებისა და ა. შ. ენები.

საბუნებისმეტყველო და ჰუმანიტარული მეცნიერებების ენა მიეკუთვნება ნაწილობრივ ხელოვნურ ენებს. მაგალითად, ქიმიის სახელმძღვანელო ყოველთვის დაწერილია რომელიმე ბუნებრივ ენაზე: ქართულ, რუსულ, ინგლისურ, გერმანულ და ა.შ. ამასთანავე, სახელმძღვანელო, ამა თუ იმ ენის სიტყვების გარდა, აუცილებლად შეიცავს საკუთრივ ქიმიურ ტერმინოლოგიასა და სიმბოლიკას, რომელიც მეტწილად ინტერნაციონალურია.

ხელოვნური ენები გენეტიკურად და ფუნქციონალურად მეორადია ბუნებრივ ენასთან მიმართებაში: ხელოვნური ენები წარმოიქმნება ბუნებრივი ენის ბაზაზე და ფუნქციონირებენ მხოლოდ მათთან კავშირში.

ენის პრობლემა ერთ-ერთ ცენტრალურ პრობლემად იქცა XX საუკუნეში. ჩამოყალიბდა და თითქმის ერთობ გააღვინიანი გახდა ე.წ. „ლინგვისტური ფილოსოფია“ ინგლისსა და შეერთებულ შტატებში. დებულებას, რომ ენა უნდა იყოს ფილოსოფიური კვლევის საგანი, მან მისცა მტკიცების ფორმა, ანუ, რომ ის წარმოადგენს ერთადერთ ან ყოველ შემთხვევაში ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან საგანს ასეთი კვლევისათვის. რა თქმა უნდა, არ არსებობს არანაირი საფუძველი უარყოფით ბუნებრივი ენის კვლევის მნიშვნელობა და მისი სრულყოფა ასეთი კვლევის საფუძველზე, მაგრამ ასევე საჭირო და საინტერესოა სხვადასხვა სახის ხელოვნური ენების აგება და მეცნიერული ენის ცალკეული ფრაგმენტების მათით ჩანაცვლება. განსაკუთრებით წარმატებული გამოდგა ხელოვნური ენების გამოყენება მათემატიკაში, თანამედროვე ლოგიკასა და ინფორმატიკაში, სადაც მათ გარეშე წარმოდგენილია ერთი ნაბიჯის გადადგმაც კი.

ამასთან ერთად, ცხადია, რომ ენის ანალიზი არ შეიძლება იყოს ფილოსოფიის ერთადერთი ამოცანა. ეს ანალიზი არ დაიყვანება ასევე ენის ლოგიკური სტრუქტურის გასარკვევად. ენა არ არსებობს თავისთავად. ის დაკავშირებულია აზროვნებასთან, სინამდვილესთან და შეუძლებელია მისი გაგება ამ კავშირის გარეშე. ამიტომაც მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ენის ლოგიკური პრობლემატიკა, არამედ მისი როლის კვლევა სოციალურ ცხოვრებაში, გარესამყაროს შემეცნების პროცესში.

სხვადასხვა ენობრივ გამოსახულებებს შორის განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევენ სახელები. ისინი ყველგან არიან. ჩვეულებრივ ყველაფერი სახელდება. სრულიად უცხო ადგილას მოხვედრილი ადამიანი მას მომენტალურად მიაკრავს იარლიყს: „უცნობი ადგილი“. ან, თუკი ის შეხვდება ისეთ რამეს, რაც მანამდე არავის შეუმჩნევია, ის ამბობს, ანუ აძლევს სახელს: „ის, რაც მანამდე არ შემჩნეულა (არ აღნიშნულა)“. ეს კი არაა, ის საგანიც კი, რომელსაც სახელი არა აქვს, იძენს მას, რომელიც ასე გამოითქმის: „უსახელო საგანი“. ზოგადად, უსახელოდ არ არსებობს ენა როგორც შემეცნებისა და ურთიერთობის საშუალება. უსახელო ენა მოწყვეტილია რეალურ სამყაროს, დაკარგული აქვს კავშირი ცალკეულ საგნებთან, მოვლენებთან და საბოლოოდ

ის აღმოჩნდება ისეთი ენის როლში, რომელიც კონკრეტულად არაფერზე საუბრობს, ანუ უსაგნო ენის როლში.

სახელები ისეთივე ბუნებრივი და ჩვეულებრივები არიან, როგორც ის საგნები, რომლებთანაც დაკავშირებული არიან, თანაც იმდენად ბუნებრივები, რომ ოდესღაც ისინი ისევე მიეკუთვნებოდნენ საგნებს, როგორც ამ საგნებისათვის დამახასიათებელი ფერი, სიმძიმე, სიმყარე და სხვა ბუნებრივი თვისებები.

პირველყოფილი ადამიანები სწორედ ისე განიხილავდნენ თავიანთ სახელებს როგორც რაღაც კონკრეტულს, რეალურს და ხშირად როგორც წმიდათაწმიდას. ფრანგი ფსიქოლოგი ლ. ლევი-ბრიული, რომელმაც მე-20 საუკუნის დასაწყისში შექმნა პირველყოფილი აზროვნების კონცეფცია, ასეთ დამოკიდებულებას სახელების მიმართ თვლიდა მნიშვნელოვან ფაქტად, რომელიც ადასტურებდა აზროვნების მისტიკურ და არალოგიკურ ხასიათს. კერძოდ, ის მიუთითებდა, რომ „ინდიელი თავის სახელს უყურებს არა როგორც უბრალო იარღიეს, არამედ როგორც ნაწილს თავისი პიროვნებისა, როგორც საკუთარ თვალებს ან კბილებს. მას სჯერა, რომ მისი სახელის ბოროტი განზრახვით გამოყენებისას ის ზუსტად ისევე დაიტანჯება, როგორც მისი სხეულის რომელიმე ნაწილზე მიყენებული ჭრილობისგან. ეს რწმენა გვხვდება ატლანტიკურიდან წყნარ ოკეანემდე მცხოვრებ სხვადასხვა ტომებში“ (4).

ასეთი გულუბრყვილო წარმოდგენები სახელებთან დაკავშირებით, როგორც საგნების თვისებებისა, არ წარმოადგენენ მთლიანად შორეულ და ბნელ წარსულში დარჩენილ თემას. ასეთი წარმოდგენების რეციდივები დროდადრო მაინც გვხვდება. ასტრონომი ვ. ვორონცოვ-ველიამინოვი იხსენებს, რომ მისი პოპულარული ლექციების მსმენელები ხშირად უსვამდნენ კითხვას: „ჩვენ გვჯერა, რომ შეიძლება გავზომოთ და გავიგოთ ციური სხეულების ზომები, მანძილი და ტემპერატურა, მაგრამ, გვითხარით, როგორ გაიგეთ თქვენ ციურ მნათობთა სახელები?“ ამ კითხვაზე პასუხი მარტივია. ასტრონომები ისევე იგებენ მათ მიერ აღმოჩენილ ციურ სხეულთა სახელებს, როგორც მშობლები თავიანთი შვილების სახელებს, აძლევენ რა მათ ამ სახელებს. მაგრამ ფაქტი თვითონ ასეთი შეკითხვისა მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ილუზია საგნებისადმი „მიწებებული“, „მიმაგრებული“ სახელების შესახებ საჭიროებს სპეციალურ ახსნას.

სახელების როლი ენაში იმდენად დიდია და შესამჩნევი, რომ ზოგჯერ საგნებისათვის სახელების მინიჭება მეცნიერებაში ენის შესახებ ლამის მის ერთადერთ ამოცანად ითვლება. ენის კავშირი სამყაროსთან, ამასთან ერთად, თითქოსდა წარმოადგენს რაღაც სახელ-იარღიეების გამოფენას. კერძოდ, ცნობილია ლოგიკურ-სემანტიკური თეორია, რომელიც აშკარად ცდილობს ენის გამოსახულებაში მეტწილად დაინახოს მხოლოდ სახელები. წინადადებებიც კი მისთვის წარმოადგენს არა რაიმე სიტუაციების აღწერას ან რაიმე მოქმედებების მოთხოვნას, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ განსაკუთრებული „აბსტრაქტული საგნების“ - ჭეშმარიტებისა და მცდარობის სახელებს.

ბუნებრივი და ფორმალური ენების სახელების კვლევით, როგორც ძირითადი ცნებებისა, დაკავებულია ყველა მეცნიერება, რომელიც სწავლობს ენას და მათ შორის, უპირველეს ყოვლისა, ლოგიკა, რომლისთვისაც სახელები ერთ-ერთი ძირითადი სემანტიკური კატეგორიაა.

სხვადასხვა მეცნიერულ დისციპლინებში „სახელის“ ქვეშ იგულისხმება სხვადასხვა, ზოგჯერ შეუთავსებელი საგნები. ლოგიკას დიდი ძალისხმევა დასჭირდა იმის ასახსნელად, თუ რა არის სახელი და რა პრინციპებს ექვემდებარება სახელდების ოპერაცია, გამოსახვა, ნიშნის დადება. ალბათ სახელი არსად არ გაიაზრება, გნებავთ შუქდება ისე ყოველმხრივად, ღრმად და თანმიმდევრულად, როგორც ლოგიკურ კვლევებში. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი შედეგებია მიღწეული ფორმალური ენების სახელების შესწავლაში. ბევრი რამ უფრო ცხადი გახდა ბუნებრივი ენების სახელებთან დაკავშირებითაც. სახელდების თეორია თანამედროვე ლოგიკის სრულყოფილებიანი ნაწილი გახდა. მაგრამ, დღესაც კი ეს თეორია მოკლებულია ერთიანობასა და უნივერსალურობას. არსებობს მთელი რიგი კონცეფციებისა, რომლებიც რაღაცით მიახლოებული არიან ერთმანეთთან, თუმცა ბევრ საკითხში ურთიერთსაპირისპირო შეხედულებები გააჩნიათ. არც ერთი მათგანი არ მოიცავს და არ განიხილავს ერთიანი აზრით არც ერთ მრავალფეროვან სახელს. ერთიანობის უქონლობა სახელების

შესახებ წარმოდგენაზე იმდენად არსებითია, რომ ეს იგრძნობა თვით ცნება „სახელის“ გამოყენებაშიც კი. სხვადასხვანაირად წყდება საკითხი იმის შესახებ, თუ ენის რომელი გამოსახულება მიეკუთვნება სახელებს და რომელი არა. ყველა ავტორი ენის საკუთარ კლასიფიკაციას გვთავაზობს. მაგრამ, ყველაზე უფრო მწვავეა კამათი და შეუთანხმებლობა შინაარსთან, სახელის მნიშვნელობასთან დაკავშირებით იმაზე, თუ რა არის დაკავშირებული, გნებავთ მიბმული სახელებთან ენაში და ზოგადად თვით სამყაროში რომელ სახელებს აქვთ ერთნაირი მნიშვნელობა და რომელს - სხვადასხვა, რომელ კონტექსტში შეიძლება მათი ურთიერთჩანაცვლება და ა.შ. უსასრულოდ. სახელები ხომ ენის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტია და, შესაბამისად, მათ შესახებ მსჯელობის დონე და სტილი შეუძლებელია პრინციპულად განსხვავდებოდეს ზოგადად ენის შესახებ მსჯელობის დონესა და სტილისაგან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ტარსკი ა., ლოგიკისა და დედუქციურ მეცნიერებათა მეთოდოლოგიის შესავალი, თბ., 1971.
2. Воронцов – Вельяминов В., Новые звезды и газовые туманности, М., 1948.
3. Кондаков Н.И., Логический словарь – справочник, М., 1975.
4. Леви – Брюль Л., Первобытное мышление, М., 1930.
5. Философский энциклопедический словарь, М., 1983.

**ნაირა ბერია, თამარ მუმლაძე
სიტყვები და საგნები
რეზიუმე**

სტატიაში განხილულია სიტყვების, სახელებისა და საგნების ურთიერთდამოკიდებულების მნიშვნელობა. აზრი, რომელიც არ გამოიხატება და არ აღინიშნება სიტყვით, მოკლებულია იმ გარკვეულობასა და სიცხადეს, რომელიც უკვე სიტყვით გამოსახული აზრისათვისაა დამახასიათებელი. იგივე უნდა ითქვას მეცნიერულ ცნებებზეც. სანამ ცნება ვერ იპოვის თავის განსაკუთრებულ სახელს, სახელწოდებას, მანამდე მას არ ექნება გარკვეულობა და სიცხადე. და კიდევ, თუ ვიცით საგანი, მაგრამ არ ვიცით მისი სახელი, ჩვენ ყოველთვის ვდგავართ საგნის სრულიად დავიწყების საშიშროების წინაშე. მეცნიერება რომ მხოლოდ ცნებების ახსნას იძლეოდეს და გარდა მათი აღწერისა არაფერს ატყობინებდეს მოაზროვნეებს, მაშინ მათი შინაარსის დამახსოვრება ძალიან დიდ სიძნელეებთან იქნებოდა დაკავშირებული. საკუთარი ცნებებისათვის ტერმინებისა თუ სახელწოდებების შექმნით მეცნიერება უადვილებს თაობებს თავისი შინაარსის ათვისებას.

**Naira Beria, Tamar Mumladze
Words and Things
Summary**

The article deals with the value of relationship of words, names and subject matters. The idea which is not expressed and is not designated by means of a word, deprived definiteness and the clarity describing expression by means of a word of an idea.

The same must be said about scientific concepts. While the term does not find its particular names, it will not have certainty and clarity. And yet: knowing the subject matter, but not knowing his name, we always run the risk of completely forgetting it. If the science was only explaining the concepts and their descriptions would not allow thinkers, the memory of their content would be difficult. Creation of terms and titles to their own concepts the science simplifies it for the generation to absorb its contents easily.

ნაირა ბერი, ტამარ მუმლადზე
სლოა ი ვეჩი
რეზიუმე

ვ სტატიე გოვორიფა ი ზნაჩენი ვზაიმოოტნოშენი სლოა, იმენ ი პრედმეოთ. მყფილ, კოტორა ნე ვყრაჟაეფა ი ნე იბოზნაჩაეფა ს პომოჟი სლოა, ლიშენა იბრედენნოფი ი ყნოფი, ხარაქტერიზირიფიფი ვყრაჟენი ს პომოჟი სლოა მყფილი. ტოჟე სლოა ნადო სკაზატი ი ნაუჩნყ ნონყაიფი. პოკა ნონყაიფი ნე ნაიფეტი სლოა იბოზნაჩა იმყ, ინო ბუდეტი ლიშენო იბრედენნოფი ი ყნოფი. ი ეშე: ზნაყ პრედმეტი, ნე ნე ზნაყ ეგო იმენი, მყ ვსეგდა რისკუმე პონოფიფი ეგო ზაბყფი. ესეი ბყ ნაუკა ზანიმალაფი ტოლკო იბყრაჟენიფი ნონყაიფი ი კრემე იფი იბრედენნოფი ნიჩეგო ბყ ნე დავალა მყფილთყმყ, ტო ზაპომინანი იფი სოდერჟანი ბყლი ბყ ვყრაჟენი ს ბოლშიფი ტრუდნოფიფი. სკრანიემ ტერმინოთ ი ნაიმენოვანიფი დყ სობფენნყ ნონყაიფი ნაუკა იბლეგაეფა პოკოლენიფი იფი სლოა სლოა სოდერჟანი.

ირინე არჯევანიძე
თელავის იაკობ გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის დოქტორანტი

სიზმარი, როგორც მხატვრული ხერხი ნოდარ დუმბაძის „მარადისობის კანონის“
მიხედვით და მისი გამოვლინება ინგლისურ თარგმანში

სტატიაში სიზმარი განიხილება, როგორც მხატვრული ხერხი ნოდარ დუმბაძის „მარადისობის კანონში“, ყურადღება გამახვილებულია ფსიქონალიტიკოსების შეხედულებებზე ამ საკითხის შესახებ. შევეცადეთ, წარმოვაჩინოთ როგორ გადმოვიდა ეს მნიშვნელოვანი ასპექტი ამ რომანის ინგლისურ თარგმანში, რამდენად შეძლო ინგლისურმა ტექსტმა ბოლომდე შეენარჩუნებინა დუმბაძისეული მხატვრული გამოხატვის ხერხები.

უძველესი შეხედულებით, სიზმარი უმაღლეს ძალთა ზემოქმედების შედეგია. ის ყოველთვის რაიმე აზრს შეიცავს, მომავალს ეხება და ნათელს ჰფენს მას. საჭიროა მხოლოდ ამ აზრის წვდომა, რადგან სიზმარი მისტიკური მოვლენაა, რომლის ახსნასაც საუკუნეების განმავლობაში ცდილობდნენ.

არსებობს მეცნიერული ვარაუდი, რომ ძილის დროს ადამიანს შეუძლია სხვადასხვა დროში, ადგილსა და განზომილებაში გადავიდეს. სწორედ ამიტომ უწოდებს მას „სამეფო გზას ქვეცნობიერისკენ“ ფსიქონალიზის ფუძემდებელი ზიგმუნდ ფროიდი. ყველაფერი, რასაც სიზმარი წარმოადგენს და გადმოსცემს ჩვენშივეა, ჩვენს ტვინში. სიზმრის პრობლემა მკვლევართა ყურადღების ცენტრში გაცილებით ადრე მოექცა, ვიდრე თვით ძილის, ან ადამიანის სიფხიზლის ცნობიერება.

რაც შეეხება ლიტერატურას, რაკილა მისი მთავარი დანიშნულება ცხოვრების „ახსახვაა“, იგი სიზმრის ფენომენს გვერდს ვერ აუვლის, უფრო მეტიც, მყარად იკიდებს ფეხს მსოფლიო მითოლოგიასა და ფოლკლორში. ის, რისი ახსნაც მოგვიანებით მეცნიერულად სცადეს ყოველთვის არსებობდა. პერიოდულად, მისადმი დამოკიდებულება იცვლებოდა, მაგრამ არა ინტერესი. იგი ყოველთვის იყო, არის და იქნება ადამიანებისათვის აუხსნელი მოვლენა.

რელიგიის სიზმრისადმი დამოკიდებულება არაერთგვაროვანია. ბიბლიურ ტექსტებშიც მიღმა სამყაროსთან კავშირი მხოლოდ რჩეულთა ხვედრია. უფლის სიტყვა, გაუცნობიერებელი ძალით წინასწარმეტყველთა მეშვეობითაც ხილვების სახით მოდიოდა ჩვეულებრივ მოკვდავებამდე. წმინდა მამათა ნააზრევის მიხედვით, სიზმარი ხშირად ეშმაკისეულ მოვლენად აღიქმება. ჩვენი აზრით, ის რაც აუხსნელია, რამაც ადვილად შეიძლება აცდუნოს და დაიმორჩილოს ადამიანი, პირდაპირ უკავშირდება ეშმაკს. ამ ნააზრევი რა თქმა უნდა, არსებობს ერთგვარი ქრისტიანული ლოგიკაც.

ლიტერატურის, იმ შედეგთა ჩამოთვლა, რომელშიც სიზმარს გადამწვეტი ფუნქცია აქვს მინიჭებული, შორს წაგვიყვანდა. ამიტომ მათ განვიხილავა აქ აღარ შევჩერდებით და მაგალითისათვის მხოლოდ ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებას დავასახელებთ.

სშირად სიზმრის სტრუქტურის გახსნა ნათელს ჰფენს შემოქმედის მთავარ სათქმელს. ამიტომ განხილვა, თუ რა ფუნქცია აკისრია მას ამა თუ იმ მწერლის შემოქმედებაში, ვფიქრობთ, ინტერესმოკლებული არ იქნება. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა მე-20 საუკუნის მწერლების შემოქმედება, სადაც ჩანს თუ რამდენად სშირად იყენებენ ისინი პერსონაჟის სიზმარს სხვადასხვა მოვლენის სიდრმისეულად გასააზრებლად.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, საჭიროდ მივიჩნით ნოდარ დუმბაძის შემოქმედებაში გაგვეანალიზებინა სიზმრი, როგორც მხატვრული ხერხი, რომელიც არაერთი სიმბოლოს გახსნაში დაგვეხმარება. ამ მხრივ ერთ-ერთი ყურადსაღები ნაწამოებია „მარადისობის კანონი“. მკითხველი აუცილებლად შეამჩნევს, რომ ნოდარ დუმბაძე მიზანმიმართულად იყენებს ხილვა – სიზმრებს, რათა განსაკუთრებულად მნიშვნელოვან სათქმელთან მიგვიყვანოს. საბჭოთა კავშირის ეპოქაში ღმერთზე საუბარი მიუღებელი იყო, მით უმეტეს, ლიტერატურაში. ასე რომ, ეს იყო ლიტერატურული სატყუარა ოფიციალურად... სიზმრად ნანახი ღმერთი, ვერ ჩაითვლებოდა იდეოლოგიურ პრობლემად. გავრცელებული ლოგიკით, სიზმარი არარეალობას ასახავს, მაგრამ ამ პასაჟებმა მიზანს მიაღწიეს. მკითხველი აუცილებლად იწყებს ფიქრს, როდის, რატომ ნახულობს ბაჩანა - რომანის მთავარი გმირი უფალს.

ნოდარ დუმბაძესთან სიზმარში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ემოციას. თუმცა, მასთან ემოცია სშირად არ არის სიზმრის შინაარსის, უჩვეულო ამბის ადეკვატური. იმას, რაც სიზმარში ჩვეულებრივ ამბად აღიქმება, ცხადში მძაფრი ემოციები ახლავს. რადგან სიზმარში ნანახი ასოცირდება ემოციურ ცხოვრებასთან. რაც არა მარტო ძლიერი ემოციური დაძაბულობის შედეგია, არამედ უდიდესი ტრაგიზმის განცდითაა აღბეჭდილი. სტატიაში წარმოვადგენთ “მარადისობის კანონიდან” იმ მონაკვეთს, სადაც ნ. დუმბაძე ბაჩანას განცდებს არა რეალურად, ხილულად, არამედ სიზმრის სახით, როგორც მხატვრული გამოხატვის ხერხის საშუალებით გადმოგვცემს. „მერე მოვიდა უჩვეულო, მაკურნებელი სიმთვრალე. საოცრად თბილი, მსბუქი და ვარდისფერი, სატკივარი სადღაც გაქრა. მოვიდა მაკურნებელი სიმთვრალე და თან გაიყოლა ავადმყოფი, ოღონდ ზღვით კი არა, არამედ სულ სხვა გზით, უსაშველოდ ხვეული და დაქანებული კიბით. საოცარი ის იყო მხოლოდ, როდესაც ავადმყოფი ამ კიბეზე ეშვებოდა, ისეთი გრძობა ჰქონდა, თითქოს ზევით იწვევდა და მალდებოდა თანდათან“ (4,468). აქვე წარმოვადგენთ „მარადისობის კანონის“ ქართული ტექსტის შესატყვის ბრომფილდისეულ ინგლისურ თარგმანს:

„And Then there came a marvellous, healing sense of intoxication- warm, light, pink. The pain disappeared. The healing intoxication came, and the patient set off once again, this time not across the sea, but down an endless, steep staircase. The only strange thing was -he was going down the staircase, but he seemed to be going up and up“ (8,8). ამ აზრმა არ შეიძლება არ მიგვიყვანოს მწერლის მთავარ სათქმელთან, რომ კიბე სულიერი ამადლების სიმბოლოა, რომელიც ქართულ რეალობაში ქრისტიანულმა აზროვნებამ დაამკვიდრა. კიბე უფალთან მიახლების საშუალებაა, სულიერი ამადლების გზაა, რომლის საფეხურებიც შემოქმედის სამყოფისაკენ მიემართება. აი, ამ ყველაფერზე საუბარი სწორედ სიზმრის დახმარებით მოახერხა მწერალმა, რადგან მთელი „მარადისობის კანონიც“ უფლისგან დაწესებული უმთავრესი მცნების – „გიყვარდეს მოყვასი შენი, ვითარცა თავი შენის“ ლიტერატურული გამეორებაა და სხვა არაფერი. უბრალოდ, იმ დროში ღვთისა და სახარების მგმობ საზოგადოებას ეს ყველაფერი ბაჩანას პირით შეახსენა ავტორმა. თან ეს ყოველივე სიზმრის საბურველში გაახვია. ამ შემთხვევაშიც საოცარ აღლოს იჩენს ავტორი, რადგან ზუსტად ხვდება, როგორ მიაწოდოს ადამიანებს საკუთარ ქვეცნობიერში დაღეკილი დიდი ხნის დავიწყებული მთავარი დანიშნულება.

რომანში სიზმრის თავისებურებათა გათვალისწინება გვიჩვენებს, რომ ხელოვნებასა და სიზმარს ბევრი საერთო აქვს. საინტერესოა, ფროიდისეული სიზმრის შინაარსის არა ახსნა, არამედ სიზმრის მექანიზმის იმ საშუალებების გაგება, რომლითაც სიზმარი იქმნება. ასეთი საშუალებებია: ასოციაცია, სიმბოლო, დრამატიზაცია, გადაჯგუფება, შერევა. ამ ნიშნებით ხასიათდება სწორედ ნოდარ დუმბაძის მხატვრული შემოქმედება.

მწერალი ხშირად „სიზმარს“ იყენებს, როგორც მხატვრულ ხერხს გმირის არაცნობიერ გრძნობათა გადმოსაცემად: „მერე სიფხიზლე გაუგორდა სადღაც ჭრელი ბურთივით და მატარებლის ბორბლების საამო დაგადუგში დაეკარგა. ღამით დედა მოვიდა, ფრთხილად გამოაცალა ბაჩანას სასთუმლიდან ჩემოდანი და ძალიან რბილი, ფაფუკი ბალიში დაუდო... სძინავს ბაჩანას მშვიდი ძილით. სძინავს და ფერად სიზმარს ხედავს: პიონერთა სასახლის სარკეებიან დარბაზში გამწკრივებულ თეთრპერანგიან და ალისფერ ყელსახვევიან რაზმელებში დგას. გაუგონარი დღეა. ხოსე დიასი და დოლორეს იბარური ესპანელი რესპუბლიკანელი ბავშვების ნახუქარ ფოჩიან ქულებს ურიგებენ პიონერებს... დოლორეს იბარური, შავგვრემანი, მაღალი და უსაშველოდ ღამაზი ქალი, ბასკი ბიჭის სახელით გადასცემს ბაჩანას ფოჩიან ქუდს... სალუტ პასუხობს დოლორესი შეკრული მუშტით, მერე ხელს უთათუნებს ლოყაზე და უღიმის“ (4,476). ტექსტის ემოციური დატვირთვა აქაც შენარჩუნებულია ბრომფილდისეულ ცნობილ თარგმანში. "Bachana slept sweetly. And as he slept he had a marvellous dream... In the hall of mirrors in the Pioneer Palace the boys and girls were drawn up in ranks... Snow-white shirts... Crimson tics... Bachana was there among them. Today was a special day: Jose Diaz and Dolores Ibaruri, a tall, dark-skinned, beautiful woman, presented Bachana with a cap in the name of a little Basque boy... "Salute!" said Dolores Ibaruri, raising her fist over her head, then she stroked Bachana on the cheek and smiled warmly" (8,15).

ბოლო დროს შეინიშნება თარგმანის შეფასებისადმი ფსიქოლოგიური მიდგომა. (თარგმანის შეფასების ფსიქოლოგიური მეთოდი 1956 წელს მთარგმნელთა III კონგრესზე მეცნიერებმა ჯ. მილერმა და ჯ. ბიბსტერმა წამოჭრეს). ეს მეცნიერები ცდილობენ გაარკვიონ, როგორ უნდა შეფასდეს ორიგინალისა და თარგმანის ტექსტის ეკვივალენტურობის საკითხი. მათ მომზადებული აქვთ შეკითხვები, რომლებსაც ისინი უსვამენ ორიგინალს და თარგმნილ ტექსტს. ამ შეკითხვებზე გაცემულმა პასუხებმა უნდა გამოავლინოს თარგმანის ორიგინალთან მიმართება.

ნოდარ დუმბაძისათვის სიზმარი საკუთარ გააზრებათა შედეგია. იგი არაერთხელ იმეორებს მსგავს სიმბოლიკას სხვადასხვა სიზმრისეულ ჩვენებებში: „ამოდი, ამოდი, ამოდი, – ჩაესმა კიბეზე მჯდომ ბაჩანას ვიდაცის ძალიან ნაცნობი ხმა. ბაჩანა ადგა და ვარდისფერ ბურუსს აჰყვა ზევით. კიბე აყვავებული აკაციებით გარშემორტყმულ მდელოზე ამოდიოდა. სისხლისფერი ყაყაჩოებით მოჩითულ მდელოზე ღრუბელივით თეთრი, ფაფარგაშლილი კვიცი იდგა და ფლოქეს ისე სცემდა მიწაზე, თითქოს ხელს უქნევდა ბაჩანას. –“მოდი! – მოესმა ბაჩანას კვლავ, – მოდი და შემაჯექ! – ბაჩანა გადაეგლო უბელო კვიცს და რომ არ გადმოვარდნილიყო, ფაფარში ჩარგო თავი და მკლავები ყელზე შემოაჭდო. კვიცი გაქანდა და მისი ფლოქეების თქარათქურზე მიხვდა ბაჩანა, რომ იგი დაუღალავი იყო. კვიცი თეთრ საყდართან შედგა და ათიათასი სხვადასხვა ზომის ზარის ხმით დაიჭიხვინა. მაშინ საყდრის ორთავე კარი გაიღო და შიგნიდან მზე მარიამი გამობრძანდა პატარა ბავშვით ხელში. „უფალი ჩემი და ღმერთი ჩემი“, – გაიფიქრა ბაჩანამ და მუხლებზე დაეშვა“ (4,486).

იგივე ადგილი ინგლისურ ენაზე ადეკვატურადაა გადმოცემული. განწყობა შენარჩუნებულია ბოლომდე და შესანიშნავად იკითხება. ეს მთარგმნელის გამარჯვებად უნდა ჩავთვალოთ: „Come, be seated on me!" Bachana heard. He mounted the colt, embraced its neck and nestled his head against it. Off flew the foal, its unshod hooves echoing hollowly. It bore Bachana along up to a white church and gave a neigh like the chiming of thousands of bells great and small. The gates of church swung wide, and the Virgin appeared with the holy infant in her arms. "My Lord," thought Bachana, sinking to his knees" (8,24).

ზიგმუნდ ფროიდი თავის ერთ-ერთ ნაშრომში, „ყოველდღიური ცხოვრების ფსიქო-პათოლოგიის შესახებ“, საუბრობს სიზმრების ახსნაზეც. ფროიდამდე ადამიანის ქცევის მარეგულირებლად ცნობიერება ითვლებოდა. ფროიდმა კი აღმოაჩინა, რომ ცნობიერების მიღმა დამალულია სხვა, პიროვნებისათვის გაუცნობიერებელი მისწრაფებანი და სურვილები, რომლებიც ხშირად განაპირობებს ადამიანის ქცევას. მას მიანდა, რომ ძილის დროს გამორთულია ცნობიერების ნებითი კონტროლი, ამიტომ სიზმრები საშუალებას გვაძლევს, შევისწავლოთ ადამიანის გაუცნობიერებელი ფსიქიკური გამოვლინებანი. სიზმრებში ვლინდება ფსიქიკის ნევროზული დარღვევები, სიზმრის

შინაარსი კი შეესაბამება ადამიანის გაცნობიერებულ სურვილებს, მისწრაფებებსა და მოტივებს, რაც აშკარაა ნოდარ დუმბაძის რომანში.

ძილში არ უნდა იყოს არანაირი სულიერი ცხოვრება, და თუ ის მაინც არის, მაშინ სრული სიმშვიდის მდგომარეობას ვერ ვაღწევთ. სულიერი ქმედების ნარჩენებისაგან სრული გათავისუფლება შეუძლებელია. სწორედ ეს ნაშთები წარმოადგენს სიზმრებს. სიზმრების სამყარო რეალურისაგან განსხვავდება, მაგრამ ძილში, ისევე როგორც ცხადში, არსებობს თავისი ლოგიკა, განსაკუთრებული პერსპექტივა, თავისებური, აშკარა და დაუჯერებელი.

ცნობილი ფსიქოლოგი კარლ გუსტავ იუნგიც თავის ნაშრომში “არაცნობიერის ფსიქოლოგია” საუბრობს სიზმარზე. ის მიუთითებს, რომ ხილვები ალქიმიურ საქმიანობასთან არის დაკავშირებული. ამ ფაქტით უნდა აიხსნას ის, რომ სიზმრები და სიზმრისეული ხილვები ხშირად მნიშვნელოვანი გამოცხადების წყაროდ სახელდება.

ცნობილმა მეცნიერებმა გამოთქვეს აზრი, რომ სიზმრებში არაფერი საიდუმლოება არ არის. სიზმარი წარმოადგენს რეალური მოვლენების გაცოცხლებას ძილში. ყველაზე უკეთ ეს აზრი ი.სენენოვმა გამოთქვა. მან სიზმარს „არსებულ შთაბეჭდილებათა არნახული კომბინაცია“ უწოდა.

ფროიდს XX საუკუნის ფსიქოლოგთა შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. მისი მონოგრაფია „სიზმრის ახსნა“ 1900 წელს გამოიცა. ეს არის ფროიდის უმთავრესი ნაშრომი ფსიქანალიზის დარგში, სადაც ჩამოყალიბებულია მოძღვრება არაცნობიერის შესახებ. მას შემდეგ არც ერთ ნაშრომს არ მოუხდენია ამხელა გავლენა ფსიქოლოგიაზე. მასში მოცემულია ნევროზის კვლევისა და მკურნალობის მეთოდი, სიზმრის ფარული შინაარსის განმარტება და სხვა: “იგრძნო სიკვდილის მოახლოება, გულადმა გადმოტრიალდა ჩამქრალი თვალებით, ახელა უღმობელ მზეს და მის სიცოცხლეში პირველად უთხრა საყვედური.

– რაისათვის გამიმეტე ასე? – უცებ ადამიანის სხეული აეფარა მზეს და მისი ჩრდილი დაეცა სახეზე ბაჩანას. – ვინ ხარ შენ? – ჰკითხა ბაჩანამ. პირხმელ, ცისფერთვალეა, მასავით ფეხშიშველ ახალგაზრდას თვალებში შეხედა. იგი ვერ მისვდა, მზე იდგა ახალგაზრდის უკან თუ ნათელი ადგა თავზე.

– მე ვარ უფალი შენი და ღმერთი შენი! – უპასუხა ახალგაზრდამ.

– თუ შენ ხარ უფალი ჩემი და ღმერთი ჩემი, დამიდასტურე რაიმეთი, – უთხრა ბაჩანამ.

– და განა დგომა ჩემი შენს წინაშე დასტური არ არის მაგისა? – თქვა ახალგაზრდამ.

– არა, შენა ხარ გალუცინაცია მწყურვალის უდაბნოში, – უპასუხა ბაჩანამ და დაჟინებით დააკვირდა. იგი დიდხანს ელოდა მის გაქრობას, ის კი იდგა მშვიდი, მომღიმარი, სათნო და საოცრად ახლობელი. მაშინ მიფოფხდა მასთან ბაჩანა და ფრთხილად შეავლო ხელი შიშველ ფეხზე. იმ ადგილას, სადაც აპკადაკრული ნარუსლმნალი ჭრილობა ფერმკრთალ ყაყაოსავით უღვივოდა ახალგაზრდას.

– ნუ იყოფი ურჭმუნო, არამედ გრწმინი, – გაუღიმა ახალგაზრდამ“ (4,528). “...he felt the onset of death. He turned over on to his back, looked at the sun through dim, lifeless eyes, and for the first time in his life he was driven to reproach the lamp of heaven.

Why have you condemned me to perish, Sun?

And suddenly the image of a man appeared on the sun’s disc. And his shadow fell on Bachana.

“Who are you?” asked Bachana.

The lean, barefoot youth with blue eyes gazed at him, and Bachana could not tell whether the sun was shining from behind the youth or his head was crowned by a radiant halo.

“I am your Lord and your God!” answered the youth.

“How can you prove this?”

“Is not my appearance unto you sufficient proof?”

“No! You are hallucination of a man athirst in the desert!”

Bachana waited a long time for the strange image to disappear. But the youth stood there before him, calm and smiling, merciful, astonishingly familiar and beloved. Then Bachana crawled up to him and timidly reached out to touch the long, pale-pink wound on his bare foot.

“Cast aside all doubts,” the youth smiled”(8,61).

ამრიგად, ნოდარ დუმბაძის შემოქმედებაში სიზმარი რამდენჯერმე გვხვდება სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა გარემოებაში, როგორც მხატვრული გამოხატვის ხერხი. ის ყოველთვის არის ძილის დროს უნებლიედ აღმოცენებული ფსიქოლოგიური შინაარსის თვალსაჩინო წარმოდგენა და უნებლიე ფანტაზიის ობიექტური სინამდვილით შეუზღუდავი გამოვლინება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბაქრაძე ა., გაზეთი 'თბილისი', 15/10/1989.
2. ბრეგვაძე ა., ადამიანი და რწმენა, თბ., 1988.
3. ბონკოვა-ხეჩია ლ., ლიტერატურული ეტიუდები, თბ., 1995.
4. დუმბაძე ნ., მარადისობის კანონი, თხზ., ტ. II, თბ., 1989.
5. იუნგი კ. გ., არაცნობიერის ფსიქოლოგია, (ქართულ ენაზე), თბ., 2009.
6. ფროიდი ზ., სიზმრების ახსნა, (ქართულ ენაზე), თბ., 1900.
7. ფროიდი ზ., ყოველდღიური ცხოვრების ფსიქოპათოლოგიის შესახებ, (ქართულ ენაზე), თბ., 1988.
8. Dumbadze N., The Law of Eternity, MM .,1990.

**ირინე არჯევანიძე
სიზმარი, როგორც მხატვრული ხერხი ნოდარ დუმბაძის „მარადისობის კანონის“
მიხედვით და მისი გამოვლინება ინგლისურ თარგმანში
რეზიუმე**

უძველესი შეხედულებით, სიზმარი უმაღლეს ძალთა ზემოქმედების შედეგია. ის ყოველთვის რაიმე აზრს შეიცავს, მომავალს ეხება და ნათელს ჰფენს მას. საჭიროა მხოლოდ ამ აზრის წვდომა, რადგან სიზმარი მისტიკური მოვლენაა, რომლის ახსნასაც საუკუნეების განმავლობაში ცდილობდნენ. სიზმარს „სამეფო გზას ქვეცნობიერისკენ“ უწოდებს ფსიქოანალიზის ფუძემდებელი ზიგმუნდ ფროიდი.

სტატიაში საუბარია სიზმარზე, როგორც ნოდარ დუმბაძის შემოქმედებაში მთავარ და იმ დროისათვის ტაბუ დადებული სათქმელის გამოხატვის ხერხზე.

გაანალიზებულია, თუ რამდენად არის შენარჩუნებული ენდრიუ ბრომფილდის ინგლისურ თარგმანში დუმბაძისეული მხატვრული გამოხატვის ხერხი -სიზმარი.

**Irine Arjevanidze
Dream as an Artistic Expression English Translation? According to “Eternal Law” by
Nodar Dumbadze and its Expression in English Translation
Summary**

According to ancient view, dream is the impact of higher powers. It always contains some thought, deals with future and explains it. You only need to access this opinion, because the dream of a mystical phenomenon, which many people for centuries, tried to explain. Sigmund Freud, the founder of psychoanalysis calls the dream as “Royal road to the unconscious”.

The article is about the dream, as the way of expression of main idea that was taboo in that period in the works of Nodar Dumbadze. It is analyzed that how much is available in English translation by Andrew Broomfield to maintain the methods of artistic expression of Nodar Dumbadze.

Ирине Арджеванидзе
Сон, как художественный способ по «Закону вечности» Думбадзе Нодара и его выявление
в английском переводе
Резюме

По старейшему взгляду, сновидение является результатом воздействия высших сил. Всегда содержит какую-либо мысль, касается будущего и объясняет его. Необходимо лишь постичь эту мысль, поскольку сновидение – это мистическое явление, объяснить которое пытаются в течение многих веков. Основоположник психоанализа Зигмунд Фрейд сновидение называет «Королевским путём к подсознанию».

В статье речь идёт о сновидении, как о главном в творчестве Думбадзе Нодара и, к тому времени, способе художественного выражения табуированной темы. Проанализировано то, насколько было возможно сохранить Думбадзевские способы выражения в английском переводе Эндрю Бромфила.

Lali Ratiani
Assoziierte Professorin Suchumer Staatlichen Universität

Migration und die kulturelle Diversität

Migration und ihre Forschung

Wir gehen davon aus, dass in einer durch Migration und Internationalisierung gekennzeichneten Welt, die die geographischen und kulturellen Grenzen in Frage stellt, das Problem der kulturellen und sprachlichen Vielfalt eine entscheidende Rolle spielt. Daher scheint es angebracht zu sein, dass die germanistische Sprach- und Literaturwissenschaft sich damit auseinandersetzt, inwieweit sie in der Lage ist, mit dieser neuen Situation umzugehen, und ob sie Anhaltspunkte liefern kann, die zumindest zu deren Beschreibung beitragen können. Aus diesem Grund widmet sich der XII. Türkische Internationale Germanistik Kongress dem Thema: „**Migration und die kulturelle Diversität**“. (Grusswort)

Ziel dieses Artikels ist es sich mit dem Begriff der Migration auseinanderzusetzen und der Migrationsforschung mit Beispielen aus der Vergangenheit und Gegenwart Georgiens und anderen Ländern, auf Kultur und Sprache darzustellen und die Bedeutung der kulturellen Diversität zu erweitern.

Migrationsforschung als ein interdisziplinäres wissenschaftliches Arbeitsfeld befasst sich mit dauerhaften und grenzüberschreitenden Verlagerungen menschlicher Wohnorte. Von **einer Migration** spricht man in der Regel dann, wenn die räumliche Mobilität eines Individuums oder einer Gruppe über eine administrative Grenze hinweg erfolgt und auf Dauer, jedoch zumindest auf einen längeren Zeitraum, angelegt ist.

Der großen Bevölkerungsbewegungen brachten die Migrationsforschung nach Anfängen im neunzehnten Jahrhundert wachsendes Interesse ein. Infolge der sozialen und technischen Entwicklungen im 20. Jahrhundert veränderte sich auch die Form der Migration. Durch die rasche Industrialisierung und Urbanisierung in den westlichen Ländern wurden ausländische Arbeitskräfte benötigt.(5)

Die Migrationen der letzten Jahrzehnten sind viel mehr als nur als Arbeiternehmerwanderung, Flucht, Exil oder als politische Verfolgung zu betrachten.(4) Die Wanderung der Arbeiternehmer aus den Entwicklungsländern, insbesondere aus **Georgien** in die **Türkei** und nach **Griechenland**, in den USA, aus **der Türkei** nach **Deutschland** u. a. hatte einen starken Einfluss z.B. auf die deutsche Kultur. Die Migration der Arbeiternehmer verändert auch die Sprache. Der Einfluss der Migration auf die Sprache kann nur begrenzt sein, er zeigt sich insbesondere in der Umgangssprache.

Unter den Gründen des Sprachwandels spielt Migration eine grosse und bedeutende Rolle. Es ist ein Naturergebnis von Migration, dass sich ihr Einfluss insbesondere meist im Bereich von Sprache zeigt. Man kann sagen, dass fast alle Sprachen der Welt einem ähnlichen Einfluss insbesondere meist im Bereich von Sprache zeigt. Die Sprachveränderung hängt vor allem von der Art der Migration ab. Die Beispiele zeigen, dass der Einfluss der Migration auf Sprache von unterschiedlich starkem Ausmass sein kann.(4)

Migration und kulturelle Diversität spiegeln sich nicht nur in der Literatur, sondern auch in der Sprache wider, aus der die Literatur schöpft. Infolgedessen kann man die Veränderungen der Sprache und des Spracherwerbs in verschiedenen neuen Ansätzen innerhalb des DaF-Unterrichts wiederfinden. (7)

Diversität behandelt heterogene Zusammensetzungen der Belegschaft in Hinblick auf Kultur, Alter und Geschlecht. Die Herausforderung des „Diversity Management“ besteht weltweit. Die Begrifflichkeiten **Diversity** oder **Cultural Diversity** haben in den interkulturellen Diskursen in den letzten Jahren Verbreitung gefunden. Sie bedeuten mehr als das deutsche Vielfalt im Sinne von Mannigfaltigkeit, sondern auch Diversität und Verschiedenheit.(9)

Das Konzept von Vielfalt und Verschiedenheit, das **diversity** bedeutet, scheint die einzig mögliche langfristige Leitlinie für moderne demokratische, plurale Kulturpolitik und damit Förderung zu sein.(6)

Die Industriegesellschaften sind durch Immigration geprägt. Insbesondere multiethnische Nationen (**wie die USA, Australien oder südamerikanische Länder**) **aber auch Länder mit sehr hohen Anteilen an Migranten (wie England) sind betroffen.** In Australien sind beispielsweise zunehmend Mitarbeiter mit asiatischem Hintergrund zu integrieren, in Südafrika wegen neuer Gesetze immer mehr Schwarze in den Betrieben.(5)

Das Schlagwort "**Diversität**" beschreibt die Entwicklung(politische Öffnung von Märkten, schnelle und günstige Transport- und Reisemöglichkeiten), die zu sozialen Effekten führen. Bevölkerungen und Mitarbeiter werden im Zuge des Schlagwortes "Globalisierung" zunehmend kulturell divers.

Seit den ersten Anfängen der Menschheit sind Mobilität und eng damit verbunden Migration als kulturübergreifende Phänomene auf allen Kontinenten und in allen Nationen zu sichten.(4).

Als Migration wird im Allgemeinen die dauerhafte oder Vorübergehende Übersiedlung der von ihren Geburtsorten zu anderen Orten definiert. Die Geschichte der Migration hat eine lange Vergangenheit. Nach Haarmann geht die Migrationsgeschichte zurück auf prähistorische Zeiten (seit 40000) Jahren (3) Die ersten Migrationen gingen überwiegend vom südostasiatischen Festland aus, und nach dieser Massenmigration wird die zweite Migrationswelle zwischen ca, 1500 und 1000 v. Chr. angestzt.(4)

Die Menschen übersiedeln schon seit tausenden von Jahren sowohl in ihrem Heimatland als auch in der Welt zu anderen Orten. Diese Definition führt uns zu den Begriffen **Binnen-und Aussenmigration**. Binnenmigration oder interne Migration ist eine Migration an den Landesgrenzen d.h. innerhalb eines Staates. Aussenmigration ist dagegen eine internationale Migration zwischen Ländern. Internationale Migration kann im Allgemeinen nach fünf Zielgruppen unterschieden werden. Diese Zielgruppen einer internationalen Migration sind: Arbeitsmigration, Migration von Wissenschaftlern und Freiwilligen, Migration als Asyl und als Austausch zwischen Menschen /Umsiedelungen (4).

Migration kann hauptsächlich in zwei Gruppen unterteilt werden: Erzwungene Migration und Freiwillige Migration. Von den Zielgruppen einer internationalen Migration zählt man **Migration als Asyl und Migration als Austausch** zwischen Menschen infolge eines Vertrags von zwei Staaten zur erzwungenen Migration. Migrationen von Arbeitern, Wissenschaftlern und Freiwilligen sind dagegen unter bestimmtem Gesichtspunkten freiwillig. Früher mussten Migranten viel mehr aus zwingenden Gründen ihre Herkunftsländer verlassen. Viele Faktoren zwingen sie zur Auswanderung, Faktoren wie Krankheit, Hungersnot, Krieg, Invasion, Kolonisierung und Versklavung zählen zu den Gründen der Zwingenden Migration.(4).

Migration gilt als **allgemeinmenschliches Phänomen** und der Mensch wird als *homo migrans* angesehen. Ausgehen davon, entsteht eine steigende Mobilität der einzelnen Menschen im Rahmen der Globalisierung und in Zusammenhang mit Individualisierung und der Pluralisierung die es den Individuen zunehmend ermöglicht, territoriale, soziale und kulturelle Grenzen zu überschreiten.

Die **Untersuchung solcher Wanderungsvorgänge** ist ein Teilbereich der Erforschung räumlicher Mobilität. Unter räumlicher Mobilität versteht man jede Positionsveränderung eines Individuums zwischen verschiedenen Einheiten eines räumlichen Systems(Geographen, Ökonomen, Geschichts- und Sozialwissenschaftler. Räumliche Mobilität ist unabhängig von der Reichweite der Bewegung (große oder geringe Distanzen) und ihrer Frequenz (einmalig oder regelmäßig, selten oder häufig). In Georgien kommt zu den Migrationsströmen aus anderen Kulturen verschärfend die Abschmelzung der ethnischen Bevölkerung dazu.

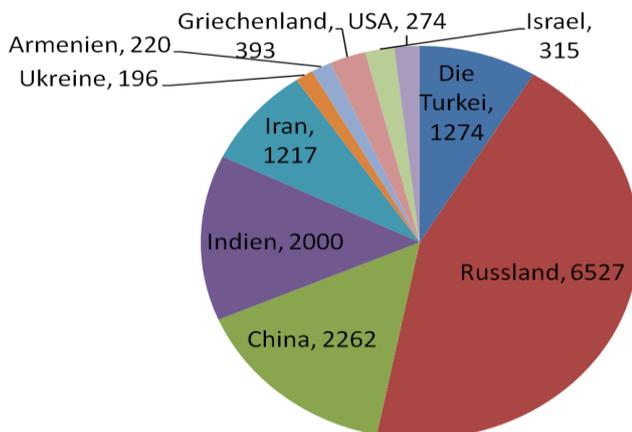
Statistisches Amt Georgiens 2012-2014 (1) liefert Daten für Georgien: nach dem Stand des 2012 Jahres hat Georgien 4 Mill. 479 tausend Einwohner-186, 6% (3661, 2) der Bevölkerung sind Georgier, weitere Prozent Abchasen, 0,5 Kurden, 0, 3 die Griechen(45 Tausend), 0,1 die Juden (25 Tausend). Die

Deutschen (20 Tausend).die sonstigen/weitere 0,4 prozent eingebürgerte Personen mit Migrationshintergrund, 4 Prozent Ausländer. jeder Fünfte stammt also nicht aus dem georgischen Kulturkreis. Die wichtigsten Herkunftsländer sind die Tükei(mit 1274), die Russische Föderation (65270, sowie Griechenland 9393), China (1217), Israel(15), USA (274), die Ukraine (1960), Armenien (220)

Georgien Gesamtfläche 70 kw.. Km,		Georgier 83 %		Reisezwecke:	
Bevölkerungs-zahl	4 Mill.479 tausend	Armenier	6,4 %	Touristen	753181
Hauptstadt-Tbilissi	mit 1,5 Mill. Einwohner	Russen	2,1 %	Erholung	183989-24 %
Ethnische Georgier	10 Mill. in der ganzen Welt 6 Mill. in der Türkei	Osetier	0,9 %	Transit	30534-4 %
2009	Rückkehr Georg. aus Russland	Aserbeidjanerj	6,2 %	Einkäufe	61069-8 %
2012 - 2013	18384 Gäste aus 97 Ländern	Abchasen	1,3 %	Beschäftigung	2527-2
		Kurden	0,5 %	Ausbildung	16442-2
		Griechen	0,3 %	Behandlung	5481-1 %
		Juden	0,1 %		
		Deutsche	1,0 %		
		Ausländer	3,2 %		

Personen und Migrationhintergrund sind geringer qualifiziert: fast 10 Prozent haben keinen allgemeinen Schulabschluss (dagegen Pesonen ohne Migrationshintergrund 1,5%) und 51 % keinen beruflichen Abschluss, wobei in allen Fällen diejenigen nicht berücksichtigt sind, die sich noch in Ausbildung befinden.Das niedrige Qualifikationsniveau wirkt sich natürlich direkt auf die Beschäftigungszahlen aus. Menschen mit Migrationshintergrund im Alter von 25 bis 65 Jahren sind seltener erwerbstätig (62% gegenüber 73%) als Personen ohne Migrationshintergrund und häufiger erwerbslos (13% gegenüber 7,5%) oder stehen dem Arbeitsmarkt überhaupt nicht zur Verfügung (25% gegenüber 19,5%).Ebenfalls wirkt die geringe Qualifikation auf die Arten der Beschäftigung aus Erwerbstätige mit Migrationshintergrund üben ihre Tätigkeit vor allem im Produzierenden Gewerbe sowie im Handel und Gastgewerbe aus. Hier sind zusammen 64 Prozent aller Menschen mit Migrationshintergrund tätig. Hochqualifizierte Tätigkeit in Forschung und Management sind kaum vertreten. Die meisten Einwanderer behalten ihre Werte und Kultur. Einwanderer assimilieren sich häufig nicht, sondern behalten ganz eigene Lebensgewohnheiten. Wie überall sind nicht alle Personen gleich.

2009-2011 Erwerb der georgischen Staatsangehörigkeit:

Die Arten von Einwanderern können grob abgegrenzt werden: **Akkulturierte** Einwanderer, **Bikulturelle** Einwanderer, **Unintegrierte** Einwanderer.

Akkulturierte Einwanderer haben sich vollständig in die aufnehmende Kultur integriert und assimiliert und die ursprüngliche Kultur aufgegeben. So gibt es in Georgien zahlreiche Personen, bei denen nur noch der Familienname auf eine fremdländische Herkunft hinweist. Die ursprüngliche Kultur und Sprache ist verlorengegangen. Weder im Marketing noch im Personalbereich sind hier besondere Eigenheiten gegenüber der übrigen Bevölkerung zu berücksichtigen.

Bikulturelle Einwanderer haben sich vollständig in die neue Kultur integriert, doch die eigene Kultur und Sprache behalten. So kann man etwa bei chinesischen Immigration häufig beobachten, dass diese die Sprache, die Regeln und Gesetze des Einwanderungslandes bestens beherrschen und sich beruflich sehr eich in der

Die Arten von Einwanderern können grob abgegrenzt werden: **Akkulturierte** Einwanderer, **Bikulturelle** Einwanderer, **Unintegrierte** Einwanderer.

Akkulturierte Einwanderer haben sich vollständig in die aufnehmende Kultur integriert und assimiliert und die ursprüngliche Kultur aufgegeben. So gibt es in verschiedenen Ländern zahlreiche Personen, bei denen nur noch der Familienname auf eine fremdländische Herkunft hinweist. Die ursprüngliche Kultur und Sprache ist verloren gegangen. Im Personalbereich sind hier besonders Eigenheiten gegenüber der übrigen Bevölkerung zu berücksichtigen.

Bikulturelle Einwanderer haben sich vollständig in die neue Kultur integriert, doch die eigene Kultur und Sprache behalten. So kann man etwa bei chinesischen Immigranten häufig beobachten, dass diese die Sprache, die Regeln und Gesetze des Einwanderungslandes bestens beherrschen und sich beruflich sehr erfolgreich in der aufnehmenden Kultur bewegen. Dennoch heiraten diese Gruppen häufig noch unter sich und kennen und respektieren auch noch nach Generationen die ursprüngliche Sprache und Kultur. Diese Personen haben durchaus Besonderheiten, die im Marketing oder Personalbereich bedeutsam sind.

Unintegrierte Einwanderer halten an der importierten Kultur fest, ohne sich auf die neue Umgebungskultur einzulassen. Das Schlagwort „Parallelgesellschaft“ beschreibt den Zustand. Häufig entwickelt sich die importierte Kultur ebenfalls nicht mehr weiter und entfremdet sich auch mit der Entwicklung im ursprünglichen Herkunftsland. Sowohl im Marketing als auch im Personalbereich sind die Auswirkungen auf das Verhalten und Erleben stark. Diese Situation hat deutliche Auswirkungen auf wirtschaftspsychologische Fragestellungen.

Die Industriegesellschaften sind durch Immigration geprägt. Insbesondere multiethnische Nationen aber auch Länder mit sehr hohen Anteilen an Migranten betroffen. In Georgien sind beispielsweise zunehmend Mitarbeiter mit asiatischen Hintergrund zu integrieren.

Verwendete Literatur:

1. Angaben des Statistischen Amtes Georgiens, 2012-2014.
2. Heinrichs Uwe, Wie die Migration die deutsche Sprache verändert hat. In: Der Spiegel, 7/ 2012.
3. Haarman H, Weltgeschichte der Sprachen von der Frühzeit des Menschen bis zur Gegenwart, C.H. Beck., 2006.
4. Imran Karabag. Der Einfluss der Migration auf die Sprache .Kochaeli, 2014.
5. Internetquellen, artikel/multikultur-zur-diversity
6. Kolland D., Kulturelle Bildung zwischen den Kulturen. Stuttgart, 2006.
7. Toprak M., In: Kongressbeiträge zum XII Internationalen Germanistik Kongress, Vorwort, Kochaeli, 2014.
8. Wagner B., Von der Multikultur zur Diversity / Begrifflichkeiten: Multikultur. Interkultur. Integration. Kulturelle Vielfalt, 2012.

Lali Ratiani
Migration und die kulturelle Diversität

Resümee

Migrationsforschung ist ein interdisziplinäres wissenschaftliches Arbeitsfeld und ein Teilbereich der Erforschung räumlicher Mobilität. Sie befasst sich in der Regel mit der räumlichen Mobilität eines Individuums oder einer Gruppe erfolgt über eine administrative Grenze hinweg und angelegt auf Dauer, jedoch zumindest auf einen längeren Zeitraum. **Migration** gilt als **allgemeinmenschliches Phänomen** und der Mensch wird als *homo migrans* angesehen. Ausgehen davon, entsteht eine steigende Mobilität der einzelnen Menschen im Rahmen der Globalisierung und in Zusammenhang mit Individualisierung und der Pluralisierung die es den Individuen zunehmend ermöglicht, territoriale, soziale und kulturelle Grenzen zu überschreiten. Unter räumlicher Mobilität versteht man jede Positionsveränderung eines Individuums zwischen verschiedenen Einheiten eines räumlichen Systems. Räumliche Mobilität ist unabhängig von der Reichweite der Bewegung und ihrer Frequenz. Im Artikel werden die Angaben des Statistischen Amtes Georgiens 2012-2014 behandelt.

ლალი რატიანი
მიგრაცია და კულტურული მრავალფეროვნება
რეზიუმე

მიგრაციის კვლევა არადისციპლინარული მეცნიერების სამოქმედო სფეროა და წარმოადგენს სივრცობრივი მობილობის კვლევის შემადგენელ ნაწილს. ის სწავლობს როგორც წესი, ინდივიდის ან ადამიანთა ჯგუფის სივრცობრივ მობილობას, ადმინისტრაციული საზღვრის მიღმა /საზღვრის გადაკვეთის გზით, გარკვეული ვადით, ან სულ მცირე ხანგრძლივი დროის მონაკვეთში. მიგრაცია განიხილება როგორც ზოგადსაკაცობრიო ფენომენი და ადამიანი კი - *homo migrans* -ი. გამომდინარე აქედან, იქმნება ცალკეულ ადამიანთა მზარდი მობილობა გლობალიზაციის ჩარჩოებში, ინდივიდუალურობისა და პლურალიზმთან კავშირში, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს ინდივიდს გადაკვეთოს ტერიტორიული, სოციალური და კულტურული საზღვრები. სივრცობრივი მობილობის ქვეშ იგულისხმება ინდივიდის ყოველი პოზიციის შეცვლა სივრცობრივი სისტემის განსხვავებულ ერთეულებს შორის და დამოკიდებული არ არის მოძრაობის რადიუსსა და მის სიხშირეზე. ნაშრომში განხილულია 2012-2014 წლის საქართველოს სტატისტიკური სამსახურის მონაცემები.

Lali Ratiani
Migration and Cultural Diversity
Summary

Migration research is a sphere of operation of non disciplinary science and a component of research of spatial mobility. As a rule it studies spatial mobility of the individual and groups of people out of limits of borders for a certain time /beyond the administrative boundary /by crossing border through a certain period of time, or at least a long period of time. Migration is considered as a universal phenomenon and the person as HOMO MIGTANS and therefore the increasing mobility of certain people within globalizations and in communication of an individualization and pluralism which allows the individual to cross territorial, social, and cultural boundaries. The extent of each individual's mobility considers a change of position of the different entities of the system and depends on the movement of radius and its frequency. The paper discusses 2012-2014 data of the Statistical Service of Georgia.

ლალი რატიანი
Миграция и культурная разновидность
Резюме

Миграционное исследование - это сфера действия недисциплинарной науки и составная часть исследования пространственной мобильности. Она изучает, как правило, пространственную мобильность индивида и групп людей за пределы границ на определенное время, самая малость, или же на длительный период. Миграция рассматривается как общечеловеческий феномен, а человек как *homo migrans* и следовательно, создается нарастающая мобильность отдельных людей в рамках глобализации и в связи индивидуализации и плюрализма, которая дает индивиду возможность для пересечения территориальной, социальной и культурной границы. Под пространственной мобильностью подразумевается всякое изменение позиций индивида среди различных единиц пространственной системы и зависит от радиуса движения и его частоты. В статье рассматриваются данные статистической службы Грузии 2012-2014.

განათლების მენეჯერები

ნათია ბებიაშვილი
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

პედაგოგის სოციალური სტატუსი და მისი მოღვაწეობის ეფექტურობა

პედაგოგის ნებისმიერ მოქმედებას წინ უსწრებს და განსაზღვრავს საკუთარი საქმიანობის ღირებულებების გაცნობიერება და, რაც მთავარია, შემოქმედების მოთხოვნილება. ესაა პედაგოგის განწყობის ჩამოყალიბებისა და მოქმედების განმსაზღვრელი ძირითადი ფაქტორი.

მოთხოვნილებათა საკითხი ლოგიკურად უკავშირდება მოტივაციის თემას. მოტივაცია, როგორც მრავალფაქტორიანი მოვლენა, დღევანდელ ქართულ რეალობაში პედაგოგს უქმნის ბარიერებს. ქართული ისტორიული წარსულის ექსკურსი გვაძლევს საშუალებას, ვარაუდი გამოვთქვათ ქართველი პედაგოგის ფსიქო-ტიპის განვითარების შესახებ და გამოვყოთ მოთხოვნილებათა (ა. მასლოუს „მოთხოვნილებათა იერარქიის თეორიის“ მიხედვით) ერთგვარი განსხვავება.

ისტორიული მოცემულობით, თუნდაც „წითელი ფაშიზმის“ ჩათვლით, ქართველი მასწავლებლის მოთხოვნილებათა იერარქია იწყებოდა - თვითაღზრდით (საკუთარი პოტენციური შესაძლებლობების რეალიზაციის მოთხოვნილება, პიროვნული ზრდის მოთხოვნილება, გარეგანი აღიარების გარეშე და მაქსიმუმი კმაყოფილება თავისუფლებით შრომასა და შემოქმედებაში), თვითგანმტკიცებით - (პატივისცემის მოთხოვნილება გარემომცველთა მხრივ, სახალხო და აღიარებითი კმაყოფილება). ეს ყოველივე გამოწვეული იყო მათ მიერ პროფესიის არჩევნას წარმართველი პოზიტიური შინაგანი მოტივაციით. საზოგადოებაში პედაგოგის პროფესიისადმი იყო განსაკუთრებული პატივისცემის განწყობა. პედაგოგს ჰქონდა შინაგანი მოტივაცია, სოციალური განმტკიცება, იგი უპრობლემოდ ამყარებდა საზოგადოებაში კომუნიკაციას, იყო დამოუკიდებელი ტიპის, სოციალურად მომწიფებული პიროვნება და ა. შ.

როგორც კი კომუნისტური წყობის პირობებში სახელმწიფო პოლიტიკას გაუჩნდა ბზარი, პირველ რიგში, მოხდა პედაგოგის პროფესიის დისკრედიტაცია, ვინაიდან ის ძველი პედაგოგი ახალ თაობას ზრდიდა პედაგოგიკის მარადიული მიზნის მიხედვით. სახელმწიფოს კი სურდა კონფორმული, ადვილად მართვადი ახალი თაობა. საზოგადოება აღარ და ვეღარ ემორჩილებოდა სახელმწიფოს. პროცესი მიმდინარეობდა ათწლეულების განმავლობაში და ყოველი ახალი თაობის მიერ პედაგოგის პროფესიის არჩევა მხოლოდ გარეგანი მოტივაციით ხდებოდა. ამ ტიპის პედაგოგთა მოსვლამ სკოლაში გამოიწვია განათლების სისტემის სრული დემორალიზაცია. შედეგად მივიღეთ ახალი ტიპის პედაგოგი, რომლისათვისაც წინასწარ დაფიქსირებული განწყობით ეს პროფესია არასასურველია და ირჩევს მხოლოდ იძულების გამო.

ერთ-ერთი ამერიკული კვლევის თანახმად, ძირითადად ვხვდებით ტრაგიკულ, არარეალიზებულ პიროვნებებს, რომელთაც ახასიათებთ პროფესიული ცვეთა და ემოციური გადაღლა, რაც, თავის მხრივ, იწვევს ისეთი დაავადებების ჩამოყალიბებას, როგორებიცაა: ინფარქტი, ინსულტი, კუჭის წყლული და ა. შ. გამოკითხვისას, რეალურად, პედაგოგთა უმრავლეს ნაწილს, პროფესიის არჩევნას, გააჩნდა მხოლოდ გარეგანი მოტივაცია და პირველი შემთხვევისთანავე შეიცვლიდა პროფესიას. ის რამდენიმე პროცენტი ნამდვილი, შინაგანი მოტივაციით მომუშავე პედაგოგებისა უმცირესობაში მოექცა, თუმცა მაინც შეძლეს პედაგოგისათვის აუცილებელი თამასის შენარჩუნება.

პიროვნებაზე საუბრისას, აუცილებლად გასათვალისწინებელი და შესასწავლია მისი მონაცემები, თუ სად, როდის, როგორ მოხდა მისი როგორც პიროვნების ფორმირება, აღზრდა და ამის შემდეგ გამოითქვას ვარაუდი მის შესახებ. ანუ ვარკვევთ, თუ ვინ იყო მისი „მასწავლებლის მასწავლებელი“, ოჯახი, მიკროსოციალური და სხვ. ვიცით რა, რომ პიროვნების ფორმირებაში სამი ფაქტორი ღებულობს მონაწილეობას: აღზრდა, მემკვი-

დრული მონაცემები და გარემო. შეგვიძლია, გამოვიტანოთ სავარაუდო დასკვნა, თუ როგორია ის ახალი თაობა, რომელიც ირჩევს პედაგოგის პროფესიას. არსებულმა გარემომ მკვეთრად შეცვალა თანამედროვე ახალგაზრდობის დამოკიდებულება პედაგოგის პროფესიისადმი, რომელიც ჯერ კიდევ არაპრესტიჟულად ითვლება, საზოგადოება კი ვერ იქნება ობიექტური, ვინაიდან იგი ყოველთვის იარაღია სახელმწიფოს ხელში. საზოგადოება სოციალურ განმტკიცებას იძლევა იმ იდეოლოგიის ზეგავლენით, რომელშიც არსებობს, მაგრამ ახალგაზრდებში შეინიშნება ა. მასლოუსებური, ახალი ტიპის მიდგომა, რომელიც, სხვა კომპონენტებთან ერთად, თავის თავში გულისხმობს პედაგოგის პროფესიისადმი როგორც გარეგან, ისე შინაგან მოტივაციას.

დღევანდელ დღეს მკვლევართა ყურადღებას იპყრობს საკითხი პედაგოგის შრომით კმაყოფილებასა და საერთოდ ადამიანის ცხოვრებით კმაყოფილებას შორის კავშირის დადგენაზე. არსებობს სამი თვალსაზრისი:

- შრომითი კმაყოფილება ცხოვრების სხვა სფეროში მეტ-ნაკლები უკმაყოფილების კომპენსირებას იძლევა (კომპენსაციის პრინციპი);
- ცხოვრების ერთი რომელიმე სფეროთი კმაყოფილება ან უკმაყოფილება ვრცელდება სხვა სფეროზე, რის გამოც ადამიანი შრომისა თუ არასამუშაო დროის მიმართ თანაბარ დამოკიდებულებას ამჟღავნებს (გენერალიზაციის პრინციპი);
- ცხოვრების დანაწევრებული ხასიათიდან გამომდინარე, სამუშაო და არასამუშაო დროის სფეროები ადამიანის მიერ განიცდება განცალკევებულად (სეგმენტაციის პრინციპი). თუმცა, აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ პედაგოგის პროფესია ყოველთვის გაიგივებული იყო ზეპროფესიასთან, რომელიც, ისევე როგორც ექიმისა და იურისტის პროფესია, მუდმივ ჩართულობას გულისხმობს.

ცალკე საუბრობენ შრომით მოტივაციის ხერხებზე, რომელიც ასევე იყოფა ორ ჯგუფად:

- ეკონომიკური;
- საორგანიზაციო და მორალური.

მოტივაციის ეკონომიკური ხერხის გამოყენების შემთხვევაში, ადამიანები იღებენ გარკვეულ სარგებელს, რაც ამაღლებს მათ კეთილდღეობას. სარგებელი შეიძლება იყოს პირდაპირი (მაგ., ფულადი) ან არაპირდაპირი (დამატებითი თავისუფალი დრო, რომელსაც პედაგოგი გამოიყენებს პროფესიულ-შემოქმედებით საქმიანობაში, სხვა სამუშაოთი დაკავების შესაძლებლობა.) არაპირდაპირი ეკონომიკური მოტივაციის ძირითადი ფორმაა ხელფასი. ჩვეულებრივ ის დამოკიდებულია დაკავებულ თანამდებობაზე, სამუშაო სტაჟზე, დახარჯული დროის რაოდენობაზე. თუმცა მასზე მოქმედებენ წმინდა საბაზრო ფაქტორები მაგ., მოთხოვნა შრომით ბაზარზე, ტერიტორიული ასპექტები, საკანონმდებლო ნორმები. არაპირდაპირი ანუ ირიბი მოტივაცია - ესაა მოტივაცია თავისუფალი დროის სახით. მისი კონკრეტული ფორმებია: შემოკლებული სამუშაო დღე ან გაზრდილი შვებულება, რომლითაც ხდება დახარჯული შრომის კომპენსირება (მაგ., განათლების ან მეცნიერების სფეროში), მცოცავი ან მოქნილი სამუშაო გრაფიკი. თავისუფალ დროში არ იგულისხმება „არაფრის“ კეთება, იგი ითვალისწინებს იმ რთულ ასპექტებს, რომლებიც ახლავს პედაგოგის პროფესიას. თავისუფალი დრო ითვალისწინებს კონკრეტული აქტივობისაგან თავისუფალ, შემოქმედებითი აქტივობის დროით მონაკვეთს, რომელსაც პედაგოგი იყენებს თვითგანვითარებისათვის. აქედან გამომდინარე, გამოიყოფა მოტივაციის სამი საორგანიზაციო მეთოდი: მიზნებით მოტივაცია; სამუშაოთი გამდიდრების მოტივაცია; ორგანიზაციის საქმიანობაში მონაწილეობის მოტივაცია. ახალბედა მასწავლებლებს განსაკუთრებით ხიბლავთ დიდი, რთული, საინტერესო მიზნები, რაც მათში აღძრავს შეჯიბრის, მაღალი შედეგების მიღწევის სურვილს. სკოლის საქმიანობაში მონაწილეობის მოტივაცია გულისხმობს პრობლემათა გადაჭრის, პედაგოგის ხმის უფლების, მის ჩართვას კოლექტიურ შემოქმედებით პროცესში, სპეციალურ საკითხებზე მასთან კონსულტირებას, მისთვის უფლებებისა და პასუხისმგებლობის რეალურ დელეგირებას. შრომის გამდიდრების მოტივაციიდან გამომდინარე, პედაგოგს უნდა ჰქონდეს ბევრად შინაარსიანი, საჭირო, საინტერესო სამუშაო, სოციალურად მნიშვნელოვანი, პროფესიული და თანამდებობრივი ზრდის ფართო პერსპექტივით.

აღიარება კი, მოტივაციის მორალური მხარეა, რომელიც შეიძლება იყოს პიროვნული ან საჯარო. პიროვნული აღიარების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ გამორჩეული პედაგოგების საქმიანობა განსაკუთრებულად აღინიშნება სასკოლო კრებებსა თუ კონფერენციებზე, ხოლო საჯარო აღიარების ფორმაა მედიასაშუალებებით ინფორმაციის გავრცელება, აღნიშვნები სპეციალურ სტენდებზე, დაჯილდოება საპატიო სიგელითა და სხვა „ეკონომიკური“ ხასიათის წახალისებები - პრემიები, ტურისტული საგზურები და ა.შ.

ნებისმიერი სამუშაოთი დაკავებული ადამიანი, მით უფრო პედაგოგი, ალბათობის გარკვეული ხარისხით ელოდება, რომ მის მიერ დახარჯული შრომა აუცილებლად გამოიღებს შედეგს, ანუ მის შრომას დააჯილდოებენ. ვ. ვურმის მოტივაციური მოდელი ასე გამოიყურება: მოლოდინი დახარჯული შრომის შედეგებთან მიმართებაში, ესაა თანაფარდობა დახარჯული ძალებისა მიღებული შედეგების გათვალისწინებით... მოლოდინი შედეგებისა - დაჯილდოებასთან მიმართებაში, შედეგია დაჯილდოებისა ან წახალისებისა, მიღწეული შედეგის დონის საპასუხოდ... ვალენტობა ესაა მომუშავეს მოლოდინის სავარაუდო ხარისხი, შედარებითი კმაყოფილების ან უკმაყოფილების, რომელიც ჩნდება დაჯილდოების მიღების შედეგად...

სამართლიანობის თეორიის მიხედვით, ადამიანები, სუბიექტურად განსაზღვრავენ დაჯილდოებისადმი დამოკიდებულებას დახარჯულ ძალებთან, ხოლო შედეგს ადარებენ სხვების დაჯილდოებას, ვინც შეასრულა ანალოგიური სამუშაო. თუ არ იქნება დარღვევა, მამოტივირებელი ფაქტორები გამოიღებს შედეგს და პედაგოგიური პროცესი წარიმართება წარმატებულად. ამის საპირისპიროდ, თუ შედარება გამოკვეთს დისბალანსს, უსამართლობის სახით, იწყება საქმიანობის დემოტივაცია. საკუთარი საქმიანობით კმაყოფილი პედაგოგი ბედნიერებაა მოსწავლისათვის, უკმაყოფილო პედაგოგი კი - ტრაგედია.

ყოველივე ზემოთქმულიდან ერთადერთ დასკვნამდე მივდივართ: ნებისმიერი პროფესიის ადამიანი და, მით უფრო პედაგოგი, რომელმაც უნდა აღზარდოს, ჩამოაყალიბოს ყოველმხრივ სრულყოფილი პიროვნება, საჭიროებს სახელმწიფოს, განათლების სისტემისა და საზოგადოების სათანადო სოციალურ განმტკიცებას. სახელმწიფოსა და განათლების სისტემის პოლიტიკა უნდა მუშაობდეს საზოგადოებაში ამ პროფესიისთვის განსაკუთრებული, საპატიო სტატუსის მინიჭებისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ამინოვი ი.ი., ერიაშვილი ნ.დ., საქმიანი ურთიერთობის ფსიქოლოგია, 2009.
2. ნადირაშვილი შ., პიროვნების სოციალური ფსიქოლოგია, თბ., 1975.
3. უზნაძე დ., ზოგადი ფსიქოლოგია, შრომები, ტ. 3-4, თბ., 1964.
4. ხიზანიშვილი ს., ყულიჯანაშვილი ა., წიქარიძე ლ., საქმიანი ურთიერთობის კულტურა, პროფესიული განვითარების, მეცნიერებისა და კულტურის ცენტრი, 2007.

**ნათია ბებიაშვილი
პედაგოგის სოციალური სტატუსი და მისი მიღვაწეობის ეფექტურობა
რეზიუმე**

პედაგოგის ნებისმიერ მოქმედებას წინ უსწრებს და განსაზღვრავს საკუთარი საქმიანობის ღირებულებების გაცნობიერება და, რაც მთავარია, შემოქმედების მოთხოვნილება. ესაა პედაგოგის განწყობის ჩამოყალიბებისა და მოქმედების განმსაზღვრელი ფაქტორი. სახელმწიფოსა და განათლების სისტემის პოლიტიკა უნდა ითვალისწინებდეს საზოგადოებაში ამ პროფესიისადმი განსაკუთრებული საპატიო სტატუსის დამკვიდრებას.

Natia Bebiashvili
The Social Status of a Teacher and the Effectiveness of his Work
Summary

Understanding the values of his occupation and demand for creativeness precede and define any activity of a teacher. It is a crucial and indispensable precondition of his professional actions.

This is the main factor that shapes teacher's attitude and determines his activity. It is essential that the policy of state and education system should grant a special status to this profession within the society.

ნათია ბებიაშვილი
Социальный статус педагога и эффективность его деятельности
Резюме

Любая педагогическая деятельность предопределена осознанием ее значимости и внутренней необходимостью. Этот принцип является основополагающим для установки педагога и определяет его деятельность. Политика государства в целом и в частности системы образования должны учитывать это и создавать благоприятные условия для становления высокого статуса профессии педагога.

ნინო სანაია
Ассоциированный профессор сухумского государственного университета

ლაურა გურული
Преподаватель Центра языков Тбилисского государственного университета им.
Иванэ Джавахишвили

Юмористический текст на начальном этапе обучения иностранному языку

Целью данной статьи является усовершенствование метода обучения одной из обязательных компетенций при преподавании иностранному языку – чтения и понимания письменного текста на элементарном уровне, а также определение роли юмористического текста для поднятия мотивации в группе. В качестве материала были взяты микротексты юмористического характера из сборника «Сказки и истории Магриба», составленного французским методистом Жан-Поль Товелем (6) и впоследствии снабжённого комментариями на русском языке также методистом преподавания иностранному языку Т. Мельниковой (4).

Эксперимент был проведён параллельно в Центре языков Тбилисского государственного университета им. Ив. Джавахишвили в группе студентов, изучающих русский язык как иностранный, и в Сухумском государственном университете в группе студентов, изучающих французский язык. Уровень обучения в обеих группах был одинаковым - начальный (элементарный – А1).

Для того чтобы пересказать текст (а также выполнить другие упражнения, связанные с ним), нужно его прочитать. Чтение - это глубоко внутренний процесс, состоящий в интерпретации текста, которая подразумевает словесное, предметное и смысловое понимание.

Принято различать активный и пассивный лексический минимум. В активный, или продуктивный, словарь входят слова, которые учащиеся должны усвоить и употреблять для выражения своих мыслей. Пассивный, или рецептивный, словарь составляют слова, которые учащиеся должны понимать при чтении и слушании иноязычной речи. Пассивный словарь увеличивается за счёт потенциального словаря, включающего слова, о значении которых учащиеся могут догадаться по сходству с родным языком, по словообразовательным элементам, по контексту. Без овладения словарным запасом невозможно ни понимание речи других людей, ни выражение собственных мыслей. Для чтения, по данным некоторых ученых, нужен словарь, состоящий в среднем из 35 000 слов. Основная цель работы над лексикой на начальном

этапе – формирование словаря, необходимого и достаточного для элементарного общения в учебной и обиходно-бытовой сфере; а также обеспечение лексического наполнения для усвоения грамматики.

На начальном этапе необходима строгая минимизация лексики. Преподаватель может выходить за рамки минимума, но он должен понимать, что ничего лишнего давать не следует. На этом этапе должна быть теснейшая связь лексической работы с грамматической. Слово входит в словосочетания, предложения, поэтому учащийся должен уметь употреблять слово в контексте. Лексику необходимо подбирать в соответствии с целями грамматики. Именно с этой целью на начальном этапе предлагаются микротексты, которые содержат изученную лексику и грамматику. Краткость небольшого юмористического текста позволяет преподавателю выбрать именно тот текст, который необходим обучающемуся на данном этапе обучения. С этой точки зрения сборник сказок, составленный Товелем, даёт разнообразный материал для обучения языку. В начале можно выбрать тексты в минимальном объёме (1 абзац). Далее тексты усложняются и увеличиваются в объёме (2,3, потом 4 абзаца).

На начальном этапе нет различий между текстами для аудирования и текстами для чтения, т.к. необходима высокая повторяемость – это ядро будущей лексико-грамматической системы. Затем в текст включается все больше новых слов, о значении которых можно догадаться по корню и словообразовательным элементам, но новых слов не должно быть очень много, чтобы чтение не превращалось в пословную расшифровку текста.

Одновременно с изучением грамматических единиц мы обучаем речи, поэтому лексика должна организоваться тематически.

На начальном этапе исключается многозначность, слово берётся только в одном значении, важном, актуальном для учащихся. Синонимия используется редко, в то время как антонимия используется очень широко, т.к. антонимы употребляются в одних и тех же контекстах. Для запоминания лексики необходима её высокая повторяемость, поэтому одна и та же лексика включается во все тексты и упражнения урока. Запоминание слов носит активный характер. Почти вся лексика начального этапа – активная, пассивного словаря почти нет. Основная цель работы над лексикой на начальном этапе – формирование словаря, необходимого и достаточного для элементарного общения в учебной и обиходно-бытовой сфере; а также обеспечение лексического наполнения для усвоения грамматики, что легко достигается небольшими юмористическими рассказами.

При выборе текста для того или иного вида чтения играют важную роль его объём, логико-композиционная структура, сложность языкового материала.

Важную роль играет формулировка задания к чтению текста. Задание создаёт установку на чтение: учащийся должен чётко осознать – с какой целью читается текст, какие приёмы, соответствующие этой цели, он должен использовать. Если при чтении мы не преследуем никакой цели, даже развлекательной, оно теряет всякий смысл. «Цели, которые мы поставили перед чтением, регулируют наше внимание и как лучом света освещают нужную нам информацию, оставляя в темноте» лишние, ненужные сведения. По выражению известного психолога Смита, чтение без выбора, без соотнесения с целями, можно уподобить чтению всего телефонного справочника, в то время как человеку нужно найти лишь один номер» (1, 99).

В психологии и методике преподавания иностранных языков достаточно много внимания уделяется вопросам, связанным с зависимостью понимания читаемого от целого ряда факторов. Среди объективных факторов лингвистического и экстралингвистического характера, от которых в значительной степени зависит понимание читаемого, психологи и методисты называют особенности самого текста: степень и характер его информативности, структурно-композиционные, стилевые особенности и т.д. Среди субъективных факторов, влияющих на понимание читаемого, называют причины, связанные с особенностями предъявления этих текстов и «читательским потенциалом» читающего: общее умственное развитие, подготовленность к восприятию содержащейся в тексте информации, степень владения языком и т.д. (3, 56). При отборе художественных текстов необходимо учитывать возрастные особенности, жизненный опыт, знания учащихся. Хотя, как указывает ряд исследователей, не следует преувеличивать «неповторимость» отдельных читательских прочтений, нельзя не учитывать и того, что для единства восприятия художественного текста необходима «культурная общность» (2, 43).

Соблюдение требований логичности и последовательности изложения облегчает понимание художественного текста. Тексты должны быть доступны для обучающихся. Именно поэтому мы считаем целесообразным при изучении любого иностранного языка на начальном этапе обучения давать небольшие, доступные для обучающихся, адаптированные тексты с законченным сюжетом, а не тексты, вырванные из «большого контекста», даже в том случае, если в предисловии к тексту даются дополнительные сведения о содержании. Именно с этой целью мы даём на начальном этапе обучения небольшие тексты юмористического характера, с учётом тех особенностей, на которые указывала Клычникова (3). Именно такими текстами являются выбранные нами сказки Магриба. Это микротексты юмористического характера с простым лексическим и грамматическим набором слов, которые предназначены не только для работы в аудитории, но и для домашнего чтения. Приводим пример двух текстов подобного рода на русском и французском языках:

Джеха и его осёл

Один сосед приходит проведать Джеху и говорит: - Джеха, мне нужен осёл . Ты можешь одолжить мне своего? Джеха, который не хочет одалживать своего осла, отвечает: - Ах! К сожалению, не могу. Моего осла нет дома. Но в это время осёл, который находится за домом, начинает кричать. Сосед злится: - Ты лжёшь, ты лжёшь! Он здесь, за домом, твой осёл! Я его слышу! Джеха, подняв руки, отвечает:- Как! Ты веришь моему ослу и не веришь мне!

Djeha et son âne

Un voisin vient voir Djeha et lui demande : « Djeha, j'ai besoin de ton âne. Veux-tu me le prêter ? »
Djeha, qui n'a pas envie de prêter son âne, répond : « Ah !malheureusement, je ne peux pas, il est sorti ! » Mais l'âne, derrière la maison, se met à braire. Alors le voisin se met en colère: « Tu mens ! Tu mens ! Il est là, derrière la maison, ton âne ! Je l'entends ! ». Djeha répond en levant les bras : « Comment ! Tu crois mon âne, et moi, tu ne me crois pas ! »

Джеха и ворона

Как-то раз Джеха покупает маленького воронёнка у одного пастуха. Соседи его спрашивают: - Джеха, зачем тебе этот воронёнок? Что ты с ним будешь делать?
Он им отвечает:- Я слышал, что вороны живут долго, больше 200 лет. Хочу проверить, верно ли это?

Djeha et le corbeau

Un jour, Djeha achète un petit corbeau à un berger. Ses voisins lui demandent : « Djeha, que veux-tu faire de ce corbeau ? »
Il leur répond : « J'ai entendu dire que les corbeaux vivent plus de deux cents ans. Je veux élever celui-ci pour voir si c'est vrai. »

Приведённые нами примеры находятся в соответствии с принципами правильного подбора текстов для начального этапа обучения, которых касается И.А.Фигуровский (5), выдвигая ряд требований. Важнейшие из них должны быть учтены при составлении и методической обработке отобранного в учебных целях текстового материала. Это:

1. Требование единства и замкнутости содержания. Не следует пользоваться текстом, если тема слабо намечена или недостаточно развита...
2. Единству и замкнутости содержания должна соответствовать структура текста, т.е. определенное начало текста... отчетливая связь с начальным предложением следующих за ним предложений, а также связи смежных предложений и их строение и, наконец, структурное выражение законченности всего текста при завершении фабулы... Ошибки учащихся в интерпретации текста зависят именно от дефектов сокращенного текста» (5, 87).

При решении вопроса о допустимости в текстах незнакомого лексико-грамматического материала невозможно ограничиться только количественными данными. Следует учитывать, какую цель преследует читающий, какую смысловую нагрузку несет знакомое языковое явление и т.д. Введение в текстовый материал неизученных единиц, как уже отмечалось, в значительной степени зависит от этапа обучения. На начальной стадии овладения чтением иноязычных текстов, когда происходит становление навыков чтения, требующее сосредоточения внимания на технике чтения,

введение даже единичных незнакомых языковых единиц нарушает целостность восприятия, затрудняя понимание текста.

Поставленный нами эксперимент показал, что юмористический текст поднимает мотивацию и усиливает концентрацию внимания учащихся, а соответственно уровень запоминания новых слов и оборотов.

К сожалению, преподаватели не всегда вводят домашнее чтение, т.е. самостоятельное прочитывание произведения, которое широко практиковалось при переводно-грамматическом методе и мало используется при современном методе обучения языку, что является недостатком при изучении языка, так как домашнее чтение развивает навыки чтения, обогащает лексический запас учащегося, расширяет его эрудицию. Подобного типа юмористические тексты, снабжённые в отдельных случаях переводами на грузинский язык, с успехом могут быть использованы не только в аудитории, под руководством преподавателя, но и для самостоятельной работы дома, что немаловажно для изучения любого иностранного языка.

Литერატურა:

1. Акишина А.А., Каган О.Е. Учимся учить, М., 2002.
2. Жолковский А.К., Щеглов Ю.К. К описанию смысла связного текста (на примере художественных текстов), М., 1971.
3. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке, М., 1973.
4. Мельникова Т. В. Сказки и истории магриба, М., 1978.
5. Фигуровский И.А. Структура текста произведений и обучение элементам структуры письменных работ, АДД, М., 1967.
6. Tauvel J.- P., Contes et Histoires du Maghreb, Paris, 1978.

ნინო სანაია, ლაურა გურული

Юмористический текст на начальном этапе обучения иностранному языку

Резюме

Целью данной статьи является усовершенствование метода обучения одной из обязательных компетенций при преподавании иностранному языку – чтения и понимания письменного текста на элементарном уровне, а также устанавление роли юмористического текста для поднятия мотивации в группе. В качестве материала были взяты микротексты юмористического характера на русском и французском языках из сборника «Сказки и истории Магриба», составленного французским методистом Жан-Поль Товелем

Эксперимент был проведён параллельно в Центре языков **Тбилисского государственного университета им. Ивана Джавахишвили** в группе студентов, изучающих русский язык, и в **Сухумском государственном университете** в группе студентов, изучающих французский язык. Уровень обучения в обеих группах был одинаковым - начальный (элементарный – А1).

Результаты показали, что юмористический текст поднимает мотивацию и усиливает концентрацию внимания учащихся, а соответственно уровень запоминания новых слов и оборотов.

Подобного типа юмористические тексты, снабжённые в отдельных случаях переводами на грузинский язык, с успехом могут быть использованы не только в аудитории, под руководством преподавателя, но и для самостоятельной работы дома, что немаловажно для изучения любого иностранного языка.

ნინო სანაია, ლაურა გურული

იუმორისტული ტექსტი უცხო ენის სწავლების საწყის ეტაპზე რეზიუმე

სტატიის მიზანს წარმოადგენს უცხო ენის სწავლების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპეტენციის – წერილობითი ტექსტის წაკითხვისა და გაგების მეთოდის გაუმჯობესება, ასევე იუმორისტული ტექსტის როლის დადგენა ჯგუფის მოტივაციის ასამაღლებლად.

ექსპერიმენტი ერთდროულად ჩატარდა ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ენების ცენტრში, რუსული ენის შემსწავლელ ჯგუფში და სოხუმის სახელმწიფო

უნივერსიტეტში, ფრანგული ენის შემსწავლელ ჯგუფში. ორივე შემთხვევაში საკმე გეგმონდა სწავლების ერთნაირ დონესთან (ელემენტარულ- A1 - თან).

შედეგებმა დაგვანახა, რომ იუმორისტული ტექსტი ამადლებს მოტივაციას ჯგუფში და შესაბამისად აძლიერებს შემსწავლელთა ყურადღების კონცენტრაციას, რაც დადებითად აისახება ახალი სიტყვების დამახსოვრების დონეზე.

იუმორისტული ტექსტები, რომლებიც ზოგიერთ შემთხვევაში შესაძლებელია ქართულადაც იყოს თარგმნილი, წარმატებულად შეიძლება იქნეს გამოყენებული არა მხოლოდ აუდიტორიაში, პედაგოგის ხელმძღვანელობით, არამედ დამოუკიდებელი სამუშაოს სახითაც სახლში, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია უცხო ენის შესწავლის პროცესში.

Nino Sanaia, Laura Guruli
The Role of Humorous Texts at the First Stage of Teaching Foreign Languages
Summary

The article aims at improving teaching methodologies related to reading and text comprehending as the mainstream of teaching foreign languages. Moreover, it reflects the influence of humorous texts/stories on raising motivation of students to study foreign language. The experiment was simultaneously held in Russian Language group of Tbilisi State University and French Language group of Sokhumi State University, both groups of elementary level (A-1). The experiment revealed the positive influence of humorous texts as a tool of raising motivation of students to study, strengthening their concentration and skills of remembering new words. The humorous texts, which in some cases might be translated to Georgian language, can be successfully used not only for group work under the supervision of teachers, but as for an individual home assignment that also stands as one of the important learning methodologies.

Лия Инаишвили
Академический доктор просвещения

К вопросу внедрения в высшую школу инновационных моделей обучения

Современная высшая школа призвана осуществлять инновационные преобразования и реализовать задачи своего развития на следующих уровнях:

- Глобальном, предполагающем интеграцию высшей школы в европейское и мировое культурно-образовательное пространство;
- Национальном, ориентированном на формирование научного знания и подготовку высококвалифицированных специалистов;
- Территориальном, предусматривающем научно-техническое кадровое содействие развитию территории, гибкое реагирование на потребности рынка труда и социальное партнерство;
- Локальном, связанным с инновационным развитием самого вуза как организации, которое включает конструирование эффективной системы качества образования, освоения прогрессивных образовательных технологий, создание эффективной модели управления вузом, стимулирующей развитие персонала и студенческого самоуправления.

В структуре инновационного обучения по новому разрешается противоречие между репродуктивными и творческими компонентами учения, формируется новый тип организации мотивационной сферы обучаемого, где мотивы самоактуализации, сотворчества, самопознания влияют на общую креативность обучающегося и способствуют созданию новой позиции личности.

Следует отметить, что разработка инновационных моделей обучения, как правило, связывается с несколькими видами деятельности:

1. Поиски по линии репродуктивного обучения;
2. Поиски по линии исследовательского, инновационного обучения;
3. Использование модели учебной дискуссии;
4. Организация обучающей деятельности на основе игровой модели.

Исследователи установили, что при лекционной подаче материала усваивается не более 20% информации, в то время как в дискуссионном обучении 75%, а в деловой игре - около 90% .

В учебном процессе многих высших учебных заведений наиболее актуальными инновациями являются модели учебной дискуссии и игровая модель. Обе эти модели обучения тесно взаимосвязаны: в их основе-организация активной деятельности студентов по поиску и принятию решений и затем организация проведения внутригрупповой и межгрупповой дискуссии по проблемам, отражающих реальность будущей профессии или по смоделированным ситуациям в рамках интерактивных технологий обучения имитационных, деловых игр, сценариев ролевых игр и инсценировок.

На интенсивных занятиях студенты должны не только освоить, понять и воспринять получающую от преподавателя информацию т.е. обучаться, но и осуществлять самостоятельные и групповые практические действия по решению проблемы или ситуации. Обучение, анализ и решение проблем-часть непрерывного процесса пересмотра установок, ценностей и убеждений, снятия стереотипов, который осуществляется через постоянное взаимодействие новой информации с тем, что участнику игрового взаимодействия уже известно. Интенсивные и интерактивные технологии, формируя не только базовые компетентности, но и метакомпетентности, обеспечивают для будущего специалиста своего рода, „фундамент,, с которого начинается строительство нового образовательного пространства.

Практика свидетельствует: сегодня студентов надо учить не только педагогике или психологии, менеджменту или маркетингу, но и многому тому, на что раньше не было спроса: сотрудничеству, партнерскому взаимодействию, умению работать в команде, коллективному принятию решений, умению быстро устанавливать контакты и вести переговоры, умению осуществлять презентацию и самопрезентацию, быстро перестраиваться в связи с изменившимися требованиями. Таким образом, речь идет не столько о базовых навыках, сколько о метанавыках. Следовательно, и преподаватель должен владеть не только базовыми знаниями, умениями и навыками, но и ключевыми метакомпетентностями, включающими коммуникативную, интерактивную и игротехническую компетентность.

Метанавыки призваны обеспечить следующие три способности

- Повышенную адаптивность индивидуальных и групповых навыков
- Повышенную predisposedness к автономному принятию решений
- Эмоциональную predisposedness к работе в новых условиях.

Навизна ситуации состоит в том, что метанавыки развиваются только лишь при использовании интенсивных технологий обучения и способствовать формированию метанавыков должны все преподаватели самых разных дисциплин. Используя на разных курсах упражнения, игры и задания в командном режиме, каждый преподаватель вносит свой вклад развитие метакомпетентностей выпускника и его готовности к практической работе в новых условиях.

Во всех высших учебных заведениях должно стать аксиомой сочетание разнообразных интенсивных технологий, активизирующих учебный процесс, т.е. полностью включающие студентов в интерактивное взаимодействие.

Интерактивные технологии можно применять до начала лекционного курса для мотивации и диагностики знаний, «на входе» в учебный процесс, во время занятий (закрепление в лекциях, в семинарах и практических занятиях) для проверки усвоения теоретического материала и после лекционного курса для отработки практических умений и навыков, контроля и диагностики компетентностей „на выходе,,.

Интенсивные интерактивные технологии в вузовском образовательном процессе решают важные цели и задачи, т.е. способствуют:

- Созданию у студентов целостного представления о профессиональных компетентностях и метакомпетентностях, их динамике и месте в реальной деятельности;
- Приобретению на материалах, имитирующих профессиональную деятельность, социального опыта, в том числе опыта межличностного и группового взаимодействия для коллективного принятия решений, осуществления сотрудничества;
- Развитию профессионального, аналитического, практического мышления;

-- Формированию познавательной мотивации, метакомпетентности, созданию условий для проявления личностной психологической установки;

Очень важны средства, способы и технологии обучения, в которых работа с ситуациями или игровыми задачами осуществляется вне учебного расписания. Например:

- Использовать интернет-технологии;
- Готовить инновационные проблемы в виду проектного задания;
- Самостоятельно разработать банк ситуаций по проблеме;
- Организовать мастер-класс или творческую лабораторию.

Последовательность шагов включения в учебный процесс интенсивных технологий может быть следующей:

1. Обзор темы, обсуждение которой уже состоялось или еще предстоит;
2. Решение проблемы, обычно с использованием методов и подходов, определенных в ходе предшествующих учебных занятий;
3. Сам анализ обучаемых с помощью тестирования, диагностика социальных навыков („на выходе,,);
4. Выполнение групповых заданий на практическое применение навыков, полученных в ходе предшествующих учебных занятий;
5. Выполнение интерактивных заданий и упражнений на практическое применение навыков на определенных этапах учебного занятия;
6. Проведение закрепляющих упражнений с использованием технологий обратной связи, заполнение опросных листов (для диагностики навыков „на выходе,,);
7. Самостоятельная работа.

Рамки статьи не позволяют дать обширное описание видов интерактивных технологий.

Приводим краткую характеристику некоторых из них.

Лекция и сегодня-самый распространенный формат обучения, в традиционном варианте она предполагает непосредственный контакт вербализатора с аудиторией, но при этом одностороннее изложение больших объемов и информационного материала. Но отсутствие на лекции вовлеченности и активности слушателей ограничивает их потенциал, снижает мотивацию к обучению.

Активная учебная лекция отличается тем, что преподаватель, используя разнообразные подходы, представляет свой предмет, делится знаниями в этой области и дает детальную информацию. Эффективное чтение лекции предполагает использование всевозможных иллюстративных средств. На пример: аудио и видео материалов, фрагментов кино, демонстрацию слайдов проектором на экране или печатного материала с помощью диапроектора. Сегодня в передовых университетах при чтении лекций демонстрируются компьютерные презентации, интерактивные видеоматериалы и т.д.

Распространенной формой работы на семинаре является групповая дискуссия. Дискуссии более успешны, если студенты получают вопросы заранее и готовят по ним сообщения, что позволяет предметно и профессионально дискутировать, используя новый материал и конкретные факты. При такой форме обучения даже не подготовленный к семинару студент после обсуждения темы в группе все же получает необходимую информацию.

В литературе по интенсивным технологиям выделен метод „информационного лабиринта,,. Лабиринт действий-это подробное групповое задание, требующее от преподавателя серьезной предварительной подготовки. Студентам на занятии необходимо изучить определенную ситуацию и в различных пунктах выбрать одно из множества альтернативных действий, другими словами, пройти своеобразный лабиринт.

Методика проведения заключается в следующем: студентам раздаются листы, на которых представлены различные ситуации и вопросы, задача студента-принять верное решение согласно фактам данной конкретной ситуации, причем решение надо выбрать из нескольких вариантов. Каждый ответ ведет к следующей ситуации и так далее, пока не будет достигнут конечный результат. Каждый студент может выбрать свой собственный путь, цель которого-пройти через лабиринт к окончательному решению, сделав наименьшее количество шагов.

Цель технологии информационного лабиринта заключается в том, чтобы научить выбирать верные методы или отношения, учась на своих ошибках.

При проведении занятия в виде ситуационного упражнения (технология анализа ситуаций) можно достичь прогнозируемых результатов. Однако это удастся, лишь взаимодействуя с другими участниками, выполняя комплексные взаимосвязанные (дополняющие) вычисления, выслушивая различные точки зрения и подходы и аргументируя собственную позицию.

Цели технологии анализа ситуаций:

- Развитие навыков анализа и критического мышления;
- Соединение теории и практики;
- Представлении примеров принимаемых решений и их последствий;
- Демонстрация различных позиций и точек зрения;
- Формирование навыков оценки альтернативных вариантов в условиях неопределенности.

Помимо этих целей применения анализа ситуаций формируется ряд метакомпетентностей:

- Отрабатываются коммуникативные навыки;
- Развиваются презентационные умения и навыки по представлению информации;
- Формируются интегративные умения, позволяющие эффективно взаимодействовать с партнерами и принимать коллективные решения и др.

Отдельного внимания заслуживает ” мозговой штурм“ или метод психологической активизации коллективной творческой деятельности, разработанный американским изобретателем и психологом А. Осборном еще в 1953 году для получения новых идей. Сущность этого метода - упорядочение, повышение организованности и рационализации творческого процесса. Это метод позволяет отказаться от метода проб и ошибок, который предполагает перебор вариантов. В противовес ему метод мозгового штурма разрушает имеющиеся стереотипы и формирует новые шаблоны. Этот метод-групповой. Специально организованная дискуссия позволяет выслушивать мнение всех практически одновременно. Общение происходит в основном на вербальном уровне. Это позволяет не только услышать, но и воспринимать чужое видение проблемы, уловить новые аспекты и грани, взглянуть на проблему совершенно с иной точки зрения. В процессе дискуссии поощряются любые инициативы. Фантазии (порадосальные, персональные, необычные), домысливание чужих высказываний, возвращение ”ростков” новой мысли или идеи.

Весь процесс мозгового штурма разделен как бы на два этапа: первый-коллективная дискуссия, в рамках которой генерируется идеи при абсолютном равноправии всех участников; второе-критика и анализ высказанных предположений, их оценка и выбор альтернативных вариантов.

У ”мозгового штурма” есть достаточно много разновидностей, большинство из них можно применять для решения профессиональных задач: обратный, комбинированный, индивидуальный; мозговой штурм на доске, визуальный и т.д.

В заключение отметим, что при внедрении интенсивных технологий важно определить прогресс, достигнутый студентами к концу обучения и соотнести успехи с целями курса.

Литература:

1. Мухина С.А. Солевецкая А. А. Современные инновационные технологии обучения. М., 2008
2. Митин А.Н. Основы педагогической психологии высшей школы М.2014
3. Панфилова А.П. Игровое моделирование в деятельности педагога. М. 2008
4. Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии. Активное обучение М. 2009
5. Современные образовательные технологии. Учебное пособие/коллектив авторов; под ред. академика Р.А.О. Н.В Бордовской М. 2011
6. Янушкевич Я. Технология обучения в системе высшего образования. М. 1986.

Лия Инаишвили
К вопросу внедрения в высшую школу инновационных моделей обучения
Резюме

В статье рассматривается и подвергается анализу интенсивные обучающие технологии интерактивного характера, активизирующих учебный процесс в высших учебных заведениях; показывает их специфику и особенности внедрения. В структуре инновационного обучения по новому разрешается противоречие между репродуктивным и творческими компонентами учения.

В статье дана характеристика видов интенсивных технологии, позволяющих развивать ключевые, базовые компетентности по конкретной учебной дисциплине.

ლია ინაიშვილი
სწავლების ინოვაციური მოდელების დანერგვა უმაღლეს სკოლაში
რეზიუმე

სტატიაში განხილული და გაანალიზებულია ინტენსიური ინტერაქტიული ტექნოლოგიები, რომლებიც ხელს უწყობენ სასწავლო პროცესის გააქტიურებას უმაღლეს სასწავლებელში. ასევე აღწერილია მათი სპეციფიკა და დანერგვის თავისებურებანი. ამგვარი ინოვაციური სწავლების სტრუქტურაში ახლებურად არის გადაწყვეტილი წინააღმდეგობა რეპროდუქტიულსა და კრეატიულ კომპონენტებს შორის.

სტატიაში აგრეთვე დახასიათებულია ინტენსიური ტექნოლოგიების ის სახეები, რომლებიც განავითარებენ ბაზისურ კომპეტენტურობებს კონკრეტულ სასწავლო დისციპლინებში.

Lia Inaishvili
Innovative Models of Teaching in High School
Summary

The article deals with the introduction of innovative models of teaching in high school. Interactive educational technologies which activate the learning process are analyzed. There are differences between innovative learning and creative teaching. The article shows the new methods of learning. Also types of intensive technologies that can give us the key, basic competence in specific academic disciplines are discussed in the paper.

დავით დონაძე
საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო პოლიციის იურისტი

ასოციალური ქცევის მოზარდთა ტიპები

არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივ ქმედებაში მართლმსაჯულება განსაკუთრებულ როლს ანიჭებს გარემოს, სადაც იზრდება მოზარდი და მათთვის დამახასიათებელ ფსიქოლოგიურ თავისებურებებს. მთელი რიგი გამოკვლევებით დადგენილია, რომ „ძნელი“, პედაგოგიურად „ხელმიშველებული“ მოზარდი ხასიათდება შემეცნებისა და საზოგადოებრივი ინტერესების დაბალი დონით, ასევე დამახასიათებელია სიზარმაცე, უპასუხისმგებლობა, კონფორმიზმი, აგრესიულობა და გულგრილობა. როგორც ა.ი. ლიპკინა აღნიშნავს, მოზარდი შეიძლება აღმოჩნდეს კონფლიქტურ სიტუაციაში. მისი შეუთავსებლობა კონფლიქტურ ჯგუფთან ხშირად იწვევს არასწორ დამოკიდებულებას საკუთარ თავთან, მისი პიროვნების ნორმალურ განვითარებასთან. მას თვითშეფასებისას კრიტიკული მიდგომა აქვს, ვერ ეგუება ვერავის და უემური ხასიათის ჩანს (3,29).

არასრულწლოვანთა დანაშაულში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ოჯახის უარყოფითი გავლენა, მშობლების ალკოჰოლოზმი, მათი ამორალური და უზნეო ქცევა, დაბალი

პედაგოგიური კულტურა. გასათვალისწინებელია ის ფიზიოლოგიური ძვრებიც, რომელიც მოზარდებში მიმდინარეობს და აუცილებელია მის შესახებ მშობლებმა იცოდნენ (4, 8-12).

როგორც შ. ნადირაშვილი შენიშნავს, ყოველივე ამის გამო მოზარდი ვერ ახერხებს თავისი „მე“-ს იდენტიფიკაციას, გარკვეული მყარი ავტოპორტრეტის შექმნას, ვერ აღწევს ავტონომიას, ვერ იძენს ინიციატივას, დამოუკიდებლად ვერ ასრულებს საჭირო და სასურველ საქმიანობას. მოზარდი აყალიბებს დიფუზურ, გაურკვეველ პიროვნულობას (6,103). ისმება კითხვა: რომელია ის სულიერი ძალა, უნარი, რომლითაც ინდივიდი მოთხოვნილებათა გამოვლინების რეგულირებას ახდენს? პიროვნების ასეთ უნარად, ნებისყოფას მიიჩნევენ, რადგან იგი არის „...ღირებულებათა სამკვიდროსაკენ მიმართული აქტივობის დისპოზიცია, მიდრეკილება“ (7,268).

ნებისყოფა წარმოადგენს პიროვნების იმ მხარეს, რომელიც განსაზღვრულ პირობებში ადამიანს მომენტური აწმყოს მდგომარეობით შეპირობებული ცხოვრების ბუნებრივი მიმდინარეობიდან ამორთავს, მის აქტივობას და აწმყოს მოთხოვნილებათა გარეშე მდგომი ობიექტური ღირებულებისაკენ წარმართავს (1,300).

თვით საოჯახო შრომითი ქცევაც კი ნებისყოფას მოითხოვს, ექსტროვენური ქცევის რეგულირებასა და გამოვლენას ახდენს. შრომითი პროცესი ორმაგი ქცევის ბუნებისაა. შრომა არა მარტო პროდუქტის შექმნის პროცესია, არამედ აქტივობის ისეთი ფორმაა, რომლის დროსაც ოჯახის წევრებიც სიამოვნებას ღებულობენ.

ასოციალური ქცევის მოზარდთა ტიპები:

- 1. ჰიპერტიმური ტიპი.** ამ ტიპის მოზარდები ბავშვობიდანვე გამოირჩევიან გადაჭარბებული დამოუკიდებლობით, ხმაურით, აზარტული მიდრეკილებით, გამბედაობით. ესწრაფვიან ლიდერობას, რისკის გამოვლენას, ავანტიურას, თავის ნათქვამზე დგომას. ასეთი ტიპები ხასიათდებიან ამალღებული განწყობით, აფეთქებით, მრისხანებით, რაც ახლობლების მხრიდან მათი ენერჯის დათრგუნვას, ნებისყოფის დაქვემდებარებას უკავშირდება. ამ ტიპებს მკვეთრად აქვთ გამოხატული ემანსიპაციის რეაქცია. ადრე ავლენენ დამოუკიდებლობას, ინიციატივას, ვერ იტანენ წვრილმან მზრუნველობასა და მფარველობას, ერთფეროვან მდგომარეობას. არ უყვართ რუტინული შრომა, არ შესწევთ უნარი ხანგრძლივად დაიცვან ქცევის განსაზღვრული წესები. თანატოლებთან კონფლიქტი ლიდერის როლისათვის. ასეთი ტიპის მოზარდი შეიძლება მოექცეს „ცუდ კამპანიაში“, მიეჩვიოს სმას, ნარკოტიკებს, ადრე დაიწყოს სქესობრივი ცხოვრება. ხშირად ასეთების მიმართ რეპრესიულ ზომებს იღებენ ხოლმე, რაც პრობლემას ვერ ჭრის. ფსიქოლოგიურ-პედაგოგიური ზემოქმედება დათრგუნვაში კი არ უნდა გამოიხატოს, არამედ საინტერესო სოციალურ-სასარგებლო საქმიანობაში გადართვით, სადაც ის ლიდერობის მოთხოვნილებას დაიკმაყოფილებს და ენერგეტიკულად განიტვირთება.
- 2. ლაბილური ტიპი.** ასეთი მოზარდების მთავარი მახასიათებელია არამყარი ხასიათი. გუნება-განწყობის შეცვლა გავლენას ახდენს გარშემომყოფებთან ურთიერთობაზე. მათთვის დამახასიათებელია ღრმა განცდები, გულწრფელი მიზიდულობა იმათკენ, ვინც მათდამი მზრუნველობას, პატივისცემას ამჟღავნებს. შეუძლიათ მეგობრისადმი თავდადება, მტკივნეულად განიცდიან ახლობლის დაკარგვას. უყვართ ახალ-ახალი გარემოებები, მაგრამ ჰიპერტიმური მოზარდებისაგან განსხვავებით მათში ეძებენ არა მოქმედების სფეროს, არამედ ახალ შთაბეჭდილებათა საშუალებას. ემანსიპაციის რეაქცია ლაბილურ ტიპებში ზომიერადაა მოცემული. მაგრამ ეს რეაქცია ძლიერდება არაკეთილსასურველი ოჯახური მდგომარეობის დროს და ადვილი შესაძლებელია ამ დროს დატოვონ ოჯახი. თანატოლებთან მიზიდულობაც მათთან ზომიერია. ჯგუფის ლიდერობისაკენ არასოდეს ისწრაფვიან. ლაბილური მოზარდების სუსტ წერტილად ითვლება ახლობლების მხრიდან ემოციური გარიყვა, განდგომა, მათთან განშორება. ასეთ

შემთხვევაში მოზარდი იწყებს ემოციური კონტაქტების ძებნას, ასოციალურ კომპანიებსა და ჯგუფებში.

3. შიზოიდური (ინტრავერტირებული) ტიპი. ამ ტიპის მოზარდებისთვის უარყოფითი წარმოდგენა ჩაკეტილობა, რეალური სამყაროსაგან მოწყვეტილ აზრებსა და იდეებში ჩაღრმავება. ისინი ნაკლებუნარიანნი არიან კონტაქტები დაამყარონ თანატოლებთან. არასაკმარისად განვითარებული ინტუიციის გამო და იმის გამო, რომ არ შეუძლიათ სხვისი სურვილებისა და განცდების გამოცნობა, ვერ ამუშავენ ემპათიას - უნარს სხვის სიხარულსა და უბედურებაზე გამოხმაურებისას. ინტუიციისა და ემპათიის სისუსტის გამო ისინი ცივი და გულქვა ადამიანის შთაბეჭდილებას ტოვებენ. ემანსიპაციის რეაქცია მათში თავისებურად ვლინდება: მოზარდმა შეიძლება ვერ შეამჩნიოს წვრილმანი მეურვეობა, დაექვემდებაროს არსებულ რეჟიმსა და წესებს, მაგრამ მკვეთრი პროტესტი გამოხატოს უმნიშვნელო ცდაზე – უფროსები ჩაერიონ მათი ინტერესებისა და გატაცების სფეროში. თანატოლებთან დაჯგუფების რეაქცია გამოხატული აქვთ სუსტად. გულჩახვეულობა და განცალკევება უძნელებთ კონტაქტებს. ინტრავერტირებული მოზარდის სუსტ წერტილად ითვლება მისი უუნარობა გარშემომყოფებთან ურთიერთობისა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა თანაგრძნობა და დახმარება სჭირდებათ. ასეთი მოზარდებისთვის ძნელი ასატანია უხეში, ძალისმიერი ჩარევა მათ ინტიმურ სამყაროში. შესაძლებელია, როგორც ალკოჰოლის, ისე, ნარკოტიკების გამოყენება „კომუნიკაციური დოპინგის“ სახით, კონტაქტების დამყარების გასაიოლებლად. შიზოიდური ტიპები უპირატესობას ანიჭებენ რაიმე დანაშაულის (ბინის ქურდობა, ჯიბის ქურდობა) მარტო ჩადენას.

4. ეპილეფსიური (აღზნებული) ტიპი. ამ ტიპისათვის დამახასიათებელი ნიშნები ბავშვობაშივე შეინიშნება. ბავშვს შეუძლია საათობით იტიროს, ძნელად წყნარდება. ადრეულ ასაკშივე შეიძლება მათში გამოვლინდეს სადისტური გადახრები: ისინი აწვალბენ ცხოველებს, აბრაზებენ პატარა და-ძმებს და ეს სიამოვნებთ. ძირითადი თვისება ამ ტიპის მოზარდებისა ვლინდება პერიოდულ გაბოროტებულ-მოწყენილ განწყობაში, რაც ხასიათდება აღზნებადობასა და მათ მიერ „განტყვების ვაცის“ ძებნაში, ვისზედაც მთელი ბოროტების გადმონთხევა შეიძლება. ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელია აფექტური აფეთქება, მიზეზი შეიძლება უმნიშვნელო იყოს. ამ დროს ის უხეშობს, შეიძლება ფიზიკურადაც შეგეხოს. აღზნებადობა იშვიათად ვლინდება ავტოაგრესიაში, საკუთარი თავისათვის ზიანის მიყენებაში. ალკოჰოლური თრობა ძლიერი აღზნებადობით მიმდინარეობს. მზადაა ყველაფერი დააზიანოს, დაამტვრიოს. ემანსიპაციის რეაქცია მათში მტკივნეულად მიმდინარეობს. შეიძლება საჭმე მივიდეს უკიდურეს გაბოროტებამდე, შურისძიებამდე, ახლობლების, მშობლების მიმართ. თანატოლებთან დაჯგუფების რეაქცია ვლინდება ძალაუფლებისადმი სწრაფვაში. ისინი მიდრეკილნი არიან აზარტული თამაშებისადმი. სპორტიდან უპირატესობას ანიჭებენ მძიმე ათლეტიკასა და ბოქსს. ამ ტიპის მოზარდებში სუსტი ადგილია უუნარობა დაიოკოს ძალაუფლების სიყვარული, ეჭვიანობა. მკაცრ პირობებში აღზრდას თან სდევს მკვეთრი აფექტურობა, აგრესიულობა, რაც თანდათან ქმნის კრიმინალური ქცევის ნიადაგს.

5. ისტერიოიდული (დემონსტრაციული) ტიპი. ასეთი მოზარდების გამორჩეული თვისება განუსაზღვრელი ეგოცენტრიზმია. წყურვილი თავისი პერსონისადმი მუდმივი ყურადღებისა, აღტაცებისა, აღიარებისა, თანაგრძნობისა. მათ ახასიათებთ სიცრუე და ფანტაზიორობა, რომელიც მთლიანად საკუთარი თავის შელამაზებისკენაა მიმართული, რათა გარშემომყოფთა ყურადღება მიიქციონ. სწავლაშიც კი წარმატება მხოლოდ ამ მიზნით უნდათ. ამავე მიზნით არღვევენ ქცევის წესებს. მათთვის უფერული, ერთფეროვანი ცხოვრება ძალიან მოსაწყენია. მიდრეკილნი არიან საზოგადოებრივ ადგილებში წესრიგის დარღვევისაკენ, სახლიდან გაქცევისაკენ. ასეთი ტიპის მოზარდები ოპოზიციურ რეაქციას ავლენენ თუ ოჯახში შეასუსტეს მისადმი ყურადღება. ეს რეაქცია შეიძლება გამოვლინდეს

უცებ, მოულოდნელად ალკოჰოლის მიღებაში, ქურდობაში და სხვ. ყოველივე ამას ისინი აკეთებენ ახლობელთა მხრიდან ყურადღების დაბრუნებისათვის. ემანსიპაციის რეაქცია შეიძლება გამოვლინდეს გაშმაგებაში - სახლიდან გაქცევა, მშობლებთან კონფლიქტი, თავისუფლების ძლიერი მოთხოვნილება, მაგრამ ჭეშმარიტი დამოუკიდებლობა და თავისუფლება მათ არ ახასიათებთ. თანატოლებთან დაჯგუფების რეაქცია ყოველთვის უკავშირდება ლიდერობის პრეტენზიას ან უკიდურეს შემთხვევაში ჯგუფში განსაკუთრებული მდგომარეობის მოპოვებას. ისტერიული ტიპების სუსტი წერტილიც ეგოცენტრიზმია, ისინი მტკივნეულად განიცდიან თავმოყვარეობის შელახვას. ამასთან დაკავშირებულმა განცდებმა შეიძლება თვითმკვლელობამდეც კი მიიყვანოს.

6.არამყარი ტიპი. ამ ტიპის მოზარდები ბავშვობიდანვე გამოირჩევიან ურჩობით, ყველგან და ყველაფერში ეჩრებიან, მაგრამ ამასთან ერთად მშიშრები არიან, ეშინიათ დასჯის. ადვილად ემორჩილებიან სხვა ბავშვებს. ქცევის ელემენტარულ წესებს ძნელად ითვისებენ. პირველი კლასიდანვე არ უნდათ სწავლა. ამჟღავნებენ გართობისაკენ, სიამოვნებისა და უსაქმურობისაკენ სწრაფვას. მოზარდობიდანვე იწყებენ მოწევას, უყვართ წვრილმანი ქურდობა, ქუჩის წრეებში ტრიალი, ისწრაფვიან ძლიერი და მძაფრი განცდებისაკენ, რის გამოც ეტანებიან ალკოჰოლს, ნარკოტიკებს ხულიგნური ქცევის ჩადენის მიზნით. ყოველივე ამის გამო ისინი ხშირად იქცევიან ასოციალური წრის იარაღად ჯგუფურ სამართალდარღვევებში, როგორც შემსრულებლები.

7.კონფორმული ტიპი. ამ ტიპის ძირითადი ნიშანია მუდმივი შემთანხმებლობა გარემოს მოთხოვნებთან. მათი ძირითადი პრინციპია - ვიცხოვროთ ისე, როგორც ყველა ცხოვრობს, ვეცადოთ, რაც ყველას აქვს, ჩვენც გვქონდეს. ყველაფერში ოქროს ზომიერებას იცავენ, არ გამოირჩეოდნენ უმრავლესობისაგან. არ შესწევთ უნარი წინააღმდეგობისა. კონფორმული მოზარდები მთლიანად თავისი მიკროგარემოს პროდუქტები არიან. კარგ გარემოში ისინი ცუდები არ არიან, მაგრამ თუ მავნე გარემოში მოხვდნენ, თანდათან ითვისებენ მათ წესებს, მანერებს და ადვილად ჩაითრევენ ხოლმე ჯგუფურ სამართალდარღვევაში.

კონფორმული ბავშვები თვითდინებას მიჰყვებიან და ბოლომდე არ შეუძლიათ თავიანთი შესაძლებლობების გახსნა სწავლასა და შრომით საქმიანობაში. მათ არ ახასიათებთ ინიციატივა, გამბედაობა, მსჯელობასა და ქცევებში ორიგინალობა. ემანსიპაციის რეაქცია მკვეთრად ვლინდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მშობლები და მასწავლებლები შეეცდებიან მოწვეიტონ ისინი თანატოლებს. ამ ტიპის ბავშვების სუსტი წერტილია უუნარობა წინააღმდეგობა გაუწიონ ცუდ გარემოსა და მის გავლენას.

დაკვირვების შედეგად მივიღით იმ დასკვნამდე, რომ ყველაზე ხშირად დანაშაულს სჩადიან ე.წ. „ძნელი“, პედაგოგიურად „ხელმიშვებული“ მოზარდები. ასეთი ახალგაზრდებისათვის დამახასიათებელია შემეცნებითი და საზოგადოებრივი ინტერესების განვითარების დაბალი დონე. მოზარდთა იდეალების ფორმირებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ უფროსი ასაკის ახალგაზრდებიც, რომელთაც ასოციალური ქცევის გამოცდილება აქვთ.

ყოველივე ზემოაღნიშნული დახმარებას გაუწევს, როგორც მშობლებს, ისე პედაგოგებსა და მართლმსაჯულების მუშაკებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბოჭორიშვილი ა., ჩხარტიშვილი შ., ფსიქოლოგია თბ., 1973.
2. ვასილიევი ვ.ლ., იურიდიული ფსიქოლოგია, სანკტ-პეტერბურგი, 2000 (რუსულ ენაზე).
3. ირემაშვილი ლ., თქვენი გოგო ქალი ხდება, თქვენი ბიჭი კაცი ხდება, თბ., 2003.
4. ლიპკინა ა.ი., მოსწავლის თვითშეფასება, მ., 1976 (რუსულ ენაზე).
5. ლეონტიევი ა.ნ., მოქმედება, ცნობიერება, პიროვნება, მ., 1975 (რუსულ ენაზე).

1. ნადირაშვილი შ., პიროვნების ფორმირების ფსიქოლოგიური საკითხები, თბ., 2000.
2. ჩხარტიშვილი შ., ნებისმიერი ქცევის მოტივის პრობლემა, თბ., 1978.

დავით დონაძე
ასოციალური ქცევის მოზარდთა ტიპები
რეზიუმე

შრომში განხილულია არასრულწლოვანთა დანაშაულის განმაპირობებელი უარყოფითი ფაქტორები, "ძნელი", "ხელმისაღწევადი" და სხვა ასოციალური ქცევის მოზარდთა ტიპები.

David Donadze
Types of Asocial Behavior in Adolescents
Summary

The paper considers factors that contribute to juvenile crime, "difficult", "neglect" and other types of antisocial behavior in adolescents.

Давид Донадзе
Типы асоциального поведения подростков
Резюме

В работе рассматриваются факторы обуславливающие преступления несовершеннолетних, "трудные", "запущенные" и другие типы асоциального поведения подростков.

ავტორთა საქურაღღებოლ!

„მეცნიერება და ცხოვრება“ არის საერთაშორისო, რეცენზირებადი და რეგულარული სამეცნიერო ჟურნალი, რომელიც მიეწოდება საქართველოს უმაღლესი სასწავლებლებისა და კვლევითი დაწესებულებების ბიბლიოთეკებს.

გამოსაქვეყნებელი ნაშრომი უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ მოთხოვნებს:

- სტატია შეიძლება დაწერილი იყოს ქართულ, ინგლისურ ან რუსულ ენაზე;
- ავტორის სახელი და გვარი, სამუშაო ადგილი და აკადემიური თანამდებობა მითითებულ იქნეს სათაურის წინ, ცენტრში;
- ნაშრომს თან უნდა დაერთოს რეზიუმე (10-12 სტრიქონი) სამ ენაზე (ქართული, ინგლისური და რუსული). სამივე ენაზე უნდა ითარგმნოს ნაშრომის სათაური, ავტორის სრული სახელი და გვარი;
- ქართულ ენაზე ნაშრომი იწეობა Acad Nusx შრიფტით. რუსულ და ინგლისურ ენებზე Times New Roman შრიფტით, (ასევე ამ ენებზე წარმოდგენილი რეზიუმეები). შრიფტის ზომა 11, სათაურებისათვის – 12, სტრიქონებს შორის 1,5 ინტერვალი. მინდორი: მარცხნივ და ზევიდან 2 სმ., მარჯვნივ და ქვევიდან 2,5 სმ.;
- ნაშრომის მოცულობა არ უნდა აღემატებოდეს A4 ზომის 7 ნაბეჭდ გვერდს, გამოყენებული ლიტერატურისა (არაუმეტეს 8-10 დასახელებისა) და რეზიუმეების ჩათვლით;
- ნაშრომი წარმოდგენილ უნდა იქნეს ელექტრონულ ვერსიასთან ერთად ამობეჭდილი A4 ზომის ქაღალდზე ორ ეგზემპლარად, მას თავფურცელზე უნდა დაერთოს ავტორის საკონტაქტო რეკვიზიტები: სახელი, გვარი; აკადემიური თანამდებობა, მისამართი (ბინის, სამსახურის, ტელეფონის ნომრები და ელექტრონული ფოსტის მისამართი);
- სტატიის ჟურნალში დაბეჭდვის ან დაბეჭდვაზე უარის თქმის შეტყობინება ხდება წარდგენიდან 3 თვის ვადაში;
- ჟურნალში გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი.

მისამართი: ქ. თბილისი, ეგ. ნინოშვილის №55

დამატებითი ინფორმაციისათვის დაგვირეკეთ ტელეფონზე:

2969044

WEB-page: www.tbuniver.edu.ge

E-mail: info@tbuniver.edu.ge

